

Brüssel, 25. november 2021
(OR. en)

14267/21

SOC 686
EMPL 515
ECOFIN 1129
EDUC 390

ETTEPANEK

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2021) 743 final
Teema:	ETTEPANEK KOMISJONI JA NÕUKOGU ÜHISE TÖÖHÕIVEARUANDE KOHTA

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2021) 743 final.

Lisatud: COM(2021) 743 final

Brüssel, 24.11.2021
COM(2021) 743 final

ETTEPANEK KOMISJONI JA NÕUKOGU ÜHISE TÖÖHÕIVEARUANDE KOHTA

Sisukord

PÕHISÕNUMID	2
EUROOPA LIIDU TÖÖTURU JA SOTSIAALVALDKONNA SUUNDUMUSTE NING PROBLEEMIDE ÜLEVAADE	23
1.1. Tööturu suundumused	23
1.2. Sotsiaalsed suundumused	27
1.3. Sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabel: ülevaade sotsiaalõiguste samba põhimõtetega seotud probleemidest.....	30
1.4. ELi peamised eesmärgid 2030. aastaks	37
TÖÖHÕIVE- JA SOTSIAALREFORMID – LIIKMESRIIKIDE TULEMUSED JA MEETMED	42
2.1. Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine.....	42
2.1.1. Põhinäitajad	42
2.1.2. Poliitikameetmed.....	58
2.2. Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning tööhõivele, oskustele ja pädevustele juurdepääsu parandamine	67
2.2.1. Põhinäitajad	67
2.2.2. Poliitikameetmed.....	97
2.3. Suunis 7. Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine 109	
2.3.1. Põhinäitajad	109
2.3.2. Poliitikameetmed.....	136
2.4. Suunis 8. Kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine	143
2.4.1. Põhinäitajad	143
2.4.2. Poliitikameetmed.....	164

PÕHISÕNUMID

Euroopa Komisjoni ja nõukogu ühise tööhõivearuandega jälgitakse aastapõhiselt ja kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148 tööhõive olukorda liidus ja tööhõivesuuniste rakendamist. Aruandes on esitatud aastakokkuvõtte Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalarengu peamistest suundumustest ning liikmesriikides kooskõlas tööhõivepoliitika suunistega¹ ellu viidud reformimeetmetest. Samuti määratletakse seal prioriteetsed valdkonnad, kus tuleb võtta poliitilisi meetmeid. Komisjoni ettepanek selle aruande kohta on osa Euroopa poolaasta sügispaketist; pärast komisjoni ja tema ettevalmistavate organite vahelisi arutelusid võtab tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu (EPSCO) vastu lõpliku teksti.

Ühise tööhõivearuande 2022. aasta väljaandes pööratakse suurt tähelepanu Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisele kooskõlas 2021. aasta märtsi tegevuskavas ja ELi juhtide poolt 8. mai Porto deklaratsioonis võetud kohustustega. Aruande rakendamisega tugevdatakse liidu püüdlusi rohe- ja digipöörde ning õiglase ülemineku suunas ning aidatakse saavutada ülespoole suunatud sotsiaalset ja majanduslikku lähenemist, käsitledes demograafilisi probleeme. Ühtlasi aitab see saavutada kestliku arengu eesmärgi. Käesolevas aruandes jälgitakse põhjalikumalt sotsiaalõiguste samba põhimõtete elluviimist, selleks on temaatilistes tekstikastides kirjeldatud põhiprobleeme kolmes valdkonnas: võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglased töötingimused ning sotsiaalkaitse ja kaasamine. Samuti kajastatakse aruandes kolme uut sotsiaalõiguste samba tegevuskavas sisalduvat ELi 2030. aasta peamist eesmärki tööhõive suurendamise, oskuste täiendamise ning vaesuse vähendamise osas. Selle üle on väljendanud heameelt ELi juhid Porto sotsiaaltippkohtumisel ja juunis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu. EL võttis kohustuse täita 2030. aastaks järgmised ELi peamised eesmärgid:

- vähemalt 78 % 20–64aastastest peaks olema tööga hõivatud;
- igal aastal peaks vähemalt 60 % 25–64aastastest osalema koolitustegevuses ja
- 2019. aastaga võrreldes peaks vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv vähenema vähemalt 15 miljoni võrra.

Koos ühtekuuluvusfondidega edendab liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavadega ette nähtud reformide ja investeringute rakendamine õiglast, kaasavat ja kestlikku taastumist. Taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu edendatakse liidu majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, parandades liikmesriikide vastupidavust, kriisiks valmisolekut, kohanemisvõimet ja majanduskasvu potentsiaali. Seeläbi toetab rahastu ka Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist, pöörates eritähelepanu riigipõhistes soovitustes kindlakstehtud probleemide lahendamisele². Sellega seoses on kuuest sambast, millega rahastu kohaldamisala on määratletud, olulised neli, nimelt i) arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv; ii) sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus; iii) tervishoid ning majanduslik, sotsiaalne ja institutsiooniline vastupidavus ning iv) järgmise põlvkonna, laste- ja noortepoliitika. Poliitikameetmete analüüsi osana hõlmab ühine tööhõivearuanne ka valikut

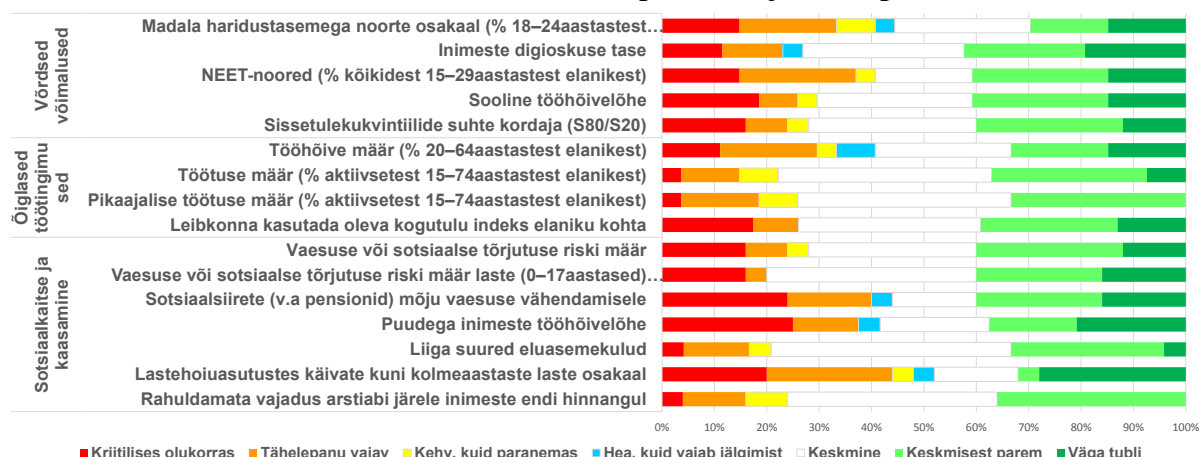
¹ Euroopa Liidu Nõukogu võttis tööhõivesuuniste viimase ajakohastatud versiooni vastu 2021. aasta oktoobris (ELT L 379, 26.10.2021, lk 1–5).

² Määruse (EL) 2021/241 (millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu) artikkel 4 (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

meetmeid, mida toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastust ning muudest ELi rahastamisallikatest, sealhulgas Euroopa Sotsiaalfond+-st, Euroopa Regionaalarengu Fondist ja Õiglase Ülemineku Fondist.

2022. aasta ühises tööhõivearuandes esitatud analüüs tugineb sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabelile, milles on sotsiaalõiguste samba põhimõtteid põhjalikumalt käsitletud. Sotsiaalõiguste samba 2021. aasta märtsi tegevuskava osana tegi komisjon ettepaneku sotsiaalvaldkonna tulemustabel läbi vaadata, et sotsiaalõiguste samba põhimõtete elluviimist oleks uuendatud põhinäitajate (EPSCO kinnitas need 2021. aasta juunis) põhjal võimalik paremini jälgida. Seepärast hinnatakse 2022. aasta ühises tööhõivearuandes liikmesriikide tulemusi uute põhinäitajate alusel³. Nüüd on tabelis kajastatud näitajad, mis võimaldavad võtta arvesse selliseid olulisi mõõtmekriteeriume nagu täiskasvanuharidus, puudega inimeste tööturule integreerimine, laste vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk ning liiga suured eluasemekulud. Sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabelil põhinevad tõendid koos nende tõendite ja poliitikakonteksti riigipõhise analüüsiga võimaldavad ELis ja liikmesriikides esinevaid peamisi tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna probleeme täpsemalt kindlaks teha (vt joonis 1). See võimaldab sotsiaalarengut ja selles esinevaid erinevusi lähemalt jälgida. EPSCO nõuandekomiteed kajastavad sotsiaalse tasakaalustamise kohta tehtud ettepanekut, mille esitasid Hispaania ja Belgia ELi toimimise lepingu artikli 148 alusel ning Euroopa poolaasta kontekstis.

Joonis 1. Tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna probleemid ELi liikmesriikides sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabeli põhinäitajate kaupa

Märkused. 1) Andmed täiskasvanuhariduses osalemise näitaja kohta ei ole veel kättesaadavad. 2) Digioskuste näitaja puhul on kasutatud 2019. aasta andmeid. 3) Teatavate näitajate puhul puuduvad mõne riigi andmed; kõikide näitajate selgitused on esitatud aruande lisas.

Liikmesriikide ja ELi tasandi kiired ja otsustavad poliitikameetmed leevendasid COVID-19 kriisi mõju tööturule. Tööturg on taastumas, kuigi tööhõive ja töötundide koguarv ei ole veel kriisieelsele tasemele jõudnud. ⁴ Pärast 71,6 % madalseisu saavutamist 2020. aasta teises kvartalis taastus 20–64aastaste tööhõive määr 2021. aasta teises kvartalis osaliselt, jõudes 72,8 %ni, mis on vähem kui 73,3 % tiptase 2019. aasta neljandas kvartalis. Kuigi majanduse taastumine toetab töökohtade loomist, ei oodata tagasi kriisieelsele tööhõive tasemele

³ Sotsiaalõiguste samba tegevuskavas pakuti välja ka sotsiaalvaldkonna tulemustabeli teisesed näitajad, mida käsitlevad arutelud on veel pooleli.

⁴ See näitab, et lühendatud tööaja või ajutise koondamise kavadel on paljude töötajate seisukohast oluline roll, nagu ka töölepingu ülesütleamise piirangutel, mille mitu liikmesriiki kehtestasid, et aidata säilitada tööhõivet.

jõudmist enne 2022. aastat. Nagu kajastab tööhõive määra käsitlev ELi peamine eesmärk, on tööhõive kõrge tase põhiprioriteet 2030. aastaks, et tagada kõigile võimalus osaleda täielikult majanduses ja ühiskonnas ning aidata vähendada vaesusohus olevate inimeste arvu. Üldiselt on töötus püsinud oodatust väiksem, arvestades COVID-19 mõju ulatust majandusele. Selle põhjus on liikmesriikide kehtestatud poliitikameetmed, mida toetati ka ELi rahalistest vahenditest (nimelt eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastust (TERA)⁵ ning ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetavast taasteabist (REACT-EU)⁶), ja vähemal määral asjaolu, et kui töö saamine osutus keerulisemaks, muutusid osad inimesed vähemalt ajutiselt mitteaktiivseks.

Tööturg on taastumas

⁵ Nõukogu 19. mai 2020. aasta määrus (EL) 2020/672.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. detsembri 2020. aasta määrus (EL) 2020/2221.

72,8 %

tööhõive määr

2021. aasta teises kvartalis
(1,2 protsendipunkti
võrra kõrgem kui
aasta varem)

6,7 %

töötuse määr

2021. aasta
septembris
(1 protsendipunkti
võrra madalam kui
aasta varem)

17,4 %

noorte töötuse määr

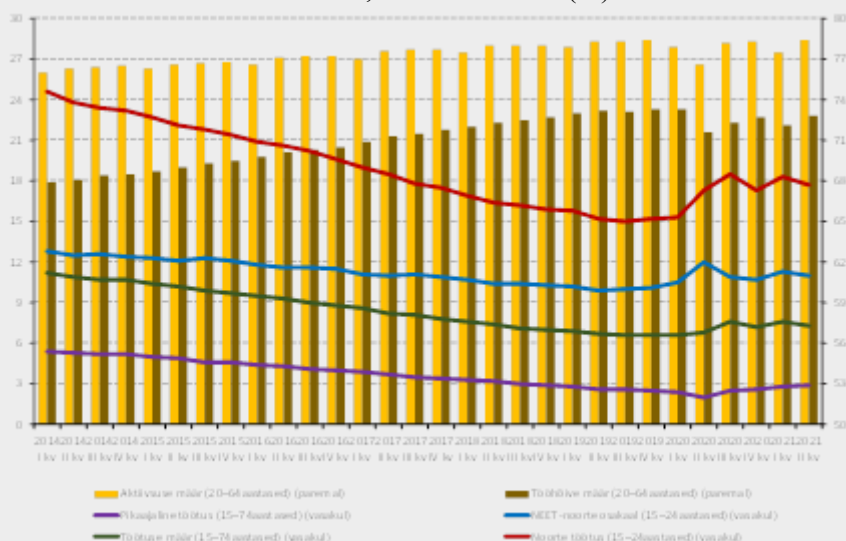
2021. aasta
teises kvartalis
(0,6 protsendipunkti
võrra kõrgem kui
2020. aasta teises
kvartalis)

+13,3 %

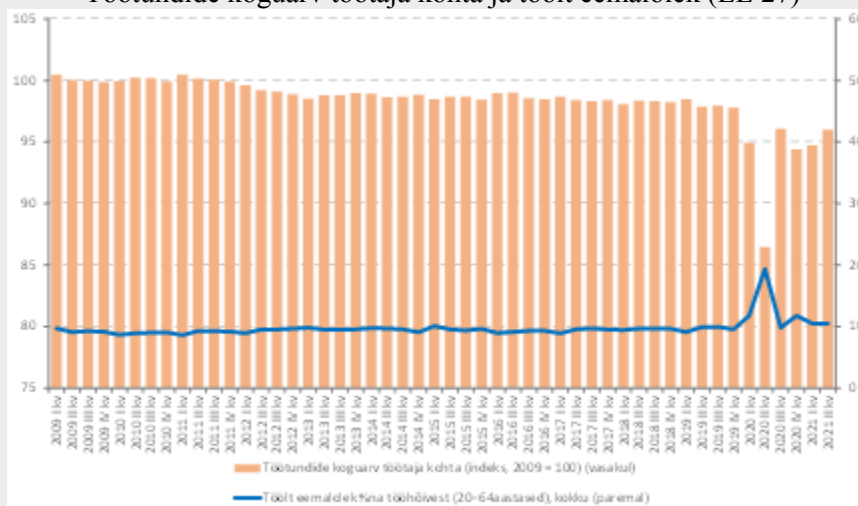
töötundide arv töötaja kohta

2021. aasta teises
kvartalis võrreldes
2020. aasta
neljanda kvartaliga
(ent siiski 2,7 %
väiksem kui
2019. aasta teises
kvartalis)

Aktiivsuse ja töötuse määrad ning noorte, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel, osakaal EL 27s (%)

Töötundide koguarv töötaja kohta ja töölt eemalolek (EL 27)

Märkus. Aegrea katkemine kvartalipõhise töötuse määra puhul alates 2021. aasta esimesest kvartalist. Allikas: Eurostati andmebaas [une_rt_q], [une_ltu_q] ja tööjõu-uuring [lfsi_emp_q], [lfsi_argan], [lfsi_neet_q]. Sesonalselt korregeeritud, kalendaarselt korregeerimata andmed.

COVID-19 kriis peatas viimastel aastatel aktiivsuse määras täheldatud positiivse suundumuse. 20–64aastaste vanuserühma aktiivsuse määr EL 27s pandeemia tõttu mõnevõrra langes, kuid on kvartalipõhiselt juba uuesti saavutanud oma kriisieelse taseme. See oli suures osas tingitud naiste ja 55–64aastaste vanuserühma tööturul osalemisest. Absoluutarvudes on ELi tööealine elanikkond viimase kümnendi jooksul sellest hoolimata vähenenud, mis mõjutab ka üha kasvavat tööjõupuudust. Sellega seoses on olulised poliitikameetmed, mis toovad rohkem inimesi tööjõuturule, võimaldavad pikemat ja tervemat tööelu ning parandavad tootlikkust keskmises kuni pikas perspektiivis. Töötingimuste parandamine ja nende parem kohandamine töötajate elu jooksul muutuvate vajadustega

avaldaks positiivset mõju tööjõu pakkumisele ja võiks seega toetada kõrgema tööhõive määra saavutamist.

COVID-19 mõju oli sektorite ja töötajate liikide lõikes erinev

Kõrgeimad tööhõive

kasvumäärad alates

2020. aasta teisest kvartalist ehituse, avaliku halduse ja IKT valdkonnas

Muutused tööhõives majandustegevuse kaupa (riigi territooriumi järgi, sesoonselt ja kalendaarselt korrigeeritud andmed), EL 27

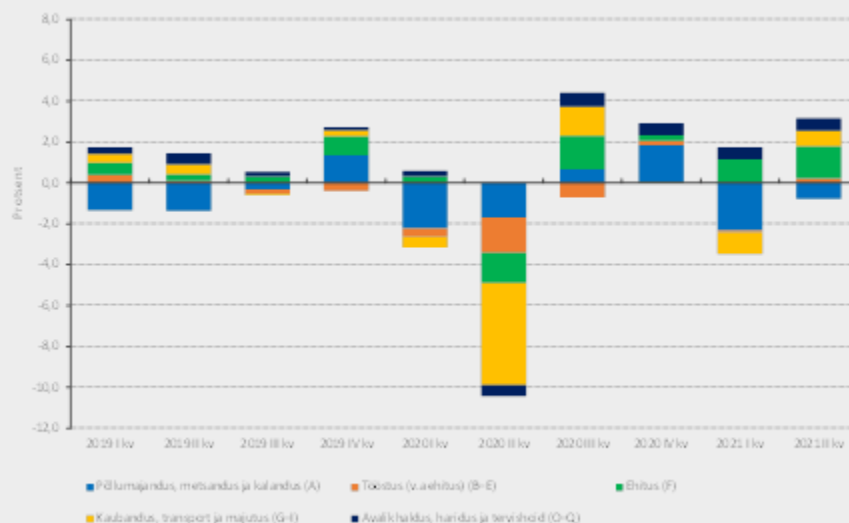
Madalaimad tööhõive

kasvumäärad alates

2020. aasta teisest kvartalist hulgi- ja jaekaubanduses, kunsti ja meelelahutuse valdkonnas ning põllumajanduses

1,6 miljonit vähem tähtajalise töölepinguga (20–

64aastast) töötajat
2021. aasta teise kvartalis võrreldes
2019. aasta teise kvartaliga

Allikas: Eurostati andmebaas [tec00109]. Märkus: * NACE Rev.2 tegevusalad.

Majanduse taastudes COVID-19 põhjustatud šokist ei ole kõikide töökohtade taasloomine tõenäoline ja töökoha vahetamise toetamine muutub eriti oluliseks. Alates 2020. aasta teisest kvartalist on tööhõive kasvumäärad kõrgeimad ehituse, avaliku halduse ja IKT valdkonnas ning madalaimad hulgi- ja jaekaubanduses, kunsti ja meelelahutuse valdkonnas ning põllumajanduses. Mõne pandeemiast mõjutatud äriühingu puhul tekitas pandeemia ainult ajutise šoki. Teiste puhul võidakse selle tagajärjel teha ärimudelites põhjalikke muudatusi, mis on osaliselt tingitud tarbijate eelistuste muutumises (näiteks e-kaubanduse ulatuslikum kasutamine) ning ettevõtete korralduses ja töötavades (sealhulgas digitaliseerimine ja surve minna üle kestlikumatele tootmismeetoditele). Sellest seisukohast võivad mõned tööülesanded muutuda üleliigseks, mistõttu on vaja töömeetodid ja tööjõusisendi kasutamine ümber korraldada. Seega on üha vajalikum, et poliitikakujundajad ja ettevõtjad toetavad töökoha vahetamist kooskõlas komisjoni soovitusel toimivate tööhõive aktiivse toetamise meetmete kohta (EASE). Ühtlasi loob taastumine võimaluse võtta suund kestlikuma sotsiaal-majandusliku süsteemi poole, mis hõlmab uusi ärimudeleid ning millel on laiaulatuslik mõju pakutavate töökohtade ja vajalike oskuste liigile. Tööjõupuuduse

kõrvaldamiseks, tootlikkuse, palkade ja sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendamiseks ning rohe- ja digipöörde hõlbustamiseks on vaja võimaldada tööjõu kiiret ümberpaigutamist, mida toetavad tõhus aktiivne tööturupoliitika ning täiendus- ja ümberõppemeetmed. Sellega seoses võib olla kasulik roll lühendatud tööaja kavadel, mis ümberkorraldamisprotsesse hõlbustavad ja toetavad. Need peaksid jääma poliitikameetmete kogumi osaks ka pärast kriisi ja neis tuleks keskenduda majanduse ajakohastamise toetamisele (näiteks oskuste arendamisele suunatud seotud meetmete kaudu), tekitamata seejuures viivitusi struktuursetes kohandustes.

Kriis on esile toonud noorte keerulisema olukorra tööturul

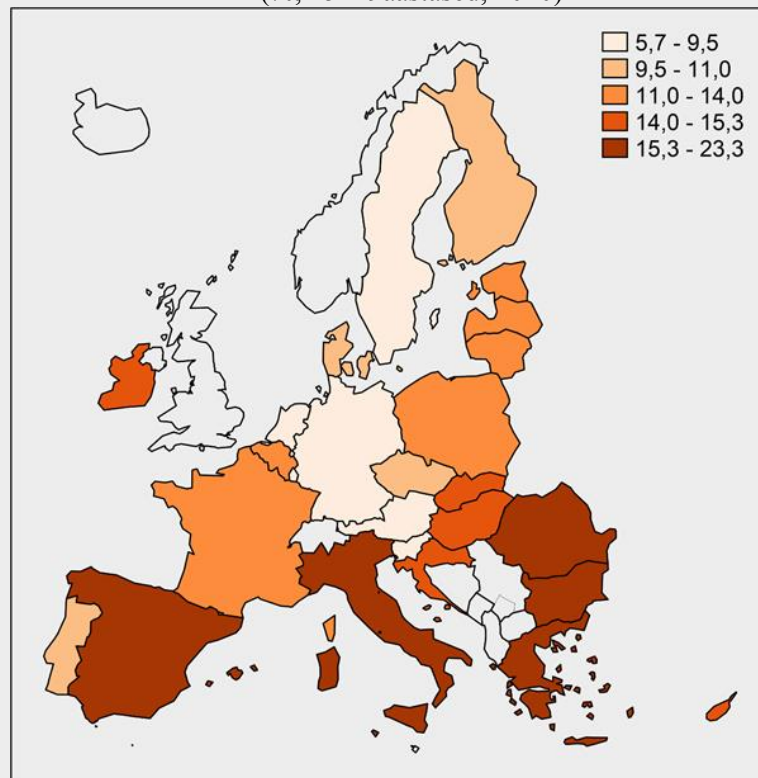
13,7 %

NEET-noori (15–29 aastased)
2020. aastal

Aastatel 2019–2020
kasvas **noorte**
töötuse määr 1,3
protsendipunkti

Mittevabatahtliku
ajutise tööga on
hõivatud kaks
korda rohkem
noori kui 25–64aastaseid

Noored, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel
(%, 15–29aastased, 2020)

Märkus. Esiatutud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [edat_ifse_35]. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

COVID-19 kriis avaldas suuremat mõju noortele, eelkõige tööturule sisenejatele, mis nõuab kiireid ja otsustavaid poliitikameetmeid. Noorte (15–24aastased) töötuse määr ELis näitas 2021. aasta keskpaigaks esimesi taastumismärke, kuid oli 2021. aasta teises kvartalis jätkuvalt 17,4 %, mis on peaaegu kolm korda kõrgem kui 25–74aastaste elanike töötuse määr. COVID-19 šokk pööras ümber noorte, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noorte), arvu kuus aastat kestnud vähenemissuundumuse, mis osaliselt tulenes noorte ebakindlast olukorrast tööturul. Seetõttu on vaja otsustavaid poliitikameetmeid, et vältida nende heaolule ja karjäärivõimalustele avalduva pikemaajalise negatiivse mõju riski. NEET-noorte arvu vähendamine on ka üks ELi täiendavaid eesmärgi, mille kohta Euroopa Komisjon tegi ettepaneku sotsiaalõiguste samba tegevuskavas. Tugevdatud noortegarantiiga tõhustatakse meetmeid, mille eesmärk on tagada kvaliteetne tööpakkumine, jätkuõppe võimalus, õpipoisiõppe- või praktikapakkumine nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või

formaalharidussüsteemist lahkumist⁷. Algatusega ALMA (inglise keeles Aim, Learn, Master, Achieve – eesmärk, õpingud, oskused, edu)⁸ aidatakse ebasoodsas olukorras olevatel NEET-noortel saada välisriikides kutsealast töökogemust, sealhulgas vajalikku sotsiaalset toetust, eesmärgiga integreerida nad haridusse, kutseõppesse või aidata neil leida kvaliteetset töökohta.

Arvestades kriisi ebaühtlast mõju töötajate eri rühmadele, on kaasava taastumise tagamisel tähtis roll kohandatud aktiivsel tööturupoliitikal. Löögi alla sattusid ebatüüpilises töösuhtes olevad töötajad, eriti tähtajalise töölepinguga töötajad liikmesriikides, kus ajutise töö osakaal on suurem⁹. Väljaspool ELi sündinud inimeste seas on töökaotus olnud ulatuslikum kui elukohariigis sündinute puhul. Peale selle on suur potentsiaal suurendada puudega inimeste tööhõivet: 2020. aastal oli puudega inimeste ja muude rühmade tööhõive määra erinevus ELis 24,5 protsendipunkti.

Samuti tõi pandeemia veelgi rohkem esile pikaajalised probleemid seoses naiste osalemisega tööturul. Tõendid ei näita küll suuremat negatiivset mõju naiste tööhõive määrale võrreldes meeste omaga, kuid piirangute perioodil oli naiste töötundide vähenemine järsem kui meestel. Nende muutuste taga on naiste ja meeste erinev esindatus kriisist mõjutatud sektorites ja kutsealadel, soolised erinevused kaugtöö kasutamises ja asjaolu, et naistele langes suurem osa hoolduskohustusest. Lisaks oli kriisi jooksul töökaotus üksikemade hulgas suurem kui lasteta naise hulgas. See rõhutab lapsehoiu- ja pikaajalise hoolduse teenuste tähtsust naiste tööturul osalemise suurendamiseks. Sellega seoses on töö- ja eraelu tasakaalu käsitleva direktiivi,¹⁰ mille liikmesriigid peavad üle võtma 2. augustiks 2022, eesmärk tagada meeste ja naiste võrdne juurdepääs puhkusekorraldusele ja selle tasakaalustatud kasutamisele. See võimaldab lapsevanematel ja hooldust vajavate sugulastega töötajatel hooldus- ja töökohustusi paremini tasakaalustada. Samal ajal takistab maksusüsteemi ülesehitus paljudes liikmesriikides jätkuvalt leibkonna teise palgasaaja (kes sageli on naine) osalemist tööturul.

⁷ [Nõukogu 30. oktoobri 2020. aasta soovitus](#), mis käsitleb algatust „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“ ja millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (2020/C 372/01, ELT C 372, 4.11.2020, lk 1).

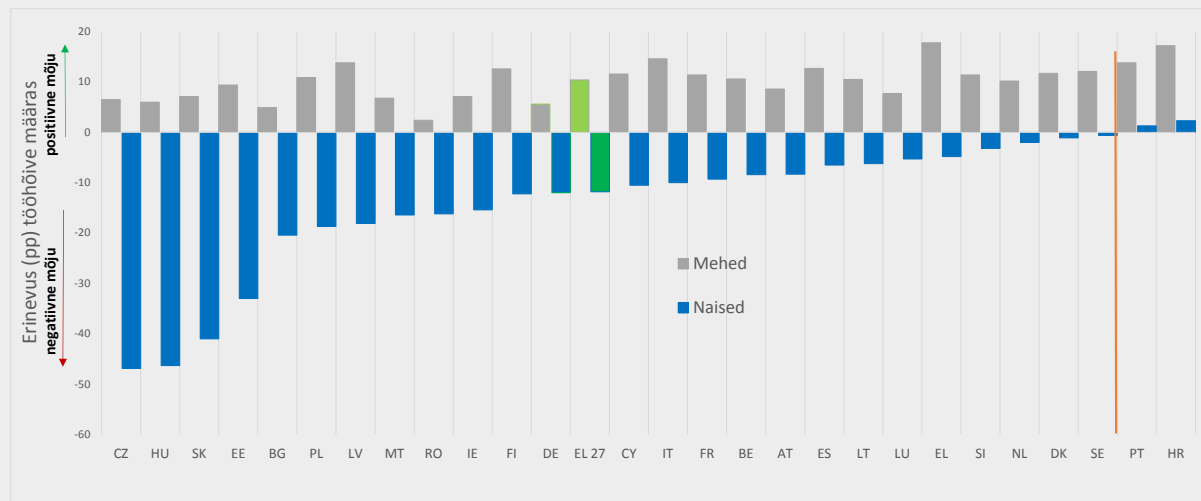
⁸ Lisateave on kättesaadav aadressil [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve – eesmärk, õpingud, oskused, edu\) – Tööhõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus – Euroopa Komisjon \(europa.eu\)](#).

⁹ Sageli on nende töötajate suhtes kohaldatavad sissetuleku asendamise hüvitised piiratud, kuigi paljud valitsused võtsid eesmärgiks neid lünki erakorraliste meetmetega vähendada või ületada. Nende töötajate staatust püütakse tugevdada [nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovitusena 2019/C 387/01](#), milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele (ELT C 387, 15.11.2019, lk 1).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta [direktiiv \(EL\) 2019/1158](#), milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalu ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL.

Soolised erinevused tööturul on jätkuvalt suured

Tööhõive määra erinevused 2020. aastal isikute vahel, kellel on ja ei ole alla kuueaastaseid lapsi (protsendipunktides, soo järgi, 25–49aastased)

Väikeste lastega naiste
tööhõive määr ELis on
11,8 protsendipunkti
madalam kui lasteta naistel

Töötunnid vähenesid
rohkem naiste puhul,
sageli **hoolduskohustuste**
tõttu (6,1 protsendipunkti
naiste puhul võrreldes
4,3 protsendipunktiga meeste
puhul)

Lapsehoiuteenuste
kasutamises esineb
liikmesriikide vahel suuri
erinevusi

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfst_hheredch].

Kuigi teatavate rühmade seas on potentsiaali tööhõive suurendamiseks, osutab kasvav tööjõupuudus paljudes liikmesriikides üldise täiendus- ja ümberõppevajaduse võtmetähtsusele. Majandustegevuse vähenemisega COVIDi tagajärjel kaasnes tööjõupuuduse kahanemine peaaegu kõikides liikmesriikides. 2021. aastal hakkas vabade töökohtade arv pärast liikumispiirangute leevendamist ja majanduse järkjärgulist taastumist enamikus liikmesriikides uuesti kasvama. Sellistes sektorites nagu ehitus, tervishoid ja pikaajaline hooldus, samuti info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teatati suurimast tööjõupuudusest, mis muude põhjuste hulgas on tingitud pikaajalisest oskuste puudusest. Rohe- ja digipöörde tagajärjel võib suuremat nõudlust tööjõu järele oodata ka taastuenergia, ehituse, põllumajanduse ja metsandusega seotud valdkondades ja peamiselt keskmisel tasemel oskustega töötajate rühmas.

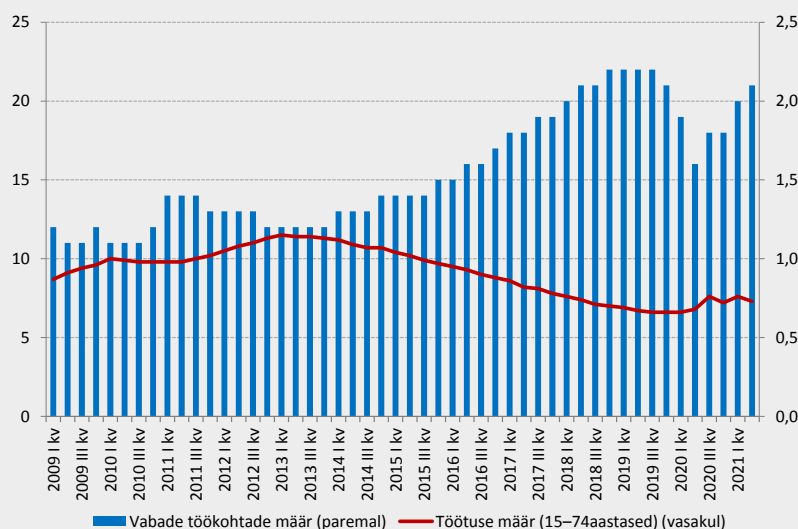
Majanduse taastudes on tööjõupuudus kasvanud

**2,1 %
vabade
töökohtade
määr**

2021. aasta teises kvartalis on 0,5 protsendipu nkt kõrgem kui 2020. aasta teises kvartalis ja vaid 0,1 protsendipu nkti madalam kui 2019. aasta teises kvartalis

Ehitus-, tervishoiu-, pikaajalise hoolduse ja IKT-sektorite suundumuse põhjus on pikka aega kestnud **oskuste puudus**

Vabade töökohtade määr ja töötuse määr (15–74aastased) EL 27s

Märkus. NACE Rev.2 tegevusalad B–S. Töötuse määr, kvartalilised, sesoonselt korregeeritud andmed. Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [jvs_q_nace2] ja [une_rt_q].

Töökoht ei taga alati äraelamist võimaldavat sissetulekut. Palgavaesus EL 27s on suurenenud 8,5 %lt 2010. aastal 9 %ni 2019. aastal. Üldiselt on tähtajalise töölepinguga töötajate palgavaesuse risk palju suurem kui tähtajatu lepinguga töötajatel (16,2 % võrreldes 5,9 %ga), samuti on see madala kvalifikatsiooniga töötajatel palju suurem kui kõrgelt kvalifitseeritud töötajatel (19 % võrreldes 4,9 %ga). Lisaks esineb palgavaesust väljaspool ELi sündinud töötajatel palju suurema tõenäosusega kui elukohariigis sündinud töötajatel. Hoolimata miinimumpalga hiljutisest tõusust paljudes liikmesriikides on seadusjärgsed miinimumpalgad majanduses makstavate muude palkadega võrreldes sageli jätkuvalt madalad. Vastavalt komisjoni ettepanekule piisavat miinimumpalka käsitleva direktiivi kohta¹¹ on just kollektiivlääbirääkimised need, mis aitavad liidus saavutada piisava miinimumpalga kaitse.

Alates pandeemia algusest on tähtajalise töölepingu alusel töötamine vähenenud, mis kajastab asjaolu, et tähtajalisi töökohti on kadunud rohkem kui alaliste töötajate töökohti, kuigi mitmes liikmesriigis on tähtajalise töölepingu alusel töötamine endiselt

¹¹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv piisava miinimumpalga kohta Euroopa Liidus ([COM\(2020\) 682 final](#)).

märkimisväärne. Tähtajalised töölepingud on jätkuvalt eriti levinud naiste, noorte ja väljaspool ELi sündinud töötajate seas. Tähtajalised töölepingud, mis kujutavad n-ö hüppelauda alalise töökoha saamiseks, on töökohtade üldise kvaliteedi parandamise võti. Mõnes liikmesriigis on peamine põhjus, miks töötajatel on tähtajaline tööleping, endiselt see, et alalist töökohta on keeruline leida. Mittevabatahtliku tähtajalise töölepinguga töötajad teatavad sageli madalamast tööga rahulolu tasemest, mis võib mõjutada nende tulemusi ja oskuste omandamist. Eelmise aastaga võrreldes vähenes 2020. aastal ELis osajatöö osakaal, kuid suur protsent töötajatest ei tee endiselt osajatööd vabatahtlikult.

Kaugtöö järsk kasv on toonud esile nii kaugtööga seonduvad eelised kui ka probleemid.

Tervisealase hädaolukorra ajal on kaugtöö osutunud paljude ettevõtete jaoks oluliseks toimepidevuse tagamisel ja töötajate tervise kaitsmisel. Tavaolukorras võimaldab see ühtlasi vähendada tööle sõitmise aega ning pakub töötajatele suuremat paindlikkust ja töö- ja eraelu tasakaalu ning ettevõtetele suuremat tõhusust ja tootlikkust. Sellest hoolimata võib kaugtöö mõnikord hägustada töö- ja eraelu vahelisi piire, mis toob teatavatel juhtudel kaasa töö suurema intensiivsuse ja probleemid kollektiivse esindatuse tagamisel ning töökohal otsuste tegemises ja koolitustel osalemisel. Digitehnoloogia on võimaldanud laiendada kaugtöö kasutamist ning aidanud tööjõu nõudlust ja pakkumist omavahel paremini vastavusse viia, tekitades samal ajal teatavatele rühmadele, eelkõige madala kvalifikatsiooniga inimestele või eakatele probleeme seoses igakülgse osalemisega tööturul ja ühiskonnas. See omakorda võib suurendada digilõhede tekkimise ning tööturult kõrvalejäämise ja sotsiaalse tõrjutuse riske, seepärast on oluline tagada kõikidele digipöördest kasu saamiseks vajalikud digioskused.

Pandeemia on kiirendanud praegusi digiülemineku suundumusi, muu hulgas platvormide kaudu töötamise hoogustamise kaudu, mis nõuab poliitikameetmeid seotud üleminekute haldamiseks, eelkõige mis puudutab töötingimusi ja juurdepääsu sotsiaalkaitsele. Digitehnoloogiaga kaasnevad uued õppimis- ja töötamisviisid, samuti uued võimalused ettevõtjatele ja tarbijatele. Tööturul loovad need töövõimalusi ning võivad aidata tööandjaid ja töötajaid paremini kokku viia. Samuti võivad need aga ohustada olemasolevaid töökohti ja tööhõive kvaliteeti, eelkõige tegevuse puhul, mis on rutiinne ja mida teevad madala kvalifikatsiooniga töötajad. Paralleelselt töötajate ümberpaigutamisega digioskusi nõudvatele kutsealadele võidakse neid ümber paigutada ka digitaalse tööplatvormimajandusega seotud kutsealadele. Nõudlus internetis töötajate järele on pandeemia jooksul kiiresti kasvanud (viimase viie aasta jooksul on tulud suurenenud viis korda), mis veelgi rõhutab platvormitöötajate õigusliku staatuse selgitamise ja nende töötingimuste parandamise tähtsust.

Mitmes liikmesriigis hõlmab osaaajatöö ja ebatüüpiliste töövormide kasutamine olulist mittevabatahtlikku elementi

13,3 %
töötajaid ELis
töötas
2020. aastal
tähtajaliste
töölepingute
alusel

(1,5 protsendipunkti
vähem kui
2019. aastal, 15–
64aastased)

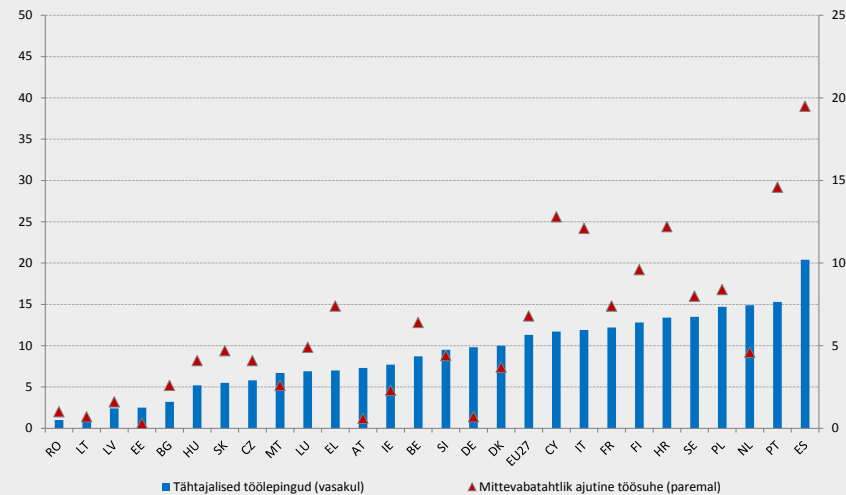
Neist
6,8 %
olid
mittevabatahtlik
us ajutises
töösuhtes

ja suur osa olid
noored

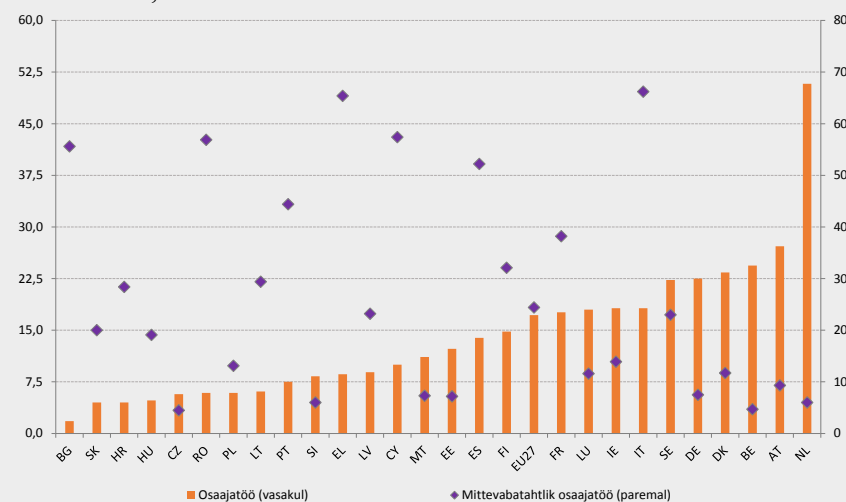
17,2 %
töötajaid ELis
töötas
2020. aastal
osalise tööajaga
(1,2 protsendipunkti
vähem kui
2019. aastal)

25 %
töötajaid ELis
tegi 2020. aastal
mittevabatahtlik
ult osaaajatööd

Tähtajalised töölepingud protsendina kogutööhõivest (15–64aastased) 2020. aastal. Mittevabatahtlik ajutine töö (15–64aastased) 2020. aastal, EL 27.

Osalise tööajaga töölepingud protsendina kogutööhõivest (15–64aastased) 2020. aastal. Mittevabatahtlik osaaajatöö (15–64aastased) 2020. aastal, EL 27.

Allikas: Eurostati andmebaas [tesem190] ja tööjõu-uuring [lfsi_pt_a], [lfsa_etpgan].

Rohepööre ja kohustus saavutada 2050. aastaks kliimanetraalsus kujutavad endast ainulaadset võimalust taaskäivitada ELi majandus kestlikul, kaasaval ja vastupidaval viisil. Õigete kaasnevate poliitikameetmete kehtestamise korral võidakse kliimanetraalsusele ülemineku raames luua 2030. aastaks kuni miljon lisatöökohta, kuigi eelduste kohaselt on mõju kutsealade, sektorite ja piirkondade lõikes erinev. Töökohti luuakse peamiselt keskmisel tasemel oskustega töötajate rühmas ja seeläbi aitab see leevendada tööturu polariseerumise suundumusi. Rohepööre ei mõjuta aga kõiki eurooplasi ühtmoodi ja mõnele avaldab see negatiivset mõju, tuues kaasa töökohtade kaotamise ja restruktureerimise teatavates sektorites

(eelkõige ammenduvate loodusvarade ja suure energiakasutusega sektorites), samuti suurema surve leibkondade sissetulekutele. Samuti nõuavad olemasolevad töökohad paljudes sektorites täiendavate oskuste õppimist rohepöörde toetamiseks. Need muutused võivad tekitada probleeme, eelkõige kõige haavatavamatele rühmadele ja teatavatele piirkondadele, eriti nendele piirkondadele, mida mõjutab tööstuslik üleminek või tarbimisharjumuste muutumine, ja söekavanduspiirkondadele. Samal ajal on mitmesugusel ringluspõhisemale majandusele üleminekuga seotud tegevusel suur potentsiaal toetada sotsiaalmajandust ja kohapealsete töökohtade loomist. Täiendus- ja ümberõpe ning töökoha vahetamise toetamine on äärmiselt olulised nende probleemide lahendamiseks. Need võivad pakkuda inimestele õigeid oskusi ja soodustada tööjõu ümberpaigutamist, mis suurendab tõhusust, tootlikkust ja palku. Nagu on märgitud Euroopa oskuste tegevuskavas, tõhustatakse järelevalvet kutsealade keskkonnasäästlikumaks muutmise üle ning selle kindlakstegemist, mis liiki oskuste kohandamine on konkreetsete kutsealade ja sektorite puhul vajalik.

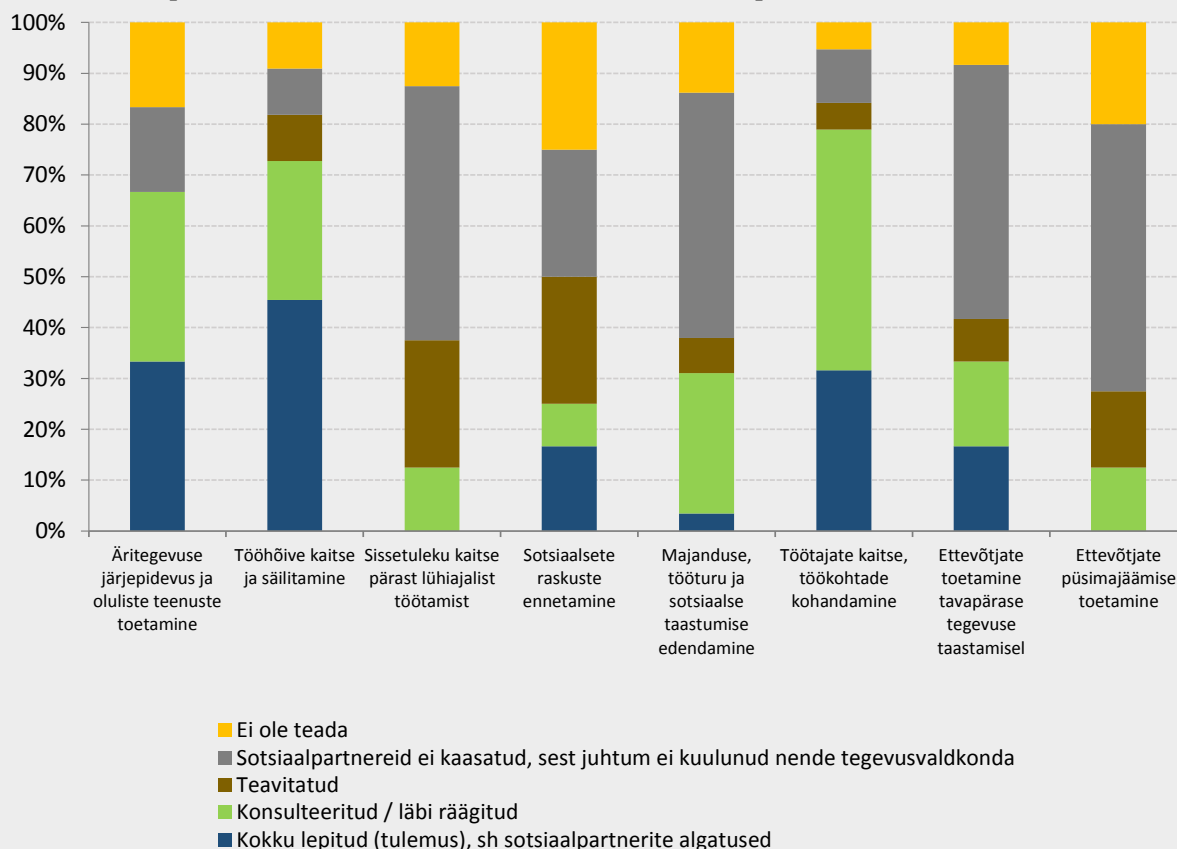
Energiaostuvõimetus on üha enam leviv vaesuse vorm, mis nõuab sihipäraseid meetmeid. Praegu mõjutab energiaostuvõimetus ELis peaaegu 34 miljonit inimest – umbes üks inimene viiest, kelle sissetulek jääb allapoole vaesuspiiri, ütleb, et ta ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida. 2021. aasta oktoobris võttis komisjon vastu *energiahindade tõusuga toimetulekut* käsitleva teatise,¹² milles toodi energiaostuvõimetus leevendamiseks ja hiljutiste hinnatõusude vahetu mõjuga tegelemiseks ette nähtud meetmepaketi põhielementidena esile õiglased maksu- ja hüvitissüsteemid, sihipärase sissetulekutoetuse meetmed ja kaasav renoveerimispoliitika. Sotsiaalselt õiglase rohepöördega peavad kaasnema tööhõive-, oskustega seotud ja sotsiaalpoliitika valdkonna meetmed, mille abil see probleem lahendada. Komisjon kavatseb teha 2021. aasta detsembris ettepaneku nõukogu määruse kohta, milles käsitletakse kliimapöörde sotsiaalseid ja tööjõuga seotud aspekte.

Euroopa sotsiaalse turumajanduse hea toimimise eeltingimus on sotsiaalpartnerite kvaliteetne ja tõhus osalemine, millega tagatakse kestlikumad ja kaasavamad poliitilised tulemused. Üle poole kõikidest aktiivse tööturupoliitika ja sissetuleku kaitse valdkonna meetmetest, mis on alates pandeemia puhkemisest ellu viidud, lepiti kokku või räägiti läbi sotsiaalpartnerite organisatsioonidega. Tööhõivesuunistes kutsuti liikmesriike tagama sotsiaalpartnerite õigeaegne ja mõtestatud kaasamine tööhõive-, sotsiaal- ja vajaduse korral majandusreformide ja -poliitika kavandamisse ja rakendamisse, muu hulgas nende suutlikkuse suurendamise kaudu. Kooskõlas riikide tavade ja institutsionaalsete raamistikega soovitakse sotsiaalpartnerite igal tasandil kaasamisega parandada reformide kavandamist ja tagada nende omaksvõtt sotsiaalpartnerite poolt. Üldiselt on sotsiaalpartnerite riiklikus tööhõive- ja sotsiaalpoliitikas osalemise kvaliteet püsinud viimastel aastatel stabiilne või mõnevõrra paranenud, kuid liikmesriikide lõikes on see endiselt väga erinev. Siinkohal on oluline ka kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine. See on eriti tähtis ajal, mil jõulise taastumise ning rohe- ja digipöörde toetamiseks on vaja tugevat konsensust. Edaspidi on kavandatud meetmete edukaks elluviimiseks oluline sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide piisav kaasamine taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse.

¹² Komisjoni teatis „Toimetulek energiahindade tõusuga: meetme- ja toetuspakett“ ([COM\(2021\) 660 final](#)).

Sotsiaalpartneritel on olnud oluline roll COVID-19 kriisist taastumise strateegias

Sotsiaalpartnerite osalemise vorm 2021. aastal elluviidud poliitikameetmete kavandamises

Üle poole kõikidest talitluspidevuse, tööhõivekaitse, töökohtade säilitamise ja kohandamise ning sissetuleku kaitse valdkonna meetmetest, mis 2021. aastal ellu viidi, lepidi kokku ja räägiti läbi sotsiaalpartneritega

Osalemise kvaliteet on liikmesriikide lõikes väga erinev

Märkused. Joonisel on kajastatud 184 õigusakti või soovitusi ja kolmepoolset kokkulepet ajavahemikul 1. jaanuarist 2021 kuni 13. septembrini 2021. Allikas: Eurofound (2021), andmebaas „COVID-19 EU PolicyWatch“.

Haridustulemused on jätkuvalt tihedalt seotud sotsiaal-majandusliku taustaga. COVID-19 on avaldanud liikmesriikide haridus- ja koolitussüsteemidele suurt survet. Pandeemia jooksul vähenes madala haridustasemega noorte osakaal jätkuvalt, kuid aeglasemas tempos, ja endiselt esineb riikide vahel suuri erinevusi. Liikmesriikide esimesed uuringud osutavad õpingute rohketele katkestamistele pandeemia ajal, eelkõige avaldus see ebasoodsama sotsiaal-majandusliku taustaga või väljastpoolt ELi pärit rändetaustaga õpilaste puhul. Peale ebavõrdse juurdepääsu internetipõhisele digiõppele takistas nende õppimist näiteks ka vähem õppimist toetav kodune keskkond. Pandeemiast olenemata on just õpilaste sotsiaal-majanduslik taust või rändetaust see, mis määrab suurel määral ära nende digioskuste taseme. Mis puudutab põhioskusi, siis on kehvade õpitulemustega 15aastaste õpilaste osakaal, mille osas oli juba märgata teatavat vähenemist, uuesti kasvuteel. See näitab, kui oluline on pakkuda kvaliteetset haridust alates varastest eluaastatest. Hoolimata kolmanda taseme

hariduse omandamise määra tõusust püsivad enamikus liikmesriikides põlvkondade vahel sotsiaalsed erinevused kolmanda taseme hariduses osalemises. Praegused oskuste mittevastavused rõhutavad ka vajadust tugevdada hariduse tähtsust tööturu seisukohast ja suurendada täiendavalt kolmanda taseme hariduses osalemist, eelkõige kasvava nõudlusega valdkondades, nagu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) ning loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkond (STEM). Sotsiaal-majandusliku või rändetaustaga seotud ebavõrdsuse vältimine ja vähendamine hariduses on ülimalt oluline kõikidele võrdsete võimaluste tagamiseks ning avaldab kasulikku mõju üksikisikute oskuste tasemele ja majanduse kasvupotentsiaalile.

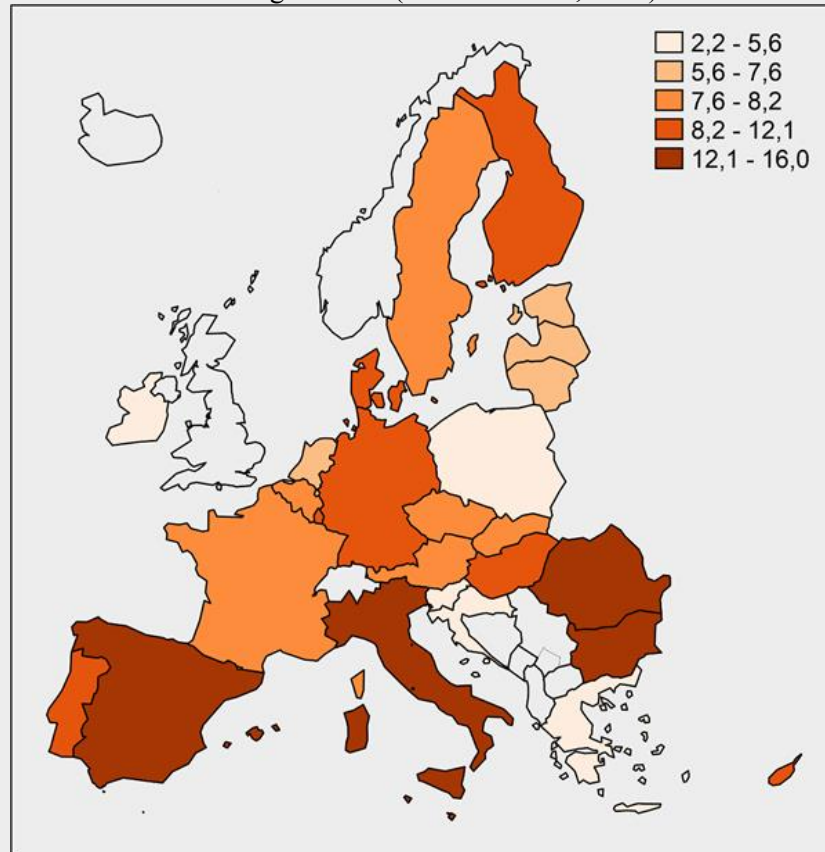
Ebavõrdsus hariduses võib määrata nii erinevad lähtepositsioonid tööturul kui ka karjäärivõimalused

Majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise indeksi alumisse ja ülemisse veerandisse kuuluvate õpilaste **lugemisoskuses** on **26,6 protsenti punktiline lõhe**

Õpilaste sotsiaal-majanduslik või rändetaust on digioskuste taseme tugev indikaator

Väljaspool ELi sündinud noortel on peaaegu kolm korda suurem tõenäosus lahkuda koolist enne selle lõpetamist

Madala haridustasemega noored (18–24aastased, 2020)

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Allikas: Eurostati tööjõu-uuring, EDAT_LFSE_02. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Täiskasvanute oskuste arendamine ei ole kõikjal ELis kaugeltki tavapraktika, riikide vahel esineb suuri erinevusi ja pandeemia on avaldanud ulatuslikku mõju; ELi peamine eesmärk 2030. aastaks toetab selles valdkonnas vajalikke täiendavaid jõupingutusi.

Seepärast on äärmiselt oluline tagada, et töötajatel oleksid tulevaste tööturgude jaoks vajalikud oskused. Oskuste prognoosid osutavad tööturu kutsekirjelduste muutumisele, mis tuleneb muu hulgas rohe- ja digipöördest tingitud kiiretest tehnoloogilistest muutustest ning sellest, et madalat kvalifikatsiooni nõudvate kutsealade osakaal väheneb veelgi. See tekitab pakilise vajaduse täiend- ja ümberõppe järele. Seda arvesse võttes seati ELi peamiseks eesmärgiks täiskasvanuhariduse valdkonnas 60 % (viimase aasta jooksul) võrreldes 37,4 % määraga 2016. aastal. Madala kvalifikatsiooniga inimeste ja rändajate osalemine täiskasvanuhariduses oli jätkuvalt keskmisest oluliselt väiksem. Täiskasvanuhariduses osalemise suurendamine nõuab integreeritud lähenemisviisi, mille raames kõrvaldatakse koostöös asjaomaste sidusrühmadega sidusalt mitmed takistused, võttes selleks muu hulgas kasutusele oskuste prognoosimise. See nõuab otsesteks kuludeks, näiteks individuaalsete koolitusõiguste jaoks antava rahalise toetuse ühendamist tasustatud õppepuhkuse ja kutsenõustamisteenustega, samuti ülevaadet tagatud kvaliteediga koolitusvõimalustest ning teavet oskuste valideerimise ja sertifitseerimise kohta.

Töötajate täiend- ja ümberõpe on töökoha vahetamise hõlbustamisel ning rohe- ja digipöörde toetamisel võtmetähtsusega

9,2 %

täiskasvanuid

osales õppes

(viimase nelja nädala jooksul) ELis 2020. aastal

Neist ainult **3,4 %**

olid madala

kvalifikatsiooniga

täiskasvanud

89 %

ELi täiskasvanuid

nõustub, et

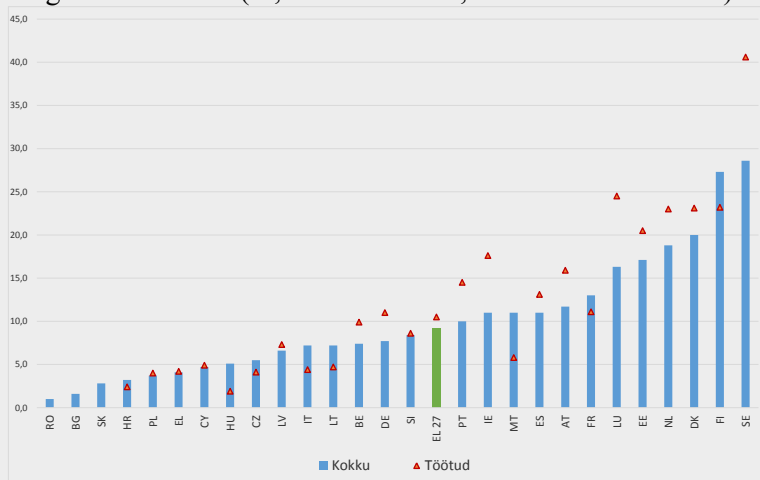
paremad

finantstingimused

soodustaksid

koolituses osalemist

Täiskasvanuhariduses osalemise määr kogurahvastiku ja töötute hulgas 2020. aastal (%; 25–64aastased, viimased neli nädalat)

Allikas: Eurostati tööjõu-uuring [trng_lfse_02].

ELi liikmesriigid on teinud täiskasvanutele põhiliste digioskuste pakkumisel vähe edusamme ja kõrgema taseme digioskuste valdkonnas on vaja teha suuri lisapingutusi. Pandeemia suurendas oluliselt nõudlust kõikide tasemete digioskuste järele, mis on paljudel kutsealadel ja paljudes sektorites valdkonnaülene nõue. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajat käsitlevatest viimastest kättesaadavatest andmetest, mis pärinevad 2019. aastast, ilmneb, et vaid 56 % täiskasvanutel olid vähemalt põhilised digioskused. Ühtlasi osutab see näitaja sellele, et liikmesriikides ei ole toimunud lähenemist ja et alates 2014. aastast on edusammud olnud väga aeglased. Asjakohasel tasemel digioskused on vajalikud rohkem kui 90 %l praegustest töökohtadest ja peaaegu kõikides majandussektorites. Edusammud selles

valdkonnas on ülimalt vajalikud, et EL täidaks nii kasvava vajaduse igapäevaselt ühiskonnas osalemist võimaldavate digioskuste järele kui ka majanduse konkreetse vajaduse IKT-spetsialistide järele.

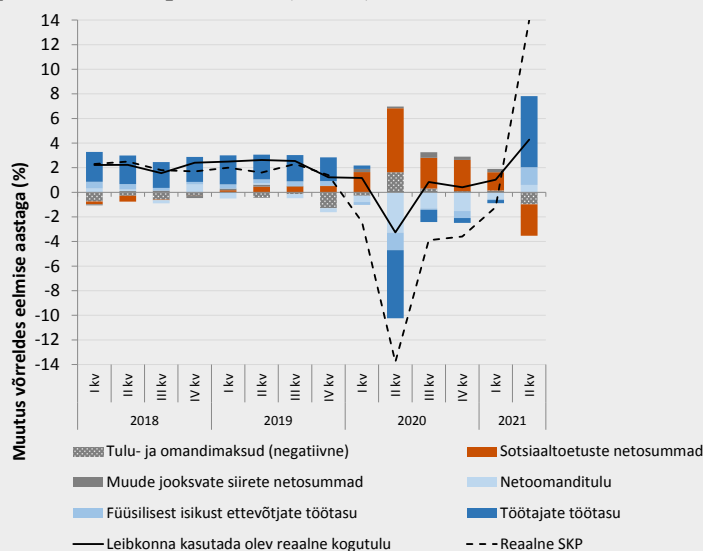
Tänu erakordselt kiirelt võetud poliitikameetmetele liikmesriikide ja ELi tasandil püsis leibkonna kogutulu COVID-19 kriisist hoolimata ELi liikmesriikides 2020. aastal keskmiselt üldiselt stabiilne. Pandeemia puhkedes vähenes leibkonna tulu 2020. aasta teises kvartalis järsult, kuid taastus aasta lõpuks ja püsis aastatel 2019–2020 üldiselt stabiilne. Kõige enam vähenes töötajate töötasu, samuti toimus suur vähenemine füüsilisest isikust ettevõtjate töötasus ja netoomanditulus. 2020. aasta jooksul andsid sotsiaaltoetuste netosummad suure panuse kogusissetulekusse ja täitsid olulist rolli leibkondade sissetuleku teises kvartalis toimunud üldise vähenemise leevendamiseks, mida teataval määral toetasid ka tulu- ja omandimaksu kohandamised. Arvestades reaalse SKP 6 % vähenemist aastases võrdluses, tõendab leibkonna kogutulu selline stabiilsus 2020. aastal nii kriisi sotsiaalse mõju leevendamiseks kehtestatud erakorraliste vabalt valitud poliitikameetmete kui ka sotsiaalkaitse- ja maksusüsteemide automaatse stabiliseeriva mõju tõhusust. 2021. aasta teises kvartalis kasvasid nii reaalne SKP kui ka töötajate töötasu kiiresti, umbes samas tempos, kui need olid aasta varem vähenenud. Kokkuvõttes kasvas leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu kõnealusel kvartalis rohkem, kui see oli aasta varem vähenenud, muu hulgas tänu sellele, et sotsiaaltoetuste netosummad vähenesid muudest tuluaallikatest aeglasemas tempos.

Hoolimata COVID-19 kriisist püsis leibkonna kogutulu 2020. aastal ELi liikmesriikides keskmiselt üldiselt stabiilne

Enamikus liikmesriikides sissetulekute ebavõrdsus (S80/S20) vähenes mõnevõrra või püsis stabiilne

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal püsis 2020. aastal ELis stabiilne – ligikaudu üks inimene viiest

SKP kasv, leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasv ja selle peamised komponendid (EL 27)

Allikas: Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine [nasq_10_nf_tr] ja [namq_10_gdp]. Märkused. Vt aruande põhiosa.

Sotsiaalkaitsesüsteemid aitasid COVID-19 kriisiga toime tulla nii, et vaesusoht ja sissetulekute ebavõrdsus oluliselt ei suurenenud. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus

olevate inimeste määr ja kõik selle näitaja komponendid, nagu ka üldine sissetulekute ebavõrdsus püsisid aastatel 2019–2020 enamikus liikmesriikides üldjoontes stabiilsed¹³. See kajastab mõju, mida avaldasid maksu- ja hüvitissüsteemid, aga ka avaliku sektori suur toetus, mida muu hulgas pakuti lühendatud töötaja kavade ning muude COVID-19 kriisi ajal kehtestatud või pikendatud ja eelkõige haavatavatele rühmadele suunatud töökoha säilitamise meetmetega. 19 liikmesriigi 2020. aasta sotsiaalkaitsekulutuste esialgsed hinnangud¹⁴ osutavad nende enneolematule tasemele ja suurele kasvule võrreldes 2019. aastaga. Hoolimata teatavatest ajutistest meetmetest (piisavale) sotsiaalkaitsele juurdepääsu parandamiseks esineb paljudes riikides jätkuvalt lünki, eeskätt ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate puhul. Liikmesriikide esitatud riiklikes kavades töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkaitsele juurdepääsu käsitleva nõukogu 2019. aasta soovitus¹⁵ rakendamiseks on nimetatud teatavaid struktuurireforme.

Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse oht püsib aga jätkuvalt suur teatavate rühmade, eelkõige lastega perede, puudega inimeste, väljaspool ELi sündinute ja romade puhul. Viimase kümnendi jooksul on kasvanud vaesus väga madala tööhõivega leibkondade seas. Enamikus liikmesriikides on lapsed suuremas vaesusohus (sealhulgas püsiva vaesuse ohus) kui täiskasvanud. Vaesuses või sotsiaalse tõrjutuse tingimustes üles kasvavatel lastel on väiksem tõenäosus olla koolis edukas, olla hea tervise juures ja end hilisemas elus täiel määral teostada. Euroopa sotsiaaldõiguste samba tegevuskavas esitati vaesuse vähendamist käsitleva ELi 2030. aasta peamise eesmärgi raames täiendav eesmärk vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste arvu 2030. aastaks vähemalt 5 miljoni võrra. Mõnes liikmesriigis on üksikvanemaga kasvavate laste või üle kolme lapsega või rände- või roma taustaga perede laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht kuni kolm korda suurem kui teistel lastel. Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitusel loodi Euroopa lastegarantii just laste sotsiaalse tõrjutuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks, tagades juurdepääsu teatavatele põhiteenustele. Ka väljaspool ELi sündinud inimesed on suuremas vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus. Suur osa romasid elab allpool riiklikku vaesuspiiri. Enne kriisi jätkus ELis liiga suurte eluasemekulude määra langus, kuid allpool vaesuspiiri elavate inimeste olukord on endiselt kriitiline. 2020. aastal elas ligikaudu kümnendik ELi elanikkonnast leibkondades, mis kulutasid 40 % või rohkem oma (ekvivalent)netosissetulekust eluasemele. Vaesusohus olevate elanike seas oli liiga suurte eluasemekulude määr märkimisväärselt kõrgem, kusjuures liikmesriikide vahel esines suuri erinevusi.

Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele on EL 27s stabiilne alates 2015. aastast, kuid vahetult enne kriisi ilmnis selles lahknevusi. Keskmiselt vähendasid sotsiaalsiirded (v.a pensionid) ELis vaesusohu määra umbes kolmandiku võrra. Liikmesriikide lõikes valitsevad aga suured erinevused ja see määr jääb vahemikku 16 % kuni üle 50 %. Aastatel 2019–2020 liikmesriikidevahelised erinevused kasvasid. Juurdepääs sotsiaalkaitsele on väga erinev, eelkõige ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate seas, samal ajal kui miinimumsissetuleku toetused protsendina vaesuspiirist vähenesid 2019. aastal peaaegu kõigis liikmesriikides. 12 liikmesriigis jääb miinimumsissetuleku tase oluliselt allapoole 60 % vaesuspiirist. Komisjon kavatseb teha 2022. aastal ettepaneku

¹³ See kajastab ka Eurostati kiirhinnanguid suhtelise vaesuse määra ja sissetulekute ebavõrdsuse suundumuste kohta 2020. aastal.

¹⁴ Eurostat, [Esialgsed hinnangud – Sotsiaalkaitse – Eurostat \(europa.eu\)](#) (hõlmab Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Leedu, Läti, Malta, Poola, Portugali, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Sloveenia, Taani, Tšehhi ja Ungari andmeid).

¹⁵ [Nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovitus 2019/C 387/01.](#)

miinimumsissetulekut käsitleva nõukogu soovitusel, et liikmesriikide poliitikat tõhusalt toetada ja täiendada.

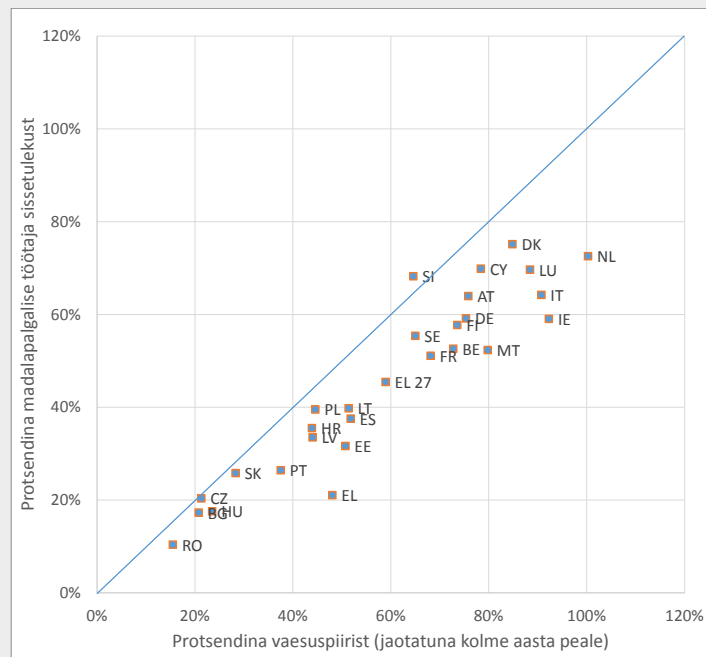
Sotsiaalsete turvavõrkude piisavus on liikmesriikide lõikes erinev

Miinimumsissetuleku toetused protsendina vaesuspääst
vähenevad 2018.–2019. aastal 16 liikmesriigis

Miinimumsissetuleku toetused moodustasid 2019. aastal **alla poole vaesuspääst** kolmandikus liikmesriikides

Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele jääb liikmesriikides **vahemikku 16 % kuni 52 %**

Miinimumsissetuleku saajate netosissetulek protsendina vaesusriski piirist (jaotatud kolme aasta peale) ja madalapalgalise töötaja sissetulekust (2019. sissetulekuaasta)

Allikas: tööhoive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika üksikandmete põhjal. Märkus. Iirimaa andmed miinimumsissetuleku toetuste kohta kajastavad 2020. sissetulekuaastat. Iirimaa, Itaalia, Luksemburgi ja Läti kohta ei ole sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevat ELi 2020. aasta statistikal põhinevat vaesuse määra künnised veel kättesaadavad. Graafik põhineb vallalistel lasteta isikutel. Miinimumsissetulek on vaesuse künniseks, mis on määratud 100% võrra.

Pandeemiast olenemata osutavad esialgsed tõendid, et rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul püsis enamikus liikmesriikides 2020. aastal üldjoontes stabiilne, kuid liikmesriikidevahelised erinevused on märkimisväärsed. Teatavad rühmad, näiteks madala sissetulekuga leibkonnad või rändetaustaga inimesed, on rahuldamata meditsiiniliste vajaduste tõttu tõenäoliselt haavatavamad, kuigi lõhe suurus võrreldes kogu elanikkonnaga on liikmesriikide lõikes erinev. Jätkuvalt võib esineda probleeme seoses meditsiiniliste protseduuride edasilükkamise ja oluliste häiretega patsientide tervishoolduses, muu hulgas seoses rahuldamata meditsiiniliste vajadustega, mis olid COVID-19 kriisi alguses suuremad. Pandeemia puhkemine on esile toonud vajaduse tugevdada tervishoiuteenuse vastupidavust, kvaliteeti ja kättesaadavust.

Eelduste kohaselt toob elanikkonna vananemine kaasa pikaajalise hoolduse teenuste nõudluse märkimisväärse kasvu. Keskmiselt vajas ELis 2019. aastal pikaajalist hooldust 26,6 % tavaleibkondades elavatest 65aastastest või vanematest inimestest. Ametlikele pikaajalise hoolduse teenustele juurdepääsu tugevdamine on tähtis sotsiaalse õigluse ja soolise võrdsuslikkuse tagamiseks, samuti võimaldab see luua töökohti. Kõikidele inimestele hoolekandetasutustes pakutavale hooldusele juurdepääsetava alternatiivi tagamiseks on tähtsad kvaliteetne koduhooldus ja kogukonnapõhised pikaajalise hoolduse teenused. Pikaajalist hooldust vajavatel leibkondadel on sageli piiratud juurdepääs ametlikele koduhooldusteenustele, sest need ei ole taskukohased või neid lihtsalt ei pakuta. 2019. aastal ütles ELis 46,5 % 65aastastest või vanematest inimestest, kellel on suuri raskusi isikliku hoolduse või majapidamistöodega, et neil oli rahuldamata vajadus abi järele sellistes

tegevustes. Kõnealune abi puudumine oli oluliselt märgatavam madalaimasse sissetulekukvintili kuuluvate inimeste puhul. Ametlikele hooldusteenustele juurdepääsu puudumine võib tekitada rahuldamata hooldusvajadusi või koormust mitteametlikele hooldajatele (peamiselt naistele), kes enamjaolt hooldust pakuvad. Üldiselt on sotsiaalkaitse piisavus pikaajalise hoolduse vajaduse täitmisel liikmesriigiti märkimisväärselt erinev ja hooldust vajavate inimeste omaosalusmaksed ametlike pikaajalise hoolduse teenuste eest võivad olla väga suured isegi pärast sotsiaaltoetuste saamist.

Demograafilised muutused tekitavad pensionisüsteemidele jätkuvalt pikaajalisi probleeme. Pensionide piisavus püsis 2020. aastal üldiselt stabiilne. Sooline pensionilõhe on endiselt suur, hoolimata järkjärgulisest vähenemisest viimase kümne aasta jooksul. Reformide eesmärk peaks olema luua kaasavad pensionisüsteemid, mis pakuvad piisavat juurdepääsu nii meestele kui ka naistele, samuti eri liiki lepingutega ja erineva majandustegevusega hõivatud inimestele, tagades samal ajal piisava sissetuleku vanaduses ja säilitades riigi rahanduse jätkusuutlikkuse.

Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid käesolevas ühises tööhõivearuandes ära märgitud tööhõive-, oskustega seotud ja sotsiaalpoliitika probleemide lahendamiseks. Aruandes esitatud analüüsis tuuakse esile mitu prioriteetset poliitikameetmete valdkonda. Nende eesmärk peaks olema kaasava taastumise edendamine töökohtade loomise, töötuselt tööhõivele ülemineku ja sektoritevahelise ülemineku hõlbustamise, majandusliku ja sotsiaalse vastupidavuse parandamise ning õiglase rohe- ja digipöörde tagamise teel, liikudes samal ajal tööhõivet, oskusi ja vaesuse vähendamist käsitlevate ELi 2030. aasta peamiste eesmärkide täitmise suunas.

Kooskõlas tööhõivesuunistega kutsutakse liikmesriike üles

- minema tööturul erakorralistelt meetmetelt järk-järgult üle taastumist toetavatele meetmetele ning võtma meetmeid suurema tööturul osalemise ja pandeemiast kõige enam mõjutatud töötajate tööturule naasmise edendamiseks;
- töötama kooskõlas toimivaid tööhõive aktiivse toetamise meetmeid käsitleva soovitusena välja sidusad poliitikameetmete paketid seoses töölevõtu- ja üleminekustiimulitega, täiendus- ja ümberõppega ning tööturuasutuste ulatuslikuma toetusega töökoha vahetamisele;
- suurendama aktiivse tööturupoliitika ja avalike tööturuasutuste tõhusust ja tulemuslikkust, muu hulgas digitalistusse ja -teenustesse investeerimise (millega samal ajal tagatakse nende kättesaadavus), oskuste (sealhulgas rohe- ja digipöördega seotud oskuste) prognoosimise, profiilianalüüsi süsteemide loomise ja töötajate piisava koolitamise teel;
- parandama noorte väljavaateid tööturul, edendades kaasavat ja kvaliteetset kutseharidust ja kolmanda taseme haridust, pakkudes kooskõlas tugevdatud noortegarantiiga tööturuteenuste kaudu sihipärast toetust (sealhulgas mentorlust, juhendamist ja nõustamist) ning toetades kvaliteetset õpipoisiõpet ja praktikat (eelkõige VKEdes);
- tagama soolise võrdsuslikkuse ja tugevdama naiste osalemist tööturul, muu hulgas töö ja eraelu tasakaalustamise poliitikaga, taskukohastele ja kvaliteetsetele pikaajalise hoolduse teenustele ning alusharidus- ja lapsehoiuteenustele juurdepääsu ning lapsevanematele ja teistele hoolduskohustusega isikutele perepuhkuste ja paindliku

töökorralduse kasutamise tagamise teel, edendades samal ajal nende õiguste tasakaalustatud kasutamist naiste ja meeste poolt;

- parandama õpiväljundeid ning vähendama ebavõrdsust hariduses ja koolituses, laiendama kolmanda taseme hariduse kättesaadavust (eelkõige ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele), hoidma ära haridussüsteemist varakult lahkumist, veelgi suurendama kolmanda taseme hariduses osalemist ja selle asjakohasust tööturu jaoks, pöörates eritähelpanu sellistele valdkondadele nagu IKT ning loodusteadused, tehnoloogia, inseneriteadused ja matemaatika, muu hulgas mikrovalifikatsioonitunnistuste kaudu;
- investeerima täiskasvanute täiendus- ja ümberõppesse, eelkõige seoses digi- ja rohepöördeks vajalike oskustega, tugevdades eeskätt isiklike õppekontode kaudu pakutavaid individuaalseid koolitusõigusi käsitlevaid sätteid, toetades oskuste pakti ning digioskuste ja töökohtade koalitsiooni raames ulatuslikke mitut sidusrühma hõlmavaid avaliku ja erasektori partnerlusi, pakkudes ettevõtjatele ja töötajatele suuremaid stiimuleid täiendus- ja ümberõppega tegelemiseks ning investeerides taristusse ja seadmetesse, sealhulgas digitaristusse ja digiseadmetesse;
- tugevdama õpilaste ja täiskasvanute digipädevust ning laiendama tööturul digitaalvaldkonnas pädevate inimeste reservi, töötades välja digihariduse ja -koolituse ökosüsteeme, mida toetavad sellised tegurid nagu kiire ühendus koolidele, seadmed ja õpetajate koolitus, toetama institutsioone digiüleminekuks oskusteabega, pöörates eritähelpanu kaasamisele ja digilõhe vähendamisele;
- reformima tööturu korraldust ning maksu- ja hüvitissüsteeme, et tagada tööturu killustatuse vähendamine ja soodustada kvaliteetsete töökohtade loomist, tagama ebatüüpilises töösuhtes olevatele töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele piisava sotsiaalkaitse kättesaadavuse kooskõlas sotsiaalkaitsele juurdepääsu käsitleva nõukogu soovitusel;
- tagama, et töökeskkond on ohutu ja pandeemiajärgsete nõuetega hästi kohandatud ning et paindlik töökorraldus on kättesaadav;
- tagama sotsiaalselt õiglase üleminekuprotsessi;
- edendama kollektiivläbirääkimisi, sotsiaalset dialoogi ja sotsiaalpartnerite kaasamist, muu hulgas seoses taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisega;
- tagama kõigile vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele lastele tasuta ja hea juurdepääsu tervishoiule, alusharidusele ja lapsehoiule, haridusele ja koolipõhisele tegevusele ning hea juurdepääsu tervislikule toitumisele ja korralikule eluasemele kooskõlas lastegarantii loomist käsitleva soovitusel;
- investeerima piisavasse ja kestlikku sotsiaalkaitse kõiki jaoks, sealhulgas miinimumsissetuleku tagamise kavadesse, toetades reforme kaitsetaseme säilitamiseks ja tugevdamiseks, ning parandama kaitsetega hõlmamata või piisavalt hõlmamata inimeste kaitset, parandama hüvitiste, õiguste ülekantavuse, kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse ja töövõimeliste inimeste tööturule integreerimise toetuse piisavust, tugevdama kvaliteetsete, taskukohaste ja jätkusuutlike pikaajalise hoolduse teenuste pakkumist, hindama poliitikameetmete jaotuslikku mõju;
- looma kaasavad pensionisüsteemid, mis pakuvad piisavat juurdepääsu nii meeste kui ka naistele, samuti eri liiki lepingutega ja erineva majandustegevusega hõivatud inimestele, tagades samal ajal piisava sissetuleku vanaduses;
- lahendama kodutuse kui vaesuse kõige äärmuslikuma vormi probleemi, soodustama investeringuid elamute ja sotsiaaleluruumide renoveerimisse, vajaduse korral hõlbustama kvaliteetsete ja taskukohaste eluasemete, sotsiaaleluasemete või eluasemetoetuste kättesaadavust;

- investeerima tervishoiusüsteemi suutlikkusse, sealhulgas esmatasandi arstiabisse, hoolduse koordineerimisse, tervishoiutöötajatesse ja e-tervisesse, vähendama omaosalust, parandama tervishoiuteenuste katvust ning edendama tervishoiutöötajate täiendus- ja ümberõpet.

Liidu rahaliste vahenditega, mida antakse muu hulgas Euroopa Sotsiaalfond+, Euroopa Regionaalarengu Fondi ning taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu, aidatakse liikmesriikidel kiirendada nendes valdkondades võetavaid poliitikameetmeid.

Riiklike taaste- ja vastupidavuskavadega ettenähtud reformide ja investeeringute täielik ja kõrgetasemeline rakendamine on võtmetähtsusega, et tagada tõhus toetus taastumisele ning õiglasele rohe- ja digipöördele. Oluline on see, et sellega aidatakse lahendada Euroopa poolaasta raames esitatud riigipõhistes soovitustes kindlakstehtud tööhõive-, oskustega seotud ja sotsiaalsed probleemid. Rahalised vahendid nende poliitikavaldkondadega seotud meetmetele riiklikes kavades, mille nõukogu on juba heaks kiitnud, moodustavad ligikaudu 135 miljardit eurot, mis on umbes 30 % kõikidest rahalistest eraldistest kõnealustele heakskiidetud kavadele, millega oluliselt toetatakse Euroopa sotsiaalsüsteemi samba rakendamist.

EUROOPA LIIDU TÖÖTURU JA SOTSIAALVALDKONNA SUUNDUMUSTE NING PROBLEEMIDE ÜLEVAADE

1.1. Tööturu suundumused

Tööturg on taastumas, kuid tööhõive ei ole veel kriisieelsele tasemele jõudnud. 2021. aasta teises kvartalis jõudis tööga hõivatud inimeste koguarv ELis 207,5 miljonini¹⁶. See on 4,1 miljonit rohkem kui 2020. aasta teises kvartalis, ent siiski 2 miljonit vähem 2019. aasta neljanda kvartali tipptasemest. Pärast 71,6 % madalseisu 2020. aasta teises kvartalis on 20–64aastaste tööhõive määr osaliselt taastunud, jõudes 2021. aasta teises kvartalis 72,8 %ni, mis on siiski vähem kui 73,3 % tipptase 2019. aasta neljandas kvartalis. Aastane tööhõive määr oli 2020. aastal ELis 72,5 %, mis on 0,7 protsendipunkti vähem kui 2019. aastal. Mõne majandustegevuse puhul on tööhõive määr endiselt oluliselt madalam kui enne kriisi. Eelkõige töötas 2021. aasta teises kvartalis hulgi- ja jaekaubanduses, transpordis, majutus- ja toitlustusteenustes jätkuvalt 2,3 miljonit inimest vähem kui 2019. aasta neljandas kvartalis (4,5 % vähenemine), nendele valdkondadele järgnes tootmine (2,5 % vähenemine). Seevastu sellistes sektorites nagu ehitus ning info- ja kommunikatsiooniteenused on tööhõive määr juba taastunud pandeemiaeelsele tasemele¹⁷. Üldiselt prognoositakse, et tööhõive kasvab 2021. aastal 0,8 % ja 2022. aastal 1 % ning aeglustub seejärel 2023. aastal mõnevõrra, 0,6 %le¹⁸. ELi eesmärk, mille kohaselt 2030. aastaks peaks olema tööga hõivatud vähemalt 78 % 20–64aastastest elanikest, kajastab ühist kohustust liikuda kaasava ja töövõimalusterohke majanduse taastumise suunas (vt punkt 1.4).

Samal ajal on vabade töökohtade määr pärast esialgset langust COVID-19 kriisi tagajärjel praeguseks tõusnud peaaegu rekordtasemele¹⁹. Enne kriisi, 2019. aasta teises kvartalis, oli vabade töökohtade määr EL 27s 2,4 %. Vabade töökohtade määr langes, kunas pandeemiale reageerimiseks võeti tõkestamismeetmeid, mis hoidsid ära majandustegevuse peatumise või aeglustumise. 2020. aasta teises kvartalis langes see määr EL 27s 1,6 %le, mis on madalaim tase alates 2016. aasta esimesest kvartalist. Sellest ajast saadik on see tõusnud, jõudes 2021. aasta teises kvartalis 2,3 %ni, mis peaaegu täielikult tasakaalustab COVID-19 põhjustatud šoki mõju. Kuigi on normaalne, et tööturg reageerib vabade töökohtade puhul tsüklilistele kõikumistele kiiremini kui töötuse puhul, osutavad suundumused ja uuringuandmed (st Eurofound) vajadusele võimalikku tööjõupuudust hoolega jälgida (vt punkt 2.1).

¹⁶ Kogutööhõive näitajad on võetud rahvamajanduse arvepidamisest (riigi territooriumi järgi), muud näitajad pärinevad tööjõu-uuringu andmetest. Käesolevas punktis on läbivalt kasutatud sesoonselt korregeeritud kvartaliandmeid.

¹⁷ Vt Euroopa Komisjon (2021), „Labour Market and Wage Developments in Europe Annual Review 2021“ (Iga-aastane ülevaade tööturu- ja palgasuundumustest Euroopas) (avaldatakse peatselt).

¹⁸ Euroopa Komisjon (2021), Euroopa majandusprognoos, sügis 2021, institutsiooni töödokument nr 160.

¹⁹ Vabade töökohtade määr esitatakse vabade töökohtade koguarvu protsendina täidetud ja vabade töökohtade arvust.

Kiired poliitikameetmed aitasid piirata COVID-19 kriisi kontekstis tööturule avalduvat mõju²⁰. Pandeemiaga kaasnes rahvatervise kriis, millel on laiaulatuslik mõju majandustegevusele, tööturgudele ja ühiskonnale. Töötuse määr (15–74aastased) tõusis 6,6 %lt 2019. aasta neljandas kvartalis (madalaim tase, mis on EL 27s kunagi registreeritud) 7,6 %ni 2020. aasta kolmandas kvartalis. Euroalal oli töötuse määr mõnevõrra kõrgem – 2020. aasta kolmandas kvartalis oli see 8,5 % (1,1 protsendipunkti kõrgem kui 2019. aasta neljandas kvartalis). Viimasel ajal on tõkestamismeetmete leevendamine ja vaksineerimiskampaaniate läbiviimine aidanud ELi liikmesriikide majandustel uuesti hoo sisse saada ja alandada 2021. aasta teises kvartalis töötuse määra 7,3 %le (euroalal 8 %). Üldiselt oli töötuse suurenemine eeldatust väiksem, arvestades COVID-19 mõju ulatust majandusele. See on nii tänu liikmesriikide kehtestatud poliitikameetmetele, mida muu hulgas toetati ELi rahalistest vahenditest (eelkõige TERAst, aga ka REACT-EUst ning koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatusest ja koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatus+st (CRII ja CRII+)), kui ka asjaolule, et inimesed lahkusid tööturult ja nende staatus muutus mitteaktiivseks, sest tööd oli raskem leida, mille tagajärjel paljud neist töö otsimise lõpetasid. Hiljutistest igakuistest andmetest ilmneb, et töötuse määr on veelgi langenud ja oli 2021. aasta septembris ELis 6,7 % (euroalal 7,4 %), mis läheneb kriisieelsele tasemele. Liikmesriikide olukord on aga märkimisväärselt ebaühtlane (vt punkt 2.1). Samuti jõudis aktiivse elanikkonna pikaajalise töötuse määr 2021. aasta teises kvartalis ELis 2,9 %ni, mis näitab mõõdukat, ent stabiilset tõusu võrreldes rekordiliselt madala tasemega 2020. aasta teises kvartalis (2 %).

Töötundide koguarvu puhul on toimunud osaline taastumine pandeemia järgnenud järsust vähenemisest, kuid see jääb endiselt allapoole kriisieelset taset. 2021. aasta teises kvartalis oli see arv 82,8 miljardit. See on 9,7 miljardi tunni võrra rohkem kui rekordiliselt madal tase 2020. aasta teises kvartalis (73,1 miljardit) ning tuleneb suuresti tööturutingimuste paranemisest, kaugtöövõimaluste laienemisest ja iganädalase töölt eemaloleku vähenemisest (19,4 %lt kogutööhõivest 2020. aasta teises kvartalis 10,5 %le 2021. aasta teises kvartalis). See on siiski peaaegu 2,5 miljardit tundi vähem kui 2019. aasta esimeses kvartalis saavutatud tipp-tase ning rõhutab jätkuvalt rolli, mida paljude töötajate puhul on mänginud lühendatud tööaja ja ajutise koondamise kavade koos töölepingu ülesütleamise piirangutega, mille mitu liikmesriiki kehtestasid eesmärgiga aidata säilitada tööhõivet (vt punkt 2.1). Töötundide arv töötaja kohta oli ELis viimasel kümnendil aeglaselt, ent stabiilselt vähenenud, tingituna peamiselt osaajatöö ja muude paindlike töökorralduste (st nulltunnilepingud või nõudetöö platvormitöö kontekstis) ulatuslikumast kasutamisest.

COVID-19 pandeemia puhkemine peatas viimastel aastatel aktiivsuse määras täheldatud positiivse suundumuse. 20–64aastaste aktiivsuse määr ELis oli 2020. aastal 77,8 %, mis on 0,5 protsendipunkti vähem kui 2019. aastal. 2021. aasta teises kvartalis taastus see aga 78,3 %ni, mis vastab kriisieelsele väärtusele. Koondnäitaja raames täheldati naiste puhul kasvu (72,7 %ni, s.o 0,3 protsendipunkti rohkem kui 2019. aasta neljandas kvartalis), samal ajal kui meeste puhul registreeriti vähenemine (84 %le, s.o 0,3 protsendipunkti vähem kui 2019. aasta neljanda kvartali väärtus). 55–64aastaste vanuserühmas olid tulemused kõige positiivsemad – kriisi haripunktis toimus vaid väike vähenemine ja 2021. aasta teise kvartali näitajad ületasid pandeemiaeelset taset.

²⁰ Üksikasjalik teave on esitatud Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2021. aasta ülevaates (kättesaadav aadressil <https://op.europa.eu/s/tYkn>) ja dokumendis „Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2021“ (Tööturu- ja palgasuundumused Euroopas. 2021. aasta ülevaade) (avaldatakse peatselt).

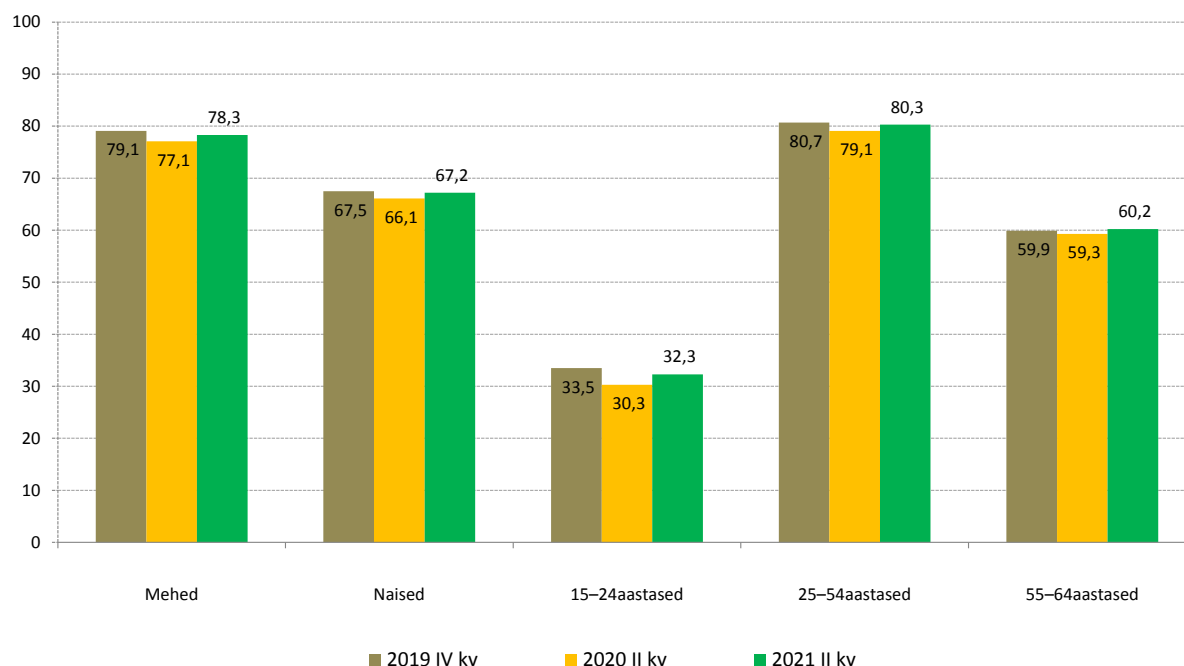
Kuigi naiste tööhõive määr on COVID-19 kriisi mõjul vähenenud veidi vähem kui meeste oma, esineb sugude vahel jätkuvalt suuri erinevusi. 2020. aastal langes naiste (20–64aastaste) tööhõive määr 66,9 %le (0,5 protsendipunkti väiksem kui 2019. aastal), samal ajal kui meeste puhul langes see 78 %le (0,9 protsendipunkti väiksem kui selle väärtus aasta varem). Kvartalite arvestuses langes naiste tööhõive määr 67,4 %lt 2019. aasta neljandas kvartalis 66,1 %le 2020. aasta teises kvartalis, kuid oli 2021. aasta teiseks kvartaliks taastunud 67,2 %ni. Meeste tööhõive määr oli 2021. aasta teises kvartalis 78,3 %, mis on 0,8 protsendipunkti vähem kui 2019. aasta neljandas kvartalis. Nende muutuste tulemusel vähenes mõnevõrra sooline tööhõivelõhe – 2021. aasta teises kvartalis oli see 11,1 protsendipunkti võrrelduna 11,6 protsendipunktiga 2019. aasta neljandas kvartalis (aastases võrdluses olid need näitajad 2020. ja 2019. aastal vastavalt 11,1 ja 11,5 protsendipunkti).

Kriis mõjutas tugevalt noorte tööturutulemusi, kuigi alates 2020. aasta lõpust on nende olukord paranenud. Noorte töötuse määr (15–24aastased) jõudis 2020. aastal 17,1 %ni, mis on 1,8 protsendipunkti kõrgem kui 2019. aastal. 2021. aasta teises kvartalis oli noorte töötuse määr 17,4 %, see tähendab 2,6 protsendipunkti rohkem kui 2019. aasta neljandas kvartalis, kuid 1 protsendipunkt vähem kui 2020. aasta kolmandas kvartalis saavutatud haripunkt. Kokku oli ELis 2021. aasta teises kvartalis ligikaudu 3,2 miljonit töötut noort (15–24aastased); noorte puhul, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), oli see näitaja 5,1 miljonit ja 15–29aastaste laiemas vanuserühmas puhul 9,4 miljonit. NEET-noorte osakaal selles vanuserühmas oli ELis 2021. aasta teises kvartalis 13,2 % (0,7 protsendipunkti rohkem kui 2019. aasta neljandas kvartalis, kuid 1,5 protsendipunkti vähem kui 2020. aasta teise kvartali haripunkt).

Eakad töötajad on COVID-19 kriisi tööturumõju paremini talunud kui muud rühmad. Eakate töötajate (55–64aastased) tööhõive määr on alates COVID-19 puhkemisest püsinud suhteliselt stabiilne. 2021. aasta teises kvartalis jõudis see 60,2 %ni, mis on 0,4 protsendipunkti kõrgem kui 2019. aasta neljandas kvartalis täheldatud määr, kusjuures viimase kümnendi jooksul on olnud stabiilne kasvusuundumus. 25–54aastaste täiskasvanute tööhõive määr oli 2021. aasta teises kvartalis 80,3 %, mis on pandeemiaeelsest tasemest endiselt veidi madalam (2019. aasta neljandas kvartalis oli see 80,8 %). 55–74aastaste töötuse määr ELis on mõnevõrra tõusnud, 4,7 %lt 2019. aasta neljandas kvartalis 5,3 %ni 2021. aasta teises kvartalis.

Joonis 1. Vanuserühmade lõikes on kriisi mõju tööhõivele olnud erinev

Tööhõive määr EL 27s soo ja vanuserühmade kaupa, sesoonselt korrigeeritud, kalendaarselt korrigeerimata andmed (%)

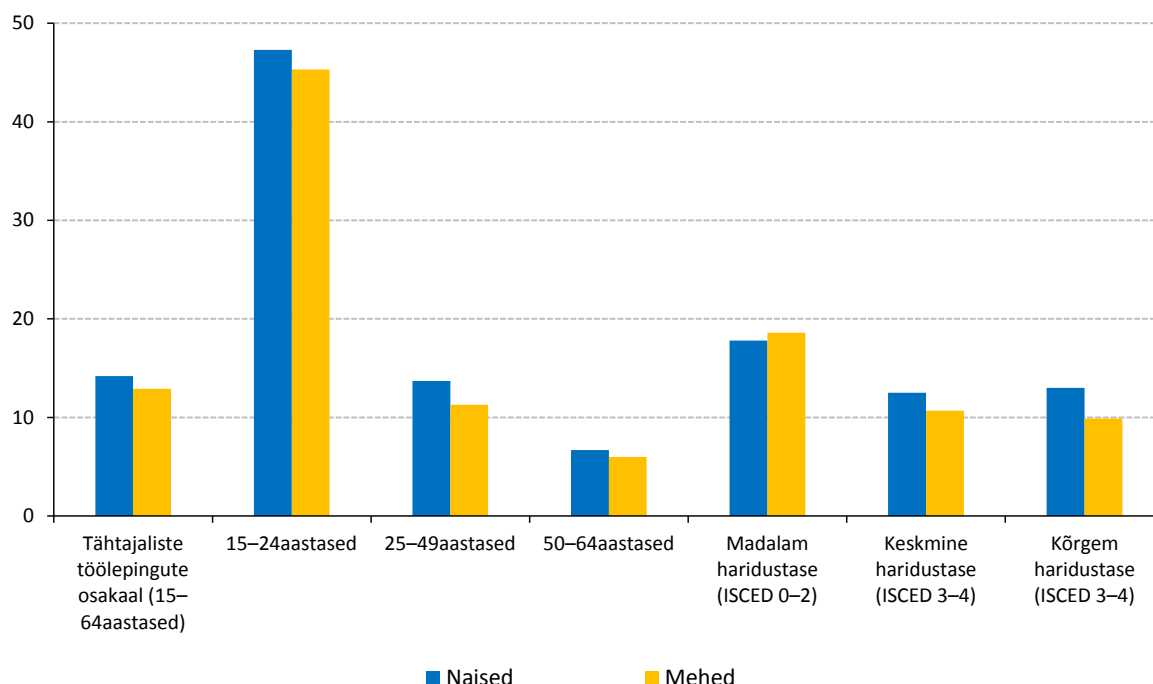
Märkus. Aegrea katkemine alates 2021. aasta esimesest kvartalist.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsi_emp_q].

Kriis avaldas eriti suurt mõju ebatüüpilises töösuhtes olevatele töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele. ELi töötajate (20–64aastased) koguarvust 2020. aastal (161,6 miljonit) oli tähtajaline tööleping ligikaudu 19,9 miljonil töötajal (12,4 %) (see on 1,3 protsendipunkti väiksem kui 2019. aasta näitaja). 2021. aasta teises kvartalis oli tähtajaline tööleping ligikaudu 21,3 miljonil töötajal (20–64aastased, sesoonselt korrigeeritud andmed), mis on siiski 0,8 miljonit inimest vähem kui 2019. aasta neljandas kvartalis. Noorte (15–24aastased) hulgas on see osakaal palju suurem kui ülejäänud elanike seas ning madala kvalifikatsiooniga töötajate hulgas märkimisväärselt suurem kui keskmise ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate seas. 2019. aastaga võrreldes jätkus mittevabatahtliku ajutise töö osakaalu vähenemine (1,1 protsendipunkti võrra) ja 2020. aastal jõudis see 6,8 %le. Tähtajaliste töölepingute osakaal kogutööhõives (20–64aastased) on kasvanud 2020. aasta teise kvartali madalaimalt tasemelt (10,1 %) 11,3 %ni 2021. aasta teises kvartalis. Osalise tööajaga töötavate inimeste arv kasvas 2020. aasta jooksul stabiilselt. Selle tulemusel ulatus osalise tööajaga töötajate (20–64aastased) osakaal kogutööhõives 2021. aasta teises kvartalis 17,7 %ni (mis on 0,6 protsendipunkti väiksem kui 2019. aasta neljanda kvartali näitaja). Mittevabatahtliku osalise tööajaga töötajate osakaal vähenes 2020. aastal 25 %le (1,5 protsendipunkti vähem kui 2019. aastal). Alates pandeemia algusest 2020. aasta esimeses kvartalis on füüsilisest isikust ettevõtjate arv vähenenud 0,7 miljoni võrra (ligikaudu 25,8 miljonilt 25,1 miljonile 2021. aasta teises kvartalis).

Joonis 2. Tähtajaliste töölepingute kasutamine on vanuserühmade ja kvalifikatsiooni tasemete lõikes erinev

Tähtajalise töölepinguga töötajate osakaal EL 27s vanuse ja haridustaseme kaupa (2020)

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsa_etgar], [lfsa_etpgan] ja [lfst_r_e2tgaedcu].

Kriis on tugevalt mõjutanud väljaspool ELi sündinud inimeste tööturutulemusi. 2020. aastal oli väljaspool ELi sündinud inimeste tööhõive määr (20–64aastased) 65,3 %, mis on 2,4 protsendipunkti väiksem kui 2019. aasta näitaja ning 8,2 protsendipunkti väiksem kui elukohariigis sündinute oma. Väljaspool ELi sündinud inimeste (15–74aastased) töötuse määr oli 2020. aastal 12,3 %, mis on kõrgem kui 10,8 % aasta varem. Ka töötuse näitajad on kasvanud, 13,5 %lt 2020. aasta teises kvartalis 13,9 %ni 2021. aasta teises kvartalis.

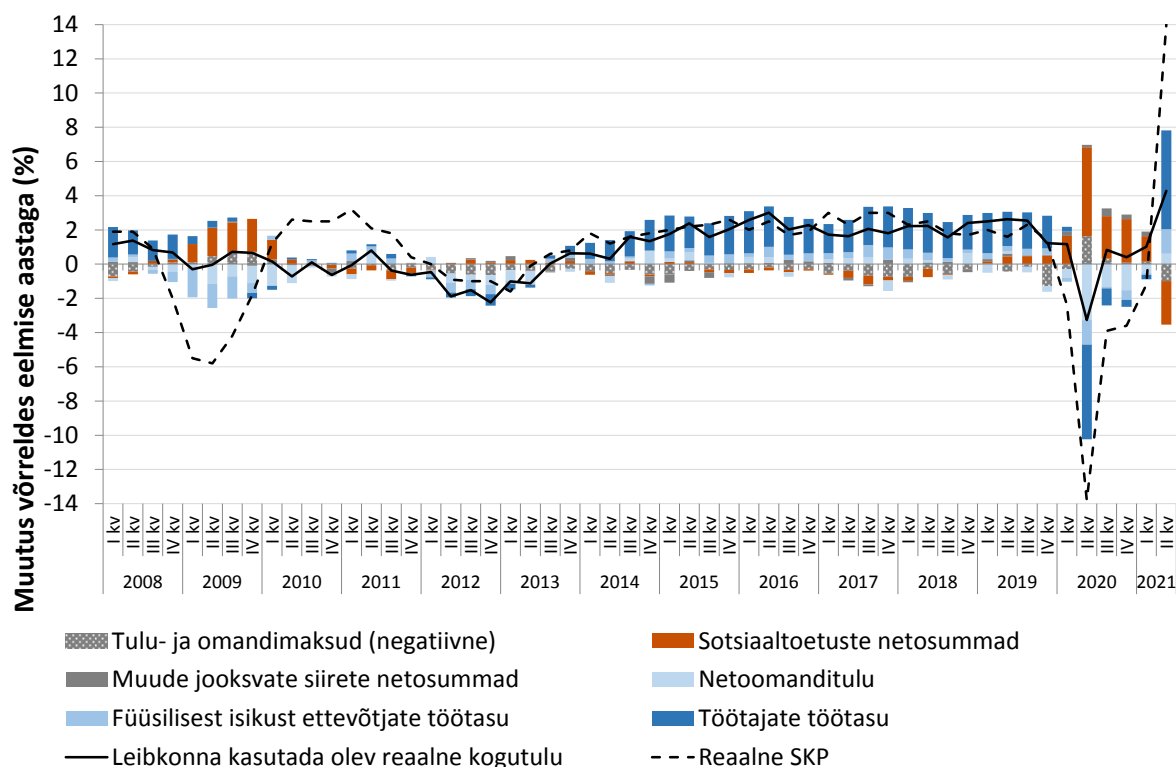
1.2. Sotsiaalsed suundumused

Hoolimata COVID-19 kriisist püsis leibkonna sissetulek 2020. aastal ELi liikmesriikides tänu kiiretele poliitikameetmetele keskmiselt üldiselt stabiilne. Pandeemia puhkedes vähenes leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu 2020. aasta teises kvartalis järsult, 3,3 % (aastases võrdluses), kuid taastus aasta lõpuks ning oli aastatel 2019–2020 üldiselt stabiilne (vähenedes 0,25 %). Kõige enam vähenes töötajate töötasu (-5,5 %), samuti vähenesid ulatuslikult füüsilisest isikust ettevõtjate töötasu (-1,4 %) ja netoomanditulu (-3,3 %) (vt joonis 3). 2020. aasta jooksul andsid sotsiaaltoetuste netosummad suure panuse kogusissetulekusse ja täitsid olulist rolli leibkondade sissetuleku teises kvartalis toimunud üldise vähenemise leevendamiseks, mida teataval määral toetasid ka tulu- ja omandimaksu kohandamised. See suundumus jätkus 2020. aasta teises ja kolmandas kvartalis, samuti 2021. aasta esimeses kvartalis, mil tulu sotsiaaltoetustest enam kui tasakaalustas töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate töötasu vähenemise (mis oli teises kvartalis toimunud vähenemisega võrreldes palju väiksem) ja netoomanditulu kahanemise. Arvestades turupõhise tulu ja reaalse SKP 6 % vähenemist aastases võrdluses, tõendab leibkonna kogutulu selline

stabiilsus kriisi sotsiaalse mõju leevendamiseks kehtestatud erakorraliste vabalt valitud poliitikameetmete kaudu antud toetuste ning sotsiaalkaitse- ja maksusüsteemide automaatset stabiliseerivat mõju. 2021. aasta teises kvartalis toimunud muutused tähistasid pöördepunkti: nii reaalne SKP kui ka töötajate töötasu kasvasid kiiresti, umbes samas tempos, kui need olid aasta varem, 2020. aasta teises kvartalis vähenenud. Kokkuvõttes kasvas leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu rohkem, kui see oli aasta varem vähenenud, muu hulgas tänu sellele, et sotsiaaltoetuste netosummad vähenesid muudest tuluallikatest aeglasemas tempos.

Joonis 3. Leibkonna kogutulu üldine keskmine stabiilsus ELis COVID-19 kriisi kontekstis tulenes enneolematutest poliitikameetmetest

SKP kasv, leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasv ja selle peamised komponendid (EL 27)

Märkused. Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused. Leibkonna kasutada olevat nominaalset kogutulu korregeeriti allapoole, kasutades leibkondade lõpptarbimiskulutuste hinnaindeksit. Leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasvu ELi tasandil hinnatakse nende liikmesriikide näitajate kaalutud keskmisena, kelle puhul on kättesaadavad ESA 2010-l põhinevad kvartaliandmed (kokku 95 % ELi leibkondade kasutada olevast kogutulust).

Allikas: Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine [[nasq_10_nf_tr](#)] ja [[namq_10_gdp](#)]. Sesoniselt korregeerimata andmed.

Üldiselt püsis sissetulekute ebavõrdsus enamikus liikmesriikides suures ulatuses stabiilne. Eurostati kiirhinnangute²¹ kohaselt püsis keskmine sissetulekukvintiilide suhte kordaja (S80/S20) ELis 2020. aastal stabiilne või vähenes mõnevõrra. Ka see tulenes kehtestatud ulatuslikest avaliku sektori toetusmeetmetest ja tugevast automaatsest stabiliseerimisest, mis leevendasid kriisi mõju, eelkõige haavatavatele rühmadele. Kui palgatulu vähenes hinnanguliselt 10 % esimestes sissetulekukvintiilides ja 2 % viiendas kvintiilis, siis oli üldine

²¹ Välja antud 2021. aasta juulis, kättesaadav [Eurostati veebisaidil](#). Täielikud andmed 2020. aasta kohta on kättesaadavad 2022. aastal.

mõju kasutada olevale tulule jaotunud suures osas kogu tulujaotuse lõikes, seda tänu maksu- ja hüvitissüsteemide, lühendatud tööaja kavade ja muude töökohtade säilitamise kavade kasulikule leevendavale mõjule.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal püsis COVID-19 kriisi esimesel aastal üldiselt stabiilne. 2020. aastal oli ELis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus umbes üks inimene viiest (21,9 %). Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu näitaja kõik kolm komponenti²² püsisid aastases võrdluses enamiku liikmesriikide puhul stabiilsed. Eurostati kiirhinnangute kohaselt ei muutunud suhtelise vaesuse määr 2019. aastaga võrreldes vähemalt pooltes liikmesriikides. Need hinnangud näitavad, et hiljuti kehtestatud poliitikameetmed koos maksu- ja hüvitissüsteemidega leevendasid COVID-19 kriisi mõju, stabiliseerisid sissetulekut ja aitasid märgatavalt kaasa vaesusohu suurenemise vältimisele. Selle tulemusel oli ka materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr üldjoontes stabiilne (6,8 %, mis on ainult 0,2 protsendipunkti tõus). Stabiilne püsis ka peaaegu tööta leibkondades elavate inimeste osakaal (8,2 %, s.o ainult 0,1 protsendipunkti kasv), mis kajastab piiratud mõju töö kaotamisele, muu hulgas tänu lühendatud tööajale ja muudele töökohtade säilitamise meetmetele. Energiaostuvõimetus on üha enam leviv vaesuse vorm. 13. oktoobril 2021 võttis komisjon vastu energiahindade tõusuga toimetulekut käsitleva teatise,²³ milles toodi energiaostuvõimetus leevendamiseks ja hinnatõusude vahetu mõjuga tegelemiseks ette nähtud meetmepaketi põhielementidena esile õiglased maksu- ja hüvitissüsteemid, sihipärased sissetulekutoetuse meetmed ja kaasav renoveerimispoliitika.

Ka laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr püsis stabiilne, kuid riikide vahel esines suuremaid erinevusi ning kasvas rahaline vaesus. Laste puhul oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määras liikmesriikide lõikes suuremaid erinevusi: neli liikmesriiki registreeris selle näitaja väärtuseks üle 30 %, samal ajal kui neljas muus liikmesriigis oli see alla 15 %. Peale selle ei olnud rahaline vaesus nii piiratud, kasvades 2020. aastal kolmandikus liikmesriikides oluliselt. Üksikvanemate ja suurte perede vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht oli märkimisväärselt suurem kui 1–2 lapsega peredel (ELis keskmiselt vastavalt 42,1 % ja 29,6 %).

Jätkuvalt on probleem vaesus töötavate inimeste hulgas. Aastatel 2010–2019 kasvas palgavaesus EL 27s 0,5 protsendipunkti (8,5 %t 9 %ni). Kuigi 2020. aasta andmed ei ole veel täielikult kättesaadavad, ei tundu olukord olevat alates 2019. aastast eriti muutunud. Üldiselt on haavatavate töötajate olukord keerulisem: tähtajalise töölepinguga töötajate palgavaesuse risk on palju suurem kui tähtajatu lepinguga töötajatel (16,2 % võrreldes 5,9 %ga), samuti on see madala kvalifikatsiooniga töötajatel palju suurem kui kõrgelt kvalifitseeritud töötajatel (19 % võrreldes 4,9 %ga) ning väljaspool ELi sündinutel palju suurem kui elukohariigis sündinutel (20,1 % võrreldes 8,1 %ga).

Hoolimata sotsiaalsest vastupidavusest koondtasandil mõjutas COVID-19 kriis haavatavamaid rühmi negatiivsemalt. Liikumispiirangutel on olnud ebaproportsionaalne mõju näiteks puudega inimestele,²⁴ eelkõige tervishoiu-, haridus- ja muude elektrooniliste tugiteenuste kättesaadavuse seisukohast, mis süvendab ka eelnevat tööhõivele juurdepääsu piiratust. Rändetaustaga inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr on mõnikord kaks korda suurem kui elukohariigis sündinutel²⁵. Pandeemiast tingitud liikumispiirangud lõikasid

²² Üksikasjalikku teavet on esitatud punktis 1.3.

²³ Komisjoni teatis „Toimetulek energiahindade tõusuga: meetme- ja toetuspakett“ ([COM\(2021\) 660 final](#)).

²⁴ Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe, 2021](#)“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng, 2021), juuni 2021.

²⁵ Nagu nähtub Eurostati näitajatest [[ilc_peps06](#)] välisriigis sündinute ja elukohariigis sündinute kohta.

paljud eraldatud asulates elavad romad täielikult ära sissetulekuallikatest ja (ametlikust või mitteametlikust) majandustegevusest, mille tagajärjel nende vaesuse määr veelgi tõusis²⁶.

1.3. Sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabel: ülevaade sotsiaalõiguste samba põhimõtetega seotud probleemidest

2022. aasta ühises tööhõivearuandes esitatud analüüs põhineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli läbivaadatud põhinäitajate kogumil, mille nõukogu on heaks kiitnud²⁷. 2021. aasta märtsis avaldatud Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas esitati sotsiaalvaldkonna tulemustabeli läbivaatamise ettepanek, mida järgnevalt arutati tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega ning mille tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijaküsimuste nõukogu (EPSCO) kiitis heaks 14. juunil 2021. Läbivaatamise käigus taheti saavutada olukord, kus sotsiaalõiguste samba põhimõtted on laiemalt kaetud ning nii sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kui ka Euroopa poolaasta raames sotsiaalõiguste samba rakendamise suunas tehtavate edusammude jälgimise peamise kvantitatiivse vahendi roll on suurem. Samuti aitab läbivaadatud tulemustabel täiendada olemasolevaid jälgimisvahendeid, eelkõige tööhõive olukorra jälgimise vahendit ja sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendit²⁸.

Sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabelis sisalduvad põhinäitajad toetavad sotsiaalõiguste samba 20st põhimõttest 18 jälgimist²⁹ (neli rohkem kui eelmises versioonis), mis aitab hinnata põhilisi tööhõive- ja sotsiaalprobleeme liikmesriikides. Põhinäitajate kogum vaadati läbi, lähtudes ökonoomsuse, kättesaadavuse, võrreldavuse ja statistilise usaldusväärsuse põhimõtetest. Sotsiaalõiguste samba kõigi kolme peatükiga seotud näitajad on järgmised (uued näitajad on tähistatud ** ja läbivaadatud näitajad *)³⁰.

- *Võrdsed võimalused*
 - Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul (25–64aastased)**
 - Madala haridustasemega noorte osakaal (18–24aastased)
 - Selliste isikute osakaal rahvastikus, kellel on algtaseme või sellest kõrgema taseme üldised digioskused (16–74aastased)
 - Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal (15–29aastased)*
 - Sooline tööhõivelõhe (20–64aastased)
 - Sissetulekute ebavõrdsus sissetulekukvintiliide suhte kordajana (S80/S20)

²⁶ Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) 2016. aastal (üheksa ELi liikmesriiki) ja 2019. aastal (viis ELi liikmesriiki) läbiviidud uuringute kohaselt. Vt SWD(2020) 530 final.

²⁷ Arutelud liikmesriikidega toimusid näitajatega tegelevas tööhõivekomitee töörühmas ja näitajatega tegelevas sotsiaalkaitsekomitee alarühmas. Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamuse sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabeli põhinäitajate kohta saavutatud kokkulepet käsitlevas aruandes kiitis tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijaküsimuste nõukogu (EPSCO) heaks 14. juunil 2021.

²⁸ Tööhõive olukorra jälgimise vahend ja sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahend on iga-aastased aruanded, mille koostavad vastavalt tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee. Nende abil selgitatakse välja jälgimist vajavad suundumused ja liikmesriikide peamised tööhõive- ja sotsiaalprobleemid ning jälgitakse liikmesriikide edusamme kogu ELi hõlmavate asjakohaste tööhõive- ja sotsiaaleesmärkide saavutamisel.

²⁹ Kaks veel hõlmamata põhimõtet on põhimõtted 7 „Teave töötingimuste kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral“ ja 8 „Sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine“. Põhinäitajate suhtes kohaldatakse rangeid kvaliteedinõudeid, samuti peab nende kohta olema selge normatiivne tõlgendus. Seni ei ole nende põhimõtete kohta olnud võimalik sellist näitajat leida, kuid komisjon jätkab tööd selles valdkonnas.

³⁰ Läbivaatamise osana jäeti välja põhinäitaja „Vallalise keskmist palka teeniva täisajaga töötaja netosissetulek“.

- *Õiglasel töötingimused*
 - Tööhõive määr (20–64aastased)³¹
 - Töötuse määr (15–74aastased)
 - Pikaajalise töötuse määr (15–74aastased)
 - Leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu inimese kohta³²
- *Sotsiaalkaitse ja kaasamine*
 - Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (vanus 0+)³³
 - Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (0–17aastased)**³⁴
 - Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele³⁵
 - Puudega inimeste tööhõivelõhe (20–64aastased)**³⁶
 - Liiga suurte eluasemekulude määr**³⁷
 - Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal
 - Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (vanuses 16+)³⁸

³¹ Alates 2021. aastast on Eurostat kooskõlas asjaomaste määrustega kogunud liikmesriikide statistikaametite kaudu tööjõu-uuringu jaoks teavet läbivaadatud meetodika alusel. Selle muudatuse eesmärk on koguda tööturu kohta paremaid andmeid, kuid muudatust tuleb arvesse võtta selle tegemise ajal (1. jaanuar 2021) kogutud näitajate tõlgendamisel. Lisaks sellele mõjutab muudatus NEET-noorte osakaalu, töötuse määra, pikaajalise töötuse määra, soolist tööhõivelõhet ja laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohtu käsitlevad põhinäitajad.

³² Sotsiaalkaitsekomitee nõudmisel mõõdeti seda näitajat korrigeerimata sissetuleku põhjal (st võtmata arvesse mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja jäeti välja viide ostujõustandardi ühikute kasutamisele.

³³ Koos selle kolme alamnäitajaga: suur materiaalne ja sotsiaalne puudus kogurahvastiku puhul (vanus 0+), suhtelise vaesuse määr kogurahvastiku puhul (vanus 0+) ja väga madala tööhõivega leibkondades (peaaegu täiesti töötud leibkonnad) elavate inimeste osakaal (0–64aastased). Näitaja „suur materiaalne puudus“ asendatakse alates 2021. aastast avaldavates andmetes näitajaga „suur materiaalne ja sotsiaalne puudus (0+)“, et anda realistlikum ülevaade ELi ühiskondades esinevatest vajadustest.

³⁴ Koos selle kolme alamnäitajaga: suur materiaalne ja sotsiaalne puudus laste puhul (0–17aastased), suhtelise vaesuse määr laste puhul (0–17aastased) ja väga madala tööhõivega leibkondades (peaaegu täiesti töötud leibkonnad) elavate laste osakaal (0–17aastased). Suur materiaalne ja sotsiaalne puudus laste puhul on kogurahvastikku käsitleva materiaalse ja sotsiaalse puuduse näitaja kohandatud versioon.

³⁵ Seda mõõdetakse nende inimeste osakaalu vahena kogurahvastikust, kes on (rahalise) vaesuse riskiga enne ja pärast sotsiaalsiirdeid.

³⁶ Praegu arvutatakse puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel ning üleilmses tegevuspiirangute indeksis (GALI) esitatud puudestaatus põhjal. Uuringus osalejad vastavad järgmistele küsimustele: „1) Kas Teil esineb terviseprobleemi tõttu piiranguid tavapärase tegevuses? Kas Te ütleksite, et Teie tegevus on ... tõsiselt piiratud, piiratud, kuid mitte tõsiselt, või ei ole üldse piiratud?“ Kui vastus küsimusele 1) on „tõsiselt piiratud“ või „piiratud, kuid mitte tõsiselt“, siis vastavad osalejad küsimusele 2) „Kas Teie tegevus on olnud piiratud vähemalt viimase kuue kuu jooksul? Jah või ei?“. Inimest peetakse puudega inimeseks, kui vastus teisele küsimusele on „Jah“. Kuna arvutused tehakse sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel, siis on puude esinemine GALI põhimõtte kohaselt ja sellel põhineva puudega inimeste 2020. aasta tööhõivelõhe EL 27 liikmesriikides omavahel seotud (Pearsoni korrelatsioonikordaja = –0,6).

³⁷ Selle näitajaga mõõdetakse seda osa elanikkonnast, kes elab leibkondades, mille kogukulud eluasemele on üle 40 % kasutada olevast tulust (kummagi puhul ei võeta arvesse eluasemetoetusi). Dokumendis „[Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(version April 2020\)](#)“ (Sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika muutujatega seotud metodoloogilised suunised ja muutujate kirjeldus, aprill 2020) on kirjeldatud toetusi (hõlmatud on ainult majanduslikust olukorrast sõltuvad toetused), mis hõlmavad üüritoetusi ja omanikust elanikule makstavaid toetusi, kuid ei hõlma maksusoodustusi ega kapitalisiirdeid. Dokumendis on eluasemekulud määratletud kui igakuised ja tegelikult makstud kulud, mis on seotud leibkonna õigusega eluasemel elada. Need hõlmavad konstruktsiooni kindlustust (üürnike puhul siis, kui seda makstakse), teenuseid ja tasusid (reovee ja jäätmete äravedu jms, omanike puhul kohustuslik, üürnike puhul siis, kui seda makstakse), regulaarse hoolduse ja remondi kulusid, makse (üürnike puhul hoone kohta, kui on kohaldatav) ning kommunaalkulusid (vesi, elekter, gaas ja küte). Hüpoteklaene tasuvate omanike puhul on hõlmatud ka seotud intressimaksed (millest on maha arvatud võimalikud maksusoodustused, kuid mitte eluasemetoetused). Turuhinnaga või alandatud hinnaga eluaseme üürnike puhul on hõlmatud ka üürimaksed. Tasuta eluaseme üürnike puhul ei tohiks eluasemetoetust eluaseme kogukuludest maha arvata.

Põhinäitaja „Puudega inimeste tööhõivelõhe“ statistilise allikana kasutatakse ajutiselt sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevat ELi statistikat, kuid parema täpsuse tagamiseks minnakse alates 2022. aastast üle ELi tööjõu-uuringule, millel põhinevaid andmeid esitatakse 2023. aastal. Komisjoni talitused, sealhulgas Eurostat, jälgivad ka edaspidi näitaja kvaliteeti ja vaatavad selle keskpika aja jooksul läbi pärast seda, kui tööjõu-uuringul põhinevad andmed on kättesaadavad (2023. aastal), ning toetavad edasisi meetmeid riikidevahelise võrreldavuse parandamiseks ja uurivad võimalust koostada selles valdkonnas täiendavaid näitajaid. Ka põhinäitaja „Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul“ puhul kasutatakse alates 2022. aastast ELi tööjõu-uuringu andmeid. Komisjon jälgib koos Eurostatiga seda näitajat ning analüüsib põhjalikult allikana kasutatud kahe uuringu põhjal saadud andmeid, kui need on kättesaadavad (2023. aastal), et tagada andmete kvaliteet ja võrreldavus. Tööhõivesuuniste 6 ja 7 jälgimise tagamiseks, muu hulgas seoses aktiivse tööturupoliitikaga, kasutatakse käesolevas 2022. aasta ühises tööhõivearuandes erandkorras näitajat täiskasvanute (25–64aastased) õppes osalemise kohta viimase nelja nädala jooksul.

Põhinäitajate analüüsimisel kasutatakse tööhõivekomitees ja sotsiaalkaitsekomitees kokku lepitud ühtset metoodikat (täpsem teave on esitatud 4. lisas). Selle metoodika abil hinnatakse liikmesriikide olukorda ja suundumusi, võttes aluseks kõigi sotsiaalvaldkonna tulemustabelis esitatud põhinäitajate tasemed ja nende aastase muutuse³⁹. Need tasemed ja tasemete muutused on liigitatud vastavalt nende kaugusele asjaomasest (kaalumata) ELi keskmisest. Liikmesriikide tulemused nimetatud tasemete ja taseme muutuste osas seotakse eelnevalt kokku lepitud eeskirjadest lähtuvalt seejärel nii, et igale liikmesriigile määratakse üks seitsmest kategooriast („väga tubli“, „keskmisest parem“, „keskmine/neutraalne“, „hea, kuid vajab jälgimist“, „kehv, kuid paranemas“, „tähelepanu vajav“ ja „kriitilises olukorras“). Selle põhjal on tabelis 1 esitatud tulemustabeli näitajate kokkuvõtte iga näitaja kohta kättesaadavate uusimate andmete alusel.

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad osutavad liikmesriikides esinevatele peamistele probleemidele kolmes valdkonnas: võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglasel töötingimused ning sotsiaalkaitse ja kaasamine. Mis puudutab kategooriat „kriitilises olukorras“ (joonisel 4 esitatud punasena), siis on suhteliselt paljudes liikmesriikides jätkuvalt probleeme seoses naiste olukorraga tööturul ja laste käimisega lastehoiuasutuses (mõlema näitaja puhul on punasega tähistatud viis liikmesriiki). Suhteliselt paljudes liikmesriikides tekitavad muret ka muude rühmade tööturutulemused – puudega inimeste tööhõivelõhe ja NEET-noorte osakaalu tasemed on punased vastavalt kuue ja nelja riigi puhul. Nelja liikmesriigi puhul on kriitiline ka madala haridustasemega noorte näitaja. Samuti on sotsiaalkaitse ja kaasamise valdkonnas mitmes (kuues) liikmesriigis kriitiline olukord seoses sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõjuga vaesuse vähendamisele ning lausa neljas liikmesriigis esineb kriitilisi probleeme seoses vaesusohuga üldiselt ja eriti laste vaesusohuga. Ka sissetulekukvintilide suhte kordajate puhul esineb neljas liikmesriigis kriitiline olukord. Kui laiendada ülevaadet lisaks kriitilisele olukorrale ka nendele olukordadele, mis vajavad

³⁸ Rahuldumata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul kajastab inimeste subjektiivset hinnangut selle kohta, kas nad vajavad läbivaatust või ravi konkreetsetes tervishoiuteenuste valdkonnas ning kas neil jäi see saamata või nad ei otsinud abi kolmel järgmisel põhjusel: rahalised põhjused, ootejärjekord või liiga pikk vahemaa. Arstiabi käsitletakse eraldi tervishoiuteenustena (arstlik läbivaatus või ravi, v.a hambaravi), mida osutavad arstid või samaväärsed erialaspetsialistid või mida tehakse nende otsese järelevalve all kooskõlas riigi tervishoiusüsteemiga (Eurostati määratlus). Inimeste teatatud probleemid haiguse korral ravi saamisel võivad kajastada takistusi ravile juurdepääsul.

³⁹ Kokkuleppel tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega on erandiks leibkonna kasutada olev kogutulu, mida mõõdetakse indeksarvuna (2008 = 100, mis väljendab muutust võrreldes kriiseelse olukorraga), ja selle muutus viimase aasta jooksul.

jälgimist, siis on kolm valdkonda – NEET-noored, sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele ja lastehoiuasutuses käivad kuni kolmeaastased lapsed – kõige probleemsemad esimese kahe puhul kümnes liikmesriigis ja viimase puhul üheteistkümnes liikmesriigis. Punktis 2 on esitatud 16 näitaja, sealhulgas pikaajaliste suundumuste ja vajaduse korral lisanäitajate üksikasjalik analüüs.

ELi rahaline ja tehniline toetus tööhõive-, oskustega seotud ja sotsiaalpoliitika meetmetele

Mitmesuguste rahastamisvahendite kaudu pakutakse Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamiseks märkimisväärsed ELi rahalisi vahendeid. ELi ühtekuuluvuspoliitika vahendid (eelkõige Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)) moodustavad perioodil 2021–2027 ligikaudu 500 miljardit eurot (koos riikliku kaasrahastamisega) ning nende eesmärk on vähendada sotsiaal-majanduslikke erinevusi, toetada ülespoole suunatud majanduslikku ja sotsiaalset lähenemist ning soodustada struktuurset muutusi. 2020. aasta mais tegi komisjon ettepaneku taasterahastu „NextGenerationEU“ kohta (jooksevhindades 807 miljardit eurot, mis on hõlmatud ELi mitmeaastasest finantsraamistikku 2021–2027), et leevendada kriisi majanduslikku ja sotsiaalset mõju, tugevdada majanduslikku ja sotsiaalset vastupidavust ning valmistada ELi majandus ja ühiskond paremini ette rohe- ja digipöördega, sealhulgas selle õiglasmõõtmega kaasnevateks probleemideks ja võimalusteks. Taasterahastu „NextGenerationEU“ keskmes on uus taaste- ja vastupidavusrahanne (täpsemat teavet on esitatud allpool). ELi rahaliste vahendite mõju tugevdatakse veelgi tehnilise toe instrumendi kaudu rahastatava tehnilise abiga. Selle eesmärk on toetada liikmesriikide ametiasutusi nende taotluse korral tiptasemel poliitikaalaste nõuannete ja kohandatud suutlikkuse suurendamisega prioriteetsetes reformitavates valdkondades, sealhulgas tööturu, oskuste ja sotsiaalpoliitika vallas. Tehnilist toetust võib pakkuda kahepoolsele või mitme riiki hõlmaval alusel.

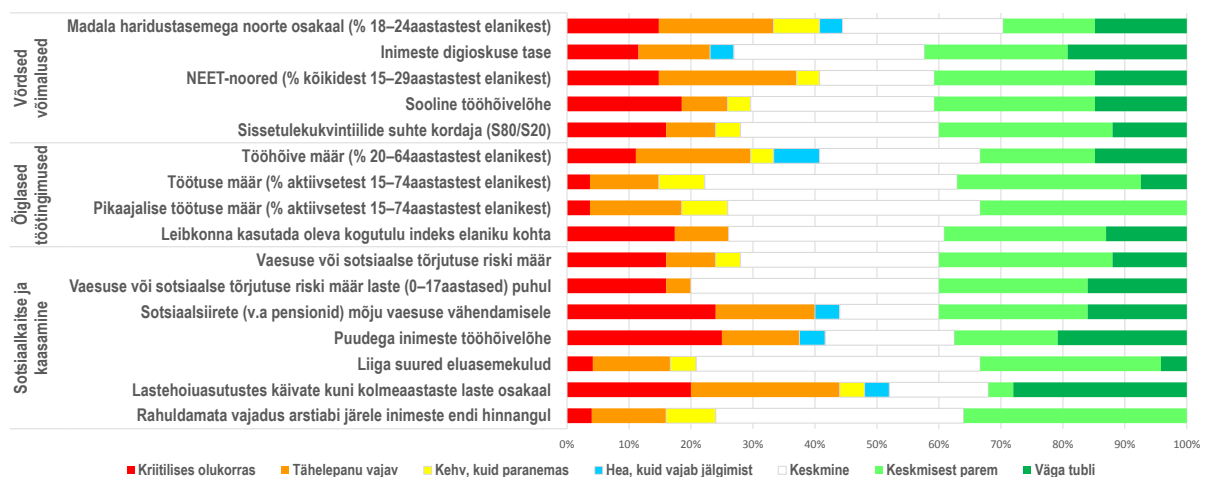
Taaste- ja vastupidavusrahanne (mille väärtus jooksevhindades on 723,8 miljardit eurot) pakutakse laiaulatuslikku rahalist toetust liikmesriikide reformidele ja investeringutele, millega toetatakse kestlikku ja kaasavat majanduskasvu ja töökohtade loomist, pöörates eritähelpanu sellistele reformidele ja investeringutele, mis on suunatud Euroopa poolaasta raames riigipõhistes soovitusel kindlakstehtud probleemide lahendamisele. Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel on kuuest sambast, millega rahastu kohaldamisala on määratletud, asjakohased neli: arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus, tervishoid ning majanduslik, sotsiaalne ja institutsiooniline vastupidavus ning järgmise põlvkonna, laste- ja noortepoliitika. Selle tagajärjel pööratakse liikmesriikide esitatud taaste- ja vastupidavuskavades, mille komisjon on kinnitanud ja nõukogu heaks kiitnud, nõuetekohast tähelepanu tööhõive, oskuste ja sotsiaalpoliitika valdkondadele.

ESF+-st, mille eelarve perioodil 2021–2027 on ligi 99,3 miljardit eurot, toetatakse ja täiendatakse liikmesriikide poliitikameetmeid tööhõive, oskuste ja sotsiaalpoliitika valdkondades ning antakse neile lisaväärtust. Fondist rahastatakse meetmeid, millega tagatakse võrdsed võimalused, võrdne juurdepääs tööturule, õiglased ja kvaliteetsed töötingimused ning sotsiaalkaitse ja kaasamine, keskendudes eeskätt kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele, elukestvasele õppele, lastesse ja noortesse tehtavatele

investeeringutele ning põhiteenuste kättesaadavusele. COVID-19 kriisi alguses võeti ühtekuuluvusfondide raames kiiresti kasutusele koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatus ja koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatus+ (CRII ja CRII+), selle tulemusena suurenes tööhõive- ja tervishoiu meetmeteks ette nähtud summa 2021. aasta novembriks kokku üle 11 miljardi euro. Liikmesriikide suutlikkust kõrvaldada kriisi tagajärgi toetati täiendava 50,6 miljardi euroga ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetava taasteabi (REACT-EU) raames. Samuti on eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu (TERA) kaudu tehtud kättesaadavaks 100 miljardi euro ulatuses laene lühendatud tööaja kavade ja sarnaste töökohtade säilitamise meetmete jaoks, mis on suunatud eelkõige füüsilisest isikust ettevõtjatele.

Euroopa roheline kokkuleppe investeerimiskava osana loodi õiglase ülemineku mehhanism, et toetada õiglast üleminekut kliimanetraalsusele. Esimene samm on ühtekuuluvuspoliitika raames loodud Õiglase Ülemineku Fond (JTF),⁴⁰ millest antakse 19,3 miljardit eurot kliimanetraalsele majandusele ülemineku protsessi kahjuliku mõju leevendamiseks, toetades kõige enam mõjutatud territooriume.

Joonis 4. Tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna probleemid ELi liikmesriikides sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabeli põhinäitajate kaupa

Märkused. 1) Andmed täiskasvanuhariduses osalemise näitaja kohta ei ole veel kättesaadavad. 2) Digioskuste näitaja puhul on kasutatud 2019. aasta andmeid. 3) Teatavate näitajate puhul puuduvad mõne riigi andmed; kõikide näitajate selgitused on esitatud lisas.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond, [EUR-Lex – 32021R1056 – ET – EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1056/oj).

Tabel 1. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad: ülevaade probleemidest liikmesriikide lõikes

		Aast a	Väga tubli	Keskmes t parem	Hea, kuid vajab jälgimis t	Keskmine/ neutraalne	Kehv, kuid paranem as	Tähelepa nu vajav	Kriitiline olukord
Võrdsed võimalused	Madala haridustasemega noored (% 18–24aastastest elanikest)	2020	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Inimeste digioskuste tase	2019	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	NEET-noorte osakaal (% kõikidest 15–29aastastest elanikest)	2020	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Sooline tööhõivelõhe	2020	FI, LT, LV, SE	DE, DK, EE, FR, LU, PT, SI		AT, BE, BG, CY, ES, IE, NL, SK	MT	CZ, HR	EL, HU, IT, PL, RO
	Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20)	2020		AT, BE, DK, FI, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Õiglased töötingimused	Tööhõive määr (% 20–64aastastest elanikest)	2020	CZ, DE, NL, SE	DK, FI, LV, MT, PL	EE, LT	AT, CY, FR, HU, LU, SI, SK	HR	BE, BG, IE, PT, RO	EL, ES, IT
	Töötuse määr (% 15–74aastastest aktiivsetest elanikest)	2020		BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Pikaajalise töötuse määr (% 15–74aastastest aktiivsetest elanikest)	2020		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL, PT, SE		AT, BE, BG, CY, FI, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	EE, LT, LU, SK	ES
	Leibkonna kasutada oleva kogutulu (inimese kohta) kasv (2008 = 100)	2020	HU, LT, PL	CZ, IE, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, HR, LU, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Sotsiaalkaitse ja kaasamine	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr	2020		AT, CY, DK, FI, NL, PL, SE		BE, EE, FR, HR, HU, LU, MT, PT	LV	DE, LT	BG, EL, ES, RO
	Laste (0–17aastased) suhtelise vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse määr	2020	CZ, DK, FI, SI	EE, LT, NL, PL, SE, SK		AT, BE, CY, FR, HR, HU, LU, LV, MT, PT		DE	BG, EL, ES, RO
	Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele	2020	BE, DK, FI, FR	CZ, HU, LU, SE, SI, SK	AT	CY, EE, NL, PL		DE, EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Puudega inimeste tööhõivelõhe	2020	AT, DK, EE, FI, PT	ES, LT, LU, SI	FR	CY, CZ, EL, NL, SK		MT, RO, SE	BE, BG, DE, HR, HU, PL
	Liiga suured eluasemekulud	2020		CY, FI, HR, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal	2020	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul	2020		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Märkus. Ajakohastatud 28. oktoobril 2021. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole kättesaadavad sissetulekukvintili kordaja, vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr, laste suhtelise vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse määr, sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, liiga suured eluasemekulud, lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal ja rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste enda hinnangul. Bulgaaria, Eesti, Prantsusmaa ja Rumeenia kohta puuduvad leibkonna kasutada oleva kogutulu kasvu andmed. Iirimaa, Itaalia ja

Läti kohta puuduvad puudega inimeste tööhõivelõhe andmed. Katkestused aegridades ja tähised on esitatud 1. ja 2. lisas.

1.4. ELi peamised eesmärgid 2030. aastaks

EL seadis 2030. aastaks tööhõive, oskuste ja sotsiaalkaitse valdkonnas kolm peamist eesmärki, mida on tutvustatud Euroopa sotsiaaldiguste samba tegevuskavas. Nende peamiste eesmärkide üle on väljendanud heameelt ELi juhid 8. mai Porto deklaratsioonis ja juunis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu ning need kinnitati juunis toimunud tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijaküsimuste nõukogu istungil⁴¹. Koos allpool tutvustatud täiendavate eesmärkidega kajastavad need sotsiaaldiguste samba kolme peatükki: võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglasel töötingimused ning sotsiaalkaitse ja kaasamine⁴². Need kolm eesmärki aitavad suunata meetmeid töövõimalusterohke majanduse taastumise ja majanduskasvu mudeli suunas ning elukestev õpe aitab töötajatel kasutada parimal võimalikul viisil ära majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi, võideldes samal ajal vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu ELis ning toetades kestliku arengu eesmärkide täitmist. Seatud eesmärgid on ambitsioonikad, ent realistlikud, võttes arvesse sotsiaal-majanduslikku konteksti, laiemaid suundumusi ning muu hulgas taaste- ja vastupidavusrahastu raames kavandatud reforme ja investeeringuid. Kokkulepitud eesmärkide kohaselt peaks 2030. aastaks ELis

- töötama 20–64aastastest elanikest vähemalt 78 %, ⁴³
- osalema igal aastal koolitusel vähemalt 60 % kõigist täiskasvanutest (25–64aastased);
- olema vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv vähenenud vähemalt 15 miljoni võrra.

Praegu on liikmesriikidel pooleli oma riiklike eesmärkide seadmine kooskõlas ELi peamistes eesmärkides sisalduvate püüdlustega. 7. mai 2021. aasta Porto sotsiaalkohustuses (mille allkirjastasid Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni presidendid, Portugali peaminister, ELi sotsiaalpartnerid ja sotsiaalplatvorm) kutsuti liikmesriike üles seadma julgeid riiklikke eesmarke, mis annaksid piisava panuse Euroopa eesmärkide täitmiseks, võttes nõuetekohaselt arvesse iga riigi lähtepunkti. 2021. aasta juulis palus komisjon liikmesriikidel esitada oma esialgsed ettepanekud 2030. aasta riiklike eesmärkide kohta. Nii ELi peamisi eesmarke kui ka riiklikke eesmarke jälgitakse Euroopa poolaasta raames.

Nagu kajastab tööhõive määra käsitlev peamine eesmärk, on tööhõive kõrge tase põhiprioriteet 2030. aastaks, et tagada kõigile võimalus majanduses ja ühiskonnas täielikult osaleda. Tööturul osalemine on oluline kestliku ja kaasava majanduskasvu potentsiaali toetamiseks, ühiskonnas aktiivse osalemise soodustamiseks ning sotsiaalkaitstesüsteemide piisavuse ja riigi rahanduse jätkusuutlikkuse toetamiseks, võttes arvesse ka rahvastiku vananemist. Selle eesmärgi täitmiseks on tähtsad tööturul rohe- ja digipöörde valdkonnas tehtavad edusammud. 2020. aastal oli kogu ELi hõlmav tööhõive määr

⁴¹ [Porto deklaratsioon](#) ning 24. ja 25. juunil toimunud Euroopa Ülemkogu [järelused](#).

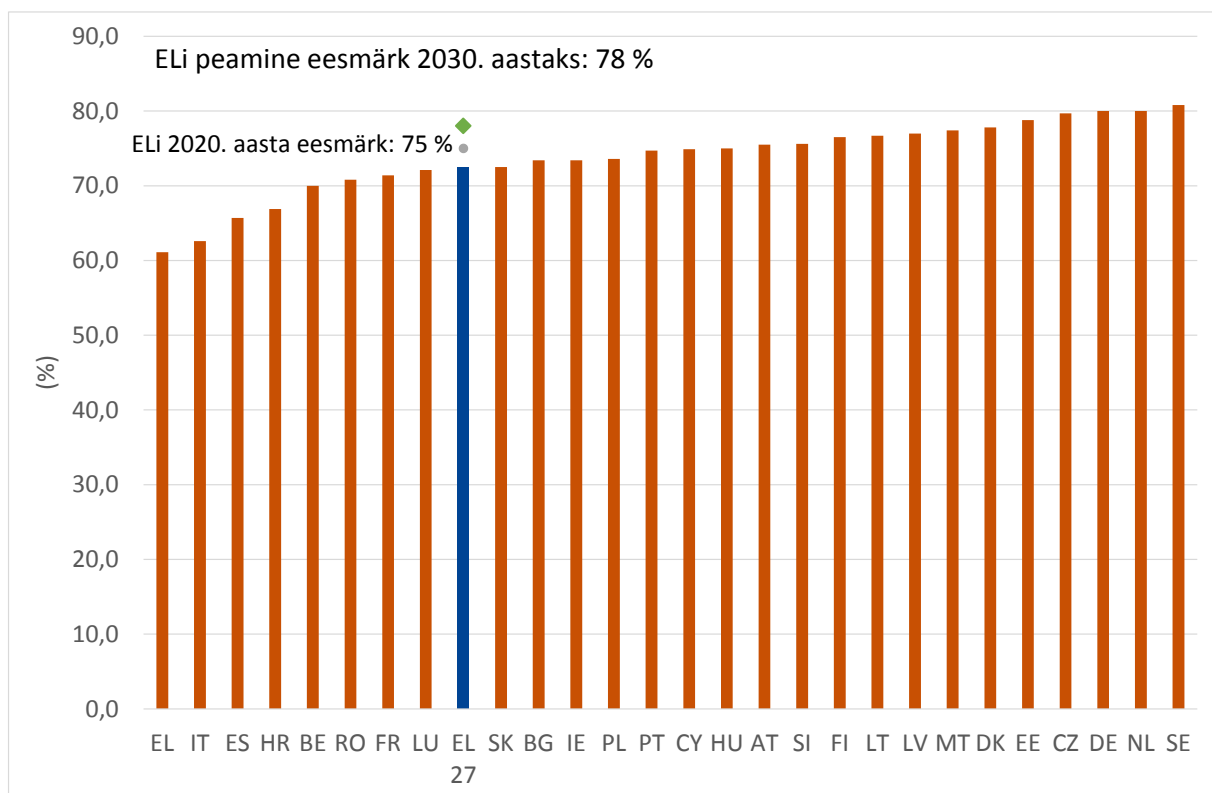
⁴² Need täiendavad muud raamistikke, nagu Euroopa roheline kokkulepe, Euroopa oskuste tegevuskava, Euroopa haridusruum, romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik ning digikümnen.

⁴³ Tööhõive määra eesmärgi seadmisel võeti arvesse stsenaariume, mis koostati SKP potentsiaalse kasvumäära ja Eurostati rahvastikuprognoside alusel kuni 2030. aastani, samuti tööhõive ja SKP suhte alusel aastatel 2013–2019 toimunud taastumise ajal.

72,5 %, mis on 5,5 protsendipunkti väiksem peamises eesmärgis 2030. aastaks seatud 78 % eesmärgist (vt joonis 5).

Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavaga seati täiendavad eesmärgid naiste ja noorte tööturul osalemise suurendamiseks, toetades seega tööhõive määra üldeesmärgi saavutamist. Täiendavate eesmärkidega püütakse vähendada soolist tööhõivelõhet vähemalt poole võrra, suurendada ametliku alushariduse ja lapsehoiu pakkumist ning vähendada noorte, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), (15–29aastased) osakaalu 9 %le. Naiste ulatuslikum osalemine tööturul on oluline majanduskasvu potentsiaali suurendamiseks ning vananeva rahvastiku ja kahaneva tööjõuga seotud probleemide lahendamiseks. Ametliku alushariduse ja lapsehoiu toel võib naiste ulatuslikum osalemine tööturul aidata vähendada ka vaesust ja sotsiaalset tõrjutust, muu hulgas laste seas, avaldades positiivset mõju leibkonna sissetulekule. Samamoodi tähendab NEET-noorte osakaalu vähendamine noorte kasutamata potentsiaali rakendamist, mis on äärmiselt oluline, et tagada nende igakülgne osalemine ühiskonnas.

Joonis 5. 20–64aastaste tööhõive määr 2020. aastal

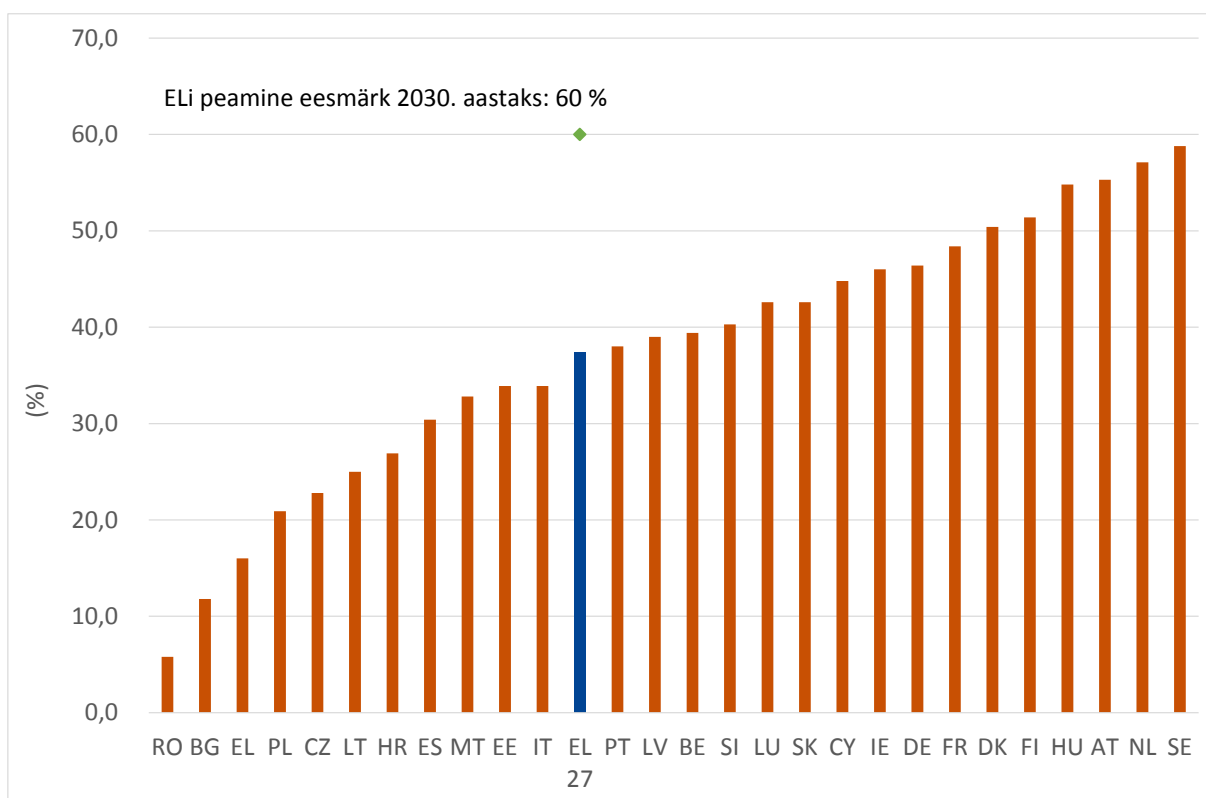
Allikas: Eurostati näitaja [[tesem010](#)].

Täiskasvanute õppes osalemist käsitlev 2030. aasta peamine eesmärk kajastab vajadust tagada kohanemine ja suutlikkus saada kasu COVID-19 šoki järgsete kiiresti muutuvate tööturuvajaduste kontekstis, võttes arvesse rohe- ja digipööret. Pandeemia mõju majandusele ja ühiskonnale, samuti eesootavad struktuursed muutused rõhutavad vajadust kogu karjääri vältel toimuva ümberkvalifitseerumise ja elukestva oskuste arendamise järele. See on tähtsam kui kunagi varem, sest eelduste kohaselt muudab digi- ja rohepööre põhjalikult paljude töökohtade jaoks vajalike oskustega seotud nõudmisi ja tekitab uusi nõudmisi. Seda arvesse võttes seati ELi peamiseks eesmärgiks täiskasvanuhariduse

valdkonnas 60 %, võrrelduna 37,4 % määraga 2016. aastal⁴⁴ (vt joonis 6). Seega seati 2030. aasta eesmärk ambitsioonikale tasemele, tugevdades ELi ja liikmesriikide Euroopa oskuste tegevuskavast tulenevaid jõupingutusi, samuti tehti koolituse jaoks kättesaadavaks märkimisväärsed täiendavad ELi vahendid, muu hulgas taaste- ja vastupidavusraha raames (vt punkt 2.2).

Täiskasvanuhariduse eesmärki on võimalik täita ainult siis, kui selleks on olemas tugev alus haridus- ja koolitussüsteemides, samal ajal kui oskuste omandamine peab vastama tööturu tulevastele vajadustele. Hariduse omandamine on noorte tööhõiveväljavaadete kindlaksmääramisel väga oluline tegur, mis loob aluse ka õppimiseks hilisemas elus. Sellest hoolimata ei olnud ELis 2020. aastal omandanud vähemalt keskharidust lausa 9,9 % noori. Sel põhjusel on sotsiaalsamba tegevuskavas seatud täiendavad eesmärgid, mille kohaselt tuleb veelgi vähendada haridussüsteemist varakult lahkumist ja suurendada keskhariduses osalemist. Peale selle tunnistatakse täiendava eesmärgiga, mille kohaselt peaks vähemalt 80 % 16–74aastastest olema vähemalt põhilised digioskused, nende oskuste olulist rolli tulevikus tööturul ja ühiskonnas igakülgse osalemise tagamisel. Selles valdkonnas on meetmete võtmine eriti pakiline, arvestades alates 2015. aastast üle ELi tehtud aeglasi edusamme (54 %lt 2015. aastal 56 %ni 2019. aastal).

Joonis 6. Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul (% , 2016)

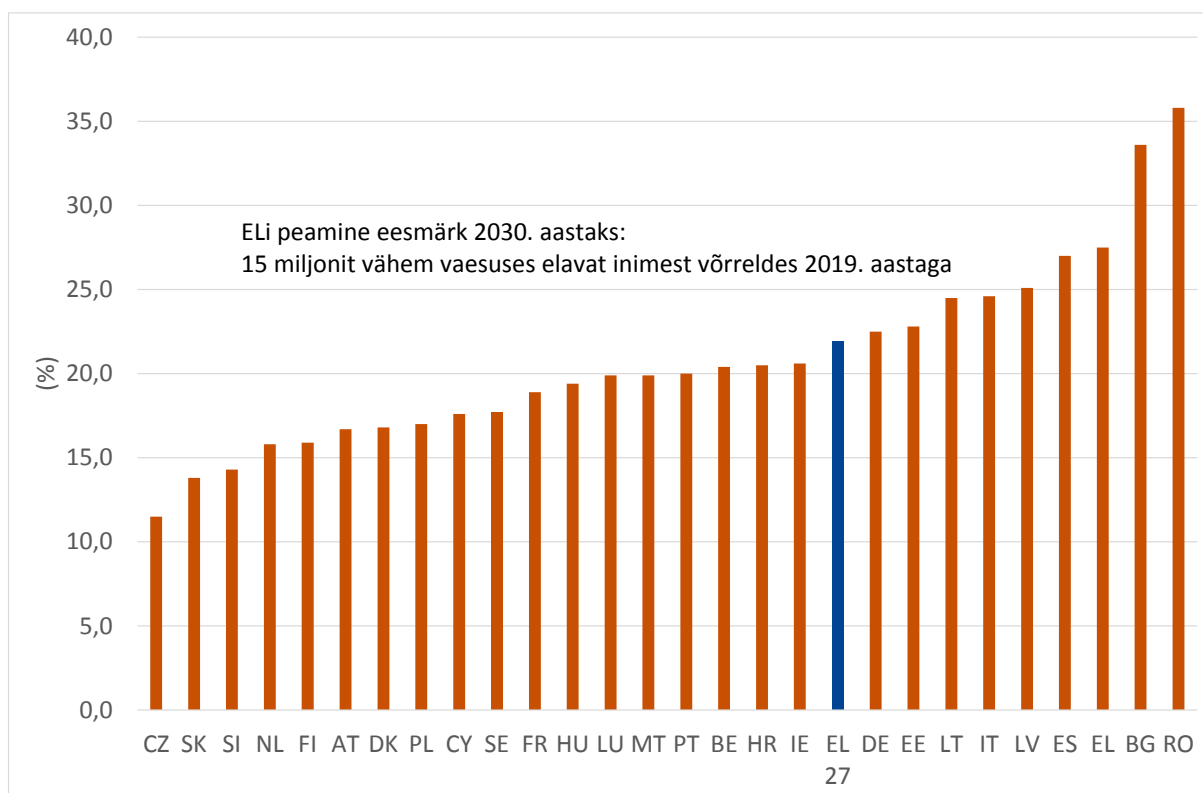
Allikas: eraldi väljavõte, kättesaadav [elektrooniliselt Eurostatist](#).

⁴⁴ Nagu on täpsustatud punktis 1.2, pärinevad viimased kättesaadavad andmed 2016. aastast. Komisjon jälgib koos Eurostatiga seda näitajat ning analüüsib põhjalikult allikana kasutatud kahe uuringu põhjal saadud andmeid, kui need on kättesaadavad (2023. aastal), et tagada andmete kvaliteet ja võrreldavus.

Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ulatuslik vähendamine on äärmiselt tähtis kaasava majanduskasvu ning sotsiaalse ja majandusliku ülespoole suunatud lähenemise saavutamiseks ELis. 2030. aasta eesmärk tähendab seda, et 2030. aastaks on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv vähenenud 15 miljoni võrra⁴⁵. 2020. aastal oli kogu ELi hõlmav vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 21,9 % (vt joonis 7). ELi vaesuse vähendamise eesmärgi täitmiseks peavad liikmesriigid võtma meetmeid kolmes valdkonnas: sissetulekutoetus, kaupade ja teenuste kättesaadavus ning tööturule integreerimine.

Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas on seatud täiendav eesmärk vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste arvu. Lastele keskendumine on võtmetähtsusega põlvkondi väldanud vaesuse tsükli katkestamiseks ja toetab võrdseid võimalusi ELis. Sellele eesmärgile pühendumiseks tehakse kõnealuse täiendava eesmärgiga ettepanek vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste arvu 2030. aastaks vähemalt 5 miljoni võrra.

Joonis 7. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 2020. aastal kogu elanikkonna puhul (%)

Allikas: Eurostati näitaja [[tepsr_lm410](#)]. 2030. aasta eesmärk vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu 2030. aastaks 15 miljoni võrra tähendab seda, et 2019. aasta lähteväärtuse ja 2020. aastal alanud kümnendiks koostatud Eurostati keskse demograafilise stsenaariumi kohaselt oleks vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 17,6 %.

Analüüsi ja poliitika kujundamist toetavad võrdlusanalüüsi raamistikud

⁴⁵ Võttes arvesse Eurostati kesket demograafilist stsenaariumi 2020. aastal alanud kümnendiks.

2017. aasta teatistes Euroopa sotsiaalõiguste samba loomise kohta tehti ettepanek kasutada võrdlusanalüüsi vahendina, millega toetada struktuurireforme ja soodustada ülespoole suunatud lähenemist tööhõive- ja sotsiaalvaldkonnas. Võrdlusanalüüsi raamistike koostamine on mitmepoolne tegevus ning neis on ühendatud kvantitatiivsed näitajad (tulemuslikkuse ja tulemuste kohta) poliitika ülesehituse tunnuste ja head poliitikakujundamist mõjutavate poliitikavahendite kvalitatiivse analüüsiga. Lisaks poliitikakujundamise toetamisele pakuvad võrdlusanalüüsi raamistikud koos sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajatega teavet Euroopa poolaasta raames tehtava ja ühises tööhõivearuandes sisalduva analüüsi jaoks.

Alates 2017. aastast on komisjon tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega kokku lepitud ühist lähenemisviisi järgides mitmes valdkonnas võrdlusanalüüsi raamistikke välja töötanud ja neid liikmesriikidega läbi rääkinud. Raamistikkes käsitletakse järgmisi valdkondi: 1) töötushüvitised ja aktiivne tööturupoliitika, 2) täiskasvanute oskused ja täiskasvanuharidus ning 3) miinimumsissetulek. Selle tegevuse peamistest tulemustest on antud ülevaade eelmistes ühistes tööhõivearuannetes. Samuti on komisjon alustanud tööd täiendavate raamistikega, mida võidakse kasutada tulevast Euroopa poolaasta tsüklites, eelkõige koostöös tööhõivekomiteega miinimumsissetuleku võrdlusanalüüsi ja kollektiivlääbirääkimiste kaardistamise valdkonnas ning sotsiaalkaitsekomiteega pensionide piisavuse ning lapsehoiu ja laste toetamise valdkonnas.

Lapsehoiu ja laste toetamist käsitlevas raamistikus lepitati sotsiaalkaitsekomiteega kokku 2021. aasta oktoobris. Selles on määratud kindlaks tulemusnäitajad (alushariduses ja lapsehoius osalemise, laste vaesuse ja konkreetset lastega seotud puuduse kohta) ja tulemuslikkuse näitajad (laste lapsehoius osalemise lõhed sissetulekuvintiilide lõikes, sotsiaalsiirete mõju laste vaesusele, lõhed liiga suurtes eluasemekuludes ja halbades tingimustes elavate laste määr, vanemaks olemise mõju tööhõivele 25–49aastaste vanuserühmas ning hoolduskohustuste tõttu mitteaktiivsete või osalise tööajaga töötavate 25–49aastaste elanike osakaal soo kaupa). Sissetulekutoetuse piisavuse hindamiseks lepitati kokku kahes näitajas, mis käsitlevad kahe lapsega mittetöötava paari sissetulekut ning kahe lapse ja ühe palgasaajaga madalapalgalise paari sissetulekut, mis mõlemad esitatakse osakaaluna vaesuspiirist. Selleks et suundumuste jälgimisel liikmesriikide olukorda paremini arvesse võtta, on esitatud mitmesugust taustteavet. Samuti on välja toodud teatavad valdkonnad, milles tuleb täiendavat tööd teha, eelkõige seoses poliitikavahenditega.

Võrdlusanalüüsi raamistikud tugevdavad ühist arusaamist asjakohastest näitajatest ja poliitikavahenditest teatavas poliitikavalkonnas ning aitavad seeläbi oluliselt kaasa Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisele. Pärast Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava vastuvõtmist kohandatakse tulevasi võrdlusanalüüsi raamistikke vastavalt läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabelile. Selle tegevuse peamistest tulemustest antakse ülevaade ühises tööhõivearuandes.

TÖÖHÕIVE- JA SOTSIAALREFORMID – LIIKMESRIIKIDE TULEMUSED JA MEETMED

2.1. Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine

Selles punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõivesuunist nr 5, milles soovitatakse liikmesriikidel luua tingimused tööjõunõudluse suurendamiseks ja töökohtade loomiseks kooskõlas sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 4 (tööhõive aktiivne toetamine) ja 6 (palgad). Alapunktis 2.1.1 keskendutakse peamistele muutustele tööturul, mis kajastavad ka COVID-19 kriisi mõju. Alapunktis 2.1.2 tutvustatakse meetmeid, mida liikmesriigid on nendes valdkondades võtnud, pöörates tähelepanu eeskätt sellistele meetmetele, millega säilitati COVID-19 kriisi jooksul tööhõivet ja toetati töökohtade loomist.

2.1.1. Põhinäitajad

Pärast COVID-19 kriisi põhjustatud esialgset šokki on tööturutulemused 2021. aastal stabiliseerunud. Kuigi ELi SKP vähenes 2020. aastal aastases võrdluses 6 %, tõusis töötuse määr samal ajavahemikul ainult 0,4 protsendipunkti, keskmiselt 6,7 %lt 7,1 %ni (kuupõhiselt 1,4 protsendipunkti kriisieelselt madalalt 6,3 % tasemelt 2020. aasta märtsis 7,7 % tipptasemeni 2020. aasta septembris). Töötuse suhteliselt piiratud kasvu toetasid lühendatud tööaja ja muude töökohtade säilitamise kavade vormis võetud toetusmeetmed. Töötuse määra tõusu leevendas ka väiksem tööturul osalemine, mis peamiselt tulenes nakatumiskartusest ja väiksematest võimalustest halvenenud majandustingimustes tööd leida. Kuigi majanduse taastumine toetab töökohtade loomist, ei oodata tagasi kriisieelsele tööhõive tasemele jõudmist enne 2022. aastat. Seda ei muuda asjaolu, et 2021. aasta septembris lähenes töötuse määr kriisieelsele tasemele (6,7 %).

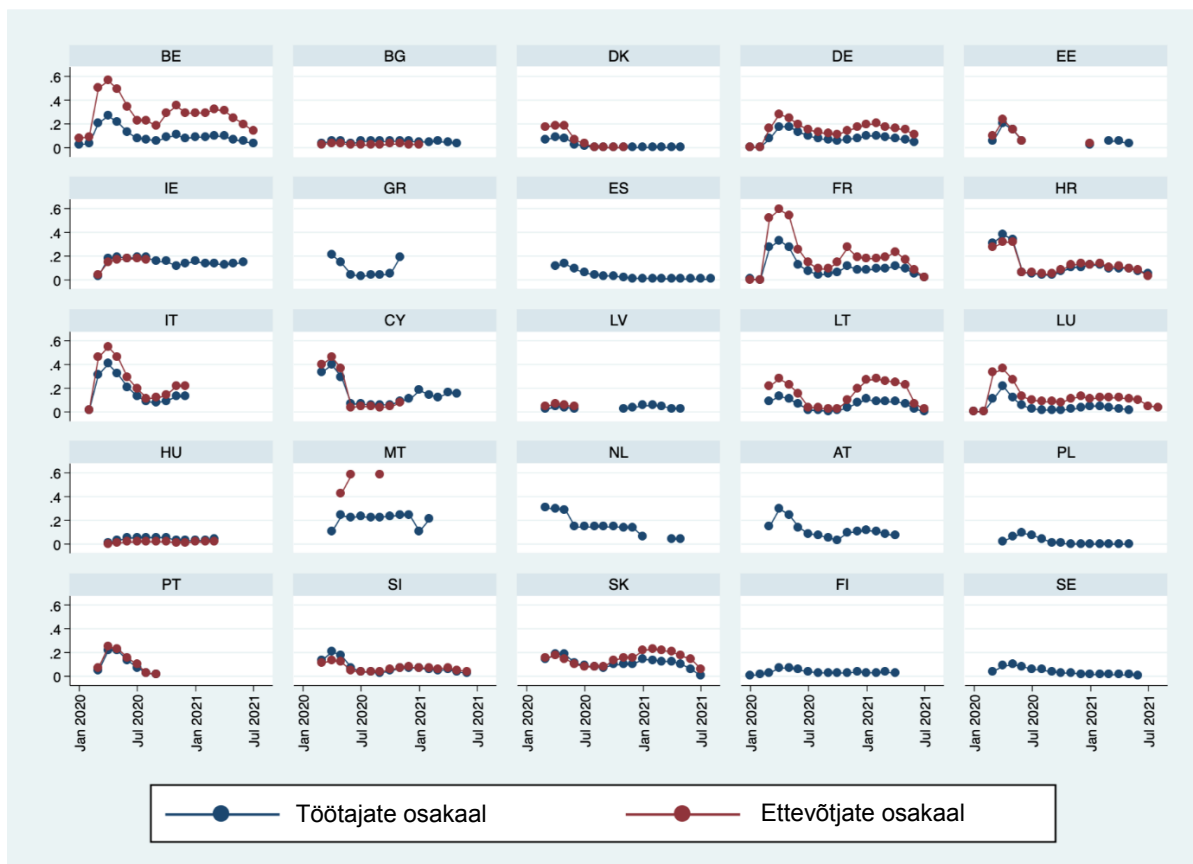
Lühendatud tööaega ja sarnaseid töökohtade säilitamise kavasid kasutavate töötajate arv püsis kuni 2021. aasta keskpaigani suur. Kõik ELi liikmesriigid võtsid COVID-19 kriisis kasutusele lühendatud tööaja ja/või sarnased töökohtade säilitamise kavad või tugevdasid neid. Pandeemia esimese laine ajal (aprill–mai 2020) saavutas selliste kavade kasutamine enneolematu taseme (kuni 40 % töötajaid kuni 60 %s kõikidest äriühingutest sellistes liikmesriikides nagu Prantsusmaa ja Itaalia, vt joonis 2.1.1). Ka 2020. aasta teises pooles ja 2021. aasta esimeses pooles püsis selliste kavade kasutamine märkimisväärsel, kuigi madalamal tasemel. Need toetusmeetmed aitasid oluliselt kaasa pandeemia tööturumõju piiramisele, täpsemalt seoses tööhõive määraga ja eelkõige madalama sissetulekuga töötajate puhul (Eurostat, 2021⁴⁶). Mõnes liikmesriigis (näiteks Eestis ja Lätis) need kavad lõpetati ja võeti siis pandeemia taasleviku tulemusel uuesti kasutusele. Osana ELi reageerimisest pandeemiale said 2020. aastal TERAst toetust kokku ligikaudu 31 miljonit inimest ja 2,5 miljonit ettevõtjat 19 liikmesriigis⁴⁷. Tähtis on tagada, et lühendatud tööaja kavad hõlbustavad ja toetavad restruktureerimisprotsessi ega tekita viivitusi struktuursete kohanduste tegemisel. Õige aja saabudes tuleks erakorralised meetmed seepärast järk-järgult lõpetada.

⁴⁶ COVID-19 mõju palgatulule – täpsustatud hinnangud – Statistics Explained (europa.eu).

⁴⁷ Teine aruanne TERA rakendamise kohta (COM(2021) 596).

Joonis 2.1.1. Töötajate ja ettevõtjate osakaal, keda lühendatud tööaja ja muude töökohtade säilitamise meetmetega toetati, vähenes järk-järgult

Töökohtade säilitamise meetmete ulatus oli liikmesriigiti erinev (% , 2020. aasta esimesest kvartalist kuni 2021. aasta teise kvartalini)

Märkus. Tšehhi ja Rumeenia andmed puuduvad.

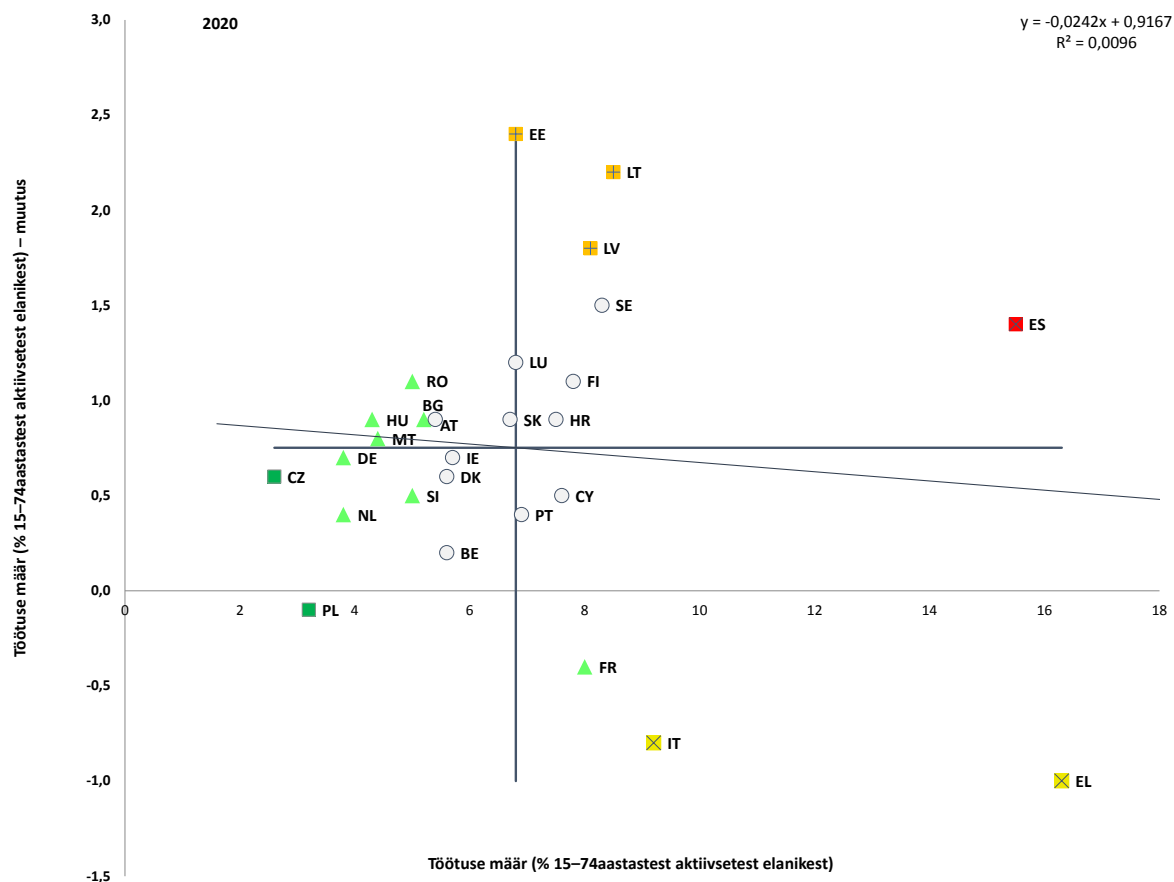
Allikas: Eurostat, COVID-19 statistika⁴⁸.

Enamikus liikmesriikides 2020. aastal töötus võrreldes 2019. aastaga suurenes. 2020. aastal tõusis töötuse määr võrreldes 2019. aastaga kõikides liikmesriikides peale nelja (vt joonis 2.1.2) ning ELis jõudis see haripunkti (7,7 %) 2020. aasta septembris. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kohaselt on olukord endiselt kriitiline Hispaanias, kus 2020. aastal registreeriti juba niigi kõrge töötuse määra tõus, samal ajal kui Kreeka ja Itaalia olukord oli kehv, kuid paranemas. Töötuse olukord Balti riikides halvenes 2020. aasta jooksul märkimisväärselt, kuigi hiljutised andmed osutavad, et 2021. aastal on see paranenud. 2021. aasta esimese üheksa kuu jooksul registreeriti töötuse suurim vähenemine Küprosel (–3,5 protsendipunkti), Kreekas (–3,1 protsendipunkti) ja Austrias (–2,1 protsendipunkti). Samal ajavahemikul registreeriti väiksem, ent siiski üle 1 protsendipunkti suurune paranemine Iirimaa, Taanis, Sloveenias, Eestis ja Hispaanias.

⁴⁸ [Ühiskond ja töö – COVID-19 – Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&code=sdg_8_4_1&plugin=1).

Joonis 2.1.2. Töötus kasvas 2020. aastal enamikus liikmesriikides

Töötuse määr (15–74aastased) ja selle aastane muutus 2019–2020 (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

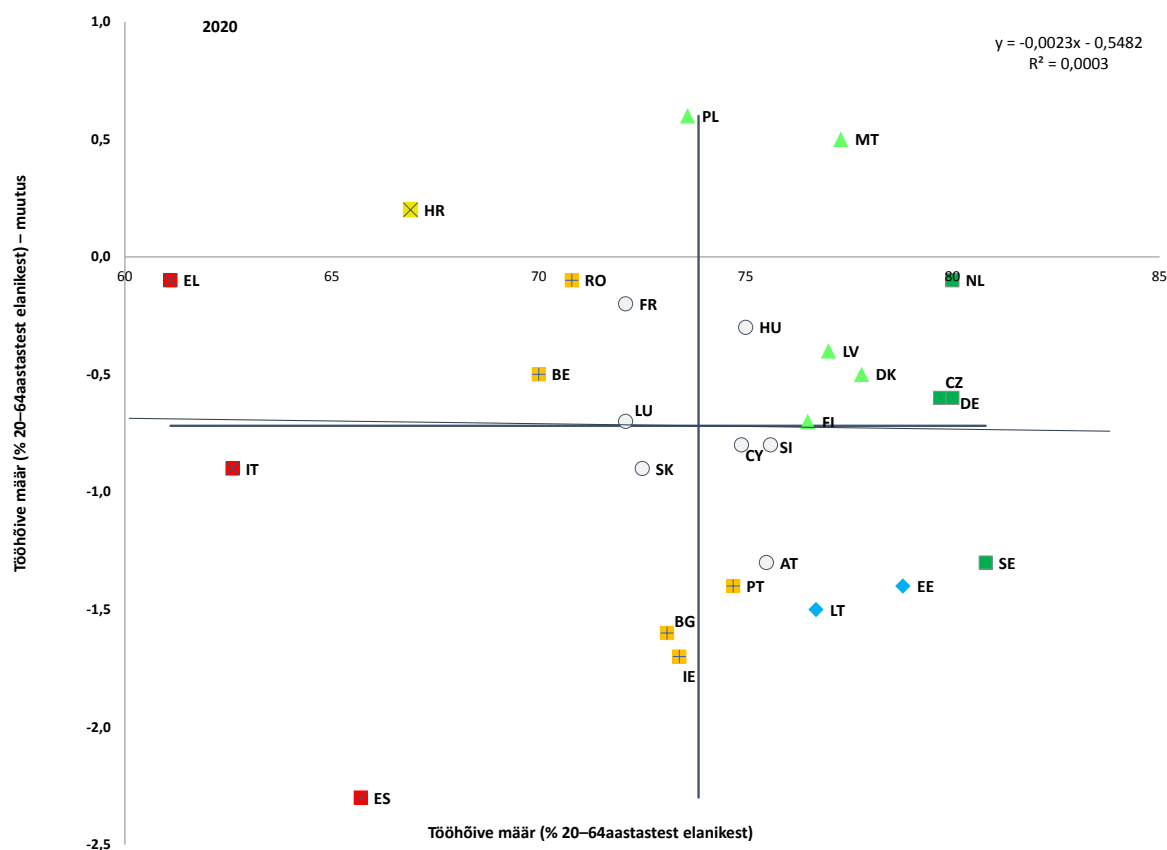
Allikas: Eurostat, [une_rt_a], tööjõu-uuring.

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitaja kohaselt vähenes tööhõive 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga peaaegu kõikides ELi liikmesriikides. Nagu on esitatud joonisel 2.1.3, on Kreeka, Itaalia ja Hispaania olukord sotsiaalvaldkonna tulemustabeli meetoodika alusel jätkuvalt kriitiline, tulenevalt tööhõive täiendavast vähenemisest umbes 65 % või madalama määrani. Seevastu Rootsi, Saksamaa, Tšehhi ja Madalmaad on väga tublid (nende puhul oli tööhõive määr 2020. aastal ligi 80 % või kõrgem). Üldiselt langes ELi tööhõive määr (20–64aastaste vanuserühm) 2020. aastal 72,5 %ni (2019. aastaga võrreldes – 0,7 protsendipunkti). 2020. aasta kolmandas kvartalis hakkasid tööhõive määrad taastuma. Sellest hoolimata oli tööhõive (töötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad) ELis 2021. aasta teises kvartalis 1 % väiksem (rahvamajanduse arvepidamise andmetel) kui 2019. aasta viimase kvartali tippnõu ning piirkondade vahel esines suuri erinevusi (vt 3. lisa). COVID-19 kriis ei mõjutanud ELi tööhõive määra lõhet linnade ja maapiirkondade vahel, mis püsis 2020. aastal 20–64aastaste elanike hulgas 0,9 protsendipunkti tasemel (0,1 protsendipunkti vähem kui 2019. aasta näitaja). Rahvamajanduse arvepidamise andmete kohaselt oli tööhõive kasv 2021. aasta esimesest kuni teise kvartalini positiivne kõikides liikmesriikides peale Eesti ja Hispaania. Üheksas liikmesriigis (Belgia, Taani, Prantsusmaa, Luksemburg, Ungari, Malta,

Madalmaad, Poola ja Portugal) oli tööhõive määr 2021. aasta teiseks kvartaliks ületanud kriisieelse (2019. aasta neljanda kvartali) taseme.

Joonis 2.1.3. Tööhõive määr langes 2020. aastal peaaegu kõikides liikmesriikides

Tööhõive määr (20–64aastased) ja selle aastane muutus 2019–2020 (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

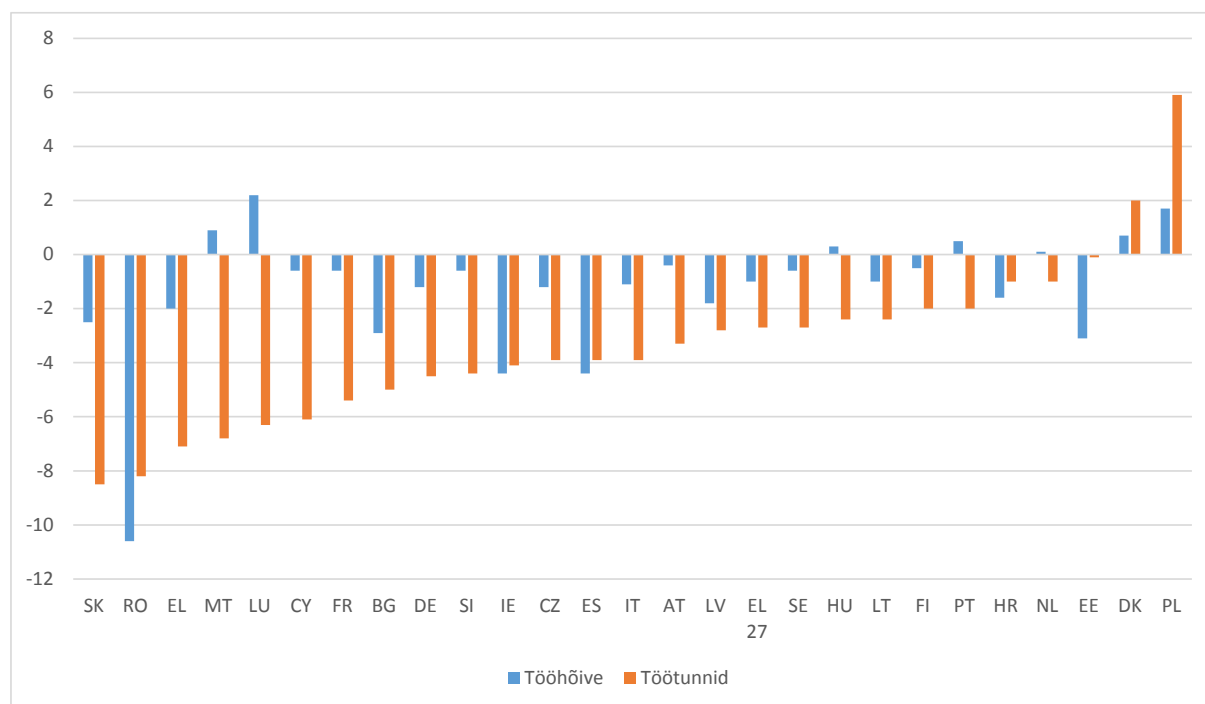
Allikas: Eurostat, [[lfsi_emp_a](#)], tööjõu-uuring.

Töötundide arv töötaja kohta on alates COVID-19 kriisis algusest vähenenud kõikides liikmesriikides peale kahe. Meetmete tulemusel, mis võeti eesmärgiga piirata kriisi vahetut mõju tööhõivele, on töötundide koguarvu vähenemine olnud järsem kui tööhõive koondmäära põhjal võiks eeldada (joonis 2.1.4). Töökaotuse vältimise võimalused sõltusid ka kutsealade eripäradest, sealhulgas nende kriitilisusest, seotud kaugtöö võimalustest ja vajalikust sotsiaalsest suhtlusest. Pärast haripunkti saavutamist 2020. aasta teises kvartalis kahanes töölt eemal olnud töötajate arv enamikus liikmesriikides pandeemiaeelsele tasemele. Taastumise algusest saadik on töötundide arv püsinud pandeemiaeelsest tasemest väiksem kõikides liikmesriikides peale Taani ja Poola. Töötundide madal tase võib kajastada lühendatud töötaja kasutamist endiselt piiratuma tegevuse tõttu, samas ei ole veel selge ka see, millal töötunnid

töötaja kohta kriisieelsele tasemele jõuavad⁴⁹. Töötundides toimunud muudatuste jaotus sugude kaupa on esitatud punktis 2.2.

Joonis 2.1.4. Enamikus liikmesriikides registreeriti tööhõive ja töötundide koguarvu märkimisväärne vähenemine

Muutus kogutööhõives ja töötundide koguarvus 2019. aasta neljandast kvartalist kuni 2021. aasta teise kvartalini (%)

Märkus. Sesoniselt ja kalendaarselt korrigeeritud andmed, välja arvatud ainult sesoonselt korrigeeritud andmed Tšehhi, Kreeka, Prantsusmaa, Malta, Poola, Portugali ja Slovakkia (tööhõive) ning Malta ja Slovakkia (töötunnid) kohta. Belgia kohta ei ole töötundide andmed kättesaadavad. Luksemburgi ja Iirimaa käsitlevad andmed pärinevad 2021. aasta esimesest kvartalist.

Allikas: Eurostat, [namq_10_a10_e], rahvamajanduse arvepidamine.

Tööhõive vähenes rohkem nendes sektorites, mida pandeemia vastu võitlemiseks kehtestatud liikumispiirangud ja vajalikud tõkestamismeetmed ulatuslikumalt mõjutasid. Tööhõive suurim vähenemine registreeriti sektorites, mida liikumispiirangud kõige tõsisemalt mõjutasid, nagu majutus-, toidlustus- ja reisiteenused ning kultuuri- ja majapidamisteenused⁵⁰. Seevastu kasvas tööhõive 2020. aastal kõige enam muu hulgas sellistel tegevusaladel nagu peamiste ravimite tootmine, kindlustus, arvutiprogrammide koostamine ja telekommunikatsioon (võrreldes eelneva aastaga)⁵¹. Enimmõjutatud sektorid kuulusid ka nende sektorite hulka, mis lühendatud töötaja korraldust kõige rohkem kasutasid.

⁴⁹ Euroopa Komisjon (2021), „Labour Market and Wage Developments in Europe“ (Tööturu- ja palgasuundumused Euroopas), 2021. aasta aruanne, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus (avaldatakse peatselt).

⁵⁰ Eurofound (2021), „COVID-19: Implications for employment and working life“ (COVID-19: mõju tööhõivele ja tööelule), sari „COVID-19“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

⁵¹ Euroopa Komisjon (2021), „Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng 2021. aastal“.

Füüsilisest isikust ettevõtjate tööhõive vähenes rohkem kui kogutööhõive ning riikide vahel esines teatavaid erinevusi. 2020. aastal vähenes füüsilisest isikust ettevõtjate arv ELis 1,5 %, mis teeb nende osakaaluks 14 %; kõige tuntavam oli see vähenemine palgalise tööjõuga füüsilisest isikust ettevõtjate hulgas (−4,7 %). Eriti tugevalt said kannatada füüsilisest isikust ettevõtjad Saksamaal ja Itaalias. Seevastu registreeriti füüsilisest isikust ettevõtjate arvu kasv üheteistkümnnes liikmesriigis, eelkõige Poolas, Prantsusmaal, Madalmaades ja Ungaris. 2021. aasta teises kvartalis vähenes füüsilisest isikust ettevõtjate arv ELis eelmise aasta sama kvartaliga võrreldes 2,6 % ja ilma töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjate arv 5 %. Suurim vähenemine registreeriti 2021. aastal Rumeenias, Itaalias, Portugalis ja Madalmaades. Kui 2021. aasta esimese ja teise kvartali jooksul hakkas kogutööhõive ELis taastuma, siis füüsilisest isikuste ettevõtjate arv⁵² seda ei teinud.

Ajutiselt langetas COVID-19 kriis läbi aegade kõrgeimat tööjõupuuduse taset, milleni oldi varem jõutud, kuid enamikus liikmesriikides on see jälle tõusuteel. Tööjõupuudus esineb siis, kui tööandjad ei suuda vabade ametikohtade täitmiseks töötajaid leida. Enne kriisi, 2019. aasta teises kvartalis, oli vabade töökohtade määr EL 27s 2,4 %. 2020. aasta teises kvartalis langes vabade töökohtade määr 1,6 %le ja on sellest ajast saadik tõusnud, jõudes 2021. aasta teises kvartalis 2,3 %ni, mis peaaegu täielikult tasakaalustab COVID-19 šoki mõju. Euroopa ettevõtlus- ja tarbijauuringute (EU-BCS) kohaselt oli tööjõupuudus enne pandeemiat kõigi aegade kõrgeimal tasemel 15 liikmesriigis (Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Leedu, Läti, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi ja Ungari, vt joonis 2.1.5)⁵³ Majandustegevuse vähenemisega COVID-19 tagajärjel kaasnes tööjõupuuduse kahanemine peaaegu kõikides liikmesriikides⁵⁴. 2021. aastal hakkas tööjõupuudus pärast liikumispiirangute leevendamist ja majanduse järkjärgulist taastumist enamikus liikmesriikides uuesti kasvama. Sellistes sektorites nagu ehitus, tervishoid ja pikaajaline hooldus ning info ja kommunikatsioon on see tingitud pikaajalisest oskuste puudusest. 2021. aasta teises kvartalis lähenes tööjõupuudus pandeemiaeelsele tasemele, samal ajal kui töötus vähenes vaid ebaolulisel määral. Mõnes liikmesriigis on tööjõupuudus suurenenud järsemalt kui teistes. Selliste tööandjate osakaal, kelle väitel oli tööjõupuudus 2021. aasta esimeses kolmes kvartalis peamine tootlikkust piirav tegur, oli suurim (üle 20 %) Poolas, Rumeenias, Leedus, Horvaatias, Kreekas ja Saksamaal.

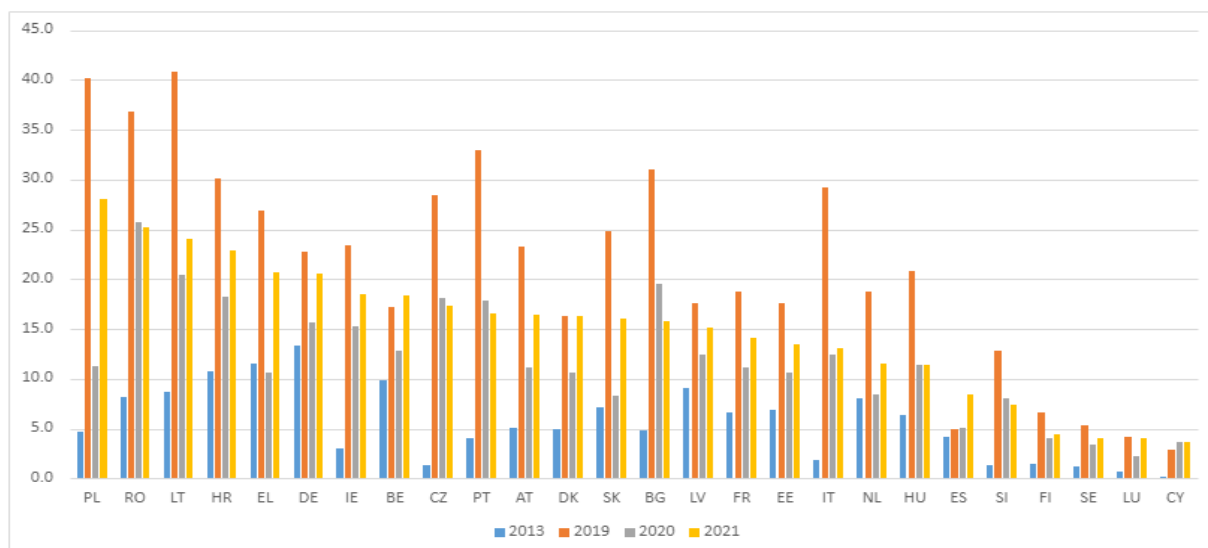
Joonis 2.1.5. Pandeemia tagajärjel vähenes väidetav tööjõupuudus enamikus liikmesriikides, kuid taastumise käigus on see uuesti kasvuteel

Tööjõupuuduse indeks – tootmis-, teenuste ja ehitussektori tööandjate osakaal, kelle väitel on tööjõupuudus oluline tegur, mis nende tootmist piirab (%; 2013–2021).

⁵² Rahvamajanduse arvepidamise andmed, sesoonselt korrigeeritud.

⁵³ Need tulemused vastavad suurel määral Euroopa Investeerimispanka 2019. aasta investeerimisuuringu järeldustele.

⁵⁴ Kuigi lühendatud tööaja ja muude tööhõive toetamise meetmete kehtestamine seda tõenäoliselt piiras.

Märkused. Riigid on reastatud 2021. aasta tööjõupuuduse näitaja alusel kahanevas järjekorras. 2021. aasta andmed on arvatud esimese kolme kvartali keskmisena.

Allikas: Euroopa ettevõtlus- ja tarbijauuring.

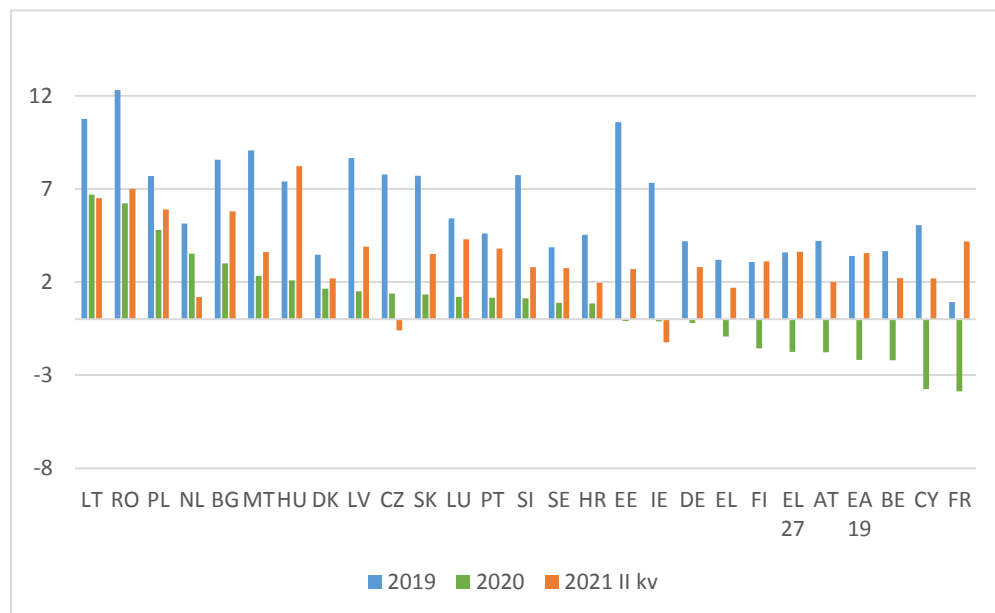
COVID-19 kriis põhjustas nominaalpalga kasvumäära suure languse, millele 2021. aasta esimeses pooles järgnes taastumine. Võrreldes 2019. aastaga, mil palgad⁵⁵ EL 27s kasvasid 3,6 %, oli palgakasv 2020. aastal negatiivne, -1,8 %. Vähenemine on vähemalt osaliselt selgitatav lühendatud tööaja mõjuga, mis oli sõltuvalt riiklike meetmete ülesehitusest erinev⁵⁶. Negatiivse koondnäitaja taga on aga märkimisväärne ebaühtlus riikide lõikes. 2020. aastal registreerisid Leedu, Rumeenia, Poola, Madalmaad ja Bulgaaria suure nominaalpalga kasvu (3 % või rohkem). Palgakasv aeglustus Lõuna-Euroopa riikides ning Belgias, Austrias ja Soomes. Suurim aeglustumine registreeriti Itaalias (-6,9 %), Hispaanias (-5,4 %), Prantsusmaal (-3,9 %) ja Küprosel (-3,6 %) (joonis 2.1.6). See on peamiselt tingitud töötundide vähenemisest seoses lühendatud tööaja kavade ulatusliku kasutamisega. 2021. aasta esimeses pooles, mil mitu liikmesriiki on majanduslangusest väljunud ja lühendatud tööaja kavade kasutamist järk-järgult lõpetatakse, on kõikides liikmesriikides peale Iirimaa ja Tšehhi uuesti registreeritud palgakasvu suurenemine. Üldiselt oli palgakasv 2021. aasta esimeses pooles nii ELis kui ka euroalal 3,6 %.

⁵⁵ Mõõdetud nominaalse töötasuna töötaja kohta.

⁵⁶ Riikides, kus toetusi makstakse otse töötajatele ja registreeritakse sotsiaalsiiretena, täheldati lühendatud tööaja kavadega kaasnevat palgakulude vähenemist.

Joonis 2.1.6. Nominaalpalga kasv muutus kriisi ajal mitmes liikmesriigis negatiivseks, kuid on 2021. aastal taastunud

Nominaalne töötasu töötaja kohta (aastane muutus protsentides, 2019–2020 ja 2021. aasta teine kvartal)

Märkused. 1) Palka mõõdetakse näitajaga „nominaalne töötasu töötaja kohta“, mis arvutatakse töötajate summaarse töötasuna, jagatuna töötajate koguarvuga. Summaarne töötasu on määratletud kui rahaline või mitterahaline kogutasu, mida tööandja maksab töötajale arvestusperioodi jooksul tehtud töö eest, ning see koosneb kahest komponendist: i) rahas või loonustasuna makstav palk ja ii) tööandja makstavad sotsiaalkindlustusmaksed. 2) Kõik kasutatud andmed on rahvamajanduse arvepidamise andmed. Näitajad põhinevad riikide vääringutel. 3) Riigid on reastatud 2020. aasta reaalkasvu näitaja alusel kahanevas järjekorras.

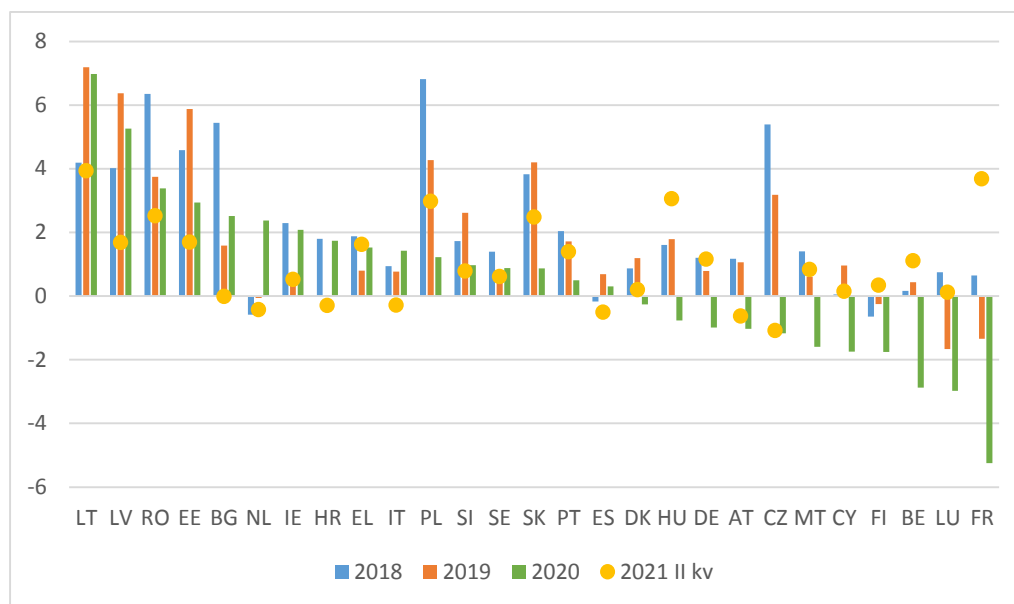
Allikas: Euroopa Komisjon, AMECO andmebaas.

Reaalkasv vähenes 2020. aastal mitmes liikmesriigis ja koondnäitajana ELis, kuid on 2021. aastal jälle kasvanud. Aastases võrdluses vähenes reaalkasv 2020. aastal Taanis, Ungaris, Saksamaal, Austrias, Tšehhis, Maltal, Küprosel, Soomes, Belgias, Luksemburgis ja Prantsusmaal (vt joonis 2.1.7). Vähenemine oli suurim Prantsusmaal (–5,2 %) ja Luksemburgis (–3,0 %). Seevastu suurenes reaalkasv 2020. aastal kõige rohkem Leedus (7,0 %), Lätis (5,3 %) ja Rumeenias (3,4 %). Pärast reaalkasvu negatiivset keskmist kasvu (–0,9 %) 2020. aastal kasvas reaalkasv 2021. aasta esimeses pooles ELis 1,1 %. Suurim reaalkasvu kasv 2021. aasta esimeses pooles registreeriti Leedus (3,9 %), Prantsusmaal (3,7 %) ja Ungaris (3,1 %). Edaspidi võib reaalkasvu muutumist mõjutada ebakindlus seoses inflatsiooniprognosidega⁵⁷.

⁵⁷ Euroopa Komisjoni 2021. aasta suvises prognoosis eeldatakse inflatsiooni tagasihoidlikku kasvu 2021. ja 2022. aastal, kuid märgitakse, et inflatsioon võib osutuda prognoositust suuremaks, kui tarbijahindadele on püsivamad ja hinnasurve kantakse ulatuslikumalt üle tarbijahindadele. Vt Euroopa Komisjoni institutsiooni töödokument nr 156, juuli 2021 (suvine prognoos).

Joonis 2.1.7. 2020. aastal reaalpalk ELis keskmiselt vähenes, kuid on 2021. aasta esimeses pooles uuesti kasvanud

Reaalne töötasu töötaja kohta, deflaator SKP (aastane muutus protsentides, 2018, 2019, 2020 ja 2021. aasta teine kvartal)

Allikas: AMECO andmebaas.

Tunnitasu kasvas 2020. aastal märkimisväärselt, tulenevalt töötundide suurest allapoole korrigeerimisest seoses lühendatud tööaja ja sarnaste töökohtade säilitamise meetmetega. Tunnitasu kasvas ELis ja euroalal vastavalt 4,6 % ja 5,2 % (kõrgeimad määrad alates 2001. aastast), mis on rohkem kui 2,7 % ja 2,2 % 2019. aastal. Kvartalipõhiselt osutavad sümmeetrilised muutused tunnitase ja töötasu töötaja kohta, et töötasu vähenemine töötaja kohta oli peamiselt tingitud töötundide arvu vähenemisest, mis on suures ulatuses seotud lühendatud tööajaga. Mõnes liikmesriigis (Austria, Kreeka, Prantsusmaa, Malta ja Sloveenia) kasvas tunnitase üle nelja korra rohkem kui nominaalne töötasu töötaja kohta. 2021. aasta esimeses kvartalis suurenes tunnitase ELis mõnevõrra rohkem kui 2020. aasta viimases kvartalis (0,3 %).

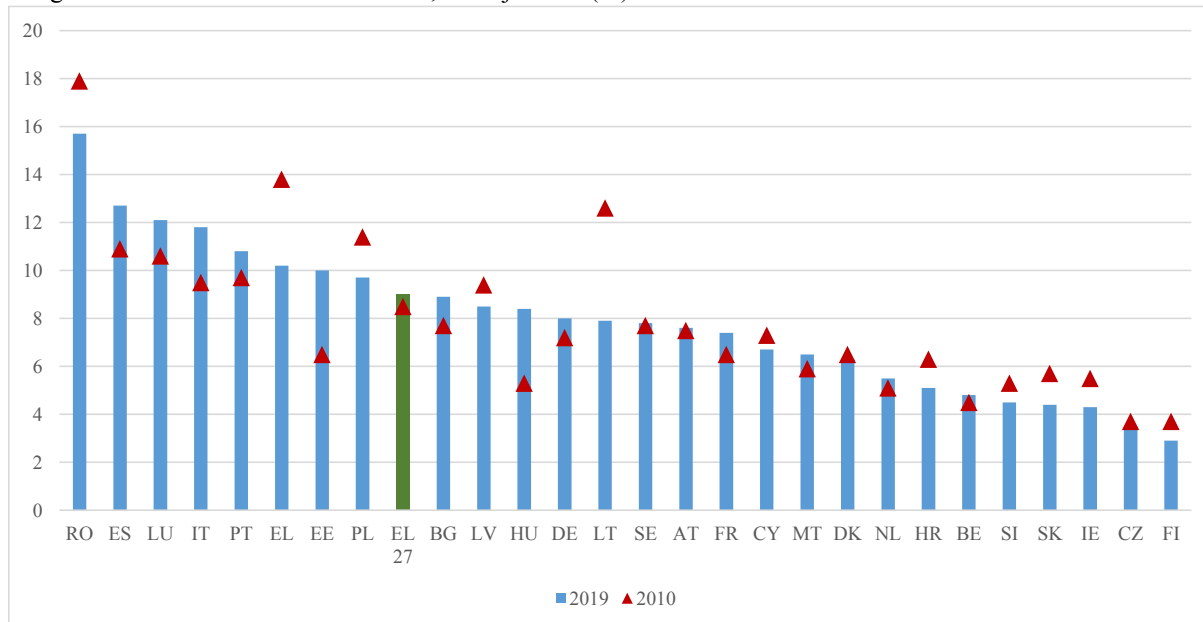
Töökoht ei taga alati äraelamist võimaldavat sissetulekut. Palgavaesus EL 27s on suurenenud 8,5 %lt 2010. aastal 9,0 %ni 2019. aastal⁵⁸ (nagu on kajastatud joonisel 2.1.8). Üldiselt on tähtajalise töölepinguga töötajate palgavaesuse risk suurem kui tähtajatu lepinguga töötajatel (16,2 % võrreldes 5,9 %ga), samuti on see madala kvalifikatsiooniga töötajatel palju suurem kui kõrgelt kvalifitseeritud töötajatel (19 % võrreldes 4,9 %ga). Lisaks esineb palgavaesust väljaspool ELi sündinud töötajatel palju suurema tõenäosusega kui elukohariigis sündinud töötajatel (20,1 % võrreldes 8,1 %ga). Jooniselt 2.1.8 nähtub, et Rumeenias,

⁵⁸ EL 27 andmed ei olnud aruande tähtjaks (28. oktoober 2021) kättesaadavad. Palgavaesus on nende töötavate inimeste osakaal, kelle ekvivalentnetosissetulek jääb allapoole suhtelise vaesuse piiri, milleks loetakse 60 % mediaan-ekvivalentnetosissetulekust (pärast sotsiaalsiirdeid). 2007. aasta andmed näitavad ainult asjaomase aasta kohta kättesaadavaid võrreldavaid ELi koondnäitajaid, nimelt EL 27 kohta, mis hõlmab Ühendkuningriiki, kuid mitte Horvaatiat. Praeguse 27 liikmesriigi keskmisena (sealhulgas Horvaatia ja välja arvatud Ühendkuningriik) kasvas palgavaesus 8,5 %lt 2010. aastal (kõige varasemad kättesaadavad andmed) 9 %ni 2019. aastal.

Hispaanias, Luksemburgis, Itaalias, Portugalis ja Kreekas on vaesusohus üle 10 % töötajatest. Selles rühmas tõusis 2019. aastal palgavaesuse määr võrreldes 2010. aastaga Hispaanias, Itaalias, Luksemburgis ja Portugalis.

Joonis 2.1.8. Palgavaesus on viimase kümnendi jooksul ELis suurenenud

Tööga hõivatute suhtelise vaesuse määr, 2019 ja 2010 (%)

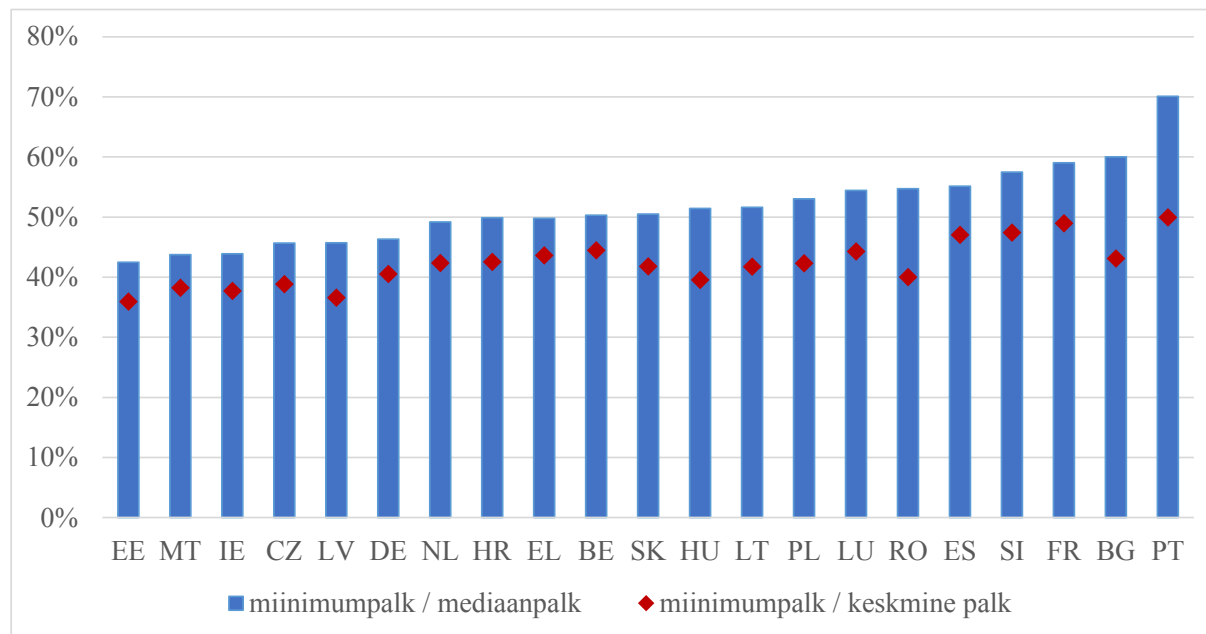

Allikas: Eurostat [ilc_iw01].

Hoolimata miinimumpalga hiljutisest tõusust paljudes liikmesriikides on seadusjärgsed miinimumpalgad majanduses makstavate muude palkadega võrreldes sageli jätkuvalt madalad. Peaaegu kõigis liikmesriikides on seadusjärgne miinimumpalk alla 60 % mediaanpalgast ja alla 50 % keskmisest palgast (vt joonis 2.1.9). Peale selle oli miinimumpalk samal aastal alla 50 % mediaanpalgast ja alla 40 % keskmisest palgast muu hulgas sellistes riikides nagu Leedu, Iirimaa, Madalmaad, Ungari, Eesti, Läti ja Tšehhi⁵⁹.

Joonis 2.1.9. Peaaegu kõigis liikmesriikides on seadusjärgne miinimumpalk alla 60 % mediaanpalgast ja alla 50 % keskmisest palgast

Seadusjärgne miinimumpalk protsendina täistööajaga töötajate brutomediaanpalgast ja keskmisest töötasust (% , 2019)

Märkus. Joonis ei sisalda andmeid Austria, Itaalia, Küprose, Rootsi, Soome ja Taani kohta, kus seadusjärgne miinimumpalk puudub. Nendes riikides on miinimumpalga kaitse tagatud kollektiivlepingutega.

Allikas: Eurostat [earn_mw_cur], OECD.

Kollektiivlääbirääkimistel on oluline roll liidus miinimumpalga piisava kaitse tagamisel.

Kollektiivlääbirääkimistega kaetus on paljudes liikmesriikides olnud viimasel kahel kümnendil langussuundumuses. Kõige ilmsel oli see langussuundumus Kreeka, Rumeenia, Bulgaaria, Slovakkia, Küprose ja Sloveenia puhul (vt joonis 2.1.10). Mitme liikmesriigi puhul võib kollektiivlääbirääkimistega kaetuse vähenemine olla selgitatav sektori või riigi tasandil peetavate ja mitut töandjat hõlmavate läbirääkimiste vähenemisega, sest tehtud on regulatiivseid muudatusi, kohandatud kollektiivlääbirääkimiste laiendamise võimalusi või muudetud selliseid tegureid nagu töandjate organisatsioonide katvus⁶⁰ ja ametiühingute liikmesus⁶¹. Seda suundumust on kujundanud majanduses toimunud struktuursed muutused ametiühingutega väiksemal määral liitunud sektorite – eelkõige teenuste – suunas ja ametiühingute liikmesuse vähenemine seoses ebatüüpiliste töösuhete, näiteks platvormitöö kasvuga. Riikides, kus miinimumpalk kehtestatakse ainult kollektiivlääbirääkimiste teel, on nendega kaetus üle 80 %. Ainus erand on Küpros, kus viimase kahe kümnendi jooksul on toimunud märkimisväärne vähenemine (65 %lt 43 %le) ja kus on teatatud liikumisest seadusjärgse miinimumpalga kehtestamise suunas 2022. aastaks. Itaalias, Hispaanias, Soomes ja Taanis on kollektiivlääbirääkimistega kaetus alates 2000. aastast suurenenud, samal ajal kui Austrias püsis see samal kõrgel tasemel (hõlmatud on 98 % töötajaid). Komisjoni

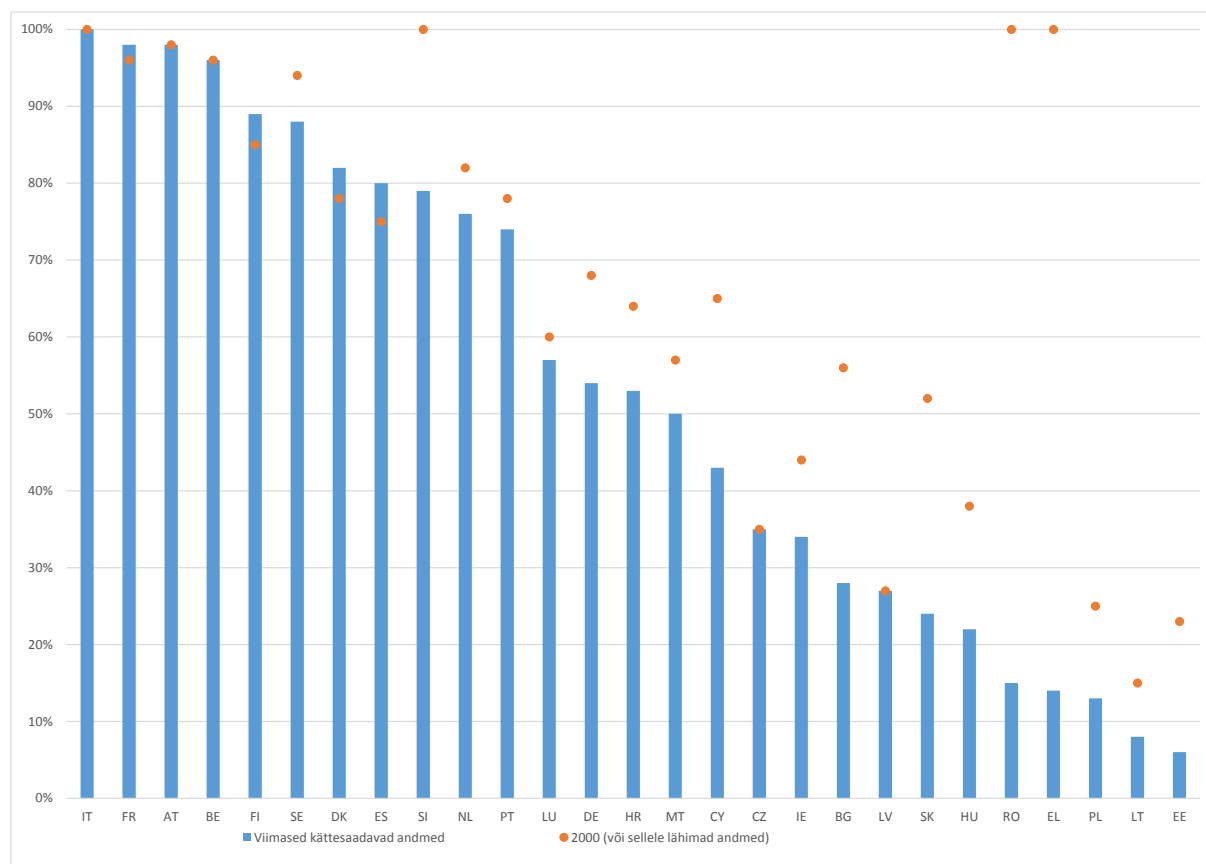
⁶⁰ Töandjate organisatsioonide katvus on määratletud kui liikmesorganisatsioonides töötavate töötajate osakaal organisatsiooni tegevusvaldkonnas töötavate töötajate koguarvust.

⁶¹ Euroopa Komisjon (2021), „Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng“, iga-aastane ülevaade.

ettepanekuga direktiivi kohta, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus,⁶² püütakse tagada miinimumpalka piisavus ka kollektiivsete palgaläbirääkimiste soodustamise teel. Samuti pakub komisjon toetust sotsiaalpartnerite suutlikkuse suurendamiseks, kasutades oma õigust kutsuda üles pidama sotsiaaldialoogi, ning Euroopa tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni programmi ja ESF+ raames.

Joonis 2.1.10. Kollektiivläbirääkimistega kaetuse määr kõikide töötajate hulgas on ajavahemikul 2000–2019 peaaegu kõikides liikmesriikides langenud

Kollektiivlepinguga hõlmatud töötajate arv jagatuna palgasaaajate koguarvuga (%; 2000 ja 2019)

Märkus. 1) Viimased andmed pärinevad 2019. aastast (Austria, Belgia, Itaalia, Leedu, Madalmaad, Poola, Portugal, Tšehhi, Ungari), 2018. aastast (Bulgaaria, Hispaania, Luksemburg, Läti, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Taani), 2017. aastast (Iirimaa, Kreeka, Rumeenia, Sloveenia, Soome), 2016. aastast (Küpros, Malta), 2015. aastast (Slovakkia) ja 2014. aastast (Horvaatia). 2) Itaalia puhul on kaetus läbi vaadatud, et 100 % kajastada asjaolu, et töövaidluskomisjonides kasutatakse põhiseaduse kohase samaväärsuse ja piisava tasu põhimõtte kohaldamisel viitena kollektiivlepingutes kindlaks määratud põhipalka (*minimi tabellari*).

Allikas: OECD / AIASE andmebaas (2021).

Eelduste kohaselt mõjutavad rohe- ja digipööre oluliselt tööturu edasist arengut.

Pandeemia on kiirendanud ELi majanduses ja ühiskonnas toimuvaid digiülemineku suundumusi. Digitehnoloogia pakub uusi võimalusi õppimiseks, töötamiseks, ambitsioonide täitmiseks ning haridus- ja tööhõivevõimaluste kättesaadavaks tegemiseks. Tööturul loob see uusi töövõimalusi ning aitab tööandjaid ja töötajaid paremini kokku viia. Samuti võib see aga

⁶² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv piisava miinimumpalka kohta Euroopa Liidus (COM(2020) 682 final).

ohustada olemasolevaid töökohti, eelkõige tegevuse puhul, mis on rutiinne ja mida teevad madala kvalifikatsiooniga töötajad. See võib tuua kaasa suurema polariseerumise ning tööhõive vähenemise keskmise palgaga kutsealadel, samal ajal kui tööhõive madala ja kõrge palgaga kutsealadel kasvab⁶³. Samas võidakse ELis kliimaneutraalsusele ülemineku raames luua õigete kaasnevate poliitikameetmete kehtestamise korral 2030. aastaks kuni miljon täiendavat keskkonnahoidlikku töökohta, eelduste kohaselt on aga uute töökohtade loomisega saavutatav mõju kutsealade, sektorite ja piirkondade lõikes erinev⁶⁴. Huvitaval kombel näitab analüüs, et töökohti luuakse taastuvenergia, ehituse, põllumajanduse ja metsandusega seotud sektorites ja enamjaolt keskmisel tasemel oskustega töötajate rühmas ning seega võib see aidata leevendada eespool nimetatud tööturu polariseerumisse suundumust. Ka sel juhul on aga töötajaid, kes kaotavad töö (eelkõige ammenduvate loodusvarade sektorites ja suure energiakasutusega sektorites), samuti muutuvad nende ülesanded ja neilt nõutavad oskused. Tööjõu kiire ümberpaigutamine võib aidata parandada tõhusust, suurendades tootlikkust ja palku, eelkõige tulevikku suunatud sektorites, kusjuures märkimisväärne roll on töötajate täiendus- ja ümberõppel (vt sotsiaaloiguste sammast käsitlev tekstikast nr 1 ja punkt 2.2.1).

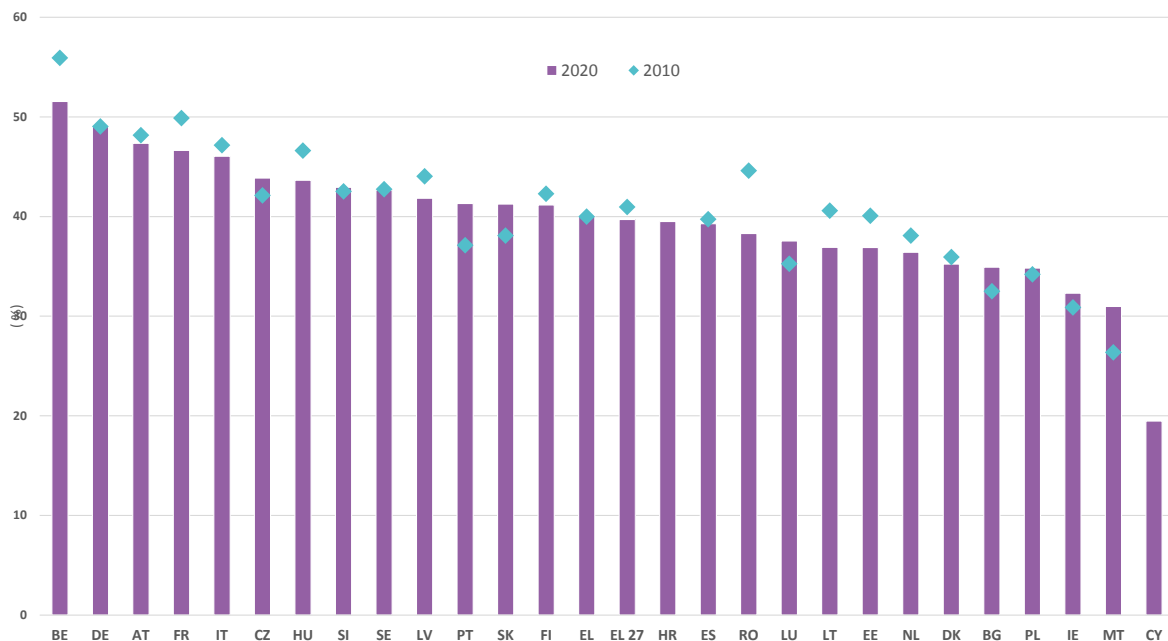
Suur tööjõu maksukiil võib negatiivselt mõjutada nii tööjõu nõudlust kui ka pakkumist. Tööjõu maksukiiluga mõõdetakse erinevust tööandja tööjõukulude ja töötajate netopalka vahel, väljendatuna suhtena kogu palgakuludesse. Keskmist palka saava isiku keskmine maksukiil EL 27s on alates 2010. aastast järkjärguliselt vähenenud ja oli 2020. aastal 39,7 %. Alates 2010. aastast on seitse ELi liikmesriiki registreerinud keskmise palga puhul esineva maksukiilu märkimisväärse (üle 2 protsendipunkti) vähenemise, mis on olnud suurim Rumeenias (–6,3 protsendipunkti), Ungaris (–5,8 protsendipunkti), Belgias (–4,4 protsendipunkti) ja Leedus (–3,7 protsendipunkti). Seevastu on maksukiil alates 2010. aastast olulisel suurenenud Maltal (4,6 protsendipunkti), Portugalis (4,2 protsendipunkti) ja Tšehhis (1,7 protsendipunkti) (vt joonis 2.1.11).

Joonis 2.1.11. Maksukiil keskmise palga puhul on viimase kümnendi jooksul enamikus liikmesriikides vähenenud

Maksukiil keskmist palka saava isiku puhul, muutus 2010 ja 2020 (%)

⁶³ Euroopa Komisjon (2019), „Labour Market and Wage Developments in Europe: Annual Review 2019 Report“ (Tööturu- ja palgasuundumused Euroopas: 2019. aasta ülevaatearuanne), tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat.

⁶⁴ Mõjuhinnaang, mis on lisatud komisjoni 14. juuli 2021. aasta teatisele Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Eesmärk 55: ELi 2030. aasta kliimaeesmärgi saavutamine teel kliimaneutraalsuseni“ ([COM\(2021\) 550 final](#)).

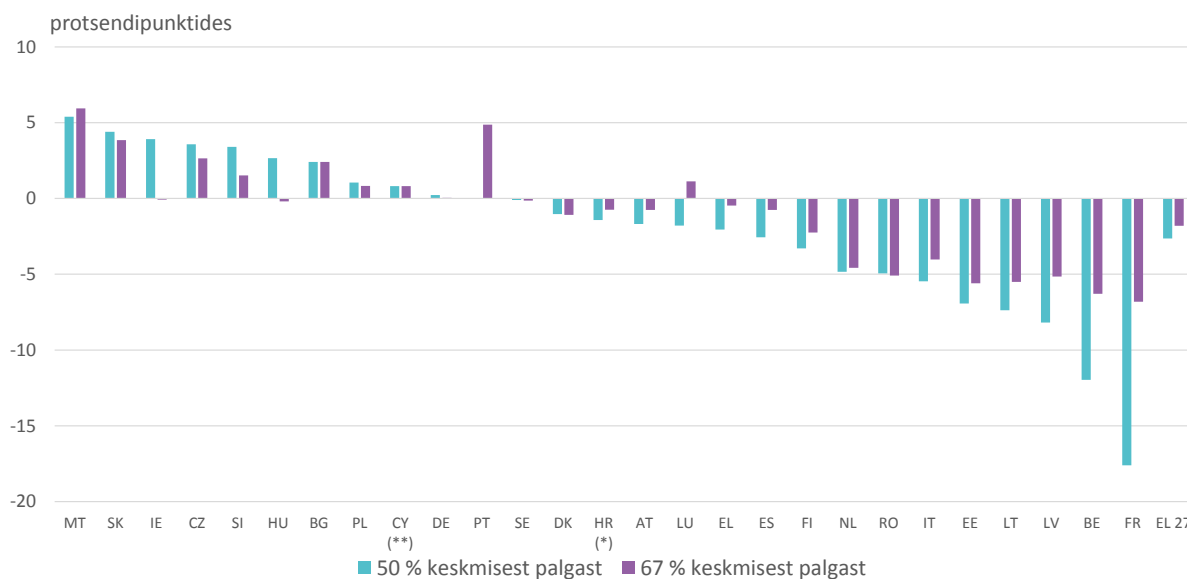
Märkused. Horvaatia ja Küprose kohta ei ole 2010. aasta andmed kättesaadavad.

Allikas: Euroopa Komisjon, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud märtsis 2021).

Madalapalgaliste puhul on maksukiil tavaliselt väiksem kui suurema sissetulekuga inimeste puhul. Madalapalgaliste maksustamine avaldab suurt mõju tööturule (tööle asumine, varimajandus, vt punkt 2.3) ja sotsiaalsele kaasamisele (vt punkt 2.4). ELi liikmesriikide vahel esineb selles valdkonnas suuri erinevusi. 2020. aastal oli maksukiil inimeste puhul, kes teenivad 50 % keskmisest palgast, Ungaris ja Saksamaal üle 40 %, samal ajal kui Küprosel ja Prantsusmaal oli see alla 20 %. Paljudes ELi liikmesriikides on maksukiil tulujaotuse alumises osas olevate töötajate puhul viimase kümnendi jooksul vähenenud. ELi keskmisena täheldati keskmisest palgast 50 % teenijate puhul aastatel 2010–2020 maksukiilu vähenemist 2,6 protsendipunkti võrra. Kuues liikmesriigis (Prantsusmaa, Belgia, Läti, Leedu, Eesti ja Itaalia) oli vähenemine suurem kui 5 protsendipunkti (vt joonis 2.1.12).

Joonis 2.1.12. Enamikus ELi liikmesriikides vähenevad tulujaotuse alumises osas olevate inimeste maksud

Madalapalgaliste (keskmisest palgast 50 % ja 67 % teenivate inimeste) maksukiilu muutus ühe inimese kohta (protsendipunktides, 2010–2020)

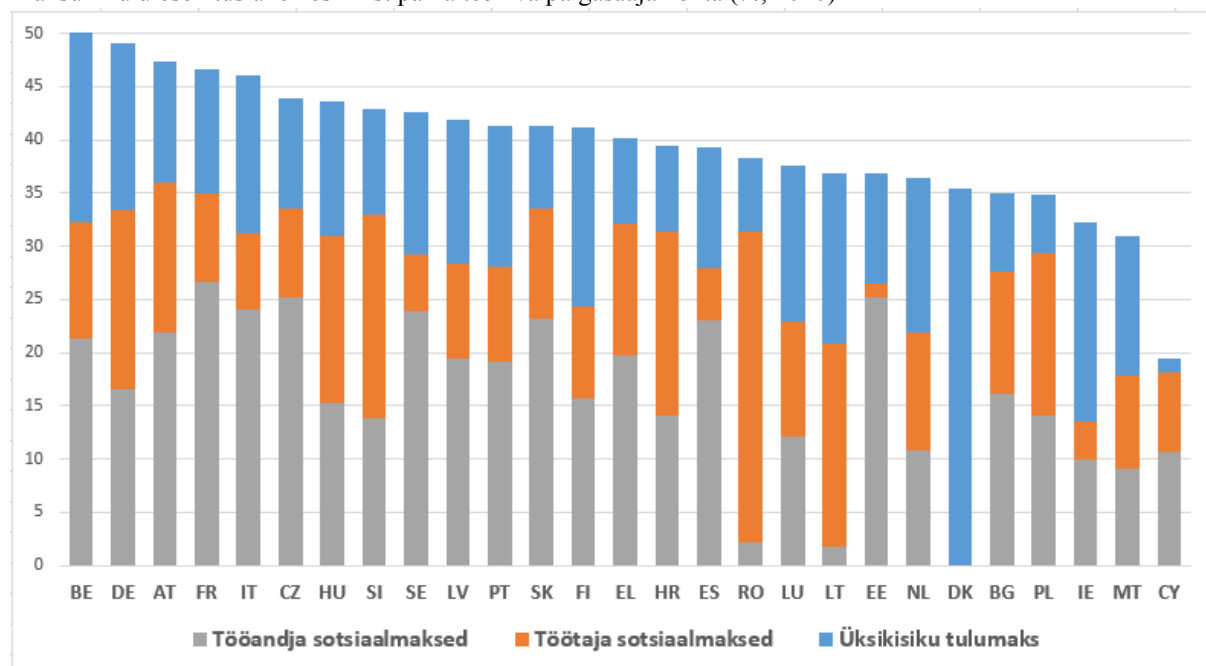
Märkused. * – Horvaatia andmed 2013. aastast ja ** – Küprose andmed 2014. aastast.

Allikas: Euroopa Komisjon, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud märtsis 2021).

Töõjõu maksukiilu ülesehitus on liikmesriikide lõikes väga erinev. Selle elemendid (see tähendab üksikisiku tulumaks ning töötaja ja tööandja sotsiaalmaksed) ja eelkõige nende suurus võib vähemalt lühikeses perspektiivis erinevalt mõjutada töõjõu pakkumist või nõudlust. Joonisel 2.1.13 on esitatud ühe keskmist palka saava töötaja maksukiilu jaotus 2020. aastal. Prantsusmaal, Tšehhis ja Eestis on suurimad tööandja sotsiaalmaksed, mis moodustavad üle 25 % töõjõukuludest. Osakaaluna töõjõukuludes on kõik sotsiaalmaksed kokku (tööandja ja töötaja sotsiaalmaksed) suurimad Austrias (36 %), kellele järgnevad Prantsusmaa, Slovakkia ja Tšehhi. Kui mitte arvestada Taanit, kus sotsiaalmaksete element maksukiilus puudub, siis on sotsiaalmaksete osakaal töõjõukuludes kõige väiksem Iirimaa (13,6 %) ja Maltal (17,8 %). Töötajate makstav osa maksukiilus on suurim Rumeenias (29 %) ja Leedus (19,1 %). Tööandjate sotsiaalmaksed on alla 5 % Leedus ja Rumeenias.

Joonis 2.1.13. Tööjõuga seotud maksukoormuse ülesehitus on liikmesriikide lõikes väga erinev

Maksukiilu ülesehitus ühe keskmist palka teeniva palgasaaja kohta (% , 2020)

Märkus. Liikmesriigid on järjestatud maksukiilu kui terviku taseme järgi kahanevas järjekorras; andmeid ei mõjuta peretoetused, sest andmed on esitatud vallalise ja lasteta üksiku palgasaaja kohta.

Allikas: Euroopa Komisjon, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud märtsis 2021).

Mõnel juhul on võimalusi minna tööjõu maksustamiselt üle majanduskasvu rohkem soodustavatele maksubaasidele, eelkõige madala ja keskmise sissetulekuga rühmade maksukiilu vähendamise teel, võttes samal ajal nõuetekohaselt arvesse võimalikku jaotuslikku mõju ja tagades piisava sotsiaalkaitse. 14. juuli 2021. aasta meetmepaketis „Eesmärk 55“⁶⁵ tutvustatud seadusandlike ettepanekute, sealhulgas ELi heitkogustega kauplemise süsteemi ja energia maksustamise direktiivi kavandatud läbivaatamist käsitlevate ettepanekute eesmärk on võimaldada kulutõhusat ja õiglast üleminekut puhtale energiale, viies majanduslikud stiimulid kooskõlla ELi ulatuslikumate ja õiguslikult siduvate kliimaeesmärkidega. Tõendid näitavad, et kõige väiksema sissetulekuga leibkondadele panevad osakaaluna kasutada olevast tulust kõige suurema koormuse kütuste ja muude energiatoodete maksud⁶⁶. Seepärast on jaotusliku mõjuga tegelemiseks vaja poliitika hoolikat kujundamist, eelkõige väikseima sissetulekuga rühmade puhul⁶⁷. 2019. aastal ei suutnud oma kodu piisavalt soojana hoida 7 % EL 27 elanikest, see tähendab 31 miljonit inimest, kusjuures

⁶⁵ Komisjoni 14. juuli 2021. aasta teatise Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Eesmärk 55: ELi 2030. aasta kliimaeesmärgi saavutamine teel kliimaneutraalsuseni“ ([COM\(2021\) 550 final](#)).

⁶⁶ Euroopa Komisjon (2020), „Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2020. aasta ülevaade“, Luksemburg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. Kättesaadav [veebis](#).

⁶⁷ Hiljutises uuringus leiti, et keskkonnamaksudest koosnev 30 miljardi euro suurune simuleeritud portfell, millega asendatakse tulumaks, võib tõsta ELi SKPd 2030. aastaks 35 miljardit eurot (0,2 %), suurendades tööhõivet 140 000 täistööaja ekvivalendi (0,1 %) võrra. Uuringu raames tehtud simulatsioonist nähtus, et mõju sissetulekule on kõikides liikmesriikides jaotuse kõikides osades positiivne või puudub.

liikmesriikide ja sissetulekurühmade vahel esineb märkimisväärsed erinevusi, mis eelkõige mõjutavad ka väiksema keskmise sissetulekuga rühmasid^{68, 69}.

2.1.2. Poliitikameetmed

Eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu (TERA) aitas 2020. ja 2021. aastal oluliselt kaasa töötuse kasvu vältimisele. TERAst pakuti kompensatsioonilaene kogusummas 100 miljardit eurot, et toetada liikmesriike töökohtade ja töötajate sissetulekute kaitsmisel COVID-19 pandeemia tingimustes. Praeguseks on komisjon juba välja maksnud peaaegu 95 % kogu TERA raames antavast finantsabist, mille nõukogu on heaks kiitnud. Eelduste kohaselt toetati TERAst pandeemia esimese laine ajal 2020. aastal ligikaudu 31 miljonit inimest ja ligikaudu 2,5 miljonit ettevõtjat 19 liikmesriigis. Toetusesaajatelt saadud tagasiside on näidanud, et TERA-l oli oluline osa nende lühendatud tööaja kavade loomisel ning nende katvuse ja mahu suurendamisel⁷⁰.

Hinnangute kohaselt kulutati ainuüksi 2020. aasta märtsist kuni septembrini ELis lühendatud tööaja ja sarnastele töökohtade säilitamise kavadele ligi 100 miljardit eurot. Toetuse eripärad, toetuskõlblikkuse kriteeriumid, tase ja kestus, samuti rahastamisallikad ning koolitusnõuete ja töölepingu ülesütleamise vastase kaitse hõlmamine olid riikide lõikes erinevad. Samuti erinesid toetuse andmise eeskirjad käibe minimaalset vähenemist käsitlevate nõuete osas. 14 liikmesriiki nägid ette käibe minimaalse vähenemise vahemikus 10–50 %, mis võib oluliselt piirata toetuskõlblike ettevõtjate ja töötajate osakaalu. Töötamata tundide eest saadud sissetuleku tase oli liikmesriikide lõikes väga erinev. Sissetuleku asendamise määr ulatus 60 %st 100 %ni ja enamikus riikides kohaldati ülempiire⁷¹. Kõikides liikmesriikides peale kuue pakuti lühendatud tööajaga töötajatele teatavat kaitset töölepingu ülesütleamise eest. **Austrias, Kreekas, Itaalias, Madalmaades ja Portugalis** välistati riiklikku toetust taotlenud ettevõtjate kogu tööjõu puhul töölepingute ülesütlemine teatava aja jooksul. Neli riiki lisasid oma sätetesse, mis käsitlesid lühendatud tööaega, nõude pakkuda tööseisaku ajal koolitust (**Austria, Ungari, Saksamaa ja Prantsusmaa**), kusjuures **Saksamaa ja Prantsusmaa** pakkusid selleks ka rahalisi stiimuleid⁷².

Üle kolmveerandi liikmesriikidest kehtestas pandeemia ajal spetsiaalsed sissetulekutoetuse meetmed füüsilisest isikust ettevõtjatele. Kõikides liikmesriikides peale

⁶⁸ 2019. aastal jõudis nende väiksema keskmise sissetulekuga (vahemikus 60 % mediaansissetulekust kuni mediaansissetulekuni) leibkondade osakaal, kes teatavad, et nad ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida, selles sissetulekurühmas üle 20 % viies liikmesriigis (Bulgaaria, Küpros, Leedu, Portugal ja Kreeka).

⁶⁹ Madalama sotsiaal-majandusliku staatusega rühmasid mõjutavad keskkonnast tulenevad terviseohud aga üldiselt negatiivsemalt, tulenevalt nii nende suuremast kokkupuutest kui ka haavatavusest. <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

⁷⁰ Teine aruanne TERA rakendamise kohta (COM(2021) 596).

⁷¹ Sellised ülempiirid tähendasid seda, et lühendatud tööaja kavad ja sarnased kavad olid üldiselt kasulikumad väiksema palga saajate sissetuleku säilitamisel.

⁷² Eurofound (2021), „COVID-19: Implications for employment and working life“ (COVID-19: mõju tööhõivele ja tööelule), sari „COVID-19“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

kolme olid need meetmed täiesti uued ja ajaliselt piiratud. Mis puudutab toetuskõlblikke rühmi, siis mõned riigid keskendusid toetuse andmisel suurel määral kõige olulisemates sektorites tegutsevatele füüsilisest isikust ettevõtjatele (näiteks **Belgia**⁷³ ja **Prantsusmaa**), teised suunasid toetuse peamiselt või ainult ilma töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjatele (**Madalmaad** ja **Poola**) või konkreetsetele õiguslikele struktuuridele⁷⁴. **Tšehhi**, **Kreeka**, **Poola** ja **Portugal** ei lubanud ühendada füüsilisest isikust ettevõtjatele antavat toetust ühegi muu riikliku toetusega. Mõnes riigis olid toetuskõlblike rühmade piiritlemiseks kehtestatud ka füüsilisest isikust ettevõtjate sissetuleku alumised või ülemised künnised. Mis puudutab käibe minimaalset vähenemist, siis piirasid **Läti** ja **Rumeenia** oma kavade kättesaadavust nende füüsilisest isikust ettevõtjatega, keda mõjutas teatavate sektorite täielik sulgemine, samal ajal kui mõnes muus riigis jäid käibe kaotamise künnised vahemikku 10–5 %. Üldiselt oli füüsilisest isikust ettevõtjatele pakutud sissetulekutoetuse tase madalam töötajatele lühendatud tööaja ja ajutise töötuse kavade alusel pakutud toetuse tasemest⁷⁵.

2021. aasta jooksul hakkas enamik liikmesriike oma erakorralisi kavasid lõpetama või nende ulatust piirama. Tšehhis, Eestis, Ungaris, Lätis, Leedus ja Poolas lõpetati kriisile reageerimiseks kehtestatud ajutised erikavad järk-järgult 2021. aasta maist kuni augustini, Madalmaades ja Rootsis 2021. aasta septembris ning Küprosel 2021. aasta oktoobris. Bulgaarias, Taanis, Kreekas, Horvaatias, Maltal, Iirimaa, Slovakkias ja Rumeenias kehtivad vastavad erakorralised kavad eelduste kohaselt (vähemalt) kuni 2021. aasta lõpuni. Liikmesriigid, kus alalised kavad olid kehtestatud juba enne COVID-19 kriisi, alustati selliste erakorraliste meetmete kaotamist, mis olid hõlbustanud juurdepääsu lühendatud tööajaga seoses antavale toetusele.

Mitu liikmesriiki on kohandanud ja täiendanud oma lühendatud tööaja kavasid, et paremini lahendada tööturul esinevaid probleeme kooskõlas sotsiaalõiguste samba 4. põhimõttega (tööhõive aktiivne toetamine). **Austria, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Portugal, Hispaania** ja **Rootsi** pakuvad stiimuleid lühendatud tööajaga töötajate koolitamiseks. **Portugal**is täiendati lühendatud tööajaga seoses antavat toetust stiimulite kavaga, mis oli suunatud tööandjatele tegevuse taasalustamiseks. Mõnes riigis, näiteks **Itaalias** ja **Prantsusmaal** kasutati lühendatud tööaja kavasid mitte üksnes tegevuse ajutiste häiretega toimetulekuks, vaid ka äritegevuse ümberkorraldamise protsessi raames tegevuse alalise vähendamise tegelemiseks. **Itaalias** hõlmab see meede uuele töökohale asumise toetust, samal ajal kui **Prantsusmaal** on sel eesmärgil olemas eraldi kava (Transco). Mõni liikmesriik (näiteks **Slovakkia**, **Tšehhi** ja **Hispaania**) reformib oma lühendatud tööaja kavasid alalisteks.

Liikmesriigid on rakendanud palju meetmeid tööhõive edendamiseks pärast COVID-19 šokki (vt joonis 2.1.14). Enamikus liikmesriikides on töövõimalusterohke majanduse taastumise edendamiseks ulatuslikult kasutatud töölevõtustiimuleid, nagu töötajaid tööle võtvatele ettevõtjatele teatavatel tingimustel (näiteks teatavaks ajaks, konkreetse lepingu

⁷³ Belgias laiendati COVID-19 kriisi ajal juba varem olemas olnud toetust.

⁷⁴ See osutab füüsilisest isikust ettevõtjate loomise eri viisidele (juriidiliselt ja maksustamise eesmärgil), näiteks ainuomanik, osühing, täisühing jne. Eelkõige sellistes riikides nagu Itaalias, kus füüsilisest isikust ettevõtja saab asutada mitme eri struktuuri alusel, ei olnud neil kõigil õigust kava alusel hüvitist taotleda.

⁷⁵ Eurofound (2021), „COVID-19: Implications for employment and working life“ (COVID-19: mõju tööhõivele ja tööelule), sari „COVID-19“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

alusel, keskendudes teatavatele kategooriatele) antavad ajutised või ühekordsed riiklikud toetused. Pooled kõnealustest töölevõtustiimulitest kehtestati juba 2020. aastal, samas kui ülejäänud võeti kasutusele 2021. aastal. Meetmete lõppkuupäevad on liikmesriigiti erinevad, jäädes enamjaolt 2021. ja 2022. aastasse.

Vastuvõetud tööhõive toetusmeetmete sihtrühmad on erinevad, kuid enamik meetmeid on suunatud töötutele, noortele, puudega inimestele ja eakatele. Nagu on näidatud joonisel 2.1.14, pöörati kõige rohkem tähelepanu töötutele, kusjuures mõnel juhul (**Belgias, Taanis, Eestis, Kreekas, Hispaanias, Horvaatias, Ungaris, Austrias ja Slovakkias**) hõlmasid meetmed pikaajalistele töötutele suunatud sätteid. Väga sageli (16 liikmesriigis) toetati meetmetega noori või NEET-noori. Paljud stiimulite kavad olid seotud õpipoisiõppe- ja praktikaprogrammidega, näiteks **Austrias**, kus iga töökohapõhise õppija töölevõtmise eest makstakse kuni 3 000 euro suurust lisatasu (ja veel 1 000 eurot juhul, kui äriühing võtab töökohapõhiseid õppijaid üle maksejõuetult äriühingult). Muud kategooriad, kellele tähelepanu pöörati, olid naised (**Bulgaaria, Kreeka, Itaalia, Luksemburg ja Austria**) ja puudega inimesed (**Tšehhi, Taani, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburg, Malta, Austria, Portugal ja Slovakkia**). **Belgia** kohaldas ajutist sotsiaalmaksete korrigeerimise mehhanismi ürituste korraldamise, hotellide ja reisisektoris tegutsevate äriühingute suhtes ning äriühingute suhtes, kes võtsid tööle uusi töötajaid või kuhu töötajad pärast ajutist töötust naasid. Muu hulgas pakkus **Eesti** eristiimuleid põllumajandussektorile ja **Itaalia** tugevdas lõunapoolsete piirkondade jaoks vastuvõetud meetmeid (*Decontribuzione Sud*). Samuti kehtestasid **Kreeka, Sloveenia ja Rootsi** toetused ettevõtjatele, kes lõid keskkonnahoidlikke töökohti või tegutsesid vähese heitega sektorites. Kokku kehtestasid konkreetsetele rühmadele suunatud töölevõtustiimulid 23 liikmesriiki.

Joonis 2.1.14. Vastusena COVID-19 kriisile kehtestasid teatavas vormis töölevõtustiimulid kõik liikmesriigid peale kahe

Liikmesriikide poolt vastusena COVID-19 šokile vastuvõetud töölevõtustiimulite meetmed sihtrühmade kaupa (2020–2021)

	Töötud	Pikaa jalise d tööt d	Noored/ NEET- noored	Naised	Eakad	Puudega inimesed	Õpipoisiõpe/prak tika	Konkreets e d sektorid	Konkreets e d piirkonnad
Belgia	X	X	X				X	X	
Bulgaaria	X			X	X	X		X	
Tšehhi						X			
Taani		X			X	X	X		
Saksamaa							X		
Eesti	X	X	X					X	X
Iirimaa	X		X				X		
Kreeka	X	X	X	X	X	X		X	X
Hispaania	X	X			X	X			

Pra nts sma a			X			X		X	
Hor vaat ia		X	X						
Ita a lia	X		X	X		X		X	X
Küp ros	X		X					X	
Läti	X								
Lee du	X								
Luk sem bur g	X			X	X	X		X	
Ung ari	X	X	X						
Mal ta	X		X		X	X			
Ma dal maa d									
Aus tria	X	X	X	X	X	X		X	
Pool a									
Port ugal	X		X			X		X	X
Ru mee nia	X		X		X			X	
Slov eeni a	X							X	
Slov akki a	X	X	X		X	X			
Soo me								X	
Roo tsi			X					X	

Märkus. Madalmaade ja Poola puhul meetmeid ei tuvastatud. Hispaania puhul on tabelis lisaks eelnevalt kehtinud riiklikele töölevõtustiimulitele osutatud teatavates piirkondades võetud meetmetele. Allikas: Euroopa Komisjoni enda analüüs, Eurofoundi ülevaade „COVID-19 EU PolicyWatch“, Euroopa eksperdikeskuse tööõiguse välkaruanded ning ELi liikmesriikide vastuvõetud taaste- ja vastupidavuskavad.

Mitu liikmesriiki on teatanud ettevõtlust ja füüsilisest isikust ettevõtjate tegevust stimuleerivatest meetmetest. Hispaania soovib luua suunamis-, ettevõtlus- ja innovatsioonikeskuste võrgustiku, mis on osa avalike tööturuasutuste paremaks piirkondlikuks koordineerimiseks võetud meetmetest, ning kavatseb koolitada avalike tööturuasutuste töötajaid. Rohe- ja digipööret toetavate töökohtade loomise üldeesmärgi raames suunab **Horvaatia** otseseid rahalisi vahendeid ja avalike tööturuasutuste vahendeid mitteaktiivsete pikaajaliste töötute ja NEET-noorte tööturule naasmise ning tööhõive või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsema hakkamise prioriseerimisele. Samamoodi käivitab **Leedu** katseprojekti, et toetada ettevõtlust ja töökohtade loomist kaksikülemineku ja ringmajanduse jaoks koos avalike tööturuasutuste töötajate täiendusõppega sel eesmärgil. Nende riikide meetmeid toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastust ja/või Euroopa Sotsiaalfond+-st.

Üksikud liikmesriigid võtavad meetmeid sotsiaalmajanduse toetamiseks. Täpsemalt, **Hispaania** töötab välja vähemalt 30 sotsiaalmajanduse projekti, milles keskendutakse noorte ettevõtlusele ja maapiirkondade elanikele suunatud digiplatvormidele. **Poola** kavatses 2022. aastal vastu võtta sotsiaalmajanduse seaduse, millega kehtestatakse Poola õiguskorras muu hulgas sotsiaalse ettevõtte määratlus, kehtestatakse sotsiaalmajandussektori toimimise eeskirjad ning luuakse raamistik selle sektori koostööks muude avaliku ja erasektori osalejatega. Seadusega toetatakse sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste tööhõivet ja sotsiaalset integratsiooni, luuakse sotsiaalsetes ettevõtetes uusi töökohti ning soodustatakse kohalikule kogukonnale sotsiaalteenuste osutamist sotsiaalmajanduses osalejate poolt.

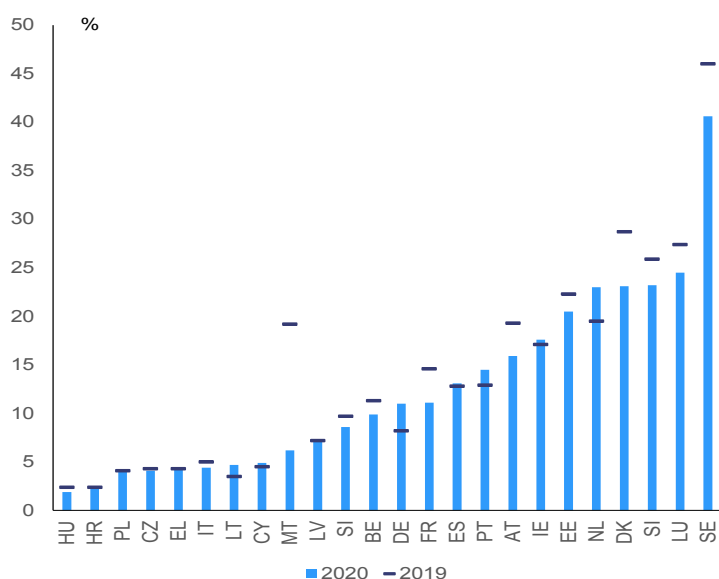
Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 1. **Tööhõive aktiivne toetamine (EASE)**

Nagu on kirjeldatud komisjoni soovitusel toimivate tööhõive aktiivse toetamise meetmete (EASE) kohta,⁷⁶ on töövõimalusterohke majanduse taastumise jaoks pärast COVID-19 šokki **vaja sidusaid poliitikapakette tööturustaastustevahelise liikumise toetamiseks** kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba 4. põhimõttega (tööhõive aktiivne toetamine). Tööhõivepoliitikas tuleks hakata järk-järgult rohkem keskenduma töökohtade loomise toetamisele ja töökoha vahetamise hõlbustamisele. Sellega seoses kutsutakse toimivaid tööhõive aktiivse toetamise meetmeid käsitlevas soovitusel liikmesriike töötama pandeemiast tingitud tööturuprobleemide lahendamiseks välja sidusaid poliitikapakette, kõrvaldama taastumise käigus ilmnevaid oskuste puudusi ning aitama kõikidel inimestel rohe- ja digipöördega edukalt toime tulla. Need poliitikapaketid peaksid hõlmama i) töölevõtu- ja üleminekustiimuleid, et edendada kvaliteetsete töökohtade loomist ja toetada töötajate tööalast konkurentsivõimet, ii) täiendus- ja ümberõpet ning iii) tööturuasutuste suuremat tuge. Kõnealused meetmed on eriti olulised ka selleks, et toetada peamist eesmärki, mille kohaselt ELis peaks 2030. aastaks olema tööga hõivatud vähemalt 78 % 20–64aastastest elanikest.

Töölevõtustiimulid võivad aidata suurendada tööjõunõudlust taastumise algetapis. Ettevõtjad on COVID-19 pandeemia jooksul hoidnud varutööjõudu, muu hulgas avaliku sektori toetusel. Samuti ei ole tõenäoline, et ettevõtjad investeeriksid oma tööjõusse või suurendaksid seda olukorras, mis on jätkuvalt ebakindel. Selles kontekstis võivad töölevõtustiimulid luua tööhõivevõimalusi n-ö ebasoodsas olukorras olevatele töötajatele (näiteks vähese või puuduva töökogemusega noortele töötutele). Lisaks võivad need toetada koondatud töötajate ümberpaigutamist, hõlbustades nende üleminekut uutesse sektoritesse või uutele kutsealadele. Nagu on arutatud punktis 2.1.2, on enamik liikmesriike kehtestanud konkreetsetele rühmadele, näiteks noortele ja NEET-noortele (19 liikmesriiki, toetused hõlmavad õpipoisiõpet ja praktikat) ning töötutele (20 liikmesriiki, toetused hõlmavad pikaajalisi töötuid) suunatud töölevõtustiimulid.

⁷⁶ Komisjoni 4. märtsi 2021. aasta soovitus toimivate tööhõive aktiivse toetamise meetmete (EASE) kohta pärast COVID-19 kriisi (C(2021) 1372 final).

Täiskasvanute osalemine õppes (eelmise nelja nädala jooksul), 25–64aastased töötud elanikud

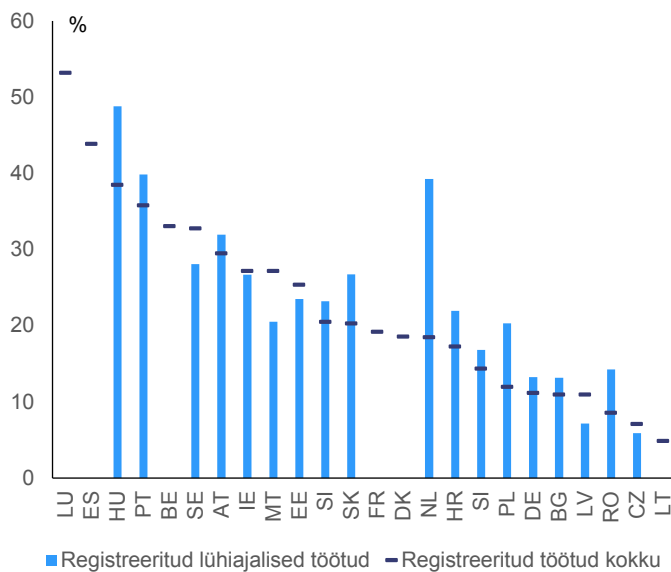

Märkused. Andmed puuduvad Bulgaaria, Rumeenia ja Slovakkia kohta, kus osalemise määr on madalam kui 3 %. Aegrea katkemine ja esialgsed andmed 2020. aasta kohta Saksamaa puhul. 2020. aasta andmed Horvaatia, Küprose, Malta, Poola, Sloveenia ja Ungari kohta ning 2019. aasta andmed Horvaatia, Küprose, Leedu, Sloveenia ja Ungari kohta ei ole usaldusväärsed.

Allikas: Eurostat [trng_lfse_02].

Kestliku ja kaasava majanduskasvu mudeli tagamiseks tuleb investeerida täiskasvanud elanike täiendus- ja ümberõppesse. Koolitus ja oskuste omandamine on võtmetähtsusega, et hõlbustada töökoha vahetamist, mis pärast COVID-19 šokki eelduste kohaselt vajalik on. Täiendus- ja ümberõpe on muutunud veelgi tähtsamaks, võttes arvesse rohe- ja digipöördega kaasnevaid muutusi. Töökoha vahetamist ja tööturule (taas)integreerimist tõhusalt toetavate koolitusvõimaluste pakkumine nõuab vastavat täiskasvanuhariduse ja jätku-kutseõppe süsteemi, millega tagatakse tööturu seisukohast asjakohased oskused. Täiskasvanuhariduses osalemise valdkonnas täheldatakse aga liikmesriikide lõikes märkimisväärsed erinevusi (vt punkt 2.2), eelkõige töötute puhul (vt graafik). 2020. aastal oli täiskasvanud töötute õppes osalemise kõige paremate ja kõige kehvemate tulemustega liikmesriikide (vastavalt Rootsi ja Ungari) vaheline erinevus 38,5 protsendipunkti ning selle rühma üldine osalemise määr oli ainult 1,3 protsendipunkti kõrgem kui kõikide 25–64aastaste elanike puhul (10,5 % võrreldes 9,2 %).

Avalikus tööturuasutuses registreeritud töötute osalemine varajase aktiveerimise⁷⁷ meetmetes (2019)

Märkus. Lühiajalised töötud on inimesed, kes on olnud töötud vähem kui 12 kuud. Itaalia, Kreeka ja Küprose andmed puuduvad. Belgia, Bulgaaria, Iirimaa, Madalmaade, Prantsusmaa ja Rumeenia andmed on 2018. aasta kohta. Lühiajalist töötust käsitlev teave ei ole kättesaadav Belgia, Hispaania, Leedu, Luksemburgi, Prantsusmaa ja Taani kohta.

Allikas: Euroopa Komisjon, tööturupoliitika andmebaas.

Hästi toimivad avalikud tööturuasutused on määrava tähtsusega, et tagada tõhus tööturule (taas)integreerimine ja toetada töökoha vahetamist. Koos aktiivse tööturupoliitikaga võivad tööturuasutuste varajane ja suunatud toetus ning individuaalne nõustamine suurendada töötajate tööturule naasmise tõenäosust, ennetada pikaajalist töötust ning aidata kujundada dünaamilisemaid tööturgesid ja saavutada suurem tööhõive. Liikmesriikide vahel esineb aga varajase aktiveerimise meetmetes osalemisel suuri erinevusi (vt graafik). Ungaris on sellistes meetmetes osalenud 50 % avalikus tööturuasutuses registreeritud lühiajalisi töötuid,⁷⁸ samal ajal kui Tšehhis on seda teinud alla 6 %.

Kiire digiülemineku ja rohepöörde tõttu on äärmiselt oluline, et riikides pakutavad oskused oleksid paremini vastavuses tulevase tööturu vajadustega. Oskuste nappuse ja nõudlusele mittevastavuse leevendamine nõuab integreeritud lähenemisviisi oskuste juhtimisele, sealhulgas on vaja luua oskuste prognoosimiseks partnerlusi asjaomaste sidusrühmadega⁷⁹. Kõik ELi liikmesriigid kasutavad oskusi käsitleva teabe koostamiseks vähemalt ühte oskuste vajaduse ennustamise meetodit ja neli viiest liikmesriigist kasutab oskuste prognoose, kuigi need on välja töötatud eri tasemetel⁸⁰.

⁷⁷ Varajane aktiveerimine osutab meetmetele, mis on suunatud inimestele, kes on olnud töötud vähem kui aasta, ning need hõlmavad näiteks koolitust, toetatud tööhõivet ja rehabilitatsiooni või otsest töökohtade loomist, samuti riigi avalike tööturuasutuste poolset nõustamist.

⁷⁸ Kuigi töötute aktiveerimise määr on Ungaris suhteliselt kõrge, tuleneb see peamiselt avaliku sektori ehitustöödest ja muudest tööhõivestimulitest, samal ajal kui töötajate täiendus- ja ümberõpe on sellega võrreldes jätkuvalt ebaoluline.

⁷⁹ Keskkonnahoidlike töökohti ja oskusi käsitlevate olemasolevate prognooside ja tulevikusuundi käsitlevate uuringute peamised järeldused on kättesaadavad avalike tööturuasutuste võrgustikus (2021), [Greening of the labour market – impacts for the Public Employment Services \(Tööturu keskkonnasäästlikumaks muutmine – mõju avalikele tööturuasutustele\)](#).

⁸⁰ [Cedefopi oskuste prognoosimise portaal](#).

Samuti tehakse laiemaid jõupingutusi selle nimel, et avalikud tööturuasutused digiteerida ning suurendada nende suutlikkust pakkuda abi kaugmeetodil ja elektrooniliselt⁸¹. Oskuste vajaduse paremaks mõistmiseks ja tööturul vajalike oskuste paremaks prognoosimiseks on Cedefop käivitanud portaali Skills-OVATE töökohtade ja oskuste kohta, mida tööandjad 28 Euroopa riigis avaldatud töökuulutuste põhjal nõuavad⁸².

Taaste- ja vastupidavuskavad hõlmavad toimivaid tööhõive aktiivse toetamise meetmeid, mis käsitlevad töölevõtu- ja üleminekustiimuleid ja ettevõtluse toetamist, täiendus- ja ümberõpet ning tööturuasutuste pakutavat toetust. Näiteks seoses töölevõtustiimulitega hõlmas **Portugal** oma riikliku kava kvalifikatsioone ja oskusi käsitlevasse osasse töökohtade kvaliteedi parandamise strateegia. Mitmesuguste töölevõtustiimulite abil püütakse sellega soodustada alaliste kvaliteetsete töökohtade loomist, suurendada noorte tööhõivet ja vähendada soolist tööhõivelõhet eri sektorites. Samamoodi sisaldab **Iirimaa** kava praktikakogemuse programmi, mis ametlikult algas 2021. aasta juulis. Programmi alusel on kõikidel vähemalt kuus kuud töötud olnud inimestel õigus saada sektoripõhist koolitust (maksimaalselt kuue kuu jooksul), mille käigus nad töötavad äriühingute juures, kes vabastatakse selleks ajavahemikuks konkreetsetest palgakuludest. **Kreeka** lisas töölevõtustiimulid rohkem kui 70 000 uue töökohta jaoks, mis on suunatud noortele, pikaajalistele töötutele ja sellistele rühmadele, kellel on tööturule integreerumisel konkreetseid takistusi. **Prantsusmaa** on ette näinud mitu töölevõtutoetust, mis on suunatud eelkõige ettevõtjatele, kes võtavad tööle töökohapõhiseid õppijaid ja noori. **Küpros** kavatses lisaks NEET-noori tööle võtvatele ettevõtjatele tööhõivetoetuste pakkumisele reformida ja digiteerida oma tööministeeriumi töölevõtukavad.

2021. aastal tõsteti enamikus liikmesriikides eelmise aastaga võrreldes seadusjärgset miinimumpalka⁸³ kooskõlas sotsiaalõiguste samba 6. põhimõttega (palgad). Protsentuaalselt suurim miinimumpalka kasv toimus **Lätis** (16,3 %), kuigi seal on miinimumpalk Balti riikidest endiselt kõige väiksem. Ka teised Kesk- ja Ida-Euroopa riigid, kus miinimumpalk on tavaliselt suhteliselt väike, tõstsid seda märkimisväärselt (näiteks **Sloveenia** 8,9 %, **Poola** 7,7 %, **Slovakkia** 7,4 %, **Leedu** 5,8 % ja **Horvaatia** 4,6 %). **Slovakkias** on miinimumpalgaks kehtestatud 57 % 2021. aasta keskmisest palgast⁸⁴. Liikmesriikides, kus miinimumpalk kehtestatakse valemite põhjal (sealhulgas **Prantsusmaa**, **Luksemburg**, **Malta** ja **Madalmaad**), oli kasv suhteliselt tagasihoidlik (**Luksemburgis** 2,8 % ja teistes nimetatud riikides alla 2 %) ja valemitest ei tehtud kriisiga seoses suuremaid kõrvalekaldeid. 2021. aastaks otsustasid oma miinimumpalka määra külmutada ainult **Eesti** ja **Kreeka**. **Belgia** tõstab oma seadusjärgset miinimumpalka 2022., 2024. ja 2026. aastal. 2021. aasta septembris suurendas **Hispaania** oma riigis miinimumpalka 1,6 % ning eesmärk on tõsta see enne praeguse valitsuse ametiaja lõppu 60 %ni keskmisest palgast.

Tööjõu maksukiilu vähendamiseks kehtestati mitmeid meetmeid madalama sissetulekuga töötajate ja perede netosissetuleku suurendamiseks ning mõnel juhul tööjõu pakkumise edendamiseks. Näiteks **Kreeka** vaatas läbi üksikisiku

⁸¹ Avalike tööturuasutuste võrgustik (2020), [The role of PES in modernising the labour market and managing structural change \(Avalike tööturuasutuste roll tööturu ajakohastamisel ja struktuursete muutuste haldamisel\)](#).

⁸² [Skills-OVATE: Skills Online Vacancy Analysis Tool for Europe | Cedefop \(europa.eu\)](#).

⁸³ Vt Eurofound (2021), Minimum wages in 2021: Annual Report (Miinimumpalgad 2021. aastal. Aastaruanne).

⁸⁴ Kui sotsiaalpartnerid ei ole kokkuleppele jõudnud, kehtestatakse igal aastal järgmise kalendriaasta igakuiseks miinimumpalgaks 57 % Slovakkia majanduses töötaja keskmisest nominaalpalgast asjaomase kalendriaastast kaks aastat varasemal kalendriaastal.

tulumaksukohustuste arvutamise alused ja vähendas täiskohaga töötajate sotsiaalmakseid 0,9 protsendipunkti võrra alates 2020. aasta juunist ja veel 3 protsendipunkti võrra alates 2021. aasta jaanuarist. **Itaalia** vähendas sõltuvate töötajate maksukiilu: kuni 28 000 euro suuruse aastasissetuleku puhul maksti 2020. aasta viimase kuue kuu eest maksukompensatsiooni 600 eurot, mis alates 2021. aastast tähendab 1 200 eurot aastas. Suurema, kuni 40 000 euro suuruse sissetuleku korral, on ette nähtud väiksemad maksukompensatsioonid. **Belgias** (Flandria piirkonnas) suurendatakse madalapalgaliste netopalka alates 2021. aastast nn tööhõivepreemiaga, mida makstakse kuus maksimaalselt 50 euro ulatuses nendele inimestele, kelle täistööaja eest saadav (bruto)palk on 1 700 eurot kuus. Preemia eesmärk on leida lahendus töötuse ja mitteaktiivsuse lõksule ning see väheneb järk-järgult nullini inimeste puhul, kelle brutokuupalk on vähemalt 2 500 eurot. **Prantsusmaa** langetas üksikisiku tulumaksu määra esimeses töötasuvahemikus 14 %lt 11 %le ja kohandas maksusoodustuste mehhanismi (*décote*), et muuta üksikisiku tulumaksu kohaldamine sujuvamaks. **Austria** suurendas madalapalgaliste sotsiaalmaksete maksimaalset hüvitist 400 eurolt 700 euroni ning langetas alates 2020. aasta jaanuarist tulumaksumäära esimeses töötasuvahemikus 25 %lt 20 %le, samuti sisaldab tema taaste- ja vastupidavuskava kohustust võtta täiendavaid meetmeid tulumaksumäära langetamiseks. **Horvaatia** vähendas üksikisiku tulumaksukohustust 100 % nende alla 25aastaste inimeste puhul ja 50 % nende 26–30aastaste inimeste puhul, kelle aastapalk on väiksem kui 360 000 kunat (ligikaudu 50 000 eurot). Noorte aktiivsuse ja tööhõive suurendamiseks vabastab **Ungari** alla 25aastased noored alates 2022. aastast üksikisiku tulumaksu maksmisest eelmise aasta keskmise brutotulu summa ulatuses. **Bulgaaria** kehtestas maksusoodustuse lapsi kasvatavatele lapsevanematele. Komisjon avaldas sidusrühmadele mõeldud töövahendi, et toetada üleminekut tööjõu maksustamiselt keskkonnamaksudele⁸⁵.

⁸⁵ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_en.

2.2. Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning tööhõivele, oskustele ja pädevustele juurdepääsu parandamine

Käesolevas punktis vaadeldakse 6. suunise rakendamist, millega soovitatakse liikmesriikidel luua tingimused tööjõupakkumise, oskuste ja pädevuste edendamiseks kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 1 (haridus, koolitus ja elukestev õpe), 2 (sooline võrdsuslikkus), 3 (võrdsed võimalused), 4 (tööhõive aktiivne toetamine), 9 (töö- ja eraelu tasakaal), 11 (lapsehoid ja laste toetamine) ning 17 (puudega inimeste kaasamine). Punktis 2.2.1 antakse ülevaade peamistest muutustest hariduse ja oskuste valdkonnas, samuti eelkõige haavatavate ja alaesindatud rühmade tööturuolukorrast. Punktis 2.2.2 antakse ülevaade liikmesriikides neis poliitikavaldkondades võetud meetmetest.

2.2.1. Põhinäitajad

Alushariduses ja lapsehoius osalemine on viimastel aastatel kasvanud, kuigi juurdepääsetavuse ja kvaliteedi osas on liikmesriikide vahel endiselt märkimisväärsed erinevusi. Alushariduses ja lapsehoius osalemine avaldab suurt mõju laste edasisele haridusteele, tööväljavaadetele ja aktiivsele osalemisele ühiskonnas, samuti nende vanemate tööturul osalemise suurendamisele. 2021. aastal leppisid liikmesriigid kokku ELi tasandi eesmärgis, mille kohaselt peaks 2030. aastaks alushariduses ja lapsehoius osalema 96 % lapsi vanuses kolmandast eluaastast kuni kohustusliku alghariduse alustamise eani⁸⁶. 2019. aastal osales alushariduses ja lapsehoius üle ELi 92,8 % sellest vanuserühmast, mis on 1,6 protsendipunkti rohkem kui 2014. aastal. See eesmärk täiendab lapsehoidu käsitlevat Barcelona eesmärki, mis seati naiste tööturul osalemise toetamiseks ja mida kasutati sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabelis⁸⁷. Nagu nähtub jooniselt 2.2.1, registreeriti madalaim osalemise määr Kreekas (68,8 %), Slovakkias (77,8 %), Rumeenias (78,6 %), Horvaatias (79,4 %) ja Bulgaarias (79,9 %), samal ajal kui Iirimaa ja Prantsusmaal oli osalemine üleüldine. Keskmiselt on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osalemise määr palju madalam kui nende eakaaslastel, kes on pärit jõukamatest peredest⁸⁸. Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi tagamiseks oli enamik liikmesriike kehtestanud 2019.–2020. kooliaastaks töötajate kvalifikatsiooni või nende kestva kutsealast arengut käsitlevad kriteeriumid⁸⁹.

⁸⁶ [Nõukogu resolutsioon, mis käsitleb strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale](#) (2021–2030), (2021/C 66/01). Euroopa haridusruumi käsitleva näitajaga mõõdetakse osalemist sellistes alushariduse ja lapsehoiu programmides, mis kuuluvad rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse kategooriasse (ISCED) 0 (Eurostati andmekood [educ_uoe_enra21](#)).

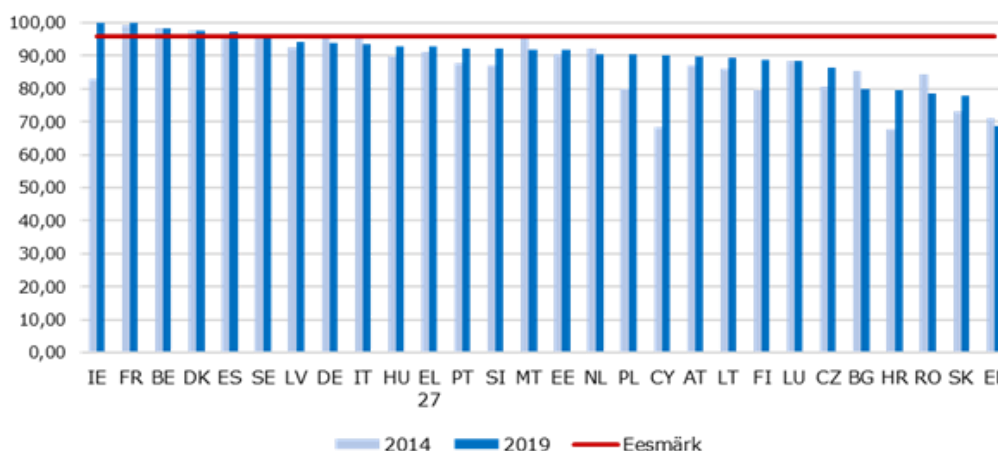
⁸⁷ Vt punkt 1.3. Barcelona eesmärgid lepidi kokku 2002. aastal Barcelonas toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel. Nende kohaselt tuleks lastehoiuasutusse kaasata 33 % alla kolmeaastastest lastest ning 90 % lastest vanuses kolmest eluaastast kuni kohustusliku koolieani.

⁸⁸ Viimaste andmete kohaselt (2016) on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste alushariduses ja lapsehoius osalemise puhul 11,3 protsendipunkti suurune lõhe. Täpsemat teavet on esitatud 2021. aasta ühises tööhõivearuandes.

⁸⁹ Euroopa Komisjon / EACEA / Eurydice (2021), „Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe“ (Struktuursed näitajad Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide jälgimiseks) (avaldatakse peatselt).

Joonis 2.2.1. Veidi üle poole liikmesriikidest on parandanud alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust lastele kolmandast eluaastast kuni kohustusliku koolieani

Alushariduses ja lapsehoius osalemine laste puhul kolmandast eluaastast kuni kohustusliku alghariduse alustamise eani (2014 ja 2019) ja Euroopa haridusruumi eesmärk 2030. aastaks (%)

Märkus. Iirimaa ja Poola andmed on hinnangulised, Prantsusmaa andmed on esialgsed, EL 27, Belgia ja Malta puhul on määratlus erinev. Portugali andmed puuduvad.

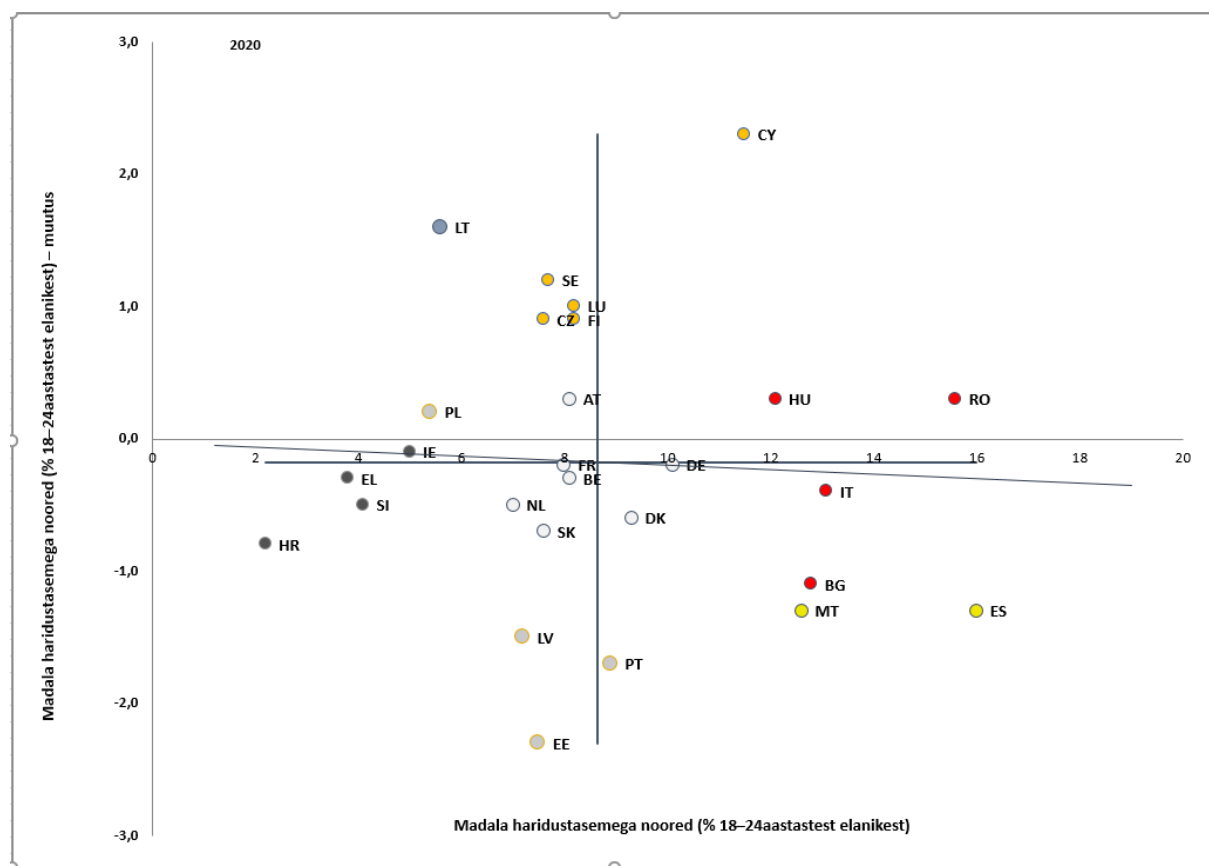
Allikas: Eurostat (UOE) [[educ_uoe_enra21](#)].

Madala haridustasemega noorte osakaal on märkimisväärselt vähenenud, kuigi see positiivne suundumus on aeglustunud ja riikide vahel esineb jätkuvalt erinevusi. Haridussüsteemist varakult lahkumise määr ELis langes 13,8 %lt 2010. aastal 9,9 %le 2020. aastal, kuid aastatel 2015–2020 paranes olukord vaid mõnevõrra, 1,1 protsendipunkti võrra. Tõenäoliselt avaldab pandeemia täiendavat negatiivset mõju, eelkõige haavatavatele leibkondadele⁹⁰. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate kohaselt registreeriti kuues liikmesriigis (Küprosel, Leedus, Rootsis, Luksemburgis, Tšehhis ja Soomes) 2019.–2020. aastal haridussüsteemist varakult lahkumise määra 1 protsendipunkti tõus. Kokkuvõttes on riikidevahelised erinevused endiselt märgatavad (vt joonis 2.2.2). Eelduste kohaselt aitab haridussüsteemist varakult lahkumist käsitlev Euroopa haridusruumi eesmärk langetada aastaks 2030 selle määra alla 9 %. 18 liikmesriiki on selle eesmärgi juba täitnud ning ülejäänud kuues (Hispaania, Rumeenia, Itaalia, Bulgaaria, Malta ja Ungari) on näitajad endiselt üle 12 %. Mõnes Hispaania ja Itaalia lõunapoolses piirkonnas ning Bulgaaria ja Rumeenia idapoolses osas on haridussüsteemist varakult lahkumise määr üle 15 % (vt 3. lisa) Kui noori naisi lahkus ELis 2020. aastal varakult haridussüsteemist keskmiselt 8 %, siis noorte meeste puhul oli see määr 11,8 %. See lõhe on eriti suur (üle 5 protsendipunkti) Hispaanias, Portugalis, Küprosel ja Itaalias. Rumeenia ja Tšehhi on ainsad liikmesriigid, kus see määr on meeste puhul madalam kui naistel.

⁹⁰ Sealhulgas eelkõige õpilased ja üliõpilased, kellel puudub taristu kaugõppele juurdepääsuks, näiteks maapiirkondades ja äärealadel. Põhjalikumad andmed on esitatud 2021. aasta ühises tööhõivearuandes ja koolituse valdkonna 2020. aasta ülevaates.

Joonis 2.2.2. Hoolimata olukorra paranemisest kujutab haridussüsteemist varakult lahkumine probleemi

Madala haridustasemega noored, 18–24aastased elanikud (% , 2020 ja muutus võrreldes 2019. aastaga, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Saksamaa puhul 2020. aastal ja Madalmaade puhul 2019. aastal. Horvaatia 2019. ja 2020. aasta andmed ei ole usaldusväärsed. Saksamaa 2020. aasta andmed on esialgsed.

Allikas: Eurostat ([edat lfse 14](#)).

Väljaspool ELi sündinud õpilaste hulgas on haridussüsteemist varakult lahkumise määr (madala haridustasemega noorte osakaalu näitaja) märkimisväärselt kõrgem.

2020. aastal oli elukohariigis sündinud 18–24aastaste haridussüsteemist varakult lahkumise määr ELis 8,7 %, samal ajal kui väljaspool ELi sündinute puhul oli see peaaegu kolm korda kõrgem (23,2 %). Elukohariigis sündinud eakaaslastega võrreldes oli haridussüsteemist varakult lahkumine valdavam väljaspool ELi sündinud noorte meeste puhul (10,5 % võrreldes 25,2 %ga). 2020. aastal lahkus haridussüsteemist varakult üle veerandi väljaspool ELi sündinud noori Itaalias, Saksamaal, Hispaanias, Maltal, Küprosel ja Kreekas⁹¹. Head tulemused seoses väljaspool ELi sündinud õpilastega registreeriti Sloveenias (7,4 %) ja Tšehhis (8 %), mis jäävad allapoole 9 % sihtväärtust, ent ületavad siiski elukohariigis sündinute näitajat.

Pärast aastaid kestnud järjepidevaid edusamme on kehvade põhioskustega 15aastaste õpilaste osakaal uuesti kasvuteel ning eriti keeruline on ebasoodsama sotsiaal-

⁹¹ Selleks et vältida väga väikestel valimitel põhinevaid arvutusi, näidatakse käesolevas aruandes ainult nende ELi liikmesriikide tulemusi, kus rändetaustaga õpilaste osakaal on vähemalt 5 %.

täitmisele olid lähedal ainult kaks osalevat liikmesriik: Tšehhi 2013. aastal (15 %) ja Taani 2018. aastal (16,2 %). Samuti ilmnes uuringust, et õpilaste sotsiaal-majanduslik või rändetaust on jätkuvalt nende digioskuste taseme tugev indikaator. Õpilaste digioskuste parandamiseks on vaja töötada välja häid tulemusi tagavad digihariduse ökosüsteemid, mida toetavad sellised peamised eeltingimused nagu ühenduvus, seadmed, tehniline tugi institutsioonidele ja tehnilised abivahendid puudega õppijatele. Samuti nõuab see hästi koolitatud õpetajaid, kes on ametisse asudes digivaldkonnas hästi ettevalmistatud ja kellel on võimalus oma konkreetset digipädevust karjääri jooksul tõhustada⁹⁴. Digiõppe tegevuskava osana käib ELi ja liikmesriikide tasandil töö nende eesmärkide täitmiseks.

Ebavõrdsuse kõrvaldamine koolides on äärmiselt oluline, et anda igale õpilasele võimalus arendada välja majanduses ja ühiskonnas aktiivseks osalemiseks vajalikud oskused ja teadmised. Paljudes ELi liikmesriikides esineb koolides probleeme seoses õppimisvõimaluste ja -tulemuste võrdsema jaotusega,⁹⁵ mille tagajärjel võivad korduda olemasolevad sotsiaal-majanduslike (eba)soodsate olude mustrid. Näiteks madalama haridustasemega (alla keskhariduse) inimestel on väiksem tõenäosus leida tööd või minna tähtajaliselt töölepingult üle tähtajatule lepingule⁹⁶. Peale selle mõjutab koolis püsimise määra diskrimineerimine, eelkõige etnilistest vähemustest pärit laste või selliste laste puhul, kellel esineb puude või pikaajaliste terviseprobleemide tõttu piiranguid tavapärasel tegevuses⁹⁷. Mõnes riigis on võetud meetmeid pedagoogilise lähenemisviisi muutmiseks, et tugevdada kaasamist klassides, sidudes need segregatsiooni vähendamise meetmete ja mitmekesisuse õpetamisega⁹⁸ (vt punkt 2.2.2). Kõikidele võrdsete võimaluste tagamiseks tuleb aga ELis kõikides koolides teha rohkem tööd.

Roma õpilased ja üliõpilased puutuvad kokku suurte probleemidega ja uute ELi tasandil võetud kohustuste eesmärk on nende olukorda parandada. Kuigi viimasel kümnendil on saavutatud mõningast edu, on hariduslik lõhe romade ja ülejäänud elanikkonna vahel märkimisväärne. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringute⁹⁹ põhjal osaleb alushariduses ja lapsehoius ainult 42–55 % roma lapsi ja vähemalt keskhariduse omandab 26–

esimene 2013. ja teine 2018. aastal. Kolmas tsükkel on kavandatud 2023. aastaks. Esimeses tsüklis osales üheksa ja teises seitse liikmesriiki. Taani ja Saksamaa olid ainsad liikmesriigid, kes osalesid mõlemas tsüklis. 2013. aastal ei täitnud aga Taani valimis osalemise määra ja seega ei ole 2013. aasta tulemused võrreldavad 2018. aasta omadega.

⁹⁴ Õpilaste digioskusi ja õpetajate rolli haridustulemuste tugevdamisel on üksikasjalikult analüüsitud 2021. aasta ühises tööhõivearuandes.

⁹⁵ Lisaks suurele lõhele majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise staatuse indeksi alumisse ja ülemisse veerandisse kuuluvate õpilaste tulemuste vahel on 2021. aasta ühises tööhõivearuandes üksikasjalikumalt arutatud sotsiaal-majandusliku staatuse ja õpitulemuste vahelist seost. Andmed on kättesaadavad OECD 2018. aasta PISAs.

⁹⁶ Vt „Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng, 2020. aasta ülevaade“, punkt 2.5 sotsiaalse liikuvuse kohta.

Hariduslike (eba)soodsate olude ülekandumist ühelt põlvkonnalt järgmisele on üksikasjalikult analüüsitud aruande „Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng, 2018. aasta ülevaade“ 3. punktis.

⁹⁷ Lisateavet on esitatud Euroopa Komisjoni 2019. aasta hinnangus nõukogu 2011. aasta soovitusel kohta, mis käsitleb haridussüsteemist varakult lahkumise vähendamise poliitikat.

⁹⁸ FRA, [põhiõiguste aruanne 2021](#).

⁹⁹ Andmed ei ole esitatud ühe väärtusena, sest need pärinevad uuringute kahest lainest, mis hõlmasid Belgia, Bulgaariat, Hispaania, Horvaatit, Iirimaa, Kreeka, Madalmaad, Portugali, Prantsusmaad, Rootsi, Rumeeniat, Slovakkia, Tšehhi ja Ungari. Vt [SWD\(2020\) 530 final](#), mis on lisatud teatisele „Võrdõiguslikkuse liit: romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik“ ([COM\(2020\) 620 final](#)), FRA andmete alusel, ELi vähemuste ja diskrimineerimise uuringu teine osa (EU-MIDIS II), 2016; FRA, romade ja rändajate uuring 2019; Eurostat [[edat_lfse_03](#)] 2019 (Üldelanikkond).

28 % 20–24aastaseid roma noori. Peale selle õpib üks kolmest roma lapsest klassis, kus enamik klassikaaslast on romad. Euroopa Nõukogu 2020. aastal avaldatud aruannetes Bulgaaria, Tšehhi, Ungari ja Slovakkia kohta osutatakse jätkuvatele probleemidele seoses roma laste eraldi koolitamisega¹⁰⁰. COVID-19 pandeemia on seda probleemi veelgi süvendanud, eelkõige seoses juurdepääsuga internetile ja IT-seadmetele ning koduse toetusega õppimisele¹⁰¹. Nende probleemide lahendamiseks esitas ELi uued eesmärgid romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas ELi strateegilises raamistikus¹⁰² ning nõukogu soovitusel romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta¹⁰³.

Noorte puudega inimeste väljavaated tööturul on haridussüsteemist varakult lahkumise ja kolmanda taseme hariduse omandamise vähesuse tõttu jätkuvalt keerulised. 2019. aastal lahkus ELi tasandil noortest (18–24aastased) puudega inimestest haridussüsteemist varakult ligikaudu 21,8 % võrreldes 9,7 %ga puudeta inimeste puhul^{104, 105}. Puudega noorte naiste (16,7 %) puhul oli see määr madalam kui noorte meeste puhul (27 %). Sarnane olukord valitseb rändajatest elanikkonna puhul: haridussüsteemist lahkub varakult 34,6 % noori puudega rändajaid (nii ELis kui ka mujal sündinud) võrreldes 19,8 %ga puudeta rändajate puhul¹⁰⁶. Samuti omandas ELis 2019. aastal kolmanda taseme või samaväärse taseme hariduse 32,5 % puudega inimesi, võrreldes 43,6 %ga puudeta inimeste puhul. Puudega inimeste tööhõivesse investeerimine parandab nende suhteliselt ebasoodsat olukorda, sest puudega inimeste tööhõivelõhe on kõrgharidusega inimeste puhul (14 protsendipunkti) väiksem kui ainult põhiharidusega inimeste puhul (28 protsendipunkti)¹⁰⁷ (vt punkt 2.3.1).

Kutsehariduse ja -õppe süsteemides liiguti pandeemia ajal küll paindlikuma õppe pakkumise, sealhulgas digivahendite kasutamise suunas, kuid siiski esineb neis teatavaid sektoripõhiseid probleeme. Pandeemia põhjustas kutsehariduses ja -õppes sarnaseid digilõhega seotud probleeme kui üldhariduses,¹⁰⁸ kuid kutsekoolid ning kutsehariduse ja -õppe pakkujad seisid silmitsi täiendavate spetsiifiliste probleemidega¹⁰⁹. Kui 37 % õpipoisiõppe

¹⁰⁰ Rahvusvahemuste kaitse konventsiooni Bulgaaria ja Ungari nõuandekomitee ning rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI) aruanne Tšehhi ja Slovakkia kohta, andmed esitatud FRA põhiõiguste aruandes 2021.

¹⁰¹ FRA, „Coronavirus pandemic in the EU-impact on Roma and Travellers“ (Koroonaviiruse pandeemia ELis – mõju romadele ja travelleritele), 2020.

¹⁰² Vastu võetud 2020. aasta oktoobris.

¹⁰³ Vastu võetud 2021. aasta märtsis ([ELT C 93, 19.3.2021, lk 1–14](#)).

¹⁰⁴ Seoses puude puhul kasutatud statistilise metoodikaga vt Eurostat, [Puudestatistika tutvustus – Statistics Explained \(europa.eu\)](#). Kui ei ole täpsustatud, siis on puudestatistika pärit sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevast ELi statistikast (sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika 2019) või Eurostati tervisealasest andmebaasist. Sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika valim hõlmab tavaleibkondades, mitte ravi-/hoolekandeesutustes elavaid inimesi. Puudega inimeste tuvastamisel lähtutakse põhimõttest, kas vastaja teatel on tal „vähemalt viimase kuue kuu jooksul esinenud terviseprobleemi tõttu inimeste tavapärasest tegevuses piiranguid“. Andmed ei hõlma COVID-19 kriisi perioodi.

¹⁰⁵ Euroopa puudega inimeste ekspertide võrgustik, 2021 (avaldatakse peatselt [siin](#)). Andmed põhinevad sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval ELi 2019. aasta statistikal ning võivad mõnevõrra erineda samateemalise tööjõu-uuringu andmetest.

¹⁰⁶ Need määrad põhinevad väikesel arvul vaatlustel.

¹⁰⁷ Sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika (EU-SILC) 2019. aasta andmed, mida analüüsis Euroopa puudega inimeste ekspertide võrgustik.

¹⁰⁸ Üksikasjalikum teave on esitatud 2021. aasta ühises tööhõivearuandes ning hariduse ja koolituse valdkonna 2020. aasta ülevaates.

¹⁰⁹ Vt näiteks [OECD \(2021\), „Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training“](#) (COVID-19 pandeemia mõju kutseharidusele ja -õppele).

toetamist käsitlevale uuringule¹¹⁰ vastanutest ütles, et nad viisid pandeemia ajal osa oma tegevusest üle interneti, siis 86 % inimesi, kes vastas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni uuringule COVID-19 mõju kohta töötajate arendamisele ja koolitamisele,¹¹¹ märkis, et nad on õpipoiste koolitamise täielikult või osaliselt katkestanud. Kõige sagedamini nimetatud probleemid olid i) raskused praktilise koolituse pakkumisel, ii) taristu või seadmetega seotud küsimused ja iii) kohandatud koolitusprogrammide ja -vahendite puudumine. Kutsekoolide ja koolitusettevõtjate digiülemineku toetamiseks laiendati 2021. aasta sügisel ELis koolide jaoks väljatöötatud vahendit SELFIE uue töökohapõhise õppe mooduliga. See aitab kutsehariduse ja -õppe pakkujatel ja koolitusettevõtjatel hinnata oma digivalmidust ning teha kindlaks parandamist vajavad praktilised valdkonnad.

Kolmanda taseme hariduse omandamine on ELis kasvuteel, noored mehed ja väljaspool ELi sündinud üliõpilased on aga jätkuvalt alaesindatud. Kvaliteetsel kolmanda taseme haridusel on inimeste tööturväljavaadetes ja sotsiaalses liikuvuses võtmeroll¹¹². Liikmesriigid on kokku leppinud Euroopa haridusruumi käsitlevas ELi tasandi eesmärgis, mille kohaselt peaks 2030. aastaks olema kolmanda taseme hariduse omandanud vähemalt 45 % 25–34aastastest inimestest. 2020. aastal oli nende osakaal ELis 40,5 %, mis on 8,3 protsendipunkti rohkem kui 2010. aastal, kusjuures olukord oli paranenud kõikides liikmesriikides (vt joonis 2.2.4). Riikide lõikes esineb aga märkimisväärsed erinevusi. 11 liikmesriiki on ELi tasandi eesmärgi juba täitnud ning selles riikide rühmas, mille kolmanda taseme hariduse omandamise määr on alla 45 %, ei jõudnud üksnes Rumeenia ja Itaalia 2020. aastaks 30 %ni. Sugude vahel on aga suur lõhe: kolmanda taseme hariduse omandanud 25–34aastaste naiste keskmine osakaal on 46 % ja seega 10,8 protsendipunkti kõrgem kui meestel (35,2 %). Peale selle on kehvemad tulemused väljaspool ELi sündinutel. 2020. aastal oli 25–34aastastest inimestest ELis omandanud kolmanda taseme hariduse keskmiselt 41,3 % elukohariigis sündinuid ja 34,4 % väljaspool ELi sündinuid¹¹³. Samuti on 20st Euroopa üliõpilaselu sotsiaalseid ja majanduslikke tingimusi käsitlevas uuringus Eurostudent osalenud liikmesriigist 19s alaesindatud üliõpilased, kelle taust osutab madalamale haridustasemele (ainus erand on Iirimaa)¹¹⁴. Kõik need tegurid koos osutavad võrdsuse ja juurdepääsuga seotud probleemide jätkumisele.

¹¹⁰ [Õpipoisiõppe tugiteenused \(2021\)](#), „European Alliance for Apprenticeship Monitoring Survey 2019-2020“ (Euroopa Õpipoisiõppe Liidu järelevalveuuring 2019–2020).

¹¹¹ [ILO \(2021\)](#), „[Skilling, upskilling and reskilling of employees, apprentices and interns during the COVID-19 pandemic: Findings from a global survey of enterprises](#)“ (Töötajate, õpipoiste ja praktikantide oskuste täiendamine, täiendus- ja ümberõpe COVID-19 pandeemia ajal. Ettevõtjate üleilmse uuringu järeldused).

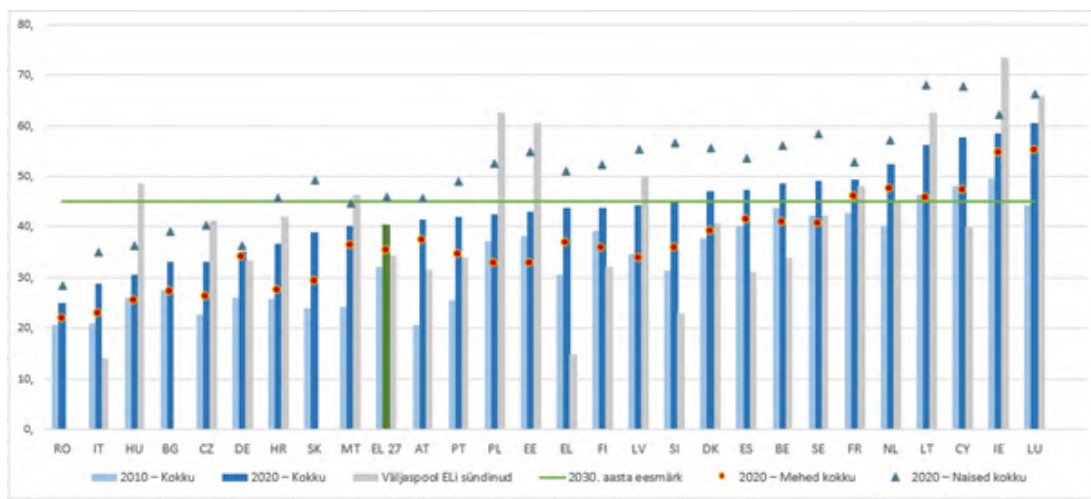
¹¹² Vandeplas, A. (2021), „Education, Income, and Inequality in the European Union“ (Haridus, sissetulek ja ebavõrdsus Euroopa Liidus), väljaandes Fischer, G. ja Strauss, R. (toimetajad) „Europe’s Income, Wealth, Consumption, and Inequality“ (Sissetulekud, jõukus, tarbimine ja ebavõrdsus Euroopas), Oxford University Press.

¹¹³ Tähelepanuväärsed erandid on Poola, Eesti, Ungari, Iirimaa ja Luksemburg, kus lõhe on vastupidine.

¹¹⁴ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021), [Sünopsis uuringu EUROSTUDENT VII näitajatest, 2018–2021](#), wbv Media.

Joonis 2.2.4. Kolmanda taseme hariduse omandamine on kogu ELis suurenenud, kuid liikmesriikide ja sugude vahel on suured erinevused

Kolmanda taseme hariduse omandamine riikide, sugude ja kodakondsuse lõikes, 2010 ja 2020 ning Euroopa haridusruumi käsitlev eesmärk 2030. aastaks (% 25–34aastased)

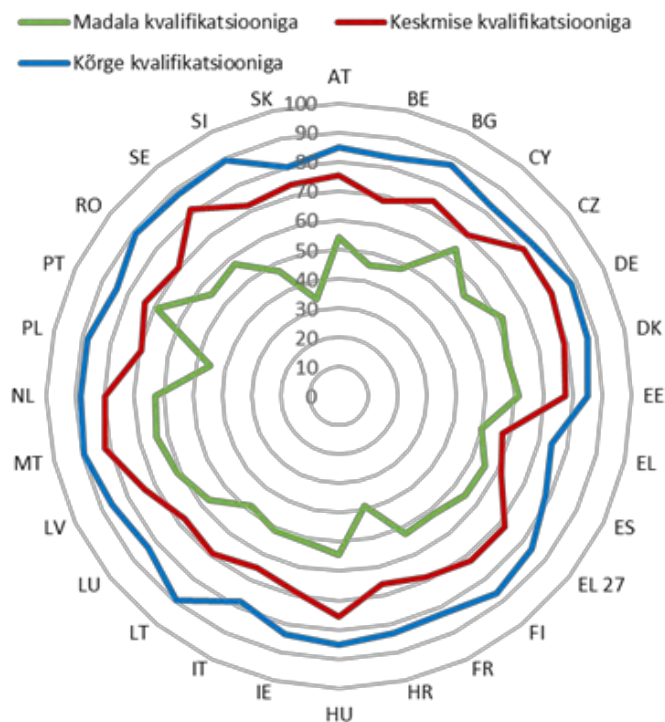
Märkus. Saksamaa puhul esineb aegrea katkemine ja 2020. aasta andmed on esialgsed. Belgia, Rumeenia ja Slovakkia puhul puuduvad väljaspool ELi sündinuid käsitlevad andmed 2020. aasta kohta. Leedu puhul ei ole väljaspool ELi sündinuid käsitlevad andmed 2020. aasta kohta usaldusväärsed.

Eurostati ELi tööjõu-uuring. Andmekood veebisaidil: [\[edat_lfs_9912\]](#).

Erineva haridustasemega elanikkonnarühmade tööhõive määras võis 2020. aastal täheldada kõikide rühmade puhul sarnast halvenemist. 2020. aastal langes 20–64aastaste tööhõive määr ELis 0,8 protsendipunkti madala kvalifikatsiooniga, 1,2 protsendipunkti keskmise kvalifikatsiooniga ja 0,9 protsendipunkti kõrge kvalifikatsiooniga töötajate puhul (vastavalt 54,9 %le, 72,2 %le ja 83,9 %le, vt joonis 2.2.5). Hiljuti õpingud lõpetanud 20–34aastaste tööhõive määr langes rohkem, 4,7 protsendipunkti madalama kvalifikatsiooniga ja 4,5 protsendipunkti üldkeskharidusega inimeste puhul. Hiljuti kutsehariduse ja -õppe lõpetanud 20–34aastaste tööhõive määr langes 3 protsendipunkti, 79,1 %lt 2019. aastal 76,1 %le 2020. aastal, kusjuures kolmes riigis (Hispaania, Küpros ja Leedu) oli langus üle 10 protsendipunkti. Hiljuti kolmanda taseme hariduse omandanute tööhõive määr vähenes ainult 1,3 protsendipunkti, mis kinnitab kolmanda taseme haridusega inimeste paremate tööhõivetulemuste pikaajalist suundumust.

Joonis 2.2.5. Pandeemia mõjutas tööhõive määra kõikide haridustasemete puhul

Tööhõive määr haridustaseme kaupa (% 20–64aastastest inimestest 2020. aastal)

Märkus. Aegrea katkemine ja esialgsed andmed Saksamaa puhul.

Allikas: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)].

Tõenäoliselt on puuduolevate oskuste¹¹⁵ probleem ELi tööturul püsiv ning võib teatavates sektorites ja teatavatel kutsealadel suureneda. Euroopa Investeeringispanga 2020. aasta investeeringisuuringu kohaselt suurenes nende ELi tööandjate osakaal, kes pidasid investeerimise takistuseks raskusi sobivate oskustega töötajate leidmisel, 66 %lt 2016. aastal 76 %ni 2019. aastal; 2020. aastal vähenes see näitaja veidi, 73 %le¹¹⁶. Eurofound teatas tõusvast vabade töökohtade määrast ehitus-, tervishoiu- ning info- ja kommunikatsiooni valdkonnas, kus oskuste puudus oli struktuurne probleem juba enne pandeemiat¹¹⁷. COVID-19 kriis võis kiirendada töötajate kutsevalikute muutust (vt joonis 2.2.6) ja tööhõive liikumist madalat kvalifikatsiooni nõudvatelt töökohtadelt kõrget kvalifikatsiooni nõudvatele

¹¹⁵ Vt punkt 2.1. Oskuste puudust on üksikasjalikumalt arutatud 2021. aasta ühises tööhõivearuandes.

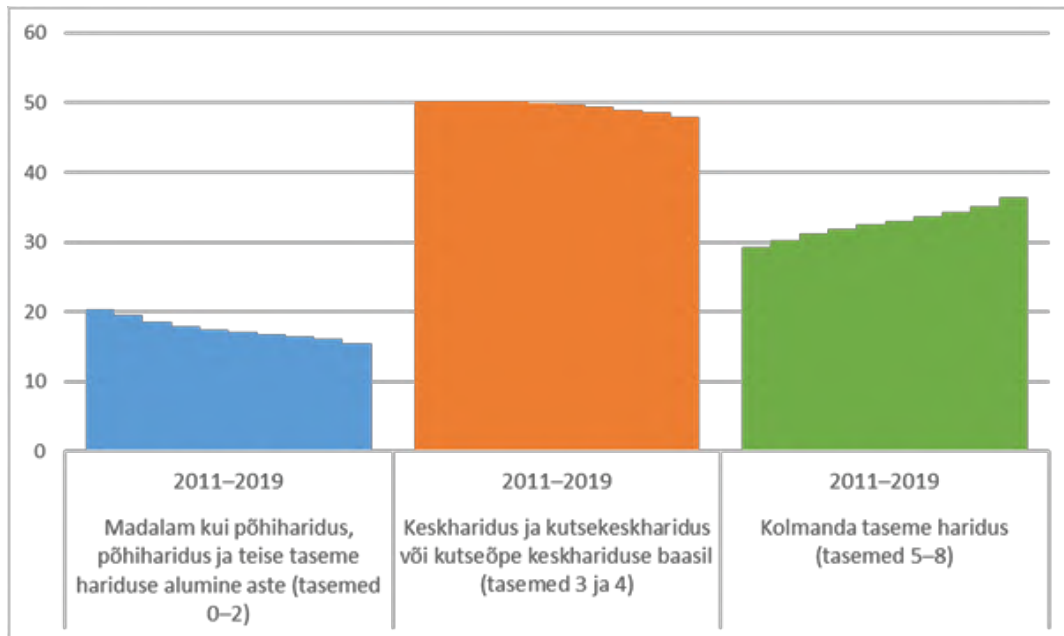
¹¹⁶ [EIB Investment Report 2020/2021: „Building a smart and green Europe in the COVID-19 era“](#) (EIP investeerimisaruanne 2020/2021: nutika ja roheline Euroopa ülesehitamine COVID-19 ajastul) [ja EIP andmeportaal](#).

¹¹⁷ [Eurofound \(2021\), „Tackling labour shortages in EU Member States“](#) (ELi liikmesriikides tööjõupuuduse probleemi leevendamine).

töökohtadele¹¹⁸. Laiem suundumus on seotud digipöörde, tarbijate muutuva nõudluse ja seonduvate struktuursete muutustega majanduses¹¹⁹.

Joonis 2.2.6. Madala ja keskmise kvalifikatsiooniga töötajate osakaal on viimasel kümnendil vähenenud

Osakaal kogutööhõives kvalifikatsiooni taseme järgi EL 27s (% , 2011–2020)

Allikas: Eurostat [lfsi_educ_a].

Täiskasvanute oskuste arendamine ei ole kõikjal ELis kaugeltki tavapraktika; ELi peamine eesmärk 2030. aastaks toetab täiendavaid jõupingutusi selles valdkonnas. Töjõule tuleviku tööturu jaoks vajalike oskuste tagamine on jätkuvalt suur probleem, mida pandeemia on oluliselt mõjutanud, kusjuures riikide vahel on selles valdkonnas suuri erinevusi. 2019. aastal jõudis õppetegevuses (viimase nelja nädala jooksul) osalenud täiskasvanute (25–64aastased) määr 10,8 %ni. Pandeemia tingimustes langes see määr 2020. aastal 9,2 %le, mis on väiksem kui 2020. aasta hariduse ja koolituse strateegilises raamistikus seatud 15 % eesmärk¹²⁰. Prantsusmaal, Taanis ja Rootsis registreeriti aastatel 2019–2020 enam kui 5 protsendipunktiline langus. Üldiselt esineb liikmesriikide vahel suuri erinevusi ja nendevaheline lähenemine on väike. 2020. aastal olid eesmärgi ületanud ainult kuus liikmesriiki (Rootsi, Soome, Taani, Madalmaad, Eesti ja Luksemburg). Seevastu seitsmes riigis on kõnealune määr jätkuvalt alla 5 % (Küpros, Kreeka, Poola, Horvaatia, Slovakkia, Bulgaaria ja Rumeenia). ELis osales 2020. aastal õppes rohkem naisi kui mehi:

¹¹⁸ Cedefop (2021), „[Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop’s European skills forecast](#)“ (Digitaalne, keskkonnahoidlikum ja vastupidavam. Cedefopi Euroopa oskuste prognoosi põhjal saadud teave).

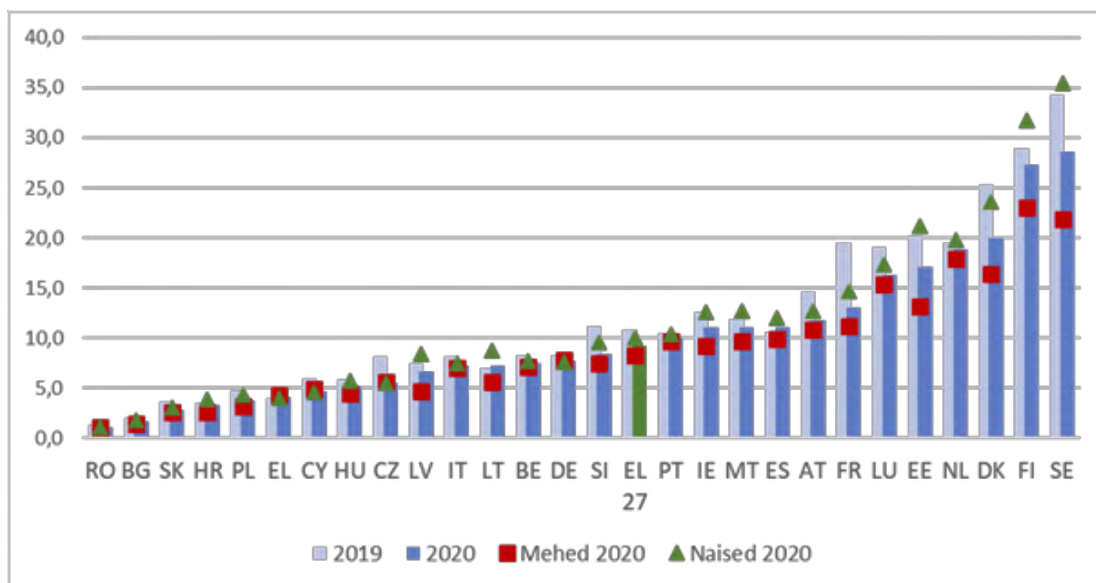
¹¹⁹ Vt Euroopa Komisjon (2021), „[Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng. 2021. aastal](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, ja ülevaatedokument „[Trends, transitions and transformation](#)“ | Cedefop (europa.eu) (Suundumused, üleminek ja muutus).

¹²⁰ 2020. aasta haridus- ja koolituseesmärgi mõõdetakse täiskasvanuhariduses osalemise põhjal viimase nelja nädala jooksul (Eurostati kood [trng_lfs_01]). Kõigi täiskasvanuhariduse vormide paremaks jälgimiseks otsustas nõukogu 2021. aasta juunis näitajat muuta, et mõõta täiskasvanuhariduses osalemist viimase 12 kuu jooksul (vt punkt 1.3).

naiste puhul oli see määr 10 % võrreldes 8,2 %ga meeste puhul (joonis 2.2.7), kusjuures väga suured erinevused esinesid Rootsis (35,5 % naistest ja 21,9 % meestest) ja Soomes (31,7 % võrreldes 23 %ga)¹²¹. Täiskasvanuhariduse valdkonnas tehtavate jõupingutuste tugevdamiseks avaldas nõukogu heameelt komisjoni ettepaneku üle seada 2030. aasta peamiseks eesmärgiks vähemalt 60 % täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul¹²². Seda eesmärki toetavad nõukogu resolutsioon, mis käsitleb uut Euroopa täiskasvanuhariduse tegevuskava 2021–2030 (avaldatakse peatselt), ja Euroopa oskuste tegevuskava ning rahaliselt toetatakse seda ESF+-st ja taaste- ja vastupidavusrahaastust.

Joonis 2.2.7. Paaegu kõikides liikmesriikides põhjustas pandeemia täiskasvanuhariduses osalemises tagasilöögi

Täiskasvanuhariduses osalemine (viimase nelja nädala jooksul 25–64aastased) 2019. ja 2020. aastal riikide ja sugude kaupa

Allikas: ELi tööjõu-uuring, Eurostat [[trng_lfs_01](#)].

Madala kvalifikatsiooniga inimeste osalemine täiskasvanuhariduses on keskmisest jätkuvalt märkimisväärselt väiksem. 2020. aastal moodustas madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute keskmine õppes osalemine ELis (3,4 %) koondnäitajast ligikaudu ühe kolmandiku ning vähenes samal ajal 2019. aastaga võrreldes 0,9 protsendipunkti¹²³. ELi keskmisest väiksematest tulemustest teatasid kümme liikmesriiki (ja veel kuue liikmesriigi andmed puudusid¹²⁴). Sarnaselt 2019. aastale registreeriti madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute õppes osalemise suurim osakaal Rootsis, Soomes ja Taanis (14 % ja suurem). Sugudevaheline erinevus oli minimaalne, kuigi riikide näitajad on väga erinevad. Suurim erinevus meeste kasuks registreeriti Luksemburgis (6,3 % võrreldes 5,1 %ga), Maltal (4,0 % võrreldes 2,9 %ga) ja Austrias (4,4 % võrreldes 3,5 %ga) ning suurim erinevus naiste kasuks Rootsis (27,7 % naisi ja 17,2 % mehi), Soomes (20,8 % võrreldes 11,3 %ga) ja Taanis

¹²¹ Pandeemia ei avaldanud märkimisväärselt mõju täiskasvanuhariduses osalemise muustrile sugude lõikes.

¹²² [Euroopa Ülemkogu 25. juuni 2021. aasta järeldused](#).

¹²³ Eurostat, tööjõu-uuring, [[trng_lfs_03](#)]. Bulgaaria, Horvaatia, Küprose, Läti, Rumeenia ja Slovakkia andmed puuduvad. Jagunemine soo kaupa ei ole kättesaadav Leedu ja Poola kohta.

¹²⁴ Eurostat ei avalda teatava rühma osalemismäära, kui valimisse kuulub liiga vähe õppijaid.

(16,2 % võrreldes 12,6 %ga)¹²⁵. 2020. aastal oli täiskasvanuhariduses osalemine ELis mõnevõrra tõenäolisem väljaspool ELi sündinud 25–64aastaste seas (kellest 38 % on madala kvalifikatsiooniga; elukohariigis sündinute puhul on see näitaja 18,8 %¹²⁶) – vastavalt 9,9 % ja 9,1 %. Väljaspool ELi sündinud osalevad aga õppes vähem Sloveenias (erinevus 4,6 protsendipunkti), Itaalias (4,3 protsendipunkti), Eestis (4 protsendipunkti), Prantsusmaal (3,8 protsendipunkti) ja Lätis (3,8 protsendipunkti)¹²⁷.

Pandeemia on oluliselt suurendanud veebipõhise täiskasvanuhariduse osakaalu, mis suurenes 8 %lt 2019. aastal 13 %ni 2020. aastal, olles eelnevalt alates 2017. aastast kasvanud vaid ühe protsendipunkti võrra¹²⁸. Andmed osutavad suurtele riikidevahelistele erinevustele veebipõhise täiskasvanuhariduse osakaalus, kusjuures naiste ja meeste vahel valitsevad suured lõhed eeskätt Küprosel ja Eestis (kus naiste osalemise määr tõusis neli korda rohkem kui meestel), Austrias, Leedus ja Maltal (kolm korda), Luksemburgis ja Kreekas (üle kahe korra). Need arengusuunad rõhutavad veelgi, kui tähtis on tagada kõikidele juurdepääs digioskustele.

ELi liikmesriigid on teinud täiskasvanutele põhiliste digioskuste pakkumisel piiratud edusamme ja kõrgema taseme digioskuste valdkonnas on vaja teha suuri lisapingutusi. Pandeemia suurendas oluliselt nõudlust kõikide tasemete digioskuste järele, mis on paljudel kutsealadel ja paljudes sektorites valdkonnaülene nõue¹²⁹. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja kohaselt olid aga 2019. aastal (viimased kättesaadavad andmed) ELis põhilised digioskused ainult 56 % täiskasvanutel (16–74aastased). Ühtlasi osutab näitaja sellele, et liikmesriikides ei ole toimunud lähenemist (joonis 2.2.8) ja et alates 2014. aastast on edusammud olnud väga aeglased. Protsessi kiirendamiseks sisaldab komisjoni ettepanek 2030. aasta poliitikaprogrammi „Tee digikümnendisse“ kohta eesmärgi tagada 2030. aastaks põhilised digioskused 80 %le 16–74aastastest inimestest¹³⁰. Nende isikute protsendimääras, kelle digioskused on algtasemest kõrgemal tasemel, registreeriti ELis lootustandvam suurenemine, 29 %lt 2017. aastal 31 %ni 2019. aastal, kuigi paljudes riikides esineb suuri lõhesid. Asjakohasel tasemel digioskused on pragu vajalikud rohkem kui 90 % töökohtadest ja peaaegu kõikides majandussektorites. Selles valdkonnas on edusammud äärmiselt vajalikud näiteks selleks, et EL saaks täita suure vajaduse IKT-spetsialistide järele¹³¹. ELi eduka digipöörde tagamiseks tehti programmis „Tee digikümnendisse“ ka ettepanek eesmärgi kohta,

¹²⁵ Ka Eestis registreeriti suur erinevus, kuid mehi käsitlevad andmed ei ole usaldusväärsed.

¹²⁶ Kõik andmed on pärit Eurostatilt, [edat_lfs_9912].

¹²⁷ Eurostat, [trng_lfs_13].

¹²⁸ Kõik veebipõhist õpet käsitlevad andmed pärinevad komisjoni (Teadusuuringute Ühiskeskuse) arvutustest, mis põhinevad Eurostati uuringul IKT kasutamise kohta kodumajapidamistes ja üksikisikute poolt [TIN00103], 2017, 2019 ja 2020. Kuna Eurostati tabelis TIN00103 ei ole esitatud osalemise jaotust vanuse kaupa, siis on andmete näol tegemist Teadusuuringute Ühiskeskuse hinnanguga täiskasvanute komponendi kohta. 2020. aasta kohta puuduvad Prantsusmaa andmed. Lisateavet 2020. aastal toimunud muutuste kohta veebipõhises täiskasvanuhariduses osalemises on esitatud väljaandes (avaldatakse peatselt) Di Pietro, G. ja Karpiński, Z. (2021), „Covid-19 and online adult learning“ (COVID-19 ja veebipõhine täiskasvanuharidus), Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus.

¹²⁹ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A. ja Vandeplas A. (2020), „Facing the Digital Transformation: are Digital Skills Enough?“ (Silmitsi digipöördega: kas digioskustest piisab?), European Economy, Economic Briefs, 054.

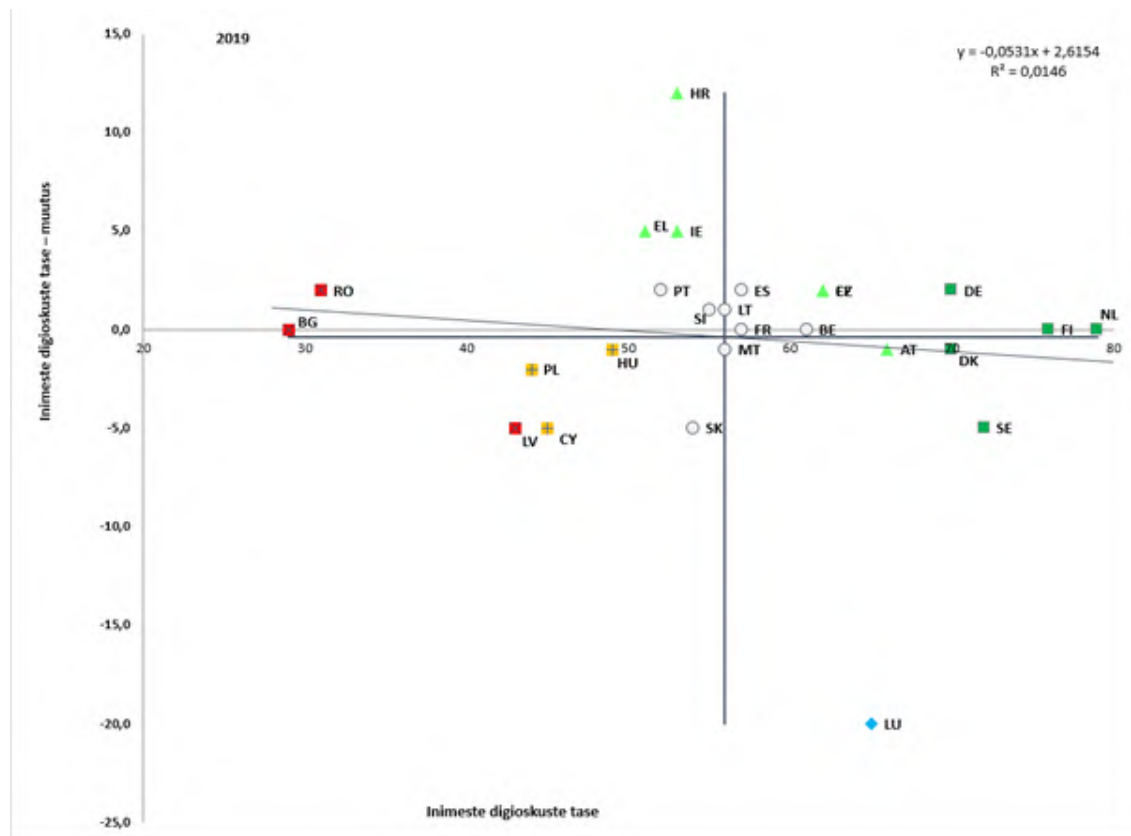
¹³⁰ See eesmärk esitati Euroopa sotsiaaloiguste samba tegevuskavas, komisjoni 9. märtsi 2021. aasta teatises „Digikompas 2030: Euroopa tee digikümnendil“ (COM(2021) 118 final) ning 15. septembri 2021. aasta ettepanekus Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse kohta, millega luuakse 2030. aasta poliitikaprogramm „Tee digikümnendisse“ (COM(2021) 574 final).

¹³¹ Seda on arutatud 2021. aasta ühises tööhoivearuandes ja üksikasjalikumalt Cedefopi aruandes „Digital skills: challenges and opportunities during the pandemic“ | Cedefop (europa.eu) (Digioskused: probleemid ja võimalused pandeemia ajal).

mille kohaselt on 2030. aastaks tööle võetud 20 miljonit IKT-spetsialisti (keskendudes naissoost IKT-spetsialistide arvu suurendamisele; praegu moodustavad naised vaid 18 % Euroopa IKT-spetsialistide koguarvust).

Joonis 2.2.8. Täiskasvanute digioskuste osas on riikide vahel suuri erinevusi ja edusammud selles valdkonnas on aeglased

Algtasemel või sellest kõrgemal tasemel üldiste digioskustega elanikkonna osakaal ja selle aastane muutus (%), 2019. aasta ja muutus võrreldes 2017. aastaga, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine 2019. aastal Itaalia, Luksemburgi, Läti ja Tšehhi puhul. Itaalia kohta puuduvad 2017. aasta andmed (2019: 42 %).

Allikas: Eurostat, andmekoodid veebisaidil: [\[tepsr_sp410\]](#).

Eelduste kohaselt luuakse seoses rohepöördega uusi töökohti ja tööülesanded muutuvad paljudel kutsealadel, mis veelgi suurendab vajadust töötajate täiendus- ja ümberõppe järele. Kui kliimamuutuste poliitikast tuleneva töökohtade loomisega kaasneb piisav ja õigeaegne toetus täiendus- ja ümberõppele, võib see tekitada juurde keskmisel tasemel oskusi nõudvaid töökohti ja aidata leevendada polariseerumissuundumust. Cedefopi 2021. aasta oskuste prognoosist¹³² nähtub, et Euroopa rohelise kokkuleppega seotud poliitikameetmete eeldatav mõju on sektorite lõikes väga erinev. Sellest hoolimata eeldatakse, et enamikus sektorites toimub ülesannete muutumine sektorisiselt, mitte tööhõive üldine suurenemine

¹³² Cedefop (2021), „[Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast](#)“ (Digitaalne, keskkonnahoidlikum ja vastupidavam. Cedefopi Euroopa oskuste prognoosi põhjal saadud teave).

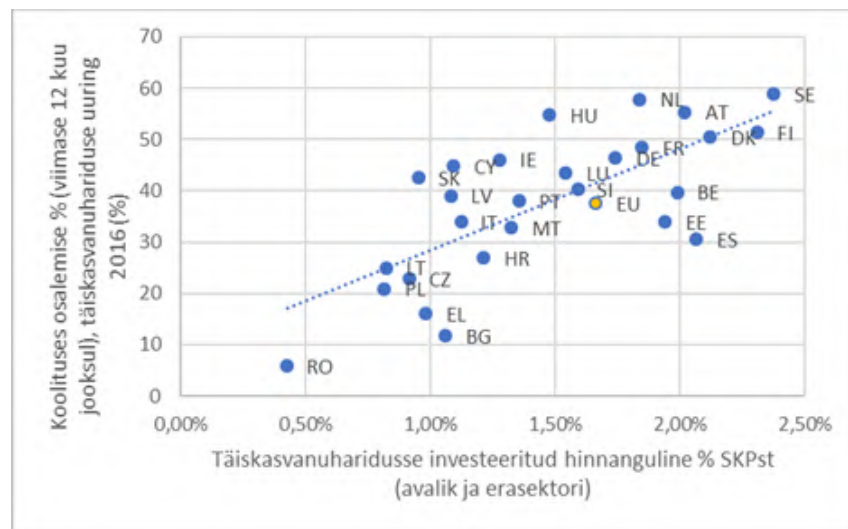
ega vähenemine (nt mootorsõidukite sektoris). Kuigi rohepöördeks vajalike oskuste ühiselt kokkulepitud määratlus puudub, võib tuvastada kolm tuleviku seisukohast asjakohast vajalike oskuste laia kategooriat: kutsealapõhised tehnilised oskused, valdkonnaülesed kutseoskused (nagu digioskused) ja kõikide kodanike pädevused (näiteks keskkonnateadlikkus)¹³³. Euroopa oskuste tegevuskava ja digiõppe tegevuskava osana tehakse ELi ja liikmesriikide tasandil tööd rohepöördeks vajaliku hariduse ja vajalike oskuste (samuti digioskuste) valdkonnas.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 2. Täiskasvanuhariduse tõhustamine kaasava ja kestliku majanduskasvu tagamiseks

Elukestev oskuste omandamine on ELi majanduse konkurentsivõimelise kestlikkuse tagamise lahutamatu osa, nagu on kirjeldatud Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtetes 1 ja 4 (milles käsitletakse vastavalt haridust, koolitust ja elukestvat õpet ning tööhõive aktiivset toetamist). See nõuab töötajatelt ja elanikkonnalt üldiselt kõrgetasemelisi oskusi, tänu millele suudab majandus tegeleda innovatsiooniga ja püsida äärmiselt konkurentsivõimelisena, võimaldades samal ajal kõikidel kasutada rohe- ja digipöörde pakutavaid võimalusi, et toimuv pööre oleks ühtlasi õiglane. Kiiret muutumist arvesse võttes on oskuste kõrge tase üha enam sõltuv õppimise jätkamisest pärast esialgse hariduse omandamist. Seda tunnustatakse ka ELi uue peamise eesmärgiga, mille kohaselt peaks 2030. aastaks õppimises osalema vähemalt 60 % täiskasvanuid (viimase 12 kuu jooksul). Selle eesmärgi toetamiseks võttis komisjon Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas kohustuse esitada ettepanekud isiklike õppekontode ja Euroopa lähenemisviisi kohta mikrokvalfikatsioonitunnistustele.

Täiskasvanuhariduses osalemine on ELis jätkuvalt väike (vt punkt 2.2.1). Cedefopi hiljutises uuringus nõustus 84 % vastajaid, et täiskasvanuharidus on karjääri edendamiseks kasulik, ja 96 % leidis, et elukestev õpe on tähtis isiklikuks arenguks¹³⁴. Sellest hoolimata osales ELis 2020. aastal õppes vaid 9,2 % täiskasvanuid ja riikide vahel esines suuri erinevusi.

Täiskasvanuhariduses osalemise seos selle osakaaluga SKPst

¹³³ Laiema oskustebaasi vajadust on arutatud väljaandes Morandini, M. C., Thum-Thysen, A. ja Vandeplas A. (2020), „Facing the Digital Transformation: are Digital Skills Enough?“ (Silmitsi digipöördega: kas digioskustest piisab?), European Economy, Economic Briefs, 054.

¹³⁴ Cedefop (2020), „[Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second Opinion survey – Volume 1](#)“ (Arvamused täiskasvanuhariduse ning jätkuva kutseõppe kohta Euroopas. Teine arvamusuuring, 1. köide).

Allikas: osalemist käsitlevad näitajad pärinevad 2016. aasta täiskasvanuhariduse uuringust, finantsprognosisid põhinevad Euroopa Komisjoni andmetel (2020), kes hindab üksikisikute ja leibkondade kulusid formaalsele ja mitteformaalsele õppimisele ([täiskasvanuhariduse uuring 2016](#)), avaliku ja erasektori tööandjate kulusid töötajate koolitamisele ([jätku-kutseõppe uuring 2016](#)) ning aktiivse tööturupoliitika raames tehtud avaliku sektori investeeringuid koolituskulude põhjal ([tööturupoliitika andmebaas](#))¹³⁵.

Et motiveerida suuremat arvu täiskasvanuid õppimises osalema, on vaja integreeritud rahalist ja mitterahalist toetust. Täiskasvanuharidusse tehtud investeeringute osakaal SKPs on tihedalt seotud täiskasvanuhariduses osalemise määraga (vt graafik). Cedefopi 2020. aasta representatiivses uuringus nõustus 89 % täiskasvanuid ELis, et paremad rahalised stiimulid või toetused julgustaksid koolitusel osalemist,¹³⁶ ning sarnane järeldus tehti 2021. aastal isiklike õppekontode algatuse kohta korraldatud konsultatsioonide põhjal¹³⁷. Veel 41 % inimesi mainis aga vastuolusid ajakavas, näiteks raskusi seoses töölt eemal olemisega. Lisaks kuludega seotud ja ajaliste takistuste hõlmavad muud tõkked piiratud teadlikkust oma oskustevajadusest ja pakutavatest koolitustest, ebakindlust koolitusprogrammi kvaliteedi ja tunnustatuse suhtes ning pakutavate koolituste ebapiisavat kohandamist individuaalsete vajadustega¹³⁸. Seega on täiskasvanuhariduses ulatuslikuma osalemise jaoks vaja integreeritud lähenemisviisi, millega eri takistused sidusalt kõrvaldatakse. See nõuab otsesteks kuludeks antava rahalise toetuse ühendamist tasustatud õppepuhkuse ja kutsenõustamisteenustega, ülevaadet tagatud kvaliteediga koolitusvõimalustest ning teavet oskuste valideerimise ja sertifitseerimise kohta.

Liikmesriigid on kehtestanud kavad eri takistuste kõrvaldamiseks. Soomes pakutakse hiljuti reformitud täiskasvanuhariduse toetusega koolitusperioodil asendussissetulekut ja seda saavad kasutada ka füüsilisest isikust ettevõtjad. **Iirimaal** on täiendavat õpet kinnitavad mikrokvalifikatsioonitunnistused tööturul laialt aktsepteeritud. **Prantsusmaal** saavad isiklike õppekontosid (*compte personnel de formation*) kasutada kõik vähemalt 16aastased töötavad täiskasvanud. Üksikisikud saavad kasutada oma kogunenud koolitustoetusi sertifitseeritud võimaluste loetelusse kantud koolituse või oskuste hindamise jaoks. Koolituskontod on seotud karjäärinõustamise ja tasustatud õppepuhkuse pakkumisega. **Madalmaades** on pooleli tulumaksust koolituskulude mahaarvamise asendamine kuni 1 000 euro suuruse isikliku õppe-eelarvega (*Stimulans ArbeidsmarktPositie* ehk STAP-eelarve), mida hakatakse kohaldama alates 2022. aastast. Reformi eesmärk on laiendada juurdepääsu rahalisele toetusele ja suurendada selle nähtavust, parandades samal ajal koolitusvõimaluste läbipaistvust STAPi alusel rahastamiskõlblike koolitusvõimaluste sertifitseeritud loetelu abil.

COVID-19 kriis mõjutas rohkem noori, eelkõige neid, kes pidid esmakordselt tööturule sisenema. Noorte (15–24aastaste vanuserühm) töötuse määr tõusis ELis 2021. aasta teises kvartalis 17,4 %ni, mis on 0,6 protsendipunkti kõrgem kui 2020. aasta teises kvartalis ja 2,5 protsendipunkti kõrgem kui pandeemiaeelsel ajal (2019. aasta teises kvartalis). See on

¹³⁵ Euroopa Komisjon (2020), „[Workforce skills and innovation diffusion:trends and policy implications](#)“ (Tööjõu oskused ja innovatsiooni levitamine: suundumused ja mõju poliitikale), 8. lisa. Vt ka Euroopa Komisjon (2020), „[Adult Learning Statistical Synthesis Report](#)“ (Kokkuvõttev statistiline aruanne täiskasvanuhariduse kohta), lk 22–34.

¹³⁶ Cedefop (2020), „[Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe.Second opinion survey – Volume 1](#)“ ([europa.eu](#)) (Arvamused täiskasvanuhariduse ning jätkuva kutseõppe kohta Euroopas. Teine arvamusuuring), joonis 30.

¹³⁷ Vt isiklike õppekontosid käsitleva mõjuhinna [algetapi aruanne](#).

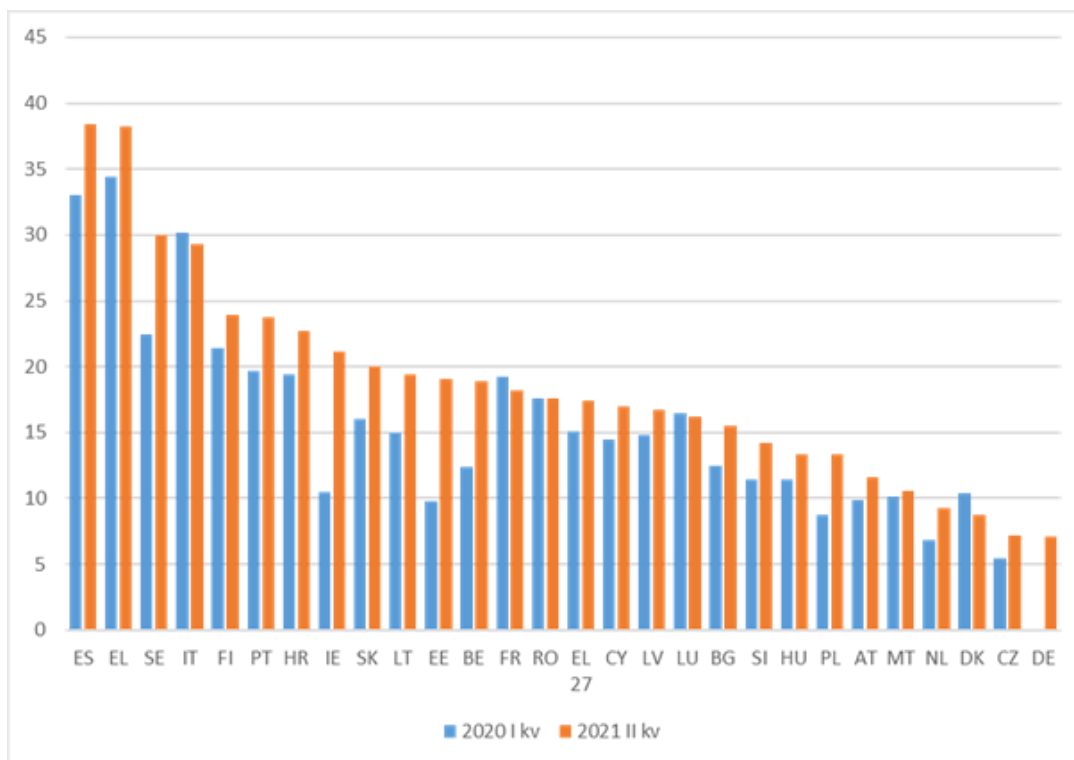
¹³⁸ Täiendav arutelu on esitatud Cedefopi uuringus (2020) ja OECD väljaandes (2021) „[Skills Outlook – Learning for Life](#).“[Chapter 4: „Promoting interest and participation in adult learning](#)“ (Oskusi käsitlev aruanne. Elukestev õpe. 4. peatükk „Täiskasvanuhariduse vastu suurema huvi ja selles osalemise edendamine“).

peaaegu kolm korda kõrgem kui 25–74aastaste elanike töötuse määr, mis oli 2021. aasta teises kvartalis 6,2 %. Paljudes liikmesriikides suurenes noorte töötus 2019. aasta teise kvartali ja 2021. aasta teise kvartali vahel järsult (13 protsendipunkti Horvaatias, 9,2 protsendipunkti Leedus, 7,7 protsendipunkti Sloveenias ja 6,5 % protsendipunkti Rootsis, vt joonis 2.2.9). Mõnes liikmesriigis oli noorte töötus 30 % või suurem (Hispaanias 38,4 %, Kreekas 38,2 % ja Rootsis 30 %). Eriti raske oli nende noorte olukord, kes läksid haridussüsteemist üle tööturule. 20–64aastaste hiljuti tööturule sisenejate koguarv vähenes 2020. aastal keskmisel 6,5 miljonile inimesele kvartalis võrreldes keskmiselt ligikaudu 7,5 miljoni inimesega eelmistel aastatel. 15–24aastaste noorte mittevabatahtliku ajutise tööhõive määrad olid 2020. aastal samuti kõrged: 13,2 % neist noortest töötas tähtajalise töölepingu alusel, sest nad ei suutnud leida alalist tööd (võrreldes 6,3 %ga 25–64aastaste puhul). Selliste noorte osakaal oli suurem kui veerand Hispaanias, Portugalis, Itaalias ja Horvaatias¹³⁹. Noorte töötust ja tööhõivet käsitlevad andmed osutavad struktuursele probleemile, mis nõuab otsustavaid poliitikameetmeid, et vältida noorte oskuste ja tööturuväljavaadete pikaajalise kahjustamise ohtu.

¹³⁹ Allikas: Eurostat (andmekood veebisaidil: [lfsa_etgar](#)).

Joonis 2.2.9. Noorte töötuse määr tõusis COVID-19 kriisi jooksul

Noorte (15–24aastased) töötuse määr, 2020. aasta esimese kvartali ja 2021. aasta teise kvartali võrdlus

Märkus. Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Luksemburgi, Malta ja Sloveenia 2020. aasta esimese kvartali andmete usaldusväärsus on väike. Saksamaa kohta puuduvad 2020. aasta esimese kvartali andmed. Aegrea katkemine kõikide liikmesriikide puhul 2021. aasta esimeses kvartalis. Horvaatia, Malta ja Sloveenia 2021. aasta teise kvartali andmete usaldusväärsus on väike. Hispaania ja Prantsusmaa andmetes on 2021. aasta teise kvartali puhul kasutatud erinevat määratlust.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [[LFSQ_URGAED](#)].

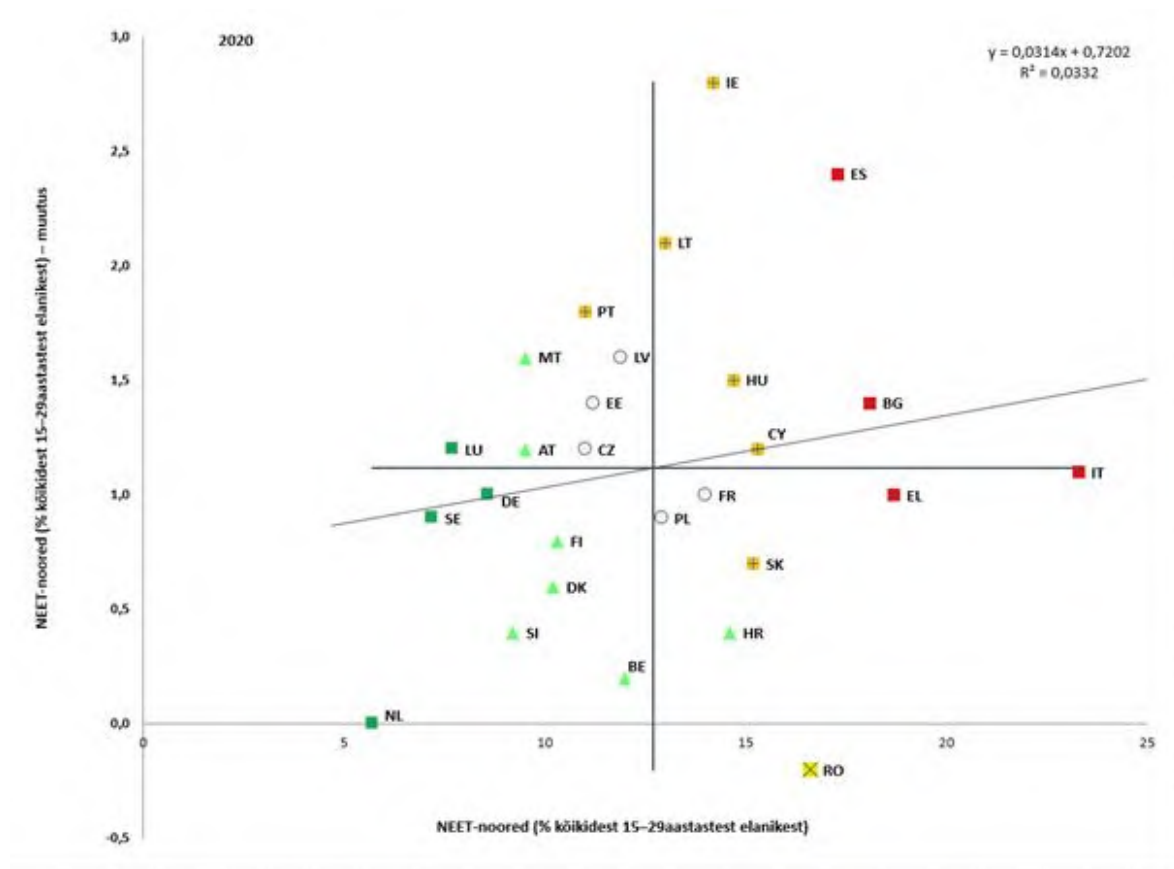
COVID-19 šokk pööras ümber noorte, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel, (NEET-noorte) arvu kuus aastat kestnud vähenemissuundumuse. 15–29aastaste NEET-noorte osakaalu vähendamine 12,6 %lt 2019. aastal 9 %le 2030. aastaks on üks täiendav ELi eesmärk, mille Euroopa Komisjon esitas oma Euroopa sotsiaaldiguste samba tegevuskavas. Kriisi tõttu suurenes NEET-noorte osakaal selles vanuserühmas aastatel 2019–2020 1,1 protsendipunkti võrra, 13,7 %ni. Enne kriisi olid liikmesriigid teinud järjepidevaid edusamme NEET-noorte osakaalu vähendamisel (ELis aastatel 2013–2019 rekordiliselt kõrgelt 16,1 %lt rekordiliselt madalalale 12,6 %le)¹⁴⁰. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajast (joonis 2.2.10) ilmneb, et aastatel 2019–2020 suurenes NEET-noorte osakaal kõikides liikmesriikides peale kahe (Rumeenia, kus toimus 0,2 protsendipunktiline vähenemine, ja Madalmaad, kus olukord ei muutunud). Nelja riigi olukord on sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kriitiline – juba niigi suur NEET-noorte osakaal on alates 2019. aastast 1 protsendipunkti võrra või isegi rohkem kasvanud Hispaanias, Bulgaarias, Itaalias ja Kreekas. Keskmisest palju suurem, vähemalt 1,8 protsendipunktiline kasv registreeriti neljas liikmesriigis (Iirimaa, Hispaania, Leedu ja Portugal), kuigi Portugalis

¹⁴⁰ Pärast sotsiaalvaldkonna tulemustabeli läbivaatamist mõeldakse NEET-noori käsitleva põhinäitajaga 15–24aastaste elanike asemel nüüd 15–29aastaste elanike näitajat. Laiema vanuserühma puhul on NEET-noorte osakaal suurem, kuid suundumused on suurel määral võrreldavad.

(11 %) ja Leedus (13 %) jäi NEET-noorte osakaal allapoole ELi kaalutud keskmist¹⁴¹. Enamikus liikmesriikides esines NEET-noorte osakaalus piirkondlikke erinevusi, mis olid mõnel juhul märkimisväärsed (vt 3. lisa). Tugevdatud noortegarantiiga tõhustatakse meetmeid, millega võidelda haridussüsteemist varakult lahkumise vastu, pakkuda õpipoisiõppe- ja praktikavõimalusi ning tagada tööturuasutuste pakutav toetus, eelkõige nõustamise, juhendamise ja mentorluse näol¹⁴².

Joonis 2.2.10. NEET-noorte osakaal on suurenenud kõikides liikmesriikides peale kahe ja teeb muret mitmes riigis

NEET-noorte osakaal (15–29aastased) (%) ja muutus aastatel 2019–2020, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Allikas: Eurostat [[edat lfse 35](#)].

Majanduslanguse ajal muutus NEET-noorte osakaal nii töötuse kui ka mitteaktiivsuse suurenemise tõttu. Aastatel 2019–2020 kasvas mitteaktiivsete NEET-noorte osakaal ELis 0,8 protsendipunkti (7,8 %lt 8,6 %ni) ja töötute NEET-noorte osakaal 0,4 protsendipunkti (4,8 %lt 5,2 %ni). 2020. aastal oli mitteaktiivsete NEET-noorte osakaal eriti suur Itaalias (15,7 %), Bulgaarias (14,7 %), Rumeenias (11,5 %) ja Ungaris (10,5 %) (joonis 2.2.11).

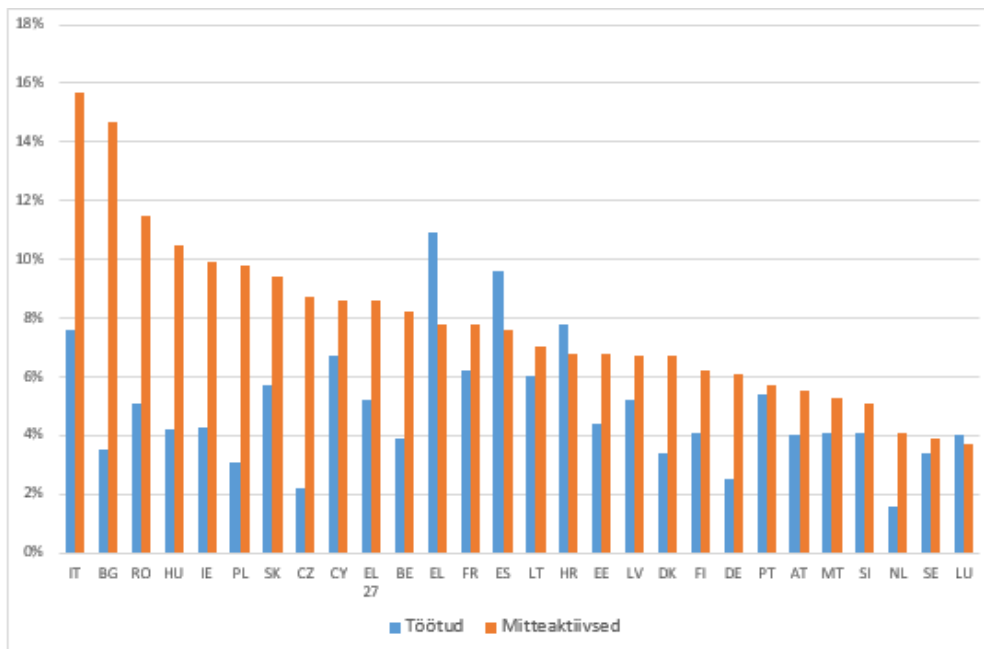
¹⁴¹ Leedus ületas NEET-noorte osakaal ELi kaalumata keskmist, mida mõõdetakse sotsiaalvaldkonna tulemustabeli jaoks.

¹⁴² [Nõukogu 30. oktoobri 2020. aasta soovitus](#), mis käsitleb algatust „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“ ja millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (2020/C 372/01).

Mitteaktiivsete NEET-noorte osakaal oli suhteliselt väike Luksemburgis (3,7 %), Rootsis (3,9 %) ja Madalmaades (4,1 %). Naiste hulgas on NEET-noorte mitteaktiivsus palju levinum kui nende töötus (10,8 % võrreldes 4,6 %ga), samal ajal kui meeste puhul on need kaks näitajat peaaegu võrdsed. Naissoost NEET-noorte puhul on hoolduskohustused mitteaktiivsuse põhjus viis korda sagedamini kui meeste puhul¹⁴³. Mitteaktiivsete NEET-noorte toetamise muudab keerukamaks nende isiklike olukordade erinevus¹⁴⁴. Näiteks võivad nad olla ajutiselt koondatud, oodates tagasi tööle kutsumist, olla töö otsimisest heidutatud, hooldada pereliiget või olla kehva tervise juures või puudega. Kõik need olukorrad nõuavad erinevaid individuaalseid poliitikameetmeid.

Joonis 2.2.11. Enamik NEET-noori ELi liikmesriikides on mitteaktiivsed, kuid nende osakaal erineb liikmesriikide lõikes märkimisväärselt

Mitteaktiivsete ja töötute NEET-noorte (15–29aastased) osakaal ELi liikmesriikides (% , 2020)

Märkus. Riigid on järjestatud mitteaktiivsete NEET-noorte osakaalu kahanevas järjekorras. Saksamaa puhul esineb aegrea katkemine ja andmed on esialgsed.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [edat_lfse_20].

Üldiselt oli NEET-noorte osakaal 2020. aastal suurem väljaspool ELi sündinud inimeste hulgas ja eriti kriitiline oli naiste olukord. Väljaspool ELi sündinud noorte hulgas oli NEET-noorte (15–29aastased) osakaal 2020. aastal keskmiselt 24,6 % (elukohariigis sündinud noorte puhul oli see näitaja 12,7 %)¹⁴⁵. Kuues riigis kasvas väljaspool ELi sündinud NEET-noorte osakaal aastases võrdluses üle 3 protsendipunkti (Hispaanias, Itaalias, Austrias, Luksemburgis, Iirimaa ja Soomes), samal ajal kui Sloveenias ja Maltal paranes see näitaja oluliselt (vastavalt –6,6 protsendipunkti ja –3,9 protsendipunkti). ELi tasandil oli NEET-noorte osakaal 2020. aastal naiste hulgas suurem kui meeste hulgas (2,9 protsendipunkti võrra). Väljaspool ELi sündinud naiste hulgas oli keskmine NEET-noorte osakaal ELis 31,3 %, mis tähendab elukohariigis sündinud naissoost eakaaslastega võrreldes

¹⁴³ Noortegarantiid käsitlevale teatisele lisatud komisjoni talituste töödokument (COM SWD(2020) 124 final).

¹⁴⁴ Valik analüüse on kättesaadav aadressil <https://www.eurofound.europa.eu/et/topic/neets>.

¹⁴⁵ Kõik käesolevas lõigus esitatud andmed pärinevad Eurostatilt [edat_lfse_28].

17,5 protsendipunktist lõhet. Riikide tasandil registreeriti väljaspool ELi sündinud naiste hulgas NEET-noorte osakaalus suur, üle 20 protsendipunkti erinevus võrreldes elukohariigis sündinud eakaaslastega Kreekas, Itaalias, Belgias, Austrias, Saksamaal ja Prantsusmaal. Belgias, Saksamaal, Luksemburgis, Sloveenias ja Austrias oli NEET-noorte osakaal väljaspool ELi sündinud naiste hulgas vähemalt kolm korda suurem.

Demograafiliste muutuste tõttu kujuneb tööjõu koosseis ümber ja eakamate töötajate tööhõive määr tõuseb. 2010. aastal oli ELis 24,3 miljonit 55–64aastast töötajat võrreldes 143,4 miljoni 25–54aastase töötajaga. Kümme aastat hiljem, 2020. aastal, oli 25–54aastaste töötajate arv vähenenud 1,7 miljoni võrra, samal ajal kui eakamate töötajate arv oli 11,5 miljoni võrra kasvanud. Eakamate töötajate tööhõive määr tõusis pandeemia jooksul, 59,1 %lt 2019. aastal 59,6 %ni 2020. aastal. See tõus, mille jooksul eakate töötajate olukord paranes, oli kestnud kogu kümnendi (tõus algas 44,7 %lt 2010. aastal). Naiste seas oli tõus suurem, 37 %lt 2010. aastal 53,4 %ni 2020. aastal, ja selle tulemusel vähenes sooline tööhõivelõhe selles vanuserühmas ligikaudu 3 protsendipunkti. Liikmesriikidevahelised erinevused on säilinud, kuigi mõnes riigis, kus tööhõive määr oli 2010. aastal madal, näiteks Maltal, Itaalias, Poolas ja eriti Ungaris on toimunud suur paranemine. Samal ajal vähenesid eakamate töötajate töötunnid pandeemia jooksul rohkem¹⁴⁶.

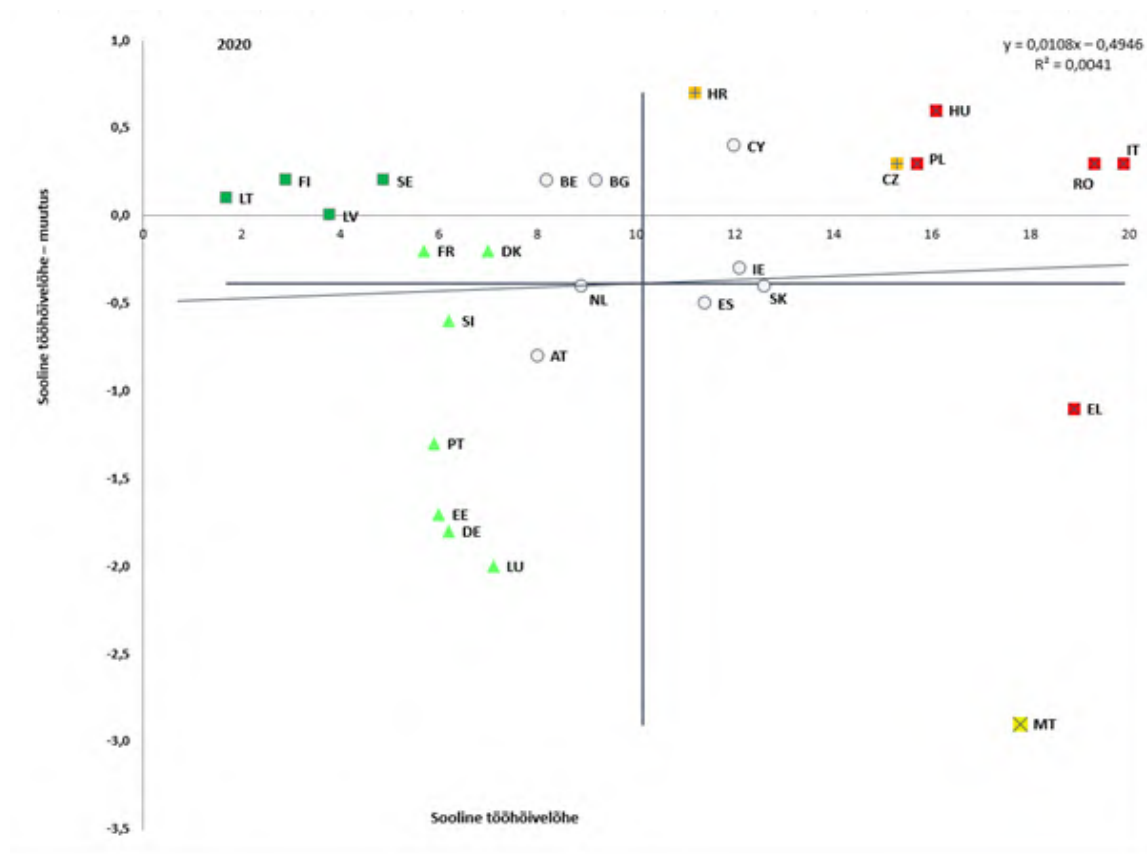
Tööhõive määra langus oli meeste puhul märkimisväärssem kui naiste puhul, mis selgitab küllaltki suure soolise tööhõivelõhe teatavat vähenemist. Aastatel 2019–2020 langes naiste (20–64aastased) tööhõive määr ELis keskmiselt 0,5 protsendipunkti¹⁴⁷ ning oli 2020. aastal 66,7 %. Meeste tööhõive määra veidi suurema languse tõttu (0,9 protsendipunkti) paranes sotsiaalvaldkonna tulemustabeli soolise tööhõivelõhe põhinäitaja veidi (11,5 %lt 11,1 %le). Lõhe on aga jätkuvalt ulatuslik ja riikide vahel esineb suuri erinevusi. 2020. aastal registreeriti väikseim sooline tööhõivelõhe Leedus (1,7 protsendipunkti), Soomes (2,9 protsendipunkti), Lätis (3,8 protsendipunkti) ja Rootsis (4,9 protsendipunkti), kes kõik kuuluvad kategooriasse „väga tubli“ (joonis 2.2.12). Spektri teises otsas, mida sotsiaalvaldkonna tulemustabelis hinnatakse kriitiliseks olukorraks, on Itaalia (19,9 protsendipunkti), Rumeenia (19,3 protsendipunkti), Kreeka (18,9 protsendipunkti), Ungari (16,1 protsendipunkti) ja Poola (15,7 protsendipunkti). Mitmes liikmeriigis on soolises tööhõivelõhes registreeritud suuri piirkondlikke erinevusi (vt 3. lisa). Kuigi sooline tööhõivelõhe mõnevõrra paranes, ei ole EL 27s teist aastat järjest toimunud lähenemist, sest paljudes suure soolise tööhõivelõhega liikmesriikides registreeriti 2020. aastal olukorra halvenemine.

¹⁴⁶ Koondatud andmed uuringu „Elamine, töötamine ja COVID-19“ kahest esimesest voorust, mille käigus küsimus esitati (2020. aasta kevadel ja suvel).

¹⁴⁷ Maltal, Kreekas, Poolas, Luksemburgis ja Saksamaal registreeriti tõus ning Madalmaades püsis tööhõive stabiilne.

Joonis 2.2.12. Sooline tööhõivelõhe on jätkuvalt suur ja liikmesriikide vahel esineb märkimisväärsed erinevusi

Sooline tööhõivelõhe (20–64aastased) (%) ja aastane muutus 2019–2020, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Allikas: Eurostat, [tesem060].

Kui arvestada tööhõivet täistööaja ekvivalendina, siis on sooline tööhõivelõhe suurem.

2019. aastaga võrreldes vähenes 20–64aastaste täistööaja ekvivalendiga seotud tööhõivelõhe¹⁴⁸ 2020. aastal mõnevõrra (0,3 protsendipunkti) ja oli 17,1 %. See kajastab suuresti asjaolu, et naised töötasid sagedamini osalise tööajaga (2020. aastal 29,1 % töötavatest naistest võrreldes 7,8 % meestega). Täistööaja ekvivalendiga seotud tööhõivelõhe vähenemine oli veidi väiksem kui tööhõive vähenemine üldiselt, mis osaliselt tuleneb ka töötavate naiste töötundide järsemast vähenemisest kriisi ajal. 2020. aastal oli täistööaja ekvivalendiga seotud sooline lõhe kõige väiksem Leedus, Soomes ja Lätis ning kõige suurem Maltal (21,8 protsendipunkti), Madalmaades (23 protsendipunkti) ja Itaalias (24,5 protsendipunkti). Need muutused tulenevad naiste ja meeste erinevast esindatusest kriisist mõjutatud sektorites ja kutsealadel,¹⁴⁹ soolistest erinevustest kaugtöö kasutamisel ja

¹⁴⁸ Täistööaja ekvivalendiga seotud tööhõive määra puhul võrreldakse rühmadevahelisi erinevusi töötundide keskmises arvus. Täistööaja ekvivalendiga seotud tööhõive määra arvutamiseks jagatakse majanduses kokku töötatud tunnid (esimene töökoht, teine töökoht jne) keskmise töötundide arvuga täistööajaga töögraafiku puhul (ligikaudu 40) ja 20–64aastaste inimeste arvuga. Allikas: ühine hindamisraamistik, Eurostati andmetel põhinevad arvutused

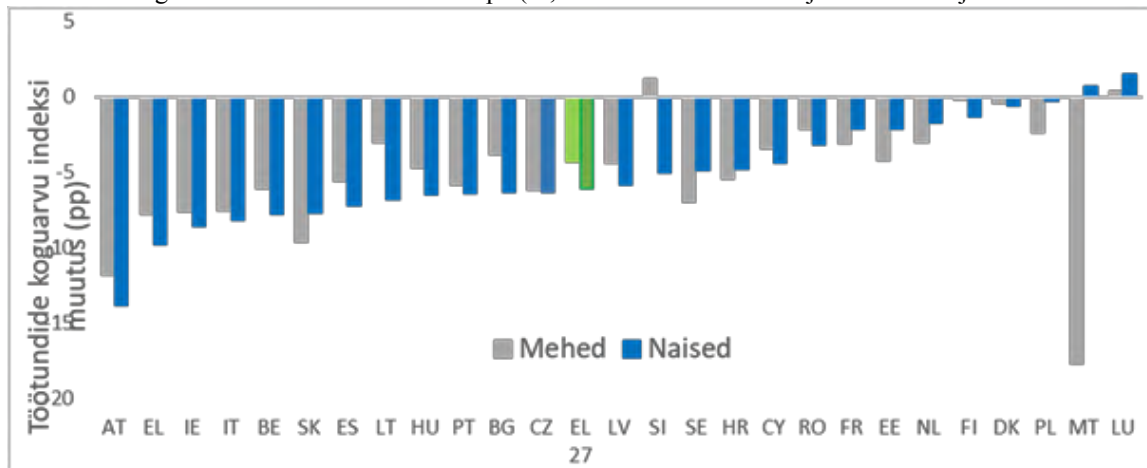
¹⁴⁹ Seda käsitletakse Euroopa Soolise Võrrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) uuringus („Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic”) (Sooline võrddõiguslikkus ja COVID-19 pandeemia

tasustama hooldustöö järsu suurenemise mõjust (mille tõttu oli naistel sageli väga keeruline tööd ja hoolduskohustusi tasakaalustada).

Kuigi kriisi jooksul vähenes meeste tööhõive veidi rohkem, siis töötundide koguarvu¹⁵⁰ vähenemine oli naiste puhul suurem. Naiste ja meeste osakaal kutsealadel, kus oli võimalik töökaotust vältida, oli sageli erinev, mis aitab selgitada töökaotuses ja töötundide arvu vähenemises täheldatud soolisi erinevusi¹⁵¹. 2019. aasta neljandast kvartalist kuni 2020. aasta neljanda kvartalini vähenes ELis naiste töötundide koguarv põhitöökohal keskmiselt 6,1 protsendipunkti, võrreldes 4,3 protsendipunktiga meeste puhul. Naiste töötunnid vähenesid kõikides liikmesriikides peale kahe (Malta ja Luksemburg), kuigi vähenemise ulatus oli riikide lõikes väga erinev (joonis 2.2.13). Austrias, Kreekas, Iirimaa ja Itaalias vähenes naiste töötundide koguarvu indeks üle 8 protsendipunkti. Alates 2020. aasta lõpust on nii naiste kui ka meeste töötundide koguarv ELis mõnevõrra taastunud, kuigi 2021. aasta teises kvartalis ei olnud veel jõutud kriisieelsele tasemele.

Joonis 2.2.13. Töötundide arvu vähenemises sugude lõikes esineb suuri riikidevahelisi erinevusi

Töötundide koguarvu indeksi muutus soo kaupa (%), muutus 2019. aasta neljanda kvartali ja 2020. aasta vahel)

Märkus. Tegelikke töötundide koguarv põhitöökohal, kasutades võrdlusalusena (100) 2006. aastat (aasta keskmine). Indeks näitab tegelike töötundide koguarvu muutust aasta asjaomases kvartalis võrreldes tegelike töötundidega 2006. aastal. Indeksi väärtust mõjutab nii töötajate arv aasta asjaomases kvartalis kui ka iga kõnealuse töötaja töötundide arv; selles kasutatakse sesoonselt korregeeritud andmeid. Saksamaa andmed puuduvad.

Allikas: Eurostat ([lfsi_ahw_q](#)).

Vanemaks olemine mõjutab naiste tööhõivet rohkem kui meeste oma. 2020. aastal oli vähemalt ühe alla kuueaastase lapsega 25–49aastaste meeste tööhõive määr kõikides liikmesriikides kõrgem kui nende eakaaslastel, kellel ei ole väikseid lapsi (10,4 protsendipunkti võrra). Naiste puhul oli see mõju negatiivne (ELi tasandil 11,8 protsendipunkti) kõikides liikmesriikides peale kahe (Portugal ja Horvaatia), seega on vähemalt ühe väikese lapsega inimeste sooline tööhõivelõhe ELis keskmiselt

sotsiaal-majanduslik mõju). Uuring viidi läbi eesistujariigi Portugali taotlusel ja selles keskendutakse pandeemia sotsiaal-majanduslikule mõjule soolisest vaatenurgast.

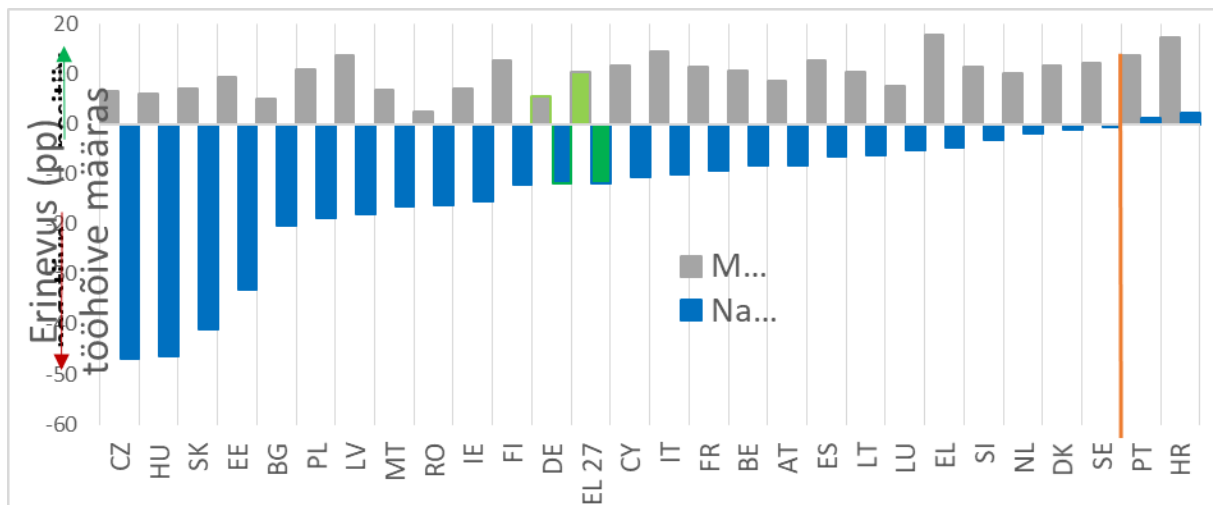
¹⁵⁰ See osutab kõikide töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate tegelike töötundide arvule põhitöökohal asjaomastes kvartalites.

¹⁵¹ Euroopa Komisjon (2021), „Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng 2021. aastal“.

32,2 protsendipunkti (joonis 2.2.14). Lapsevanemaks olemise negatiivne mõju sellesse rühma kuuluvatele naistele on eriti suur (üle 40 protsendipunkti) Tšehhis, Ungaris ja Slovakkias¹⁵². Selline tulemus on osaliselt seotud lapsehoiukohustuste jagunemisega: 2016. aastal (viimased kättesaadavad andmed) hoolitses laste eest igapäevaselt üle 85 % emadest võrreldes vähem kui 65 %ga isadest¹⁵³. Emaduse mõju tööle on tihedalt seotud haridustasemega: 2020. aastal oli vähemalt ühe alla kuueaastase lapsega madala kvalifikatsiooniga naiste tööhõive määr 35,3 %, võrreldes 61,9 %ga keskharidusega naiste ja 79,5 %ga kolmanda taseme haridusega naiste puhul.

Joonis 2.2.14. Väikeste lastega naiste tööhõive määr on lasteta naiste tööhõive määrast kõrgem ainult kahes ELi liikmesriigis

Vanemaks olemise mõju meeste ja naiste (25–49aastased) tööhõivele 2020. aastal

Märkus. Lapsevanemaks olemise mõju tööhõivele on vähemalt ühe alla kuueaastase lapsega emade (isade) ja lasteta naiste (meeste) tööhõive määra erinevus (protsendipunktides).

Allikas: Eurostat [[lfst_hheredch](#)].

Töö ja lapsevanemaks olemisega seotud kohustuste tasakaalustamine muutus naiste jaoks COVID-19 pandeemia ajal suhteliselt keerulisemaks. Esialgsed andmed, mis koguti isade ja emade töö ja eraelu tasakaalu kohta pandeemia ajal, osutavad sellele, et naistel on töö ja eraelu ühendamisega tõenäoliselt suuremaid raskusi. Näiteks 2020. aasta kevadel ütles 20 % töötavatest emadest (võrreldes 13 %ga töötavatest isadest), et neil on perekondlike kohustuste tõttu alati või enamasti keeruline oma tööle keskenduda. Seevastu 2015. aastal oli see näitaja töötavate emade puhul ainult 4 % ja töötavate isade puhul 3 %¹⁵⁴. Mõnes liikmesriigis (Belgias, Saksamaal, Madalmaades, Luksemburgis, Prantsusmaal, Eestis) ütles üle viiendiku töötavatest vanematest, et neil on selline probleem. Pandeemia kestel olukord paranes, kuid naised puutuvad jätkuvalt kokku suuremate raskustega.

Naiste tööhõivet mõjutab tugevalt juurdepääs kvaliteetsetele ja taskukohastele alushariduse ning lapsehoiu teenustele. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli lapsehoiu

¹⁵² Seda küsimust on üksikasjalikult käsitletud Euroopa Komisjoni väljaandes „Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2019. aasta ülevaade“, lk 130.

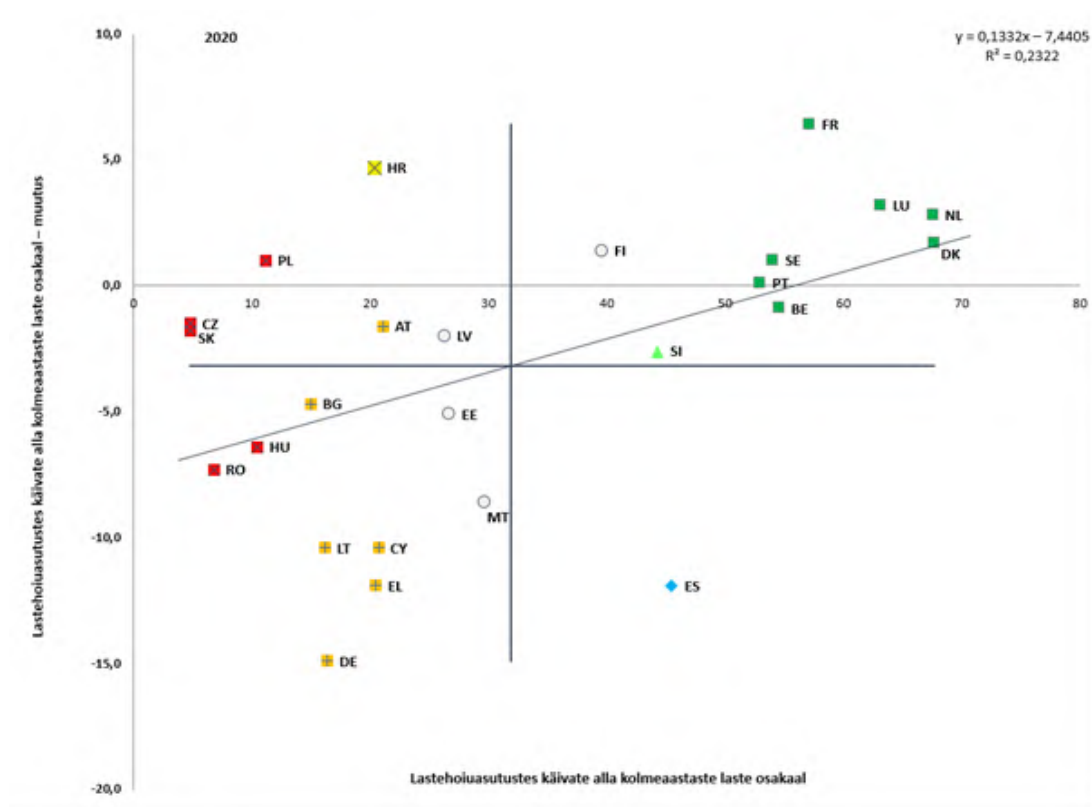
¹⁵³ EIGE soolise statistika andmebaasist pärit andmete põhjal.

¹⁵⁴ 2020. aasta andmed pärinevad Eurofoundi e-uuringu „Elamine, töötamine ja COVID-19“ (EL 27) 1., 2. ja 3. voorust ning 2015. aasta andmed Eurofoundi Euroopa töötingimuste uuringust (EL 27).

põhinäitaja kohaselt oli alla kolmeaastaste laste osalemine ametlikus alushariduses ja lapsehoiuis EL 27 tasandil 2019. aastal hinnanguliselt 35,3 %¹⁵⁵ ja ületas seega Barcelona eesmärgi (33 %). Liikmesriikide vahel esineb aga jätkuvalt erinevusi ja 16 liikmesriiki ei ole eesmärgi veel täitnud. Viie liikmesriigi – Tšehhi, Ungari, Slovakkia, Poola ja Rumeenia – olukord on sotsiaalvaldkonna tulemustabeli analüüsi kohaselt kriitiline¹⁵⁶ (joonis 2.2.15). Spektri teises otsas osaleb Taanis, Madalmaades ja Luksemburgis alushariduses ja lapsehoiuis üle 60 % alla kolmeaastaseid lapsi. Madalmaades osaleb aga enamik neist alushariduses ja lapsehoiuis alla 30 tunni nädalas. Soolise tööhõivelõhe vähendamiseks on äärmiselt oluline, et lastehoiuasutustes käimise võimaldamine vastaks täistööajaga töötamisele. See hoiab ära selle, et üks vanematest, tavaliselt ema, on sunnitud töötama osaajaga, millel on negatiivsed tagajärjed tööturutulemustele ning sissetulekute ja pensionide piisavusele. Piisaval töö- ja eraelu tasakaalustamise poliitikal, nagu paindlik töökorraldus ja perega seotud puhkused, on samuti oluline roll hooldamiskohustustega inimeste tööturul osalemise takistuste vähendamisel. Kui naised ja mehed kasutavad neid võimalusi tasakaalustatult, võib see aidata kaasa ka sooliste erinevuste vähenemisele tööhõives.

Joonis 2.2.15. Lapsehoiuteenuste kasutamises püsivad liikmesriikide vahel suured erinevused

Lastehoiuasutustes käivad alla kolmeaastased lapsed ja aastane muutus (%), 2020 ja aastane muutus võrreldes 2019. aastaga, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.
Allikas: Eurostat [[tepsr_sp210](#)].

¹⁵⁵ Need on viimased kättesaadavad andmed EL 27 keskmise kohta.

¹⁵⁶ 2018. aasta andmete kohaselt on ka Slovakkias väga väike osalemise määr (1,4 %) (2019. aasta andmed ei ole koostamise ajal kättesaadavad).

ELi elanikkonna vananedes kaasneb suure soolise ebavõrdsuse tõttu hoolduskohustustes tõenäoliselt suurem mõju tööhõivele ja sotsiaalsüsteemile. 2020. aastal oli ELis ligikaudu 5,7 miljonit hoolduskohustuste tõttu mitteaktiivset 15–64aastast naist (ligikaudu 16 % kõikidest mitteaktiivsetest naistest), võrreldes ainult 0,3 miljoni mehega (ehk 1 % mitteaktiivsetest meestest). Naiste osakaal on suur (59 %) ka vähemalt 18aastaste mitteametlike hooldajate seas, kes hooldavad täiskasvanuid perekonnas või sotsiaalses keskkonnas (näiteks puude või kehva tervisega täiskasvanuid)¹⁵⁷. Meeste ja naiste erinevus on suurim 45–64aastaste vanuserühmas – keskmiselt 8 protsendipunkti. Peale selle kulub naistel rohkem aega mitteametliku hoolduse pakkumiseks (17 tundi nädalas võrreldes 14 tunniga meeste puhul)¹⁵⁸. Seda arvesse võttes on piisavate ja taskukohaste hooldusteenuste – nii alushariduse ja lapsehoiu kui ka pikaajalise hoolduse – pakkumisel oluline roll naiste tööturul osalemise parandamiseks (vt tekstikast nr 6 pikaajalise hoolduse kohta).

Enamikus liikmesriikides mõjutab maksustamine oluliselt leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõksu ja soolist võrdõiguslikkust. Leibkonna teise palgasaaja¹⁵⁹ mitteaktiivsuse lõks¹⁶⁰ (kahe lapsega perekonnas) on suurim Leedus, Taanis, Sloveenias, Belgias, Saksamaal ja Rumeenias (vt joonis 2.2.16). Näiteks kui Leedus asub mitteaktiivne kahe lapsega abikaasa tööle, mille eest makstakse 67 % keskmisest palgast, siis moodustavad lisamaksud ja kaotatud hüvitised üle 70 % tema sissetulekust. Seevastu on see lõks alla 20 % Eestis ja Madalmaades ning alla 10 % Küprosel. Maksude mõju on kõige suurem Belgias, Saksamaal ja Rumeenias, kus keskmisest palgast 67 % teeniv leibkonna teine palgasaaja võib tasustatud tööle minnes kaotada üle 40 % tulust. Üle kolmveerandi (78 %) leibkonna teistest palgasaajatest ELis on naised. Nende osalemist tööturul mõjutab seega paari kombineeritud sissetuleku ühise maksustamise määr (sealhulgas ülekantav maksuvähendus) ja hüvitiste süsteemi ülesehitus (näiteks majanduslikust olukorrast sõltuvate hüvitiste tühistamine). Ühise astmelise maksustamise süsteemid võivad tõsta palka mittesaavate inimeste või väikese palga saajate maksu piirmäära, sest nende sissetulekut maksustatakse kõrgema piirmääraga vastavalt nende suuremat palka teeniva partneri omale. Seega võivad sellised süsteemid suurendada soolist tööhõivelõhet ja korrigeerimata soolist palgalõhet.

¹⁵⁷ Van der Ende, M., van Seben, R., van Exel, J., Bom, J. ja Geijssen T., „Prevalence and Cost of Informal Care“ (Mitteametliku hoolduse levimus ja kulud), ECORYS ja Rotterdami Ülikool, 2021 (avaldatakse peatselt).

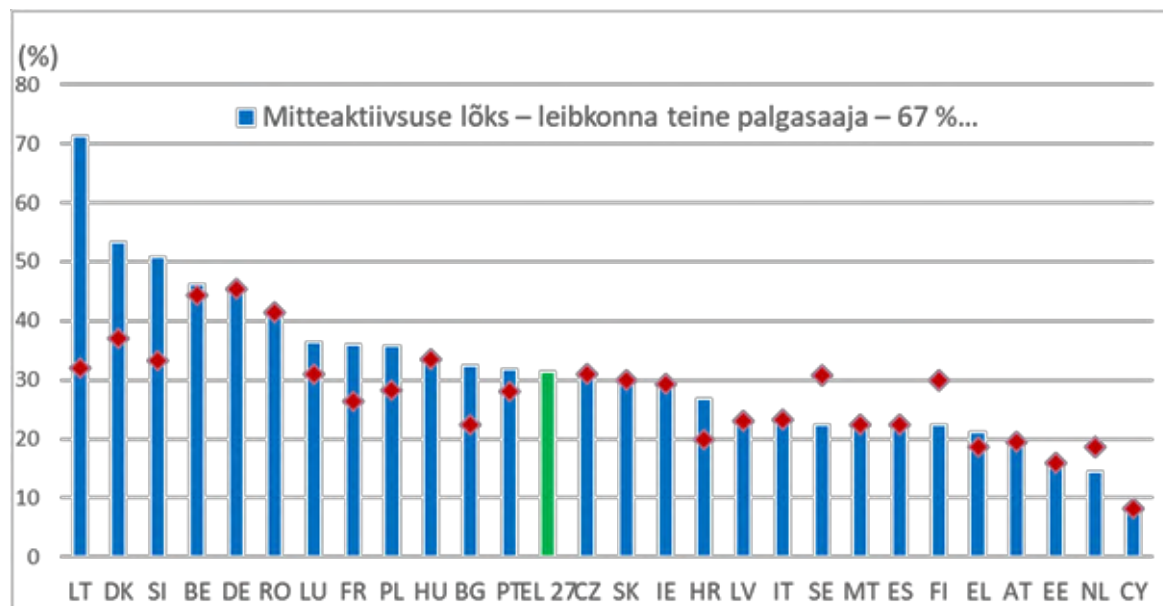
¹⁵⁸ Euroopa terviseuuringu 7. laine (2013–2015) ja Euroopa elukvaliteedi uuringu (2016) põhjal.

¹⁵⁹ Leibkonna teine palgasaaja on isik, kes ei ole (või ei oleks, juhul kui ta kavatseb tööturule siseneda) leibkonnas suurima palga saaja. Enamikul – kuigi mitte kõigil – juhtudel on leibkonna teine palgasaaja naine.

¹⁶⁰ Mitteaktiivsuse lõks tähistab brutosissetuleku iga täiendava euro maksustamise mõju.

Joonis 2.2.16. Tegelik maksumäär leibkonna teise palgasaaja tööle asudes moodustab ELis üle 30 % sissetulekust

Leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõks (% , 2020)

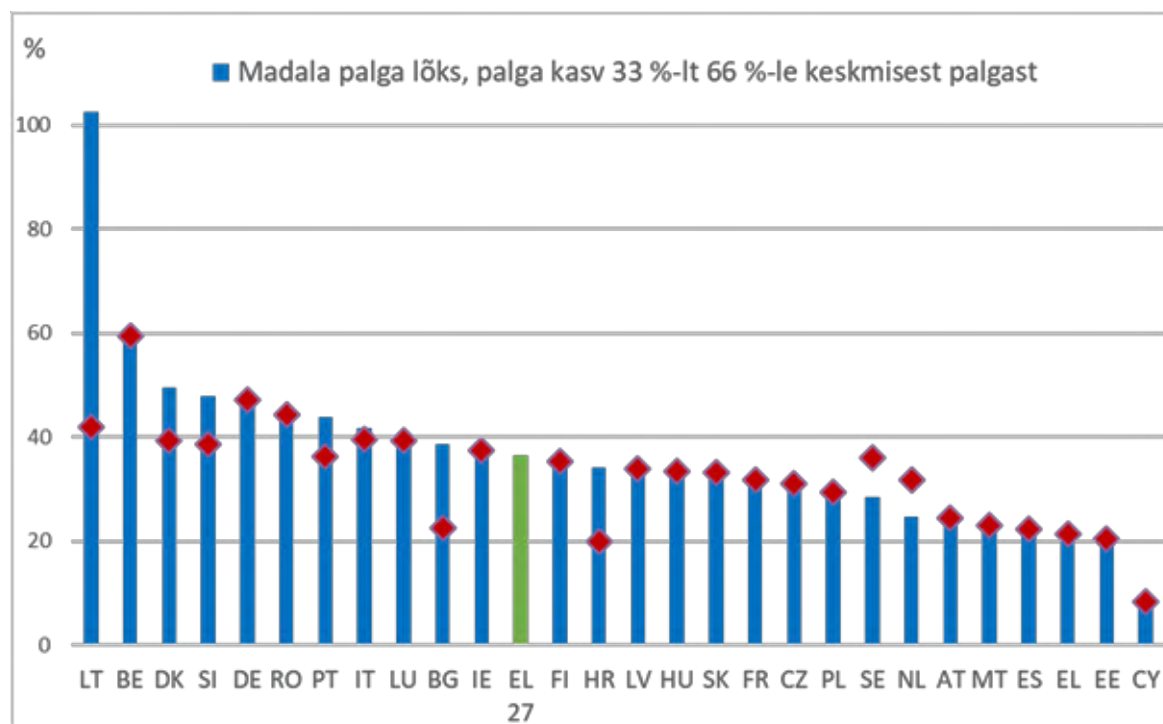
Märkus. 1) Andmed käsitlevad kahe lapse ja kahe palgasaajaga perekonna teist palgasaajat, kes teenib 67 % keskmisest palgast; leibkonna peamine palgasaaja teenib keskmist palka. 2) Maksustamise (sealhulgas sotsiaalmaksete) osa osutab protsendimäärale täiendavast brutosissetulekust, mis maksustamise ja sotsiaalmaksete tõttu tuleb maksudena tasuda (muud madala palga lõksu mõjutavad elemendid on kaotatud töötushüvitised, sotsiaalabi ja eluasemetoetused).

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud märtsis 2021).

Naiste täistööajaga osalemist tööturul võib negatiivselt mõjutada ka see, kui tööaja pikenedes suurenevad maksud ja tühistatakse hüvitised liiga kiiresti. See (mida tuntakse nime all „madala palga lõks“) võib mõjutada inimesi, kes on aktiivsed ja töötavad osalise tööajaga. Leibkonna teise palgasaaja puhul määrab selle nn madala palga lõksu probleemi tõsiduse enamikus liikmesriikides peamiselt maksustamine. Joonisel 2.2.17 on näidatud, milline protsent lisatulust maksude tõttu kaotatakse, kui teise palgasaaja tööaeg suureneb ja tema sissetulek kasvab ühelt kolmandikult keskmisest palgast kahele kolmandikule keskmisest palgast. Teine palgasaaja võib kaotada keskmiselt ligikaudu kolmandiku oma lisanduvast sissetulekust, Leedus üle 100 % (kuna kaotatud eluasemetoetuste summa on väga suur) ja Belgias kuni 60 %. Maksustamise mõju on sellega seoses suurim Belgias, millele järgneb Saksamaa.

Joonis 2.2.17. Paljudes liikmesriikides kaotab teine palgasaaja maksude tõttu suure osa sissetulekust, kui tema palk suureneb

Protsent lisanduvast sissetulekust, mis kaotatakse maksude tõttu, kui teise palgasaaja palk kasvab 33 %lt keskmisest palgast 66 %le keskmisest palgast ja peamine palgasaaja teenib palka, mis vastab 100 %le keskmisest palgast, ning kui peres kasvab kaks last (% , 2020)

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, mis põhineb OECD maksude ja soodustuste mudelil (ajakohastatud märtsis 2021).

Sooline palgalõhe on vaatamata mõningasele vähenemisele endiselt suur. Kuigi naiste hulgas on kolmanda taseme hariduse omandanud rohkem kui meeste hulgas,¹⁶¹ muutus kogu ELi hõlmav korrigeerimata sooline palgalõhe¹⁶² aastaga vaid veidi (2019. aastal oli see 14,1 %, vähenedes 2018. aastaga võrreldes 0,3 protsendipunkti võrra). Sellega jätkub mõningase paranemise suundumus, mis tõi aastavahemikul 2013 kuni 2019 kaasa 1,9 protsendipunkti vähenemise. Korrigeerimata sooline palgalõhe on Eestis ja Lätis endiselt üle 20 %, väikseimad väärtused (vahemikus 1–5 %) on registreeritud Itaalias, Luksemburgis ja Rumeenias¹⁶³. Alates 2013. aastast on olukord tunduvalt paranenud Eestis, Hispaanias, Luksemburgis ja Küprosel (vastavalt 8,1 protsendipunkti, 5,9 protsendipunkti, 4,9 protsendipunkti ja 4,8 protsendipunkti võrra), samas kui Horvaatias ja Lätis on sooline palgalõhe enam kui 2 protsendipunkti võrra kasvanud (joonis 2.2.18). Palgalõhesid mõjutavad oluliselt valdkondlik ja ametialane sooline segregatsioon ning erinevused omandatud hariduse

¹⁶¹ 2020. aastal oli EL 27s 46,1 % 30–34aastastest naistest omandanud kolmanda taseme hariduse, meeste puhul oli see näitaja 36 %.

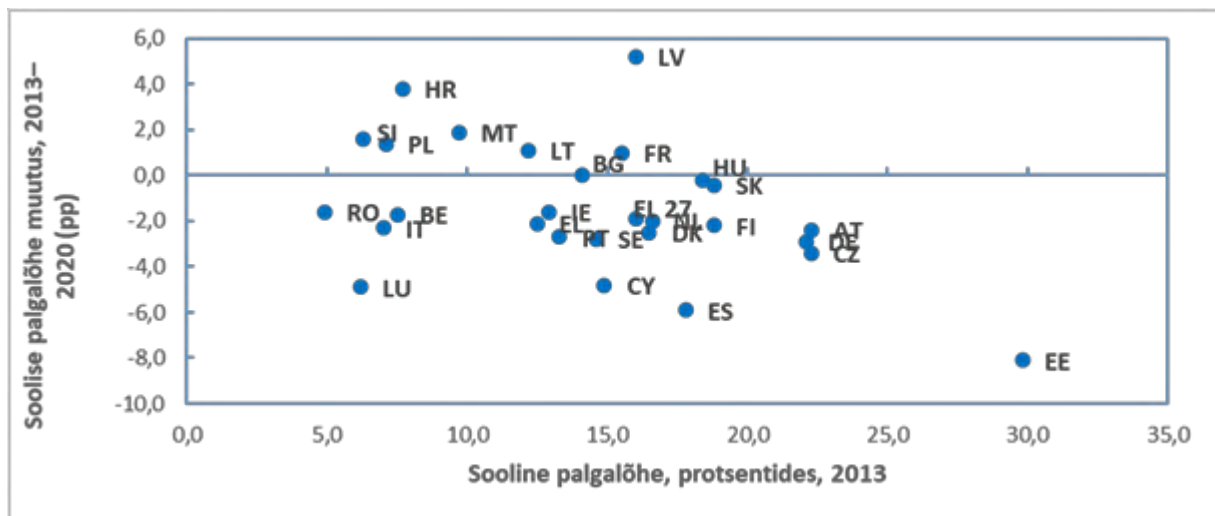
¹⁶² Korrigeerimata soolise palgalõhe mõõtmisel võetakse aluseks erinevus mees- ja naissoost palgatöötajatele makstava keskmise brutotunnitasu vahel ning seda väljendatakse protsendina meessoost palgatöötajate keskmisest brutotunnitasust. Eurostati kood [TESEM180].

¹⁶³ Väike sooline palgalõhe on mõnikord seotud suure soolise tööhõiveldõhega (nt Itaalia ja Rumeenia puhul) – sellisel juhul võib väike palgalõhe suurel määral tuleneda valikutest, mille tagajärjel osalevad tööturul enamasti suurima teenimispotentsiaaliga naised.

tasemes¹⁶⁴. Tõenäoliselt avaldavad mõju ka mitmed muud tegurid, sealhulgas soostereotüübid, raskused töö ja hooldsuskohustuste ühitamisel (millega kaasneb ka karjääri katkemine), diskrimineerimine ja läbipaistmatud palgastruktuurid¹⁶⁵. Palgalõhe kuhjub eluea jooksul ja toob endaga sageli kaasa soolise pensionilõhe, mis oli 2019. aastal EL 27s 65–74aastaste inimeste puhul 29,5 % ning erines liikmesriikide seas suurel määral (Eestis oli see 2019. aastal alla 1 %, Luksemburgis aga 46 %). Probleemi lahendamiseks tehtavate jõupingutuste osana esitas komisjon 2021. aasta märtsis ettepaneku võtta vastu direktiiv, millega tugevdatakse võrdse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamist tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu¹⁶⁶.

Joonis 2.2.18. Vaatamata sellele, et olukord on alates 2013. aastast mõneti paranenud, on sooline palgalõhe mitmes liikmesriigis endiselt suur.

Korrigeerimata soolise palgalõhe muutus; tööstus, ehitus ja teenused (2013–2019).

Märkus. Iirimaa väärtused on 2018. aasta kohta; Kreeka andmed on 2014. ja 2018. aasta kohta.

Allikas: Eurostat [tesem180].

Puudega inimeste tööturul osalemise suurendamise potentsiaal on suur. Euroopa sotsiaalõiguste samba 17. põhimõtte näeb ette puudega inimeste kaasamise, eelkõige nende suurema tööturul osalemise kaudu. Läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabel sisaldab põhinäitajat, mille abil jälgitakse nende integreerimist tööturule, et vähendada ebavõrdsust ja aidata saavutada puudega inimeste õiguste strateegias sätestatud tööhõivealaseid eesmärgi¹⁶⁷. Puudega inimeste ja teiste inimeste vaheline tööhõivelõhe¹⁶⁸ oli 2020. aastal ELis

¹⁶⁴ Leythienne, D., Ronkowski, P. (2018), „A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data“ (Korrigeerimata soolise palgalõhe liigendamine töötasu struktuuri uuringu andmete alusel), statistikaalased töödokumendid, Eurostat.

¹⁶⁵ EL 27 kohta on andmeid vähe, kuid teemat analüüsiti EIGE 2020. aasta väljaandes „Beijing + 25: the fifth review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States“ (Peking + 25: viies ülevaade Pekingi tegevusprogrammi rakendamisest liikmesriikides).

¹⁶⁶ Ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega tugevdatakse meeste ja naiste võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamist tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu.

¹⁶⁷ Komisjoni 3. märtsi 2021. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele, „Võrdõiguslikkuse liit. Puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030“ (COM(2021) 101 final).

¹⁶⁸ Näitaja määratlus on esitatud punktis 1.3.

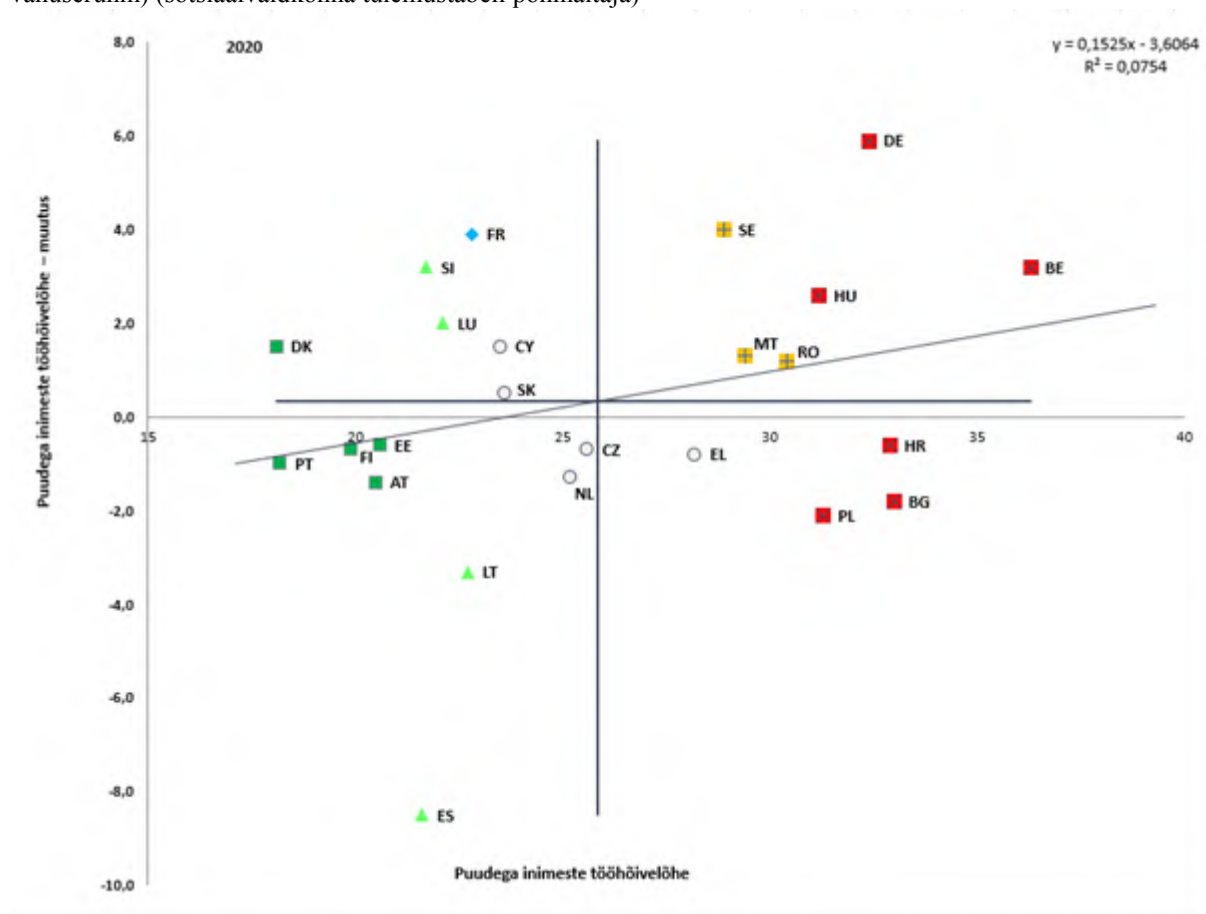
24,5 protsendipunkti. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajast ilmneb, et liikmesriikide tulemused erinevad olulisel määral (vt joonis 2.2.19). Lõhe oli suurim Belgias (üle 35 protsendipunkti), Bulgaarias, Horvaatias, Saksamaal, Poolas, Ungaris ja Rumeenias (üle 30 protsendipunkti) ning madalaim Taanis, Portugalis ja Soomes (alla 20 protsendipunkti). COVID-19 pandeemia süvendas olemasolevaid tööturule pääsemise piiranguid¹⁶⁹. Puudega inimeste tööhõivelõhe muutus aastatel 2019–2020 eri riikides erinevalt. Saksamaa kohta registreeriti 5,9 protsendipunktilise kasvu tõttu kategooria „kriitilises olukorras”, kolme teise riigi (Rootsi, Malta ja Rumeenia) kohta aga kategooria „tähelepanu vajav”. ELi puudega inimeste tööhõivelõhe on pärast selle mõõtmise alustamist 2014. aastal veelgi suurenenud (1,8 protsendipunkti võrra). Puudega inimeste töötuse määr oli 2019. aastal EL 27s kokku samuti märkimisväärselt kõrgem (17,3 % võrreldes 8,3 %ga)¹⁷⁰. Kõik see viitab vajadusele võtta selles valdkonnas kiiresti poliitikameetmeid.

¹⁶⁹ Euroopa Komisjon (2021), „[Employment and social developments in Europe 2021](#)“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2021. aasta aruanne), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

¹⁷⁰ Allikas: Eurostat, sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika, ajakohastatud 21. oktoobril 2021. Iirimaa kohta ei olnud andmed kättesaadavad

Joonis 2.2.19. Puudega inimeste tööhõivelõhe on endiselt suur ja liikmesriikide näitajad erinevad suurel määral

Puudega inimeste ja puueteta inimeste vaheline tööhõiveldõhe 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga (20–64aastaste vanuserühm) (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Belgia, Luksemburgi ja Saksamaa 2020. aasta aegridades esineb lünki. Esialgsed 2020. aasta andmed Madalmaade, Poola, Prantsusmaa ja Slovakkia puhul. EL 27 väärtus on hinnanguline.

Allikas: sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi 2020. aasta statistika, Eurostat, [[htlh](#) [dlm200](#)].

Väljaspool ELi sündinud inimeste tööturutulemused on vähem rahuldavad kui kohalike ja liikuvate ELi kodanike omad. 2020. aastal oli väljaspool ELi sündinud 20–64aastaste inimeste tööhõivemäär kohalike inimeste omast madalam (62 % võrreldes 73,5 %ga) ja langes võrreldes kriisieelse ajaga. Aastatel 2019–2020 kasvas väljaspool ELi sündinute (15–74aastaste vanuserühm) töötuse määr 2,1 protsendipunkti võrra, jõudes 16,9 % tasemele, elukohariigis sündinute töötuse määr kasvas aga 0,3 protsendipunkti võrra, jõudes tasemele 6,5 %, mis viitab sellele, et COVID-19¹⁷¹ mõju esimesele rühmale oli ebaproportsionaalne. ELi-välistest riikidest pärinevad rändajad on liigselt esindatud madalakvalifikatsioonilistel töökohtadel (neil on ELis rohkem kui iga neljas madala kvalifikatsiooniga töökoht), samas on nad tõenäolisemalt ülekvalifitseeritud kui kohalikud¹⁷². See näitaja on Austria, Saksamaa ja

¹⁷¹ Ka teises liikmesriigis töötavate ELi kodanike tööhõivemäära langus oli vastuvõtva riigi kodanike omast suurem, kuid nende 2020. aasta määr on suuresti võrreldav elukohariigis sündinute omaga (vastavalt 73,4 % võrreldes 73.5 %ga).

¹⁷² Eurostat, sihtotstarbeline väljavõtte tööjõu-uuringu andmetest, „[Migrants more likely over-qualified than nationals - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\)](#)“ (Rändajad on suurema tõenäosusega ülekvalifitseeritud kui kohalikud kodanikud – Tooted, Eurostati uudised – Eurostat (europa.eu), 2020.

Rootsi puhul üle 40 % ning Luksemburgi puhul üle 60 %. Iseäranis kriitiline on rändetaustaga naiste olukord, sest nende aktiivsustõhke kasvas 2020. aastal 10,8 protsendipunktini, kusjuures eriti madal on nende aktiivsuse määr (alla 60 %) Prantsusmaal, Belgias ja Itaalias. Kolmandatest riikidest pärit rändajad, kes moodustavad märkimisväärse osa elutähtsate kutsealade töötajatest, on koos ELi liikuvate töötajatega aidanud kaasa majanduse toimimisele alates pandeemia algusest¹⁷³. Kuid isegi elutähtsate kutsealade töötajate kategooriasse kuuluvad rändajad seisid silmitsi suurema riskiga oma töökoht kaotada kui elukohariigis sündinud¹⁷⁴.

2.2.2. Poliitikameetmed

Liikmesriigid võtavad meetmeid, et suurendada alusharidus- ja lapsehoiuteenuste (ECEC) kasutamist ja parandada nende kvaliteeti. Leedus on 2021. aasta septembri seisuga tagatud vaesusohus olevate perede alla 6aastaste laste juurdepääs koolieelsele haridusele. Koolieelse hariduse saamise õigust laiendatakse järk-järgult: 2023. aastal peaksid omavalitsused võimaldama alushariduse ja lapsehoiukoha kõigile 4aastastele lastele, kelle vanemad seda taotlevad, 2024. aastal kõigile 3aastastele ning 2025. aastal kõigile 2aastastele. Koolieelse hariduse süsteemi sisenemist võimaldavat vanusepiiri langetatakse 2023. aasta septembris 6 aastalt 5 aastale. **Eestis** kavandatakse koolieelset haridust käsitleva seaduse muudatusi, et määratleda formaalõppe tulemused, keskendudes laste osalemise hindamise asemel nende arengu hindamisele. See peaks aitama tõsta alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti. **Küpros** kavatseb oma taaste- ja vastupidavuskava raames pakkuda alates 2022. aasta neljandast kvartalist tasuta kohustuslikku koolieelset haridust alates 4. eluaastast, sealhulgas kavatsetakse ehitada ja renoveerida omavalitsuste lastekeskusi ning anda toetust tasuta alushariduse ja lapsehoiu pakkumiseks kogukonna- ja eralasteaedades ning võtta täiendavaid meetmeid, mida toetatakse Euroopa Sotsiaalfondist (ESF+). **Bulgaaria** käivitas 2020. aastal riigieelarvest toetatava kolmeaastase programmi 67 uue lasteaia ehitamiseks. **Hispaanias** luuakse taaste- ja vastupidavuskava rahastusega 60 000 uut kohta alushariduse ja lapsehoiu pakkumiseks.

Vaja on põhjalikke strateegiaid, mis keskenduvad haridussüsteemist varakult lahkumise algpõhjustele, et vähendada asjaomaseid määrasid ja aidata kaasa tööturule siirdumisele. Endiselt on ELi prioriteet vähendada nende noorte osakaalu, kes lahkuvad haridus- ja koolitussüsteemist enne keskhariduse omandamist, kooskõlas sotsiaalõiguste samba 1. põhimõttega (haridus, koolitus ja elukestev õpe). Edukate poliitiliste lähenemisviiside puhul ühendatakse ennetus-, sekkumis- ja kompensatsioonimeetmed kõigil tasanditel. **Bulgaarias** toetatakse ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetavast taasteabist (REACT-EU) projekti, mille eesmärk on takistada õpingute katkestamist ja toetada kaasamist, vähendades distantsõppega seotud väljalangemise riski. **Rumeenias** toetatakse haridussüsteemist varakult lahkumise probleemiga tegelemist riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas ette nähtud sihtotstarbelise reformi ja investeeringutega, mille eesmärk on

¹⁷³ Reid, A. jt (2021), „Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19“ (Võõrtöötajad, elutähtsate kutsealade ja COVID-19), American Journal of Industrial Medicine, kd 64, nr 2, lk 73–77.

¹⁷⁴ Fasani ja Mazza (2020), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#) (Haavatav tööjõud. Võõrtöötajad COVID-19 pandeemia tingimustes).

paremini kindlaks teha koolist väljalangemise ohus olevad lapsed ning kehtestada sihipäraseid meetmeid, sealhulgas koolidele antavad toetused. **Soome** hiljutise haridussüsteemi reformiga tõstetakse kohustuslik kooliiga 16. eluaastalt 18. eluaastale, et noored läbiksid keskkooli õppekava ja sooritaksid küpsuseksamid või omandaksid kutsekeskhariduse. **Küprosel** valmistatakse tehnilise toe instrumendi abil ette tegevuskava, et leida lahendusi koolist väljalangemise ohus olevate õpilaste hoidmiseks ja kaasamiseks. **Belgia** taaste- ja vastupidavuskavaga on seatud eesmärgiks vähendada haridussüsteemist varakult lahkumist Belgia prantsuskeelses kogukonnas, edendades muuhulgas haavatavate noorte personaalset juhendamist, leevendades COVID-19 negatiivset mõju ning reformides organisatsioonilisi struktuure. **Malta** taaste- ja vastupidavuskavaga on seatud eesmärgiks tegeleda haridussüsteemist varakult lahkumise küsimusega ning tagada ajakohane ja tulemuslik sekkumine, jälgides riigikoolide kõigi õpilaste andmeid alates lapsehoiuetapist kuni haridustee lõpuni.

COVID-19 kriisi järel on esmatähtsad kõrgete sihtidega ja tulemuslikud parandusmeetmed, mille abil kompenseerida õppimises tekkinud lünki, edendada digiõpet ning soodustada kaasavust ja võrdseid võimalusi hariduses ja koolituses. **Rumeenia** toetab koolide sulgemisest tingitud õppimislünki kompenseerivaid hariduse parandusmeetmeid REACT-EU taasteabi abil. 30 miljonit eurot eraldatakse koolivälise tegevuse ja järeleaitamistundide rahastamiseks, et toetada 168 000 ebasoodsas olukorras olevat õpilast, sealhulgas roma õpilasi ja maapiirkondades elavaid õpilasi. **Bulgaarias** eraldati 109,5 miljonit Bulgaaria leevi (57 miljonit eurot) REACT-EU taasteabist selleks, et toetada pandeemia järel koolihariduse andmist, pakkudes tehnilisi vahendeid ja erikoolitusi distantsoõppe korraldamiseks elektroonilises keskkonnas. Meetmed on suunatud nii õpilastele, õpetajatele, koolivahendajatele kui ka lapsevanematele. 2021. aasta veebruaris teatasid **Madalmaad**, et teevad erakorralise investeeringu haridusse pandeemiaga seotud õpilünkade kompenseerimiseks. Riiklik haridusprogramm hõlmab kõiki haridustasemeid ja selle eelarve on 8,5 miljardit eurot. Rohkem saavad rahalisi vahendeid need koolid, kus ebasoodsas olukorras olevate õpilaste osakaal on suurem. **Portugal** edendab kooli digiülemineku programmiga digipööret hariduse- ja koolitusvaldkonnas. Koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatuste (CRII ja CRII+) toel on **Portugal** võimaldanud IT-seadmeid ebasoodsas olukorras olevatele õpilastele ja digipädevuse arendamise koolitusi õpetajatele. **Tšehhi, Kreeka, Iirimaa ja Slovakkia** kavatsevad kasutada taaste- ja vastupidavusrahastut, et võimaldada IKT-seadmeid ja digivahendeid väikese sissetulekuga peredest pärit kooliõpilastele ja üliõpilastele, **Belgia ja Sloveenia** taaste- ja vastupidavuskavadega nähakse aga ette märkimisväärsed investeeringud koolide digitaristusse. **Malta** taaste- ja vastupidavuskava hõlmab investeeringuid autistidele mõeldud klasside ja multisensorsete ruumide jaoks koolides. **Slovakkia** soovib kasutada taaste- ja vastupidavusrahastut, et toetada hariduslike erivajadustega laste ning ebasoodsa sotsiaal-majandusliku taustaga laste, sealhulgas romade kaasamist hariduses.

Pandeemiast tingitud digipöörde kiirenemise tulemusena suurendasid liikmesriigid jõupingutusi tööturu jaoks digioskuste arendamiseks kooskõlas sotsiaaldigiguste samba 1. põhimõttega (haridus, koolitus ja elukestev õpe). EL koordineerib ja toetab digioskuste

suurendamist digioskuste ja töökohtade koalitsiooni, digioskuste ja töökohtade platvormi¹⁷⁵ ning digiõppe tegevuskava kaudu. Paljud liikmesriigid kavandasid digioskustega seotud meetmeid taaste- ja vastupidavusrahastu kasutamise raames. **Iirimaa** on määratlenud dokumendis „Technology Skills 2022: Ireland’s Third ICT Skills Action Plan“ (Tehnoloogiaalased oskused 2022: Iirimaa kolmas IKT-oskuste tegevuskava) haridusvaldkonna ja IKT-spetsialistide digioskustega seotud prioriteedid. **Küprose** taaste- ja vastupidavuskava osana koostatav e-oskuste tegevuskava hõlmab meetmeid, mille abil lõimida digioskuste arendamine haridussüsteemi ja viia õppekavad vastavusse tööturu vajadustega. **Rumeenia** kavandab taaste- ja vastupidavusrahastu investeringuid digioskuste arendamisse ülikoolieelset haridust ja kõrgharidust omandavate õpilaste seas, täiskasvanute seas ning avaliku halduses. **Itaalia** sõnastas 2020. aasta juulis riikliku digioskuste arendamise strateegia, milles nähakse ette sekkumine nelja sihtrühma puhul: üliõpilased, aktiivne tööjõud, IKT-spetsialistid ja kodanikud. Paljudes liikmesriikides on digioskuste arendamise eesmärgid lõimitud üldistesse riiklikesse haridusstrateegiatesse, tööstuse digiteerimis- või tööhõivestrategieks ja vastavatesse poliitikameetmetesse, näiteks **Ungari** puhul digivaldkonna tööjõu programmi, **Leedu** puhul 2019.–2030. aasta digiteerimise tegevuskavasse ja **Rootsi** puhul koolisüsteemi digiülemineku riiklikku strateegiasse. **Soomes** rakendatakse riiklikul tasandil tehisintellekti valdkonna strateegiaid ja projekte ning **Lätis** on 2019.–2022. küberturvalisuse strateegias sätestatud erieesmärgid harida avaliku halduse asutuste ja kohalike omavalitsuste personali IKT-turvalisuse valdkonnas ning võimaldada küberturvalisusealaste oskuste arendamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele ja kodanikele. **Hispaania** on esitanud oma riikliku digipädevuste kava, milles nähakse ette taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu toetatav elanikkonna ja töötajate koolitamine digioskuste valdkonnas. Enam kui kolmandik liikmesriikidest on heaks kiitnud ka üldise riikliku digiteerimisstrateegia. Lisaks juba rakendatavatele strateegiatele võtsid **Läti** ja **Hispaania** 2021. aastal vastu uue digistrateegia.

Liikmesriigid reageerisid kiiresti, et leevendada COVID-19 negatiivset mõju kutseharidusele ja -õppele. Mõned riigid, näiteks **Saksamaa, Austria, Taani, Luksemburg ja Prantsusmaa** pakkusid ettevõtjatele rahalisi stiimuleid õpipoiste palkamiseks. Näiteks **Austrias** said ettevõtjad 2 000 euro suuruse õpipoisiõppe preemia iga 2020. aasta märtsist kuni 2021. aasta märtsini sõlmitud koolituslepingu eest (VKEd saavad täiendavalt 1 000 eurot). Kui ettevõtja võtab õpipoisi üle maksevõimetuks muutuvalt ettevõttelt, makstakse täiendavat toetust. **Prantsusmaa** suurendas avaliku sektori toetust alla 18aastaste õpipoiste palkamiseks (4 125 eurolt 5 000 eurole) ja 18aastaste või vanemate õpipoiste palkamiseks (5 125 eurolt 8 000 eurole) 1. juulist 2020 kuni 31. detsembrini 2021 sõlmitud õpipoisiõppelepingute puhul. **Soomes** muudeti ajutiselt kutseharidust ja -õpet käsitlevat seadust seoses õppija oskuste ja pädevuste hindamisega tegelikes tööolukordades ajavahemikuks 1. juuli 2020 kuni 31. juuli 2021. Kui õppijad ei saanud oma oskusi näidata tegelikes tööolukordades, loodi neile võimalus täita muid praktilisi ülesandeid, mis sarnanesid tegeliku tööolukorra ja tegelike tööprotsessidega kaasnevate ülesannetega. **Rumeenias** avaldas tehnilise kutsehariduse ja -õppe arendamise riiklik keskus kutsehariduse ja -õppe

¹⁷⁵ Platvorm koondab avaliku ja erasektori sidusrühmi, et lahendada digioskuste puudumise probleemi ja parandada tööalast konkurentsivõimet Euroopas.

valdkonna õpetajatele mõeldud toetava juhendi, milles on esitatud metoodilised võrdlusalused õpetamise ja õppimise edendamiseks kutsehariduse ja -õppe algetapis¹⁷⁶.

Mõnes liikmesriigis jätkati kutsehariduse ja -õppe süsteemi struktuurireformide elluviimist. Septembris 2020 võtsid liikmesriikide, ELi kandidaatriikide ja EMP riikide kutsehariduse ja -õppe eest vastutavad ministrid, Euroopa sotsiaalpartnerid ja Euroopa Komisjon ühiselt vastu dokumendi „Osnabrücki deklaratsioon taastumist võimaldava ja digitaalsele ning rohemajandusele õiglast üleminekut toetava kutsehariduse ja -õppe kohta”¹⁷⁷. 2020. aasta detsembri seadusega kehtestas **Kreeka** uue kutseharidust ja -õpet ning elukestvat õpet käsitleva õigusraamistiku. Uue seadusega nähti ette ka oluline kutsehariduse ja -õppe juhtimise reform, mille raames moodustati riiklik nõuandev organ (kutsehariduse ja -õppe keskne nõukogu), kuhu kuuluvad haridus- ja muude asjaomaste ministeeriumide, tööandjate ning töötajate ühenduste ja kodade esindajad. Võetud on olulisi meetmeid, et vältida kattuvusi, võtta rohkem arvesse tööturu vajadusi ja toetada sõltumatust kutsehariduse ja -õppe pakkujate tasandil. **Leedu** kiitis 2020. aastal heaks uue menetluse õpipoisiõppe, töötamise, iseseisvalt õppimise või muud liiki õppimise tulemusena omandatud pädevuste hindamiseks. Uus hindamismenetlus on jõus alates 2021. aasta septembrist ning see hõlmab nii praktiliste oskuste hindamist kui ka standardse testi abil põhiliste (teoreetiliste) teadmiste hindamist. Selle üle teevad järelevalvet pädevushindamise komisjonid, kuhu kuuluvad ettevõtjate delegeeritud erialaspetsialistid. **Hispaanias** võeti 2020. aasta juulis vastu kutsehariduse ja -õppe ajakohastamise kava. Lisaks menetletakse parlamendis praegu seadust, mille eesmärk on luua duaalne lõimitud kutseõppesüsteem, mis hõlmab nii alusõpet kui ka jätkuõpet kutsekvalifikatsiooni ja -tunnistuste andmiseks. Ettepanekus käsitletakse 11 strateegilist valdkonda, et ajakohastada kutsehariduse ja -õppe pakkumist, toetada õpipoisiõpet ja VKEsid. **Poola** võttis 2021. aastal vastu õigusakti kutseõppe läbinute jälgimissüsteemi kohta. Selles on sätestatud ministeeriumi uus kohustus jälgida keskkooli lõpetanute karjääriarengut. Jälgimise eesmärk on tagada tagasiside erinevate tööstuslike, tehniliste ja üldkeskkoolide ning keskkoolile järgnevate koolide lõpetanute karjääriarengu kohta. **Rumeenia** taaste- ja vastupidavuskavas nähakse ette duaalse haridussüsteemi reform, et rahuldada üliõpilaste ja tööturu vajadusi, eelkõige suurendades kvalifikatsioonide ja lõpetajate arvu ning tagades duaalse haridussüsteemi õpilastele juurdepääsu tehnilisele kõrgharidusele.

Liikmesriigid pööravad rohkem tähelepanu rohepöörde toetamiseks vajalikele oskustele. Mõned liikmesriigid võtsid vastu ja rakendasid riiklikke meetmeid, et toetada rohepöördeks vajalike oskuste omandamist. Näiteks ajakohastasid **Saksamaa** ametiasutused 2020. aastal koostöös teadlaste ja sotsiaalpartneritega kutsehariduse ja -õppe süsteemis keskkonnakaitse ja kestlikkuse valdkonna nn standardse ametikoha määratlust, mida kohaldatakse kõigi uute õpipoisiõppe õppekavade puhul ja mis on soovituslik kõigi olemasolevate õppekavade puhul. Uue ametikoha puhul on ette nähtud kuus rohepöörde valdkonna põhioskust ja -pädevust, mille kõigi valdkondade kõik õpipoisid peaksid õpipoisiõppe käigus omandama. **Malta** riiklik statistikaamet viis 2020. aastal läbi teise keskkonnahoidlike töökohtade uuringu. Selle peamine eesmärk oli ajakohastada 2016. aastal läbi viidud esimese keskkonnahoidlike töökohtade uuringu käigus kogutud andmeid ja võimaldada riiklikul oskuste nõukogul analüüsida põhjalikumalt, milliseid oskusi on vaja rohepöörde toetamiseks. Samuti avaldas **Malta** 2021. aasta oktoobris oma riikliku 2021.–

¹⁷⁶ [Repere metodologice pentru consolidarea achizițiilor din anul școlar 2019-2020-EDP \(edu.ro\).](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg_4.4.2)

¹⁷⁷ [Osnabrücki deklaratsioon.](#)

2030. aasta tööhõivepoliitika, mille eesmärk on anda töötajatele nõutavad oskused (sealhulgas rohelised kutseoskused), toetada ettevõtete kasvu ja töökohtade loomist ning tugevdada tööturuasutusi. **Rootsi** 2020. aasta keskkonnahoidlike töökohtade algatuse raames suunati töötud selliste rohelise sektori kutsealade koolitusele, mille puhul valitseb tööjõupuudus. Mõned ELi liikmesriigid kavandasid rohepööret toetavate oskustega seotud meetmeid taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete raames. Näiteks **Horvaatia** taaste- ja vastupidavuskava kohaselt toetatakse akrediteeritud täiskasvanuhariduse vautšerite rahastamist, millest 70 % peaks olema seotud rohepöördeks vajalike oskustega. **Rumeenia** kavandab taaste- ja vastupidavusrahastu investeeringuid, mille abil suurendada renoveerimissektori spetsialistide ja töötajate kutsealast suutlikkust, töötades välja energiatõhusa ehituse koolitusi. **Eestis** toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastust ettevõtjate rohepööret, näiteks investeerides täiendus- ja ümberõppemoodulite, sealhulgas koolituse üksikasjaliku sisu, struktuuri ja materjalide väljatöötamisse, et pakkuda rohepöördeks vajalike oskustega seotud koolitusi.

Liikmesriigid võtsid 2020. aastal meetmeid, et reageerida mõjudele, mida COVID-19 pandeemia avaldab täiskasvanuharidusele. Lisaks veebipõhise täiskasvanuõppe väljatöötamise kiirendamisele on mitmed riigid võtnud konkreetseid meetmeid, et reageerida pandeemia mõjudele. **Sloveenias** nähti täiskasvanuhariduse pakkujatele ette toetus pandeemia reageerimise seaduse (koroonaviirust käsitlev 5. pakett) raames. 2020. aastal rahastas **Rootsi** riik kogu täiskasvanuharidust (omavalitsuste vastutusala), laiendades toetusõiguslike inimeste ringi ja suurendades rahastust, et tagada koht enam kui 25 000 täiendavale õppijale. **Taanis** lihtsustati töötute juurdepääsu olemasolevale täiskasvanute õpipoisiõppe süsteemile ja suuremaid toetusi anti töötutele kutseõppes, keskendudes keskkonnahoidlike töökohtade ja hooldussektori jaoks vajalikele oskustele. **Saksamaa** föderaalasutused suurendasid täiskasvanuhariduse keskustele antavat toetust, keskendudes digioskustele ning kasutades ka taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid. **Luksemburg** pakkus taaste- ja vastupidavuskava raames digioskuste arendamiseks mõeldud vautšereid kõigile töötajatele, keda toetati lühendatud tööaja kava alusel. **Madalmaad** toetavad osana laiemast 1,4 miljardi euro suuruse eelarvega sotsiaalpaketest pandeemia tõttu enim kannatanute (näiteks noored, madalama kvalifikatsiooniga, rändetaustaga ja/või puudega inimesed ning füüsilisest isikust ettevõtjad, kellel ei ole töötajaid) täiendus- ja ümberõpet.

Märkimisväärne hulk liikmesriike käivitas seadusandlikke algatusi ja rakendas strateegilisi kavasid – sageli taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid kasutades –, et toetada täiskasvanute osalemist õppes kooskõlas sotsiaalõiguste samba 1. ja 4. põhimõttega (vastavalt: haridus, koolitus ja elukestev õpe ning tööhõive aktiivne toetamine). **Soome** hiljutise seaduse alusel asutati jätkuõppe keskus (JOK), mis koordineerib ja töötab välja tööealistele inimestele suunatud koolitusteenuseid, analüüsib oskuste arendamise vajadust, toetab piirkondlikke võrgustikke ning rahastab koolitustegevusi. **Kreeka** uue seadusega, mis käsitleb kutsehariduse, koolituse ja elukestva õppe riiklikku süsteemi, nähti ette elukestva õppe keskuste ajakohastamine. **Itaalia** lõi uute oskuste fondi ja kuulutas välja täiskasvanu oskuseid käsitleva riikliku strateegilise kava, mille eesmärk on vähendada madala kvalifikatsiooniga inimeste suurt osakaalu riigis. **Iirimaa** tuli välja uusi töövõimalusi käsitleva strateegiaga, mida rakendatakse järgmisel viiel aastal. Mitu riiki nägid oma taaste- ja vastupidavuskavade raames ette rahalise toetuse individuaalõppe vormis õppijatele. **Horvaatia** kavandas vautšerisüsteemi täiskasvanutele, kes osalevad tagatud kvaliteediga täiskasvanuõppeprogrammides, mis on kooskõlas Horvaatia kvalifikatsiooniraamistikuga. **Kreeka** nägi ette elukestvad oskuste omandamise kontod, et toetada täiskasvanute osalemist

õppimises. **Leedu** teatas oma taaste- ja vastupidavuskavas, et loob ühtse kontaktpunktina toimiva elukestva õppe platvormi, mis põhineb isiklike õppekontode põhimõttel. Need koos tugevdatud töökohapõhise õppe ja oskuste valideerimisega nähti ette ka **Läti** taaste- ja vastupidavuskavas. **Malta** teatas oma taaste- ja vastupidavuskavas ajakohastatud põhioskuste strateegia põhimeetmete rakendamise ning toetab ka täiskasvanud õppijatele mõeldud digiõppeplatvormi kasutuselevõttu. Malta võttis vastu ka oskuste arendamise kava, millega toetatakse VKEsid, kes võimaldavad oma töötajatele koolitusi. **Prantsusmaa** täiendab oma olemasolevat isiklike õppekontode süsteemi, et edendada digioskuste arendamist. **Tšehhi** koolitus- ja ümberõppesüsteemi läbivaatamise kava raames asetatakse tähelepanu keskmesse digioskused. Taaste- ja vastupidavusrahastust ja Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+) toetatava kava eesmärk on luua 14 piirkondlikku koolituskeskust, mida haldavad avalikud tööturuasutused. **Rootsi** kavatses hakata 2021. aasta detsembrist korraldama intellektipuudega täiskasvanud õpilastele mõeldud kutseõppekursusi. **Belgias** on vastu võetud mitu meetet – mõned neist taaste- ja vastupidavuskava raames –, millega toetatakse täiskasvanute oskuste arendamist: pikem avansina võetav puhkus õppivate töötajate jaoks ja isiklike õppekontode süsteemi loomine Flandrias ning projektid „Digistart“ ja „Täiendõpe – Valloonia“ Vallooonias. **Madalmaad** on loonud riikliku individuaalse õppe ja arengu fondi¹⁷⁸. **Luksemburg** hõlmas oma taaste- ja vastupidavuskavasse uute oskuste strateegia, et analüüsida praegust oskustevajadust ning kujundada ja rakendada tulevaste koolituste tegevuskava.

Väga tähtis on tõsta kõrghariduse kvaliteeti, seda eriti kolmanda tasandi hariduse omandamise määra suurendamise kontekstis. Mitu liikmesriiki on sellega seoses teatanud reformidest või need käivitanud. **Läti** viib ellu põhjalikku kõrgharidusreformi, mis näeb ette struktuurimuudatused kolme samba osas: juhtimine, rahastamine ja personal. Uue seaduse kohaselt jagunevad kõrgharidusasutused teadus-, kunsti - ja kultuuriülikoolideks, rakenduskõrgkoolideks ning rakenduskõrgkoolide kolledžiteks ning iga liigi suhtes kehtivad konkreetsed kvaliteedikriteeriumid. **Luksemburg** käivitas 2020. aasta oktoobris uue lühiajalise programmi, mille eesmärk on kaitsta noori töötuse eest. Uus keskharidusjärgne koolitus „Diplom+“ toimub paindliku kahesemestrilise programmina, mis on suunatud keskhariduse omandanud noortele, kes ei ole veel astunud kõrgkooli ega asunud tööle. Programmi võib igal ajal katkestada, kusjuures läbitud moodulite kohta väljastatakse tunnistused, ning programm annab osalejatele õiguse saada õppetoetusi. **Belgia** (Flandria) hiljuti heaks kiidetud kõrghariduse edendamise fond hõlmab reformi- ja investeerimispaketti, millel on kolm peamist eesmärki: muuta kõrgharidussüsteemi koolituspakkumine otstarbekamaks, sealhulgas selle tööturu jaoks asjakohasemaks ja paindlikumaks muutmise kaudu; toetada elukestvat õpet kõrgharidussüsteemis; kasutada optimaalselt digiõppevõimalusi.

Pandeemiast tingitud majanduslangus tabas noori rängalt ja tegi neist esmatähtsa toetusrühma, keda toetati eelkõige õpipoisiõppe tõhustamise kaudu. Näiteks **Belgias** (Flandrias) suurendas valitsus õpipoisiõppe pakkujatele antavat preemiat 1 000 euro võrra, kasutades REACT-EU raames saadaolevaid vahendeid. **Belgias** (Vallooonias) on konkreetsetes sektorites õpipoisiõppeks kohti pakkuvatele tööandjatele antav preemia õpipoisiõppe nelja esimese kuu jooksul 390 eurot kuus. **Iirimaa** võttis vastu õpipoisiõppe edendamise kava, millega nähakse ette 2 000 euro suurune makse tööandjatele, kes pakuvad uusi kohti

¹⁷⁸ Aruande koostamise ajal ei olnud see meede riikliku taaste- ja vastupidavuskavaga seotud.

õpipoisiõppeks. **Austria** pakkus ettevõtjatele õpipoisiõppepreemiat (*Lehrlingsbonus*) ja 31. märtsini 2021 rahastati koolituse esimese aasta õpipoiste ülevõtmist ettevõtjatevahelise õpipoisiõppe kava raames.

Liikmesriigid suurendasid noortele suunatud värbamistoetusi kooskõlas sotsiaalõiguste samba 1. ja 3. põhimõttega (vastavalt: haridus, koolitus ja elukestev õpe ning võrdsed võimalused). **Iirimaa** pakkus kava JobsPlus raames tööandjatele täiendavaid värbamistoetusi, andes neile kahe aasta jooksul kuni 7 500 eurot alla 30aastaste töötute värbamiseks. **Küpros** pakkus värbamissiiimuleid 15–29aastaste noorte palkamiseks. Kavaga nähakse ette kuni 8 600 euro suurune palgatoetus iga uue palgatud töötaja kohta 10 kuu jooksul. ESFi vahendite toel kavatakse selle kava raames palgata ühe aasta jooksul 1 200 töötut noort. **Rumeenia** pakkus 2020. aasta lõpust 2021. aasta septembrini värbamistoetust nende 16–29aastaste inimeste värbamiseks, kes on end avalikus tööturuasutuses registreerinud. **Belgias** nägi Brüsseli valitsus kuueks kuuks ette alla 30 aasta vanuste töötute värbamise toetuse summas 500 eurot kuus. **Kreeka** kuulutas välja uue programmi, mis on suunatud 18–29aastastele varasema töökogemusega noortele ja mis käivitatakse 2022. aasta jaanuaris. Toetust antakse 6 kuu jooksul ja see koosneb kahest osast: 600 eurot noorele isikule ja 600 eurot värbavale ettevõtjale. Nagu on välja toodud toimivate tööhõive aktiivse toetamise meetmeid (EASE) käsitlevas soovitusel (vt sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast 1), võib värbamissiiimulite kombineerimine täiend- ja ümberõppemeetmetega ning tööturuasutuste tõhustatud toetustega mängida töökohtade loomise toetamisel ning töökohavahetuse lihtsustamisel olulist rolli.

Liikmesriigid võtsid vastu uued noortele suunatud töö ja koolitusega seotud toetusmeetmed, milleks tõhustatakse avalike tööturuasutuste teenuseid kooskõlas tõhustatud noortegarantii ja sotsiaalõiguste samba 4. põhimõttega (tööhõive aktiivne toetamine). Noortegarantii rakendamisel on endiselt keskne roll avalikel tööturuasutustel ja paljud neist on käivitanud noortele suunatud uute või täiustatud teenuste väljatöötamise protsessi. Mõned liikmesriigid kehtestasid uued noortele suunatud koolitusmeetmed. **Portugal** kehtestas avaliku halduse valdkonnas õppepraktika programmi (EstágiAP XXI), mis on suunatud kõrgharidusega noortele. Liikmesriigid on käivitanud või kavatsesid käivitada ka mitmeid avalike tööturuasutuste teenuste ning haridus- ja koolitussüsteemidega seotud struktuurireforme, millega toetatakse noorte tööalast konkurentsivõimet. Näiteks plaanitakse **Küprose** taaste- ja vastupidavuskava raames pakkuda noortele suuremat toetust meetmepaketi abil, mille eesmärk on jõuda suurema hulga NEET-noorteni ja uuendada avalike tööturuasutuste teenuseid. **Tšehhis** on seatud keskpika perioodi (kuni aastani 2025) eesmärk reformida taaste- ja vastupidavusrahastu ning Euroopa Sotsiaalfond+-i (ESF+) toetusel koolitus- ja ümberõppesüsteemi, arvates peamiste toetusesaajate hulka noored. Reformi raames luuakse kolmepoolne komisjon, kelle ülesanne on koordineerida elukestva õppe arendamist, ning 14 piirkondlikku koolituskeskust, mis jäävad avaliku tööturuasutuse vastutusalasse. **Eesti** taaste- ja vastupidavuskava raames otsustati vastu võtta tõhustatud noortegarantii, mis hõlmab täiustatud meedet „Minu esimene töökoht“ ning millega soodustatakse väikese töökogemusega noorte värbamist, pakkudes noortele nii koolitust kui ka palgatoetust. **Hispaania** võttis vastu noortegarantii +-i 2021.–2027. aasta kava, et täiustada institutsioonidevahelist koordineerimist, tugevdada koostööd erasektori ja kohalike omavalitsustega ning parandada haridus-, koolitus- ja tööturuteenuseid. Riik kavatses taaste- ja vastupidavusrahastu toetusel teha täiendavaid investeeringuid noorte tööhõive edendamiseks. Noorte rändajate aitamiseks hakkas **Saksamaa** pakkuma enam kui 470

noortele rändajatele suunatud teenust (*Jugendmigrationsdienste*), millega keskendutakse nende koolitustele ja tööturule integreerimisele. Rändajatest, sealhulgas pagulastest vanematega noori toetatakse mitmesuguste teenuste abil, mis hõlmavad muuhulgas tööle kandideerimise koolitust, uute meediakanalite kasutamise koolitust ja internetipõhist nõustamisteenust (*jmd4you*), mida pakutakse tasuta ja eri keeltes.

Liikmesriigid on käivitanud ka algatusi, millega parandatakse eakamate töötajate olukorda tööturul. Itaalia programmi *Garanzia Occupabilità Lavoratori* raames rakendatakse konkreetsetel vajadustel põhinevaid aktiivseid poliitikameetmeid, et soodustada kodanikupalga saajate tööturule kaasamist ning lühendatud tööajaga töötajate ja eakamate inimeste tööturule integreerimist. **Slovakkia** kavatseb kasutada taaste- ja vastupidavusrahastu toetust, et pakkuda digioskuste parandamise koolitust ja põhivahendeid 172 800 eakamale ja ebasoodsas olukorras olevale inimesele. Eakamad töötajad on ka üks mitmest **Sloveenia** taaste- ja vastupidavuskava sellise meetme sihtrühmast, mis käsitleb töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate täiend- ja ümberõpet digioskuste valdkonnas. Üle 55aastastele isikutele mõeldud digioskuste parandamise koolitused on ette nähtud ka **Küprose** taaste- ja vastupidavuskava raames. Samuti on eakamad inimesed üks sihtrühmadest **Malta** ajakohastatud tööhõivestrategia puhul, mille elluviimist toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastu vahenditest.

Liikmesriigid võtsid ajutisi meetmeid, et toetada lapsi kasvatavaid lapsevanemaid COVID-19 pandeemia ajal kooskõlas sotsiaalõiguste samba 9. (töö- ja eraelu tasakaal) ja 11. põhimõttega (lapsehoid ja laste toetamine). **Itaalias** antakse alates 2020. aasta oktoobrist kuni 2021. aasta lõpuni 1 000 euro suurust toetust lapsehoiuteenuse ostmiseks või siis suvelaagrites osalemiseks perioodil, mil õppetegevus koolis on peatatud. **Luksemburg** pikendas 17. juulini 2021 perioodi, mil lapsevanematel on õigus võtta perepuhkust seoses koolide või lastehoiuasutuste täieliku või osalise sulgemisega. Samuti pikendati 2021. aasta novembrini perioodi, mil inimestel on võimalus võtta peretoetuspuhkust, kui nad on sunnitud töötamise katkestama, et hoolitseda puudega täiskasvanu eest või vanema inimese eest, kes on olulisel määral kaotanud võime iseseisvalt toime tulla. **Rumeenias** antakse lapsevanematest töötajatele tasustatud töövabu päevi laste järele vaatamiseks, kui nende lapsed ei saa enam tundides osaleda, kuna COVID-19ga seotud epidemioloogilise uuringu tulemustest lähtuvalt on haridustegevus piiratud/peatatud. **Hispaanias** pakutakse kava „Hoolitseb minu eest“ (*Plan Mecuida*) alusel töötajatele paindlikumaid võimalusi võtta pandeemiast tingitud põhjustel üle alaealiste või vanemate isikutega seotud perekondlikud kohustused. Tööandja ja töötaja pidid kokku leppima konkreetsetes meetmetes, sealhulgas vajaduse korral töötaja tööaja kuni 100 % vähendamises (varasema kuni 50 %lise vähendamise asemel) ja palga proportsionaalses vähendamises. **Taanis** võivad lapsevanemad, kelle lapsed ei saa COVID-19 tõttu koolis käia või on COVID-19ga nakatunud, jääda lastega koju ning nad saavad lapsehoolduspuhkuse hüvitist. Algatus kestis 1. oktoobrist 2020 kuni 30. juunini 2021. **Belgias** kehtestas valitsus COVID-19ga seotud lapsehoolduspuhkuse, mille õigus antakse lisaks olemasolevale vanemapuhkuse õigusele ja mille puhul makstakse olemasoleva kavaga võrreldes suuremat toetust.

Liikmesriikides võetakse või tõhustatakse üha enam perekonnaga seotud puhkust käsitlevaid alalisi meetmeid. Kreeka võttis 2021. aasta juunis vastu seaduse, millesse on

hõlmatud töö- ja eraelu tasakaalu käsitleva direktiivi (EL) 2019/1158¹⁷⁹ sätteid, mis puudutavad lapsehoolduspuhkuse võimaldamist, isa- ja emapuhkuse pikendamist ning paindliku töökorralduse kehtestamist. Lisaks direktiivi miinimumnõuetele näeb seadus ette puhkused, mis lepitakse sotsiaalpartneritega eelnevalt kokku riiklikes üldistes kollektiivlepingutes (nt lapsehoolduspuhkus, kooliõpingutes järeleaitamise puhkus, haigete laste või puudega laste vanematele või üksikvanemaga perekondadele ette nähtud puhkus). **Itaalias** on kohustusliku isapuhkuse päevade arvu suurendatud seitsmelt kümnele päevale. **Hispaanias** asendati 2021. aasta jaanuarist isa- ja emapuhkus 16nädalase mitteülekantava vanemapuhkusega, mille eest makstakse palka täies ulatuses. **Prantsusmaal** pikendas 2021. aasta maist isapuhkust 11 päevalt 25 päevale. Neli päeva puhkuse 25 päevast on kohustuslikud ja lisanduvad kolmele puhkuspäevale, mida antakse lapse sünni ajal. **Madalmaades** saavad sünnitanud naiste partnerid alates 1. juulist 2020 täiendavalt viis nädalat puhkust. Seda täiendavat vanemapuhkust saab võtta lapse esimese kuue elukuu jooksul ning selle ajal maksab avalik tööturuasutus 70 % palgast. **Belgia** Flandria piirkonnas on kehtestatud täiendav sissetulekutoetus („julgestuspreemia“) töötajatele, kes võtavad avansina võetavat puhkust sugulaste eest hoolitsemiseks. Preemiasumma lisandub föderaalsete toetuseraldisele ja sõltub sektorist. **Bulgaarias** suurendas alates 1. oktoobrist 2021 oluliselt emapuhkuse teise aasta eest makstavat hüvitist, tõstes selle 380 Bulgaaria leevilt 650 Bulgaaria leevile (195 eurolt 330 eurole).

Kehtestatud on sihipärased meetmed, mille abil edendada naiste aktiivsust, suurendada nende oskusi ja toetada nende tööhõivet kooskõlas sotsiaalõiguste samba 2. (sooline võrdsuslikkus) ja 4. põhimõttega (tööhõive aktiivne toetamine). Selleks et toetada töötavate emade tööle naasmist ning soodustada töötamise ja perekonnaliikmete eest hoolitsemise aja sobitamist, suurendas **Itaalia** 50 miljoni euro võrra (732 miljoni euron) perepoliitikafondi, millest eraldatakse vahendid ettevõtjate võetavate selliste organisatsiooniliste meetmete toetamiseks ja tõhustamiseks, millega soodustatakse töötavate emade tööle naasmist pärast lapse sündi. Ka Itaalia taaste- ja vastupidavuskava raames on ette nähtud naistele suunatud aktiivse tööturupoliitika ja ettevõtluse toetamise meetmed. **Ungaris** toetatakse alates 2020. aasta oktoobrist asjaomase kavaga noorte lapsevanemate, eriti naiste täiend- ja ümberõpet, et hõlbustada nende tööturule sisenemist/tööturule naasmist. Selle kava alusel antakse 110–550 euro suurust stipendiumi (sõltuvalt koolituse intensiivsusest) 18aastastele või vanematele madala kvalifikatsiooniga lapsevanematele, kes saavad perehüvitist ning soovivad osaleda koolitusel, et lõpetada põhikooli 5.–8. klass, omandada keskharidus või läbida täiskasvanukoolitus. 3 miljardi Ungari forint (ligikaudu 8,3 miljonit eurot) suurune eelarve võimaldab toetada 2 500 inimese koolitamist. **Hispaania** taaste- ja vastupidavuskava hõlmab meedet, mille abil toetatakse naiste tööhõivet kolme põhivaldkonna kaudu: a) koolitused digi- ja rohesektori, pikaajalise hoolduse, ettevõtluse ja sotsiaalmajanduse valdkonnas; b) integreerimisvõimalused vägivalla või inimkaubanduse ohvriks langenud naistele; c) soolõime avalike tööturuasutuste iga-aastaste tööhõivekavade kõigis elementides. **Soomes** suurendab alushariduse ja lastehoiuga seotud tasusid käsitleva seaduse muudatus stiimuleid tööle asumiseks, eriti väikese ja keskmise sissetulekuga peredest pärit koduste lapsevanemate (kes on enamasti naised) jaoks. Seadusemuudatusega (mis on jõus 1. augustist

¹⁷⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1158, milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalu ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL.

2021) vähendatakse alushariduse ja lastehoiuga seotud tasusid kõigi sissetulekutasemete puhul, suurendades sissetulekukünnist 31 %. Seeläbi võimaldatakse tasuta alusharidust ja lastehoidu ligikaudu 20 000 perele. Mitme lapsega pered saavad kasu venna või õe tasu vähendamisest, kuna teise lapse tasu on nüüd 40 % (seni oli see 50 %). **Sloveenia** taaste- ja vastupidavuskava raames toetatakse digiplatvormi, mis hõlmab töandjatele ja töötajatele suunatud vahendeid paindlike tööviiside edendamiseks, ning 135 projekti, millega luuakse kodus töötamise tingimused või ajakohastatakse neid, sealhulgas võimaldatakse eksperdiabi ettevõtte erivajaduste hindamisel ja kindlaksmääramisel.

Liikmesriigid käivitasid mitu meetet puudega inimeste tööhõive edendamiseks, sealhulgas ajutised meetmed COVID-19 kriisi mõju leevendamiseks. **Rumeenia** muutis 2020. aastal puudega inimeste õigusi ja ka diskrimineerimisvastast kaitset käsitlevat õigusraamistikku, et tagada võrdsed võimalused, juurdepääs töökohale ja kohustuste kohandamine vastavalt funktsionaalsele potentsiaalile. **Lätis** nähakse puudega inimesi käsitleva 2021.–2023. aasta kavaga ette meede, millega kohandatakse puudega inimese staatuse saamise eeskirju, kehtestatakse meetmed puudega inimeste tööturule kaasamiseks ning parandatakse juurdepääsu taristule. **Belgias** (Vallooonias) saavad kõige haavatavamad töötajad neile suunatud ja põhjalikumaid juhiseid. Arendatakse ka teabekeskusi, et pakkuda tuge konkreetsetel teemadel (nt vaimne tervis, puudega inimesed). **Prantsusmaa** kavandab meetmeid, mille abil parandada puudega ja vähem kvalifitseeritud avalike teenistujate juurdepääsu koolitusele ja tööalasele nõustamisele, nähes sealhulgas ette maksed ja vabad päevad. Selle meetmega tagatakse juurdepääs koolitusele ja võimalused töökoha vahetamiseks haavatavamate avalike teenistujate jaoks.

Mitu liikmesriiki on vastu võtnud meetmed, et **edendada puudega inimestele töökohtade loomist sihipäraste värbamisstiimulite pakkumise kaudu** kooskõlas sotsiaalõiguste samba 3. ja 17. põhimõttega (võrdsed võimalused ja puudega inimeste kaasamine). Seoses COVID-19 pandeemiaga suurendas **Austria** kolmeks kuuks puudega inimestele makstava palgatoetuse summat 50 %. Samuti suurendati ajutiselt (kuni septembrini 2021) 50 % nende töökindlustushüvitist. Ettevõtjatel on kohustus võtta tööle üks registreeritud puudega inimene iga 25 palgatud töötaja kohta, kui nad seda ei tee, on nad kohustatud maksma iga palkamata töötaja eest igakuist kompensatsioonimaksu. Kompensatsioonimaks eraldatakse puudega inimeste tööturule integreerimise toetamiseks. **Belgia** (Brüsseli piirkond) on taaste- ja vastupidavuskava raames ette näinud preemiasüsteemi, millega toetatakse töandjaid puudega inimeste integreerimise protsessis. **Tšehhi** suurendas puudega inimeste töölevõtmise toetamiseks antava toetuse maksimumsummat 800 Tšehhi krooni (ligikaudu 30 eurot) võrra ehk 13 600 Tšehhi kroonini (ligikaudu 525 eurot). **Madalmaad** suurendasid puudega noortele makstava hüvitise maksimummäära 25 %lt 70 %le miinimumpalgast töövõimega isikute puhul ja 75 %le miinimumpalgast töövõimetute isikute puhul. Noortel, kellel on õigus invaliidsushüvitistele ja kes asuvad tööle, on suurem sissetulek. Nende hüvitised säilivad, kui nad omandavad haridust, ning nad saavad edasi sotsiaaltoetust, kui nad töötamise lõpetavad.

Mõned liikmesriigid kehtestasid meetmed puudega inimeste hooldajate toetamiseks. Puudega inimestel on võrdne õigus elada iseseisvalt ja olla kaasatud kogukonda, millest

tulenevalt on vajalikud erisugused kogukonna- ja perepõhised teenused¹⁸⁰. Teenuste erinevat kvaliteeti, tööjõupuudust ja keerulisi töötingimusi silmas pidades suurendasid mõned liikmesriigid selles valdkonnas oma jõupingutusi. **Läti** viib seoses deinstitutionaliseerimisega ellu mitmeid projekte, arendades kogukonnapõhiseid teenuseid ja teenuste osutamiseks vajalikku taristut, tõstes sotsiaaltöötajate kvalifikatsiooni ja suurendades nende oskusi ning rahastades kogukonnapõhiseid teenuseid. **Malta** võttis vastu puudega inimeste õigusi käsitleva 2021.–2030. aasta riikliku strateegia, mis kohustab tugevdama isikliku abi süsteeme, millega võimaldatakse puudega inimestel elada edasi oma kodudes ja kogukondades. **Belgia** (Valloonia) töötab taaste- ja vastupidavuskava raames välja deinstitutionaliseerimisstrateegia ning investeerib eakamatele ja puudega inimestele kohandatud eluasemete tagamisse. **Slovakkia** suurendas puudega inimese eest hoolitsemise toetust miinimumpalga netosummani (31,70 euro võrra ehk 508,44 euron). Hooldustoetuse suurenemisest saavad sel aastal kasu ligikaudu 40 890 tööealist hooldajat ja ligikaudu 23 700 pensionäri. 11 820 toetusesaajat saavad kasu isikliku abistamise toetuse suurenemisest (4,18 eurolt 4,82 eurole). **Bulgaarias** tagatakse 43,5 miljoni euro suuruse investeeringu abil (mis tehakse REACT-EU toetusel) 53 000 eakama ja puudega inimese koduhooldus ning see puudutab 16 000 hooldajat. Välja on töötatud ka koolitusprogramm meditsiinispetsialistidele ja spetsialistidele koduhooldusega seotud sotsiaalteenuste valdkonnas. **Eesti** laiendas nende inimeste ringi, kellel on õigus saada puudega laste vanematele makstavat toetust, hõlmates ka kasuvanemad või eestkostjad, kes kasvatavad last üksi.

Mitu liikmesriiki käivitasid meetmed kolmandate riikide kodanike tööturule integreerimise toetamiseks. Soomes muudeti 1. oktoobrist 2021 välismaalaste seadust, et takistada võõrtööjõu ärakasutamist, parandada tööalase ärakasutamise ohvriks langenute õiguslikku seisundit ja edendada tööalase ärakasutamise hukkamõistmist. **Rootsi** võttis vastu nn intensiivse aasta algatuse, mis on suunatud uutele sisseelamisprogrammis osalejatele. Selleks, et hõlbustada nende integreerimist kohalikule tööturule, saavad osalejad valida, kas nad õpivad ühe aasta jooksul alates 2021. aastast rootsi keelt intensiivses tempos või töökohas läbitava täistööajaga õppepraktika kaudu, ning seda õpet kombineeritakse täiendavate tegevustega. Riik parandas ka elukestva õppe programme omavalitsuste tasandil ja haridusasutuste siseselt nende täiskasvanute jaoks, kellel on vaja parandada oma olukorda tööturul. Suuremat tuge pakutakse juhendamise, oskuste valideerimise, kutsehariduse ja -õppe ning rootsi keele õppe osas. Uutele tulijatele ja varjupaigataotlejatele, kellel on varasem töökogemus tervishoiu- või tervishoiualase hariduse valdkonnas, samuti eakamate inimeste hoolduse valdkonna personalile, näiteks hooldusabilistele või hooldusõdedele, võimaldatakse tööalaseid erikoolitusi.

Mitu liikmesriiki on võtnud meetmeid kolmandatest riikidest pärit võõrtöötajate, eelkõige kõrge kvalifikatsiooniga ja tööjõunappuses erialadele sobivate töötajate töölevõtmise lihtsustamiseks. Horvaatia võttis 2021. aastal vastu uue välismaalaste seaduse, millega kaotati kolmandate riikide kodanikele antavate töölubade aastakvoodid ning sätestati, et elamis- ja tööloa taotlusele tuleb lisada Horvaatia tööturuasutuse positiivne arvamus (välja arvatud mõne erandi korral, eelkõige ELi sinise kaardi omanike puhul). Muudatustega

¹⁸⁰ Puudega inimeste õiguste strateegias rõhutatakse, et oluline on tagada kvaliteetne, kättesaadav, isikukeskne ja taskukohane abi, mis hõlmab isiklikku abi, arstiabi ja sotsiaaltöötajate sekkumist, et aidata nii puudega inimesi kui ka nende perekondi.

nähakse ette tihedam koostöö haldusasutuste ja tööinspektsiooni vahel, et tugevdada töötajate õiguste kaitset.

2020. aastal kehtestasid liikmesriigid (või rakendasid edasi) erinevaid meetmeid, mille abil parandada roma laste osalemist haridussüsteemis ja nende juurdepääsu sellele. Bulgaaria nägi ette kohustusliku hariduse kõigile lastele alates neljandast eluaastast, et suurendada haavatavate laste osalemist alusharidussüsteemis. **Ungaris** on lasteaias käimine kohustuslik alates 3. eluaastast, kuid mitmed tegurid (nt erinevad eeskirjad, autonoomia, koolipiirkondade suurus, diskrimineerimisvastaste karistuste mudel) piiravad tegelikkuses selle meetme võimalikku positiivset mõju ja takistavad segregatsiooni tulemuslikku vähendamist. **Itaalias** kehtestati ministri määrusega uued sihipärased meetmed, millega edendatakse romade lapsi kaasavat haridussüsteemi. **Madalmaad** jätkasid selliste koolide toetusprogrammi rakendamist, kus pakutakse haridust haavatavatest rühmadest pärit õpilastele, näiteks romadest ja sintidest õpilastele. **Portugal** kehtestas stipendiumiprogrammid kesk- ja kõrgharidust omandavatele roma õpilastele. **Kreeka** hakkas 2020. aastal rakendama projekti „*Kaasavad koolid romadele*“ ja kehtestas stipendiumiprogrammi kõrgharidust omandavatele õpilastele. **Prantsusmaa** uues ministri dekreedis on esitatud kooli astumise taotlusele lisatavate dokumentide loetelu, et omavalitsused ei kehtestaks põhjendamatuid nõudeid (nt elektriarvete esitamine), mida mitteametlikes asundustes elavad inimesed ei suuda täita. Veel kehtestas mitu liikmesriiki, sh **Horvaatia, Iirimaa ja Hispaania**, meetmed romade ja travellerite ajalugu, kultuuri või keelt käsitlevate ainete lisamiseks haridussüsteemi ¹⁸¹. Nagu 2021. aasta ühises tööhõivearuandes märgitud, on enamik liikmesriike võtnud vastu romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevad riiklikud strateegiad. **Tšehhi** võttis hiljuti vastu romade kaasamist käsitleva uue, 2021.–2030. aasta strateegia, mille eesmärk on parandada romade haridustaset, koolitades õpetajaid töötama mitmekesiste klassidega, toetades koolieelset haridust ja pakkudes koolinõustamisteenust. **Slovakkia** haridusministeerium lõi kaasava hariduse osakonna ja määras ametisse kaasava hariduse eest vastutava riigisekretäri osaliselt selleks, et vähendada roma laste püsivalt suurt esindatust eriharidussüsteemis.

¹⁸¹ Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA), põhiõigusi käsitlev aruanne (2021). https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf

2.3. Suunis 7. Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine

Selles punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõivesuunist nr 7, mille kohaselt soovitatakse liikmesriikidel parandada tööturu toimimist ja muuta sotsiaaldialoog tulemuslikumaks. See käsitleb muu hulgas paindlikkuse ja turvalisuse tasakaalustamist tööturupoliitikas, tööturu killustuse vältimist ja tähtajatutele lepingutele ülemineku soodustamist ning aktiivse tööturupoliitika tulemuslikkuse tagamist. Need eesmärgid on kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba 4. (tööhõive aktiivne toetamine), 5. (kindel ja paindlik tööhõive), 7. (teave töötingimuse kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral), 8. (sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine), 10. (tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond) ja 13. põhimõttega (töötushüvitised). Olemasolevatele riiklikele tavadele tuginedes käsitletakse ka sotsiaaldialoogi edendamist ja koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Punktis 2.3.2 antakse ülevaade liikmesriikide poliitikameetmetest nendes valdkondades.

2.3.1. Põhinäitajad

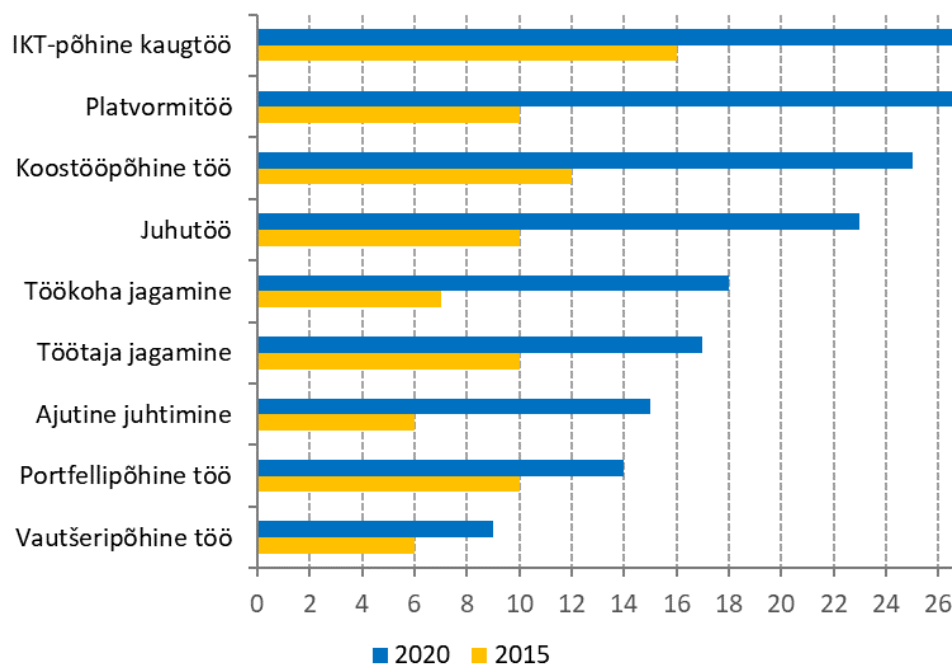
Viimastel aastatel on ELi tööturul eri tööhõivevormide hulk kiiresti kasvanud. Kuigi standardne tööhõivevorm on endiselt kõige levinum, on võimalike tööhõivevormide valik ELi liikmesriikides viimastel aastatel suurenenud ja see suundumus tõenäoliselt jätkub. Liikmesriikide uute töösuhteliikide analüüsile tuginedes on Eurofound jaganud uued tööhõivevormid üheksasse kategooriasse ja toonud välja nende põhiomadused¹⁸². Jooniselt 2.3.1 on näha selliste uute tööhõivevormide leviku areng liikmesriikides alates 2014. aastast, mis võib mõjutada töökohtade kvaliteeti ja töötingimusi nendes riikides (vt tekstikast nr 3). Kui 2015. aastal oli info- ja kommunikatsioonitehnoloogial (IKT) põhinev liikuv töö levinud näiteks 16 liikmesriigis, siis nüüd on sellest teada andnud kõik liikmesriigid. 2015. aastal märkis juhutööd kui uut töövormi kümme liikmesriiki ja 2021. aastaks on see levinud 23s ELi riigis. Suurim kasv registreeriti platvormitöö puhul, millest teatas aastatel 2013–14 ligikaudu kümme liikmesriiki ja mis on nüüd levinud kõigis liikmesriikides (täiendavat teavet platvormitöö kohta on toodud allpool)¹⁸³.

¹⁸² Lisateabe saamiseks vt Eurofound (2020), „New forms of employment: 2020 update“ (Uued tööhõivevormid: 2020. aasta versioon), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

¹⁸³ Märkus. IKT-põhise liikuva töö puhul osutatakse töökorraldusele, mille puhul tehakse tööd vähemalt osaliselt väljaspool inimese peamist kontorit info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid kasutades. Juhutöö all peetakse silmas „ebaregulaarset või lühiajalist tööd, mille puhul ei eeldata töösuhte pidevat jätkumist“ ning millega võib kaasneda ebaregulaarne ja ettearvamatu tööaeg või -graafik. Uute tööhõivevormide kohta lisateabe saamiseks vt Eurofound (2015), „New forms of employment“ (Uued tööhõivevormid), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

Joonis 2.3.1. Uued tööhõivevormid muutuvad ELis üha levinumaks

Uutena tuvastatud tööhõivevormid aastatel 2013/2014 vs. aastal 2020 (liikmesriikide arv)

Märkus. 2015. aasta andmed ei hõlma Eesti ja Malta andmeid. Luksemburgi andmeid ajakohastati 2021. aastal.

Allikas: Eurofound (2020), „New forms of employment: 2020 update“ (Uued tööhõivevormid: 2020. aasta versioon), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

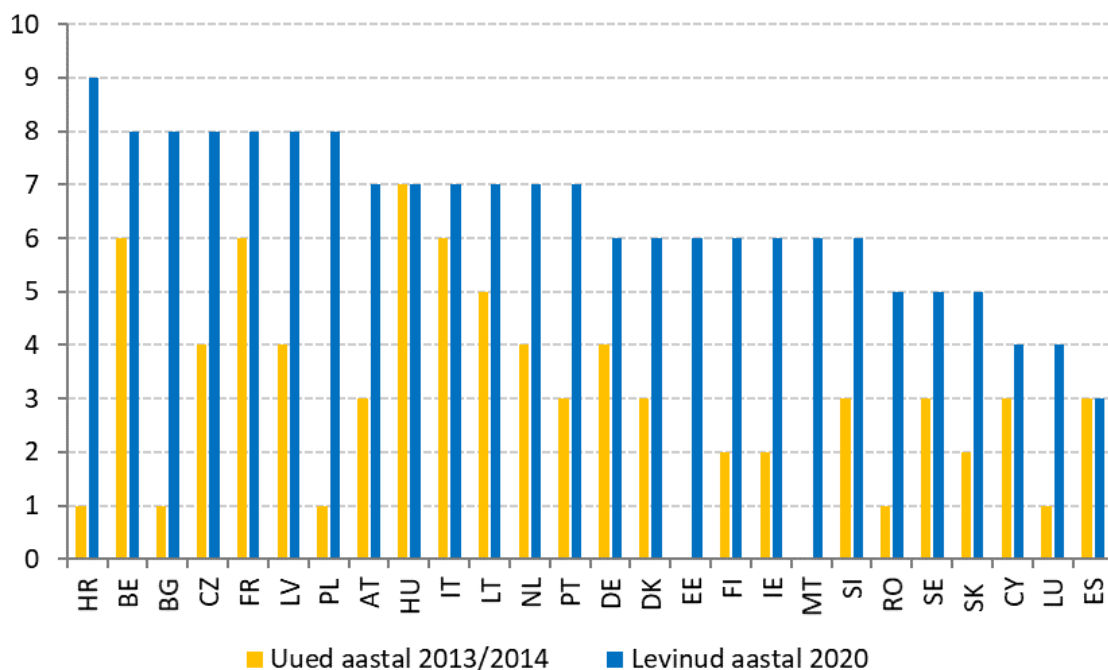
Tööhõivevormid liikmesriigiti erinevad, sealhulgas nii reguleeritud kui ka reguleerimata töö osas Eurofoundi kaardistamisega hõlmatakse igat liiki lepingutel põhinevad kõik tööhõivevormid, olenemata sellest, kas need kuuluvad üldise tööõiguse või erimääruste kohaldamisalasse, sealhulgas kollektiivlepingutel põhinevad vormid. Uusi tööhõivevorme võib esineda nii töötajate kui ka füüsilisest isikust ettevõtjate puhul või siis ainult ühe puhul nimetatud rühmadest. Nagu joonisel 2.3.2 näidatud, tuvastati Horvaatias aastatel 2013–2014 ainult üks üheksast eespool analüüsitud uuest tööhõivevormist, 2020. aastal aga juba kõik neist. Kolmteist liikmesriiki on tuvastanud seitse või enam tööhõivevormi. Seevastu Küprosel, Luksemburgis ja Hispaanias registreeriti 2020. aastal neist uutest tööhõivevormidest neli või vähem. Töövormide arvu suurenemine mõjutab tööturu paindlikkust ja tööhõivetingimusi asjaomastes riikides¹⁸⁴.¹⁸⁵ Valitsused ja sotsiaalpartnerid saavad kollektiivlepingute kaudu kasutada mitmesuguseid vahendeid, et tagada inimestele, keda need uued tööhõivevormid puudutavad, korralikud töötingimused ja sotsiaalne kaitse (vt punkt 2.3.2). Uute tööhõivevormide paljusus ning nende erinev mõju tööhõivele ja sotsiaalsetele tingimustele tekitab vajaduse olukorda pidevalt jälgida.

¹⁸⁴ Eurofound (2021), „Policy brief: First initiatives to improve the employment and working conditions of platform workers: What works“, (Poliitikaülevaade: esimesed algatused platvormitöötajate tööhõive- ja töötingimuste parandamiseks. Mis toimib?) Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg (avaldatakse peatselt).

¹⁸⁵ Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (2021), „Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems“ (Digilahendustel põhinevad uued töövormid ning poliitika mõju tööõigusraamistikele ja sotsiaalkaitsesüsteemidele), majandus- ja sotsiaalosakond, poliitikaülevaade nr 113.

Joonis 2.3.2. Liikmesriikides esinevate uute tööhõivevormide mahu ja ulatuse kaardistamine

Uute tööhõivevormide arv EL 27s. Aastatel 2013/2014 uuena tuvastatud töövormid vs. 2020. aastal levinud uued töövormid.

Märkus. 2015. aasta andmed ei hõlma Eesti ja Malta andmeid. Luksemburgi andmeid ajakohastati 2021. aastal. Allikas: Eurofound (2015; 2020) üksikasjalikum teave uute tööhõivevormide laadi ja nende mõju kohta.

Platvormitöö kasvab jõudsalt ja sellest saadavad tulud on viimase viie aastaga viiekordselt suurenenud, mistõttu on esile kerkinud õigusliku seisundi, töötingimuste ja sotsiaalkaitse kättesaadavusega seotud asjaomased küsimused. COLLEEMi teise uuringu tulemustele tuginedes anti 2021. aasta ühises tööhõivearuandes juba ülevaade platvormitöö levikust liikmesriikides. Kuigi platvormitööd kasutatakse veel suhteliselt piiratud määral,¹⁸⁶ on selle kasutamine kiiresti kasvanud ja asjaomaste osaliste tulu suurenes hinnanguliselt 3 miljardilt eurolt 2016. aastal ligikaudu 14 miljardi euroni 2020. aastal. Samal perioodil on ELis tegutsevate platvormide kaudu töötavate inimeste kogutulu kasvanud kaks ja pool korda, hinnanguliselt 2,6 miljardilt eurolt 2016. aastal 6,3 miljardi euroni 2020. aastal. Platvormide kaudu töötavad inimesed on sagedamini noored, meessoost ja kõrgema kvalifikatsiooniga, kuid nende profiil sõltub oluliselt asjaomase platvormitöö liigist¹⁸⁷. Naised on näiteks rohkem esindatud isiku- ja majapidamisteenuste ning hooldussektoris. Teine oluline tähelepanek

¹⁸⁶ 1,4 % uuringus osalenud 16 riigi tööealistest inimestest väidab, et nad töötavad rohkem kui 20 tundi nädalas, pakkudes teenuseid digitaalsete tööplatvormide kaudu, või et nad teenivad platvormitööd tehes vähemalt 50 % oma sissetulekust (0,9 protsendipunktiline langus võrreldes 2017. aastaga). 4,1 % töötajatest loetakse teisesteks platvormitöötajateks (st nad töötavad platvormi kaudu rohkem kui kümme tundi nädalas ja teenivad 25 % kuni 50 % oma sissetulekust platvormitööd tehes) (0,5 protsendipunktiline kasv võrreldes 2017. aastaga). Allikas: Urzi Brancati, C., jt (2020), „New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey“ (Uued andmed Euroopa platvormitöötajate kohta. Teise COLLEEMi uuringu tulemused), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

¹⁸⁷ Euroopa eksperdikeskus (2021), „Thematic Review 2021 on Platform work“ (Platvormitöö 2021. aasta temaatiline ülevaade), tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi tellitud kokkuvõttev aruanne (KE-02-21-914-EN-N).

tuleneb platvormitöö elukutsepõhisest analüüsist, eelkõige seoses töötajatega, kes töötavad tervisealase hädaolukorra ajal eesliini ametikohtadel¹⁸⁸. Mõnda neist tunnustati teatavates riikides kui elutähtsate kutsealade töötajaid ja seega tagati neile juurdepääs sotsiaalkaitsele, mõnede teiste töö- ja sissetuleku teenimise võimalused aga halvenesid. Keskne küsimus oli toetuskõlblikkus, mis sõltus sageli platvormide kaudu töötavate inimeste tööalasest staatusest, täidetavate tööülesannete liigist ja platvormi rakendatavatest juhtimismehhanismidest. Platvormitöö puhul oli 2021. aastal valdav tööalane staatus füüsilisest isikust ettevõtja. ELis tegutsevast kümnest platvormist üheksa liigitavad nende kaudu töötavad inimesed füüsilisest isikust ettevõtjateks¹⁸⁹.

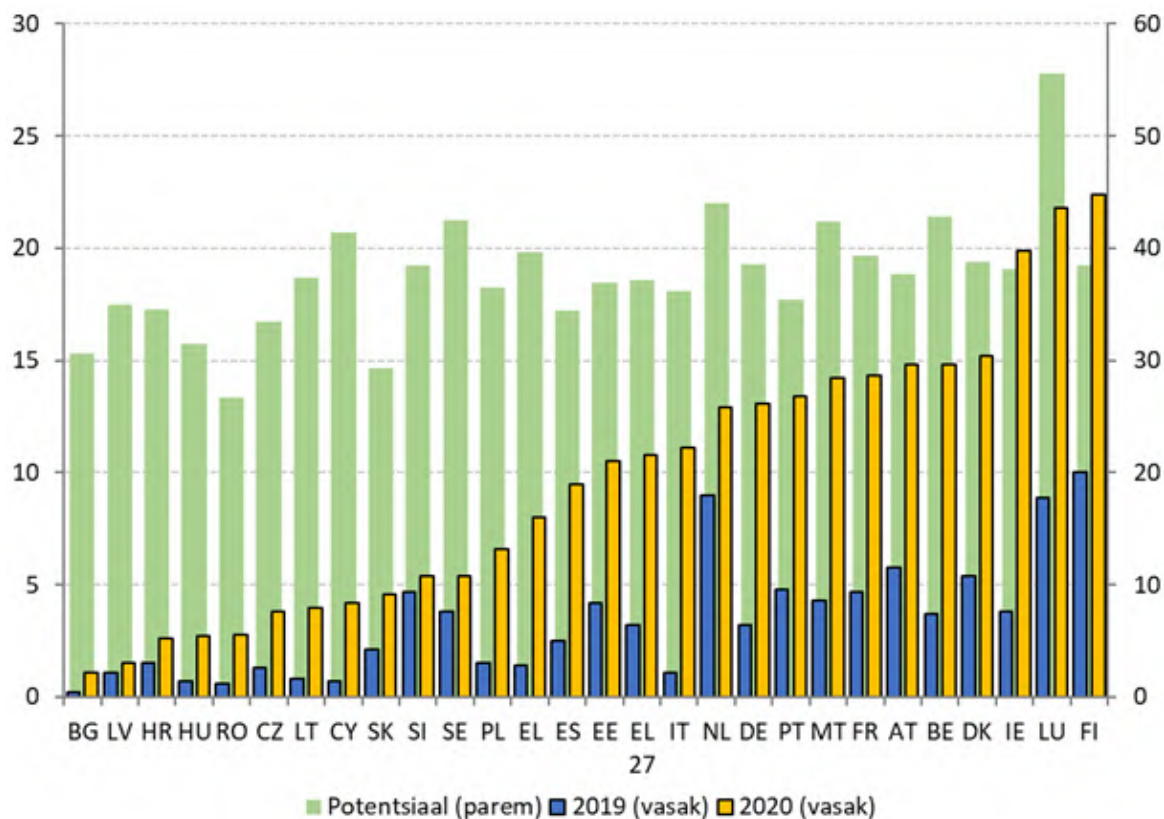
COVID-19 kriisiga seotud kaugtöö levik on toonud kaasa märkimisväärse muutuse mõnede töötajate töökorralduses, kuigi vanuse ja soo lõikes on täheldatavad erinevused. Regulaarsest kodus töötamisest teada andnud töötajate (15–64aastased) osakaal suurenes ELis 3,2 %lt 2019. aastal 10,8 %ni 2020. aastal (joonis 2.3.3). Nende töötajate osakaal, kes ütlesid, et töötavad kodus vähem regulaarsest (st ainult „mõnikord“), jäi eelmise aastaga võrreldes samaks (7,9 %). Kuigi 2020. aastal kasvas kodus töötavate inimeste osakaal kõigis vanuserühmades, oli see kõige suurem parimas tööeas inimeste puhul (25–49aastased; 11,6 %); neile järgnesid eakamad töötajad (50–64aastased; 10,4 %) ja seejärel nooremad töötajad (15–24aastased; 5,8 %). Samuti oli kõnealune osakaal naiste puhul (11,7 %) suurem kui meeste puhul (9,9 %).

¹⁸⁸ Mõistet on kasutatud vastavalt elutähtsate kutsealade töötajate loendile, mis on esitatud Euroopa Komisjoni suunistes, mis käsitlevad COVID-19 puhangu ajal töötajate vaba liikumise õiguse kasutamist (2020).

¹⁸⁹ W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica ja F. Shamsfakhr (2021). „Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models“ (Digitaalsed tööplatvormid ELis. Kaardistamine ja ärimudelid). Euroopa Poliitikauuringute Keskus.

Joonis 2.3.3. Pandeemia on hoogustanud kaugtöö levikut kõigis liikmesriikides

Tavaliselt kodust töötavate töötajate osakaal enne pandeemiat ja selle ajal (%; 2019 ja 2020, vasaktelg) kaugtöö potentsiaalse osakaaluga võrreldes (tööülesande analüüsi põhjal, paremtelg).

Märkus. Tavaliselt kodust töötavate töötajate osakaal liikmesriikide kaupa 2019. ja 2020. aastal ning kaugtöövõimalusega töö osakaal tööülesannete analüüsi põhjal.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsa_ehomp]; Eurofound ja Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus (2021), „What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market“ (Mis on juhtunud? COVID-19-ga seotud liikumispäärangud ja muutused tööturul), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast 3. Töö kvaliteet ja tööelu kvaliteet

Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel on võtmetähtsusega töö kvaliteedi mitmete tahkude edendamine. Selles tekstikastis käsitletakse ja hinnatakse kuut olulist tahku, milleks on töökeskkond, töötasu, töö intensiivsus ja tööaja kvaliteet, sugu, oskused ja karjääriväljavaated. Sotsiaalõiguste samba 20 põhimõttest 6 on pühendatud õiglase töötingimuste saavutamise küsimusele ning teised põhimõtted toetavad samuti kaudselt töö kvaliteedi tagamise tegureid (vt joonis 2.3.4). Komisjon tegi Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas ettepanekud konkreetsete algatuste kohta, mille abil selles valdkonnas täiendavaid edusamme teha.

Joonis 2.3.4. Sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtte ja töö kvaliteedi vaheline seos

Euroopa sotsiaalõiguste samm				
1. põhimõte: haridus, koolitus ja elukestev õpe	2. põhimõte: sooline võrdsuslikkus	3. põhimõte: võrdsed võimalused	4. põhimõte: tööhõive aktiivne toetamine	5. põhimõte: kindel ja paindlik tööhõive
6. põhimõte: palgad	7. põhimõte: teave töötingimuste kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral	8. põhimõte: sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine	9. põhimõte: töö- ja eraelu tasakaal	10. põhimõte: tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töokeskkond ning isikuandmete kaitse
11. põhimõte: lapsehoid ja laste toetamine	12. põhimõte: sotsiaalkaitse	13. põhimõte: töötushüvitised	14. põhimõte: miinimumsissetulek	15. põhimõte: sissetulek vanas eas ja pensionid
16. põhimõte: tervishoid	17. põhimõte: puudega inimeste kaasamine	18. põhimõte: pikaajaline hooldus	19. põhimõte: eluase ja abi kodututele	20. põhimõte: juurdepääs esmatähtsatele teenustele

Märkus. Tumedam sinine toon tähistab tugevamat seost töö kvaliteedi aspektidega.

Allikas: komisjoni käsitus, mis põhineb 2001. aasta Laekeni näitajatel¹⁹⁰ ja muudel allikatel.

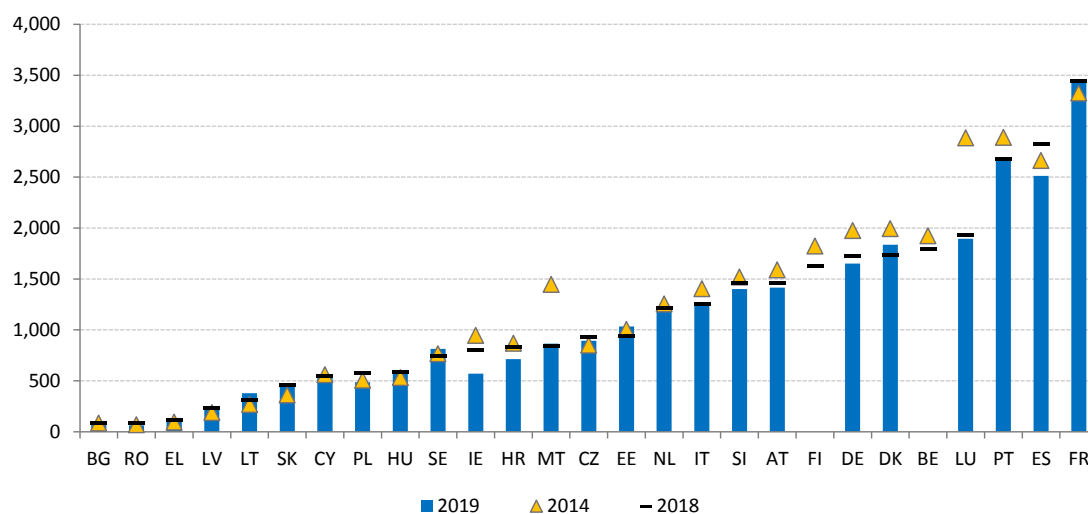
COVID-19 kriis on mõjutanud mitmeid töö kvaliteedi aspekte, eelkõige töötingimusi, tervishoidu ja tööohutust ning töökohakindlust.¹⁹¹ Nende töötajate puhul, kes osutavad isiklike teenuseid, töötavad kontaktirohketel või nn eesliini ametikohtadel,¹⁹² on tervise ja ohutusega seotud tööalased riskid ning üldine tööaeg sageli suurenenud. Kõige rängemalt on koondamised või lepingute pikendamata jätmine ja töötingimuste halvem prognoositavus mõjutanud noori ja madala kvalifikatsiooniga töötajaid ning tähtajaliste töölepingute alusel või väiksema sissetulekuga töökohtadel töötavaid töötajaid. Samuti on pandeemia mõjutanud naiste töö- ja eraelu tasakaalu rohkem kui meestel (vt punktid 2.2.1 ja 2.3.1). Ühtlasi on see tõstnud esile töötavate ja -kohtade ohutuse ja turvalisusega seotud aspektide tähtsuse. 17 liikmesriigi andmed näitavad, et tööõnnetuste arv on alates 2014. aastast vähenenud, kuid paranemise määr on olnud väike ja juhtumite arv on endiselt suur (joonis 2.3.5). Tööõnnetused mõjutavad oluliselt töötajate ja nende perekonna heaolu, kuna nendega kaasneb sageli märkimisväärne füüsiline või vaimne kahju (vt joonis X).

¹⁹⁰ Töö kvaliteedist sai oluline mõõde alates 2001. aastal toimunud Euroopa Ülemkogu Laekeni kohtumisest. COM (2001) 313.

¹⁹¹ Euroopa Komisjon (2020), „Labour Market and Wage Developments in Europe“ (Tööturu- ja palgasuundumused Euroopas); Eurofound (2021), „Living, working and COVID-19“, (Elu- ja tööolud ning COVID-19), e-uuring.

¹⁹² Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse määratluse kohaselt on eesliinitöötaja inimene, kelle töökohaga kaasneb suurem risk nakatuda COVID-19 viirusega, kuna ta ei saa oma tööd teha kodust ning see ei võimalda sotsiaalset distantseerumist. See hõlmab sageli tervishoiu-, pikaajalise hoolduse, jaekaubandus- ja sotsiaalvaldkonna töötajaid.

Joonis 2.3.5. Tööõnnetused – juhtumite määr (raskusaste: 4 või enam töövõimetuspäeva)

Märkus. Juhtumite määr on aasta jooksul toimunud õnnetuste arv 100 000 töötava inimese kohta. See statistika näitab iga riigi puhul tööõnnetuste suhtelist määrat töötava elanikkonna kohta. Belgia ja Soome kohta pole 2019. aasta andmed kättesaadavad.

Allikas: Tööõnnetused raskusastme kaupa [hsw_mi08].

Pandeemia on võimendanud ulatuslike suundumuste, eelkõige digiülemineku mõju, mis võib kaasa tuua olulisi muutusi töökorralduses ja -tingimustes. Digiüleminek, üleilmastumine ja demograafilised muutused on olnud ELi tööturgudel muutusi põhjustavad peamised tegurid, mis mõjutavad nii pakutavate töökohtade hulka ja kvaliteeti kui ka seda, kuidas ja kes neid töökohti täidavad. Kuigi kaugtööd ja paindlikku töökorraldust soodustavate võimaluste suurenemine võib hõlbustada tööturul osalemist,¹⁹³ püsivad senised soolise võrdsuslikkusega seotud probleemid ning tekkinud on uusi probleeme seoses hooldus- ja perekondlike kohustuste tasakaalustamatusesega. Digiplatvormid loovad küll uusi tööhõivevõimalusi, kuid nendega võivad kaasneda ka ebakindlad töötingimused. Samuti võib digitaalne automatiseerimine suurendada ettevõtete tõhusust ja võimaldada töötajate jaoks paindlikkust, kuid sellega seoses muutuvad ka ülesanded ja oskustevajadus, mistõttu kasvab teatavatel ametikohtadel töötajate puhul töökoha ja sissetulekuga seotud ebakindlus.¹⁹⁴

Rohepöörde võib nõuda töö kvaliteedi mitme olulise aspekti täiendavat arendamist. Vähesed CO₂-heitega majandusele üleminekuga seoses tekib eeldatavasti eri sektorites (muu hulgas näiteks puhastus, mahepõllumajandus, säästev ehitus, metsandus ja transport, ringlussevõtt ja taastuvenergia) uusi töövõimalusi. Siiski võib see avaldada mõju ka paljudele töökohtadele ELis, eelkõige CO₂-mahuka tegevusega seotud töökohtadele. Peamised tegurid, mis aitavad tulemuslikult toetada vajalikke töökohavahetusi ning piirata tööjõu- või oskuste nappust, on töökohtade säilitamist ja karjääri arendamist edendavad meetmed. Samal ajal on tööjõu ja sotsiaalse kohanemise tagamisel võtmetähtsusega rohepöörde jaotusliku mõju tõhus juhtimine. Paketi „Eesmärk 55“ ettepanekutega¹⁹⁵ pakutakse välja häid võimalusi arendada ja juurutada vähesed CO₂-heitega tehnoloogiaid ja

¹⁹³ Vt Eurofound (2020), „Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age“ (Kaugtöö ja IKT-põhine liikuv töö: digiajastu paindlik töö), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

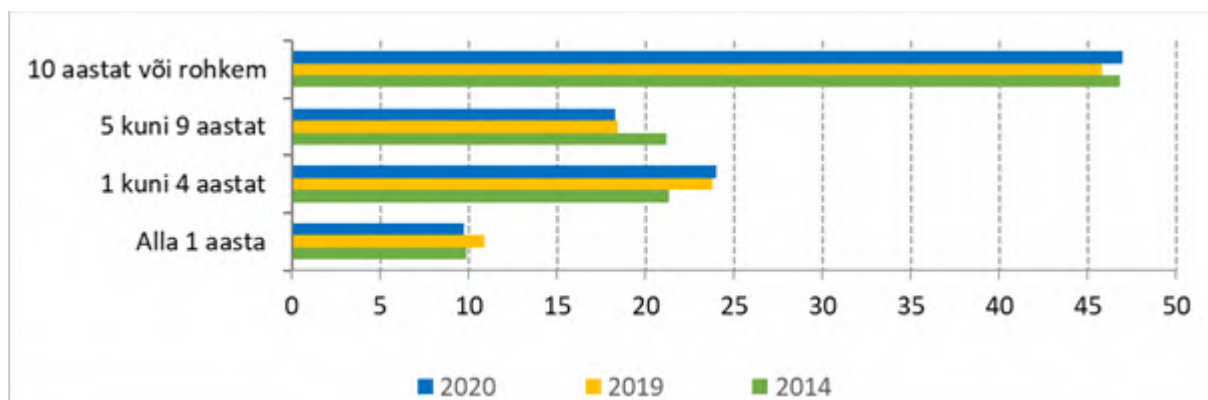
¹⁹⁴ OECD (2020), „What happened to jobs at high risk of automation?“ (Mis juhtus suure automatiseerimisriskiga töökohtadega?), töö tulevikku käsitlev poliitikaülevaade.

¹⁹⁵ Vt komisjoni teatis „Eesmärk 55“: ELi 2030. aasta kliimaeesmärgi saavutamine teel kliimanetraalsuseni“ [COM(2021) 550 final] ja komisjoni ettepanek kliimameetmete sotsiaalfondi loomise kohta [COM(2021) 568 final].

keskkonnahoidlikke töökohti. Paketi raames soovib komisjon anda liikmesriikidele suunised selle kohta, kuidas parimal moel käsitleda kliimapöörde sotsiaalseid ja tööalaseid aspekte.

Piisav palk on töötajate peamine motivatsioonitegur ning see mõjutab oluliselt töösuhte püsivust, töövõljakust ja sotsiaalset sidusust. Töötasul on oluline roll tööjõus osalemise, töövõljakuse ja majandustulemuste edendamisel (vt punkt 2.1.1) ning see on töö kvaliteedi põhielement. Eurofoundi hiljutise uuringu¹⁹⁶ andmetel kasvas ELis nende töötajate osakaal, kes peavad oma töötasu sobivaks, aastatel 2005–2015 43 %lt 51 %le: nende osakaal, kes sellekohase väitega ei nõustunud, jäi aga samaks (ligikaudu 30 %). Liikmesriikide näitajad erinevad siiski oluliselt. Aastatel 2005–2015 suurenes töötajate rahulolu palgaga mitmes Ida-Euroopa riigis (mis on järele jõuda püüdivate majanduste puhul ootuspärane), samas täheldati vastupidist suundumust (rahulolematuse kasvu) Hispaanias (+14 protsendipunkti), Iirimaa (+7 protsendipunkti) ning Prantsusmaal ja Luksemburgis (mõlema puhul +6 protsendipunkti). Kõige kõrgem oli rahulolutase Soomes (62 %), kus rahulolu suurenes aastatel 2005–2015 olulisel määral (26 protsendipunkti).

Joonis 2.3.6. Töösuhte pikkus ELis, palgatöötajad, 25aastased või vanemad (protsent)

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsa_qoe_4a2].

Töö kvaliteedi oluline aspekt on töö stabiilsus ning töö (suur) ebastabiilsus tähendab tavaliselt väiksemaid võimalusi inimkapitali arendamisel ning halvemat juurdepääsu sotsiaalkaitsele. Keskmise töösuhte pikkus (st, kui kaua on töötatud praegusel töökohal) on ELis aastatel 2014–2019 olnud langustrendis, seejuures on nende töötajate osakaal, kelle töösuhte pikkus on „alla ühe aasta“, suurenenud 1 protsendipunkti võrra ning nende töötajate osakaal, kelle töösuhte pikkus on „5–9 aastat“ või „10 aastat või rohkem“ vähenenud vastavalt 2,8 või 1 protsendipunkti võrra¹⁹⁷. See võib tuleneda muu hulgas majandussektoritevahelisest tööjõu jaotuse muutustest (vt punkt 1) ja uute tööhõivevormide leviku suurenemisest (vt punkt 2.3.1). Liikmesriikide ja töötajate ametialase staatuse lõikes esineb siiski märkimisväärsed erinevusi.

Töökeskkonna ja -tingimuste kvaliteet on seotud tehtava töö, tööaja korralduse ja töökohasuhetega. Mitme traditsioonilise tootmisvaldkonna elukutse (näiteks autode kokkupaneku ja keemiatoodete tööstuse operaatorid) puhul on automatiseerimise tõttu füüsiliste ülesannete arv oluliselt vähenenud; samal ajal muutuvad üha olulisemaks intellektuaalsemad ülesanded (nt kvaliteedi tagamine ja kontroll). See võib tähendada, et töö kvaliteet aja jooksul paraneb, eeldusel, et tööjõule

¹⁹⁶ Eurofound (2021), „Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework“ (Töötingimused ja jätkusuutlik töö: töö kvaliteediraamistikul põhinev analüüs), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. Märkus. Palga all peetakse silmas töötajate sissetulekut ehk palgatöötajate palka ja füüsilisest isikust ettevõtjate tulu.

¹⁹⁷ Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsa_qoe_4a2].

tagatakse tööülesannete muutuseks õiged oskused. Seevastu võivad töökohad, mida iseloomustavad kõrged tööalased nõudmised, näiteks ajasurve või füüsilise tervise riskitegurid (nt teatavat liiki valvetöö või platvormitöö), ning mille puhul nõutavate ülesannete täitmiseks sotsiaalset tuge tööl piisavalt ei ole, töötajate heaolu pikemas perspektiivis negatiivselt mõjutada (vt punkt 2.3)¹⁹⁸.

Mitu liikmesriiki on hiljuti võtnud meetmeid mõnes eespool nimetatud valdkonnas. Näiteks **Hispaanias** jõustati seadus, millega kehtestati õiguslik eeldus selle kohta, et toidukaupade ja pakkide kohalekande sektoris kohalekandeplatvormi vahendusel kohalevedu teostavad isikud osutavad teenuseid tavalise töösuhte tingimustel. Samuti laiendati sellega töötajate esindajate senist õigust saada teavet töökorralduses algoritmide kasutamise kohta. Need meetmed võivad olla hea alus, millele tuginedes vähendada ebakindlust töökoha ja sissetulekuga seotud väljavaadete suhtes, mida peetakse töö kvaliteedi olulisteks aspektideks. **Prantsusmaal** võeti vastu õigusaktid, mille eesmärk on edendada sotsiaaldialoogi platvormimajanduses (täpsema teabe saamiseks vt punkt 2.3.2). **Belgia** kehtestas kollektiivlepingutel põhineva isikliku õiguse saada koolitust ning kavandab isiklike õppekontode loomist. Samuti vähendas riik nõudeid eriotstarbelise avansina võetava puhkuse süsteemi suhtes, mis võimaldab pika tööstaažiga eakamatel töötajatel, kes töötavad raskete töötingimustega kutsealadel või finantsraskustes või restruktureerimisel olevates ettevõtetes, töötada kuni poole kohaga, et tagada nende vajadustele vastav töökeskkond.

Ulatuslik üleminek kaugtööle on toonud välja nii selle potentsiaali kui ka kitsaskohad, mis tekitavad uusi tööaja ja -tingimustega seotud küsimusi. Tervisealase hädaolukorra ajal on kaugtöö osutunud paljude ettevõtete jaoks oluliseks toimepidevuse tagamisel ja töötajate tervise kaitsmisel. Tavaolukorras võimaldab kaugtöö ühtlasi vähendada tööle sõitmise aega ning pakub töötajatele suuremat paindlikkust ning töö- ja eraelu tasakaalu, ettevõtetele aga suuremat tootlikkust ja tõhusust. Sellest hoolimata on kaugtöö muutnud piiri töö- ja eraelu vahel hägusemaks, tekitades pandeemia ajal kaugtöö korras töötajatele olulisi raskusi seoses tööaja või tööalase isoleeritusega¹⁹⁹. Nende töötajate osakaal, kes ütlesid, et töötavad 41–60 tundi nädalas, oli ainult kodust töötavate töötajate puhul suurem kui osaliselt kodust või ainult tööandjate ruumides töötavate töötajate puhul (vt joonis 2.3.7, vasakpoolne diagramm). Täheldatavad on ka soolised erinevused, kuna naiste seas oli rohkem neid, kes leidsid, et nad on suhteliselt sagedamini sunnitud oma töögraafikut ümber korraldama (sealhulgas töötama puhkeajal), sobitamaks tööd perekondlike kohustustega. Kui vaadelda osalise või täistööajaga ainult kodus töötavaid inimesi, siis oli tavatööajast rohkem töötavate inimeste osakaal naiste puhul suurem (25 %) kui meeste puhul (19 %). Kui vaadelda ainult kodus töötavaid lastega (vanuses 0–11) töötajaid, siis oli sooline erinevus suurem (35 % naistest võrreldes 23 %ga meestest). Andmed tõendavad ka seda, et kodus töötamise tundide arvuga koos suurenes tööalase isoleerituse kogemise sagedus (vt joonis 2.3.7, parempoolne diagramm). Ligikaudu 20 % töötajatest, kes töötasid 41–60 tundi kodus, tundsid end isoleerituna, samas nende puhul, kes töötasid sama palju tunde tööandjate ruumides, oli see näitaja 14 %. Valdkondade ja elukutsete lõikes esineb siiski olulisi erinevusi. Komisjoni jõupingutused täiendada ja

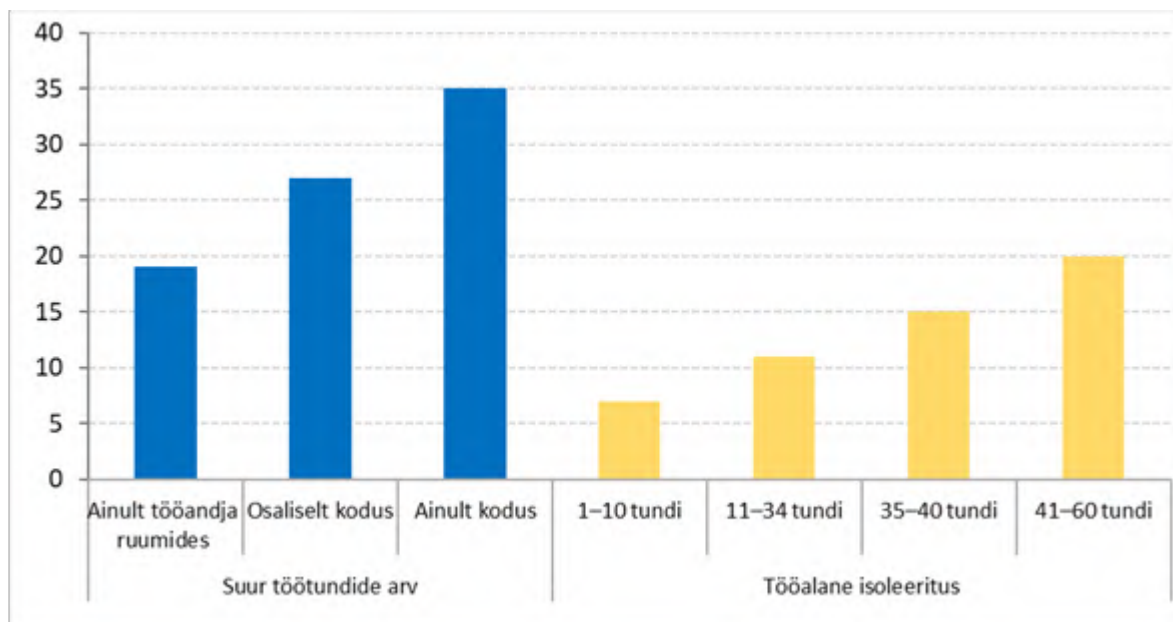
¹⁹⁸ Eurofound (2018), „New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality“ (Vanade ametikohtade uued ülesanded: muutust põhjustavad tegurid ning mõju töö kvaliteedile), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

¹⁹⁹ Allikas: Eurofound (2021), „Living, working COVID-19“ (Elu- ja tööolud ning COVID-19), e-uuring, 2. voor. Märkus. E-uuring viidi läbi kolmes voorus: aprillis 2020, juulis 2020 ja märtsis 2021. Riikide „kaugtööd teha võivate töötajate potentsiaalse osakaalu“ käsitus põhineb järgmisel hiljutisel uuringul: Sostero M., jt (2020), „Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?“ (Kaugtöövõimekus ja COVID-19 kriis: kas uus digilõhe?), Euroopa Komisjon, JRC121193.

toetada liikmesriikide poliitikameetmeid vaimse tervise valdkonnas võivad aidata mõningaid pandeemiast tulenevaid probleeme leevendada.

Joonis 2.3.7. Kaugtööle üleminek on tekitanud mõne töötaja jaoks raskusi

Nende töötajate protsent, kes töötavad 41–60 tundi nädalas; töötamise koha järgi (vasakpoolne diagramm). Nende täistööajaga töötajate protsent, kes tunnevad end tööalaselt isoleerituna; kodus töötatud tundide arvu järgi (EL 27, %, parempoolne diagramm).

Allikas: Eurofound (2021), „Living, working and COVID-19“ (Elu- ja tööolud ning COVID-19), e-uuring, II voor.

Tööturu killustatuse²⁰⁰ põhjustega tegelemine aitab kaasa töökvaliteedi parandamisele.

2021. aasta ühises tööhõivearuandes analüüsiti ulatuslikult tööturu killustatuse küsimust, sealhulgas käsitleti lepingupõhiseid kokkuleppeid (st tähtajatud vs. tähtajalised lepingud), liikmesriikide tööhõivekaitsealaste õigusaktide laadi ja mitmekesisust (st eeskirjad, millega reguleeritakse individuaalset ja kollektiivset palkamist ning töölepingute ülesütlemist tähtajaliste lepingute alusel töötavate töötajate puhul), samuti asjaomaste töötajate liike (muu hulgas nt mittevabatahtlikult ajutist tööd ja osajatööd tegevad töötajad). Tööturu killustatuse vähendamine aitab kaasa Euroopa sotsiaalõiguste samba 5. (kindel ja pindlik tööhõive) ja 7. põhimõtte (teave töötingimuse kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral) rakendamisele. Käesoleva analüüsiga ajakohastatakse ja täiendatakse eelmist analüüsi.

Tähtajalise töölepingu alusel töötamine²⁰¹ on pandeemia algusest alates vähenenud, kuid selle osatähtsus on mitmes liikmesriigis endiselt märkimisväärne.

Tähtajaliste töölepingute osakaal 20–64aastaste vanuserühmas vähenes ELis 2019. aasta keskmiselt 13,7 %lt 12,4 %le 2020. aastal, mis osutab suuremale töökohtade kadumise määrale võrreldes

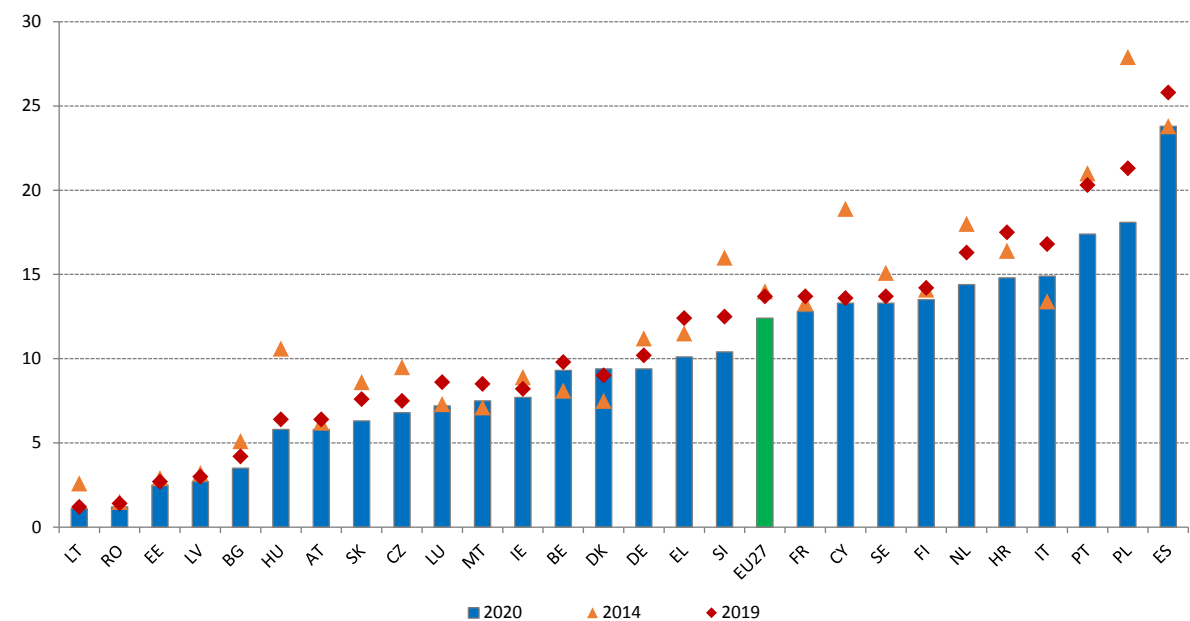
²⁰⁰ Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) määratluse kohaselt on killustatuse puhul tegemist tööturu jagunemisega eraldi alamturgudeks või segmentideks, mis oma tunnustelt ja käitumiseeskirjadelt erinevad, näiteks lepinguliste kokkulepete, jõustamise taseme või asjaomaste töötajate liikide poolest.

²⁰¹ Selle mõistega osutatakse nii ebatüüpilistele töölepingutele (näiteks pindlikud, tähtajalised, nõudmisel täidetavad ja nulltunnilepingud) kui ka renditöölepingutele, kuid ei peeta silmas osajatööd ega füüsilisest isikust ettevõtjaid, kellel pole töötajaid.

tähtajatu lepingu alusel töötajatega (keda töölevõtmist ja töölt vabastamist käsitlevad õigusnormid, lühendatud tööaja kavad ja muud töökohtade säilitamise meetmed paremini kaitsesid). Tähtajalise lepingu alusel töötajate suurima ja väikseima osakaalu erinevus liikmesriikide vahel on endiselt märkimisväärne (22,7 protsendipunkti), kuigi väiksem kui 2019. aastal (24,6 protsendipunkti). Kui vaadelda kvartaliandmeid, siis oli tähtajalise lepingu alusel töötajate (20–64aastased; hooajaliselt korrigeeritud) osakaal 2021. aasta teises kvartalis 13,2 %, mis tähendab 2020. aasta teise kvartali madala tasemega võrreldes 1,1 protsendipunktilist kasvu. See võib viidata sellele, et oluline osa tähtajalistel lepingutel põhinevatest töökohtadest, mis pandeemia ajal kadusid, on juba uuesti loodud. Riikide näitajad erinevad siiski suuresti²⁰². Liikmesriigid nagu Hispaania, Poola, Portugal, Itaalia, Horvaatia ja Madalmaad täheldasid, et aastatel 2019–2020 vähenes tähtajalise lepingu alusel töötavate töötajate osakaal nende riigis ligi 2 protsendipunkti võrra või rohkem. Siiski on enamikus neist riikidest üldine osakaal oluliselt suurem kui ELi keskmine, kusjuures Hispaania, Poola ja Portugali puhul on see üle 15 %. Väikseimad osakaalud (alla 3 %) registreeriti seevastu Leedus, Rumeenias, Eestis ja Lätis (vt joonis 2.3.8).

Joonis 2.3.8. Tähtajalise lepinguga töötajate osakaal 2020. aastal vähenes, kuid on mitmes liikmesriigis endiselt märkimisväärne

Tähtajalise lepinguga töötajate osakaal kõigi töötajate hulgas (20–64aastased), aastapõhised andmed

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [[lfsi_pt_a]].

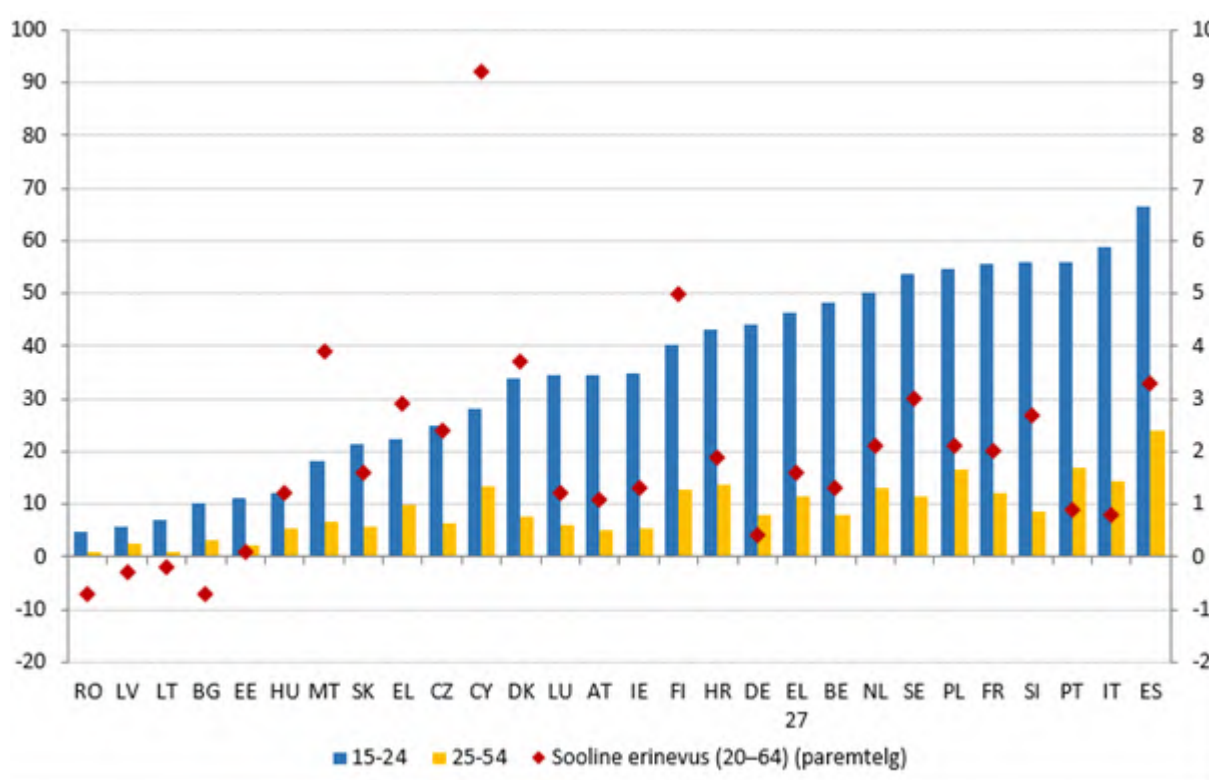
Kuigi tähtajaliste lepingute keskmine osakaal 2020. aastal vähenes, on need endiselt iseäranis levinud naiste, noorte ja väljaspool ELi sündinud töötajate seas. 2020. aastal oli tähtajalise lepinguga töötajate osakaal naistöötajate (vanuses 20–64 aastat) hulgas ELis 13,4 % (meeste puhul oli see näitaja 11,8 %) ning see vähenes aastatel 2019–2020 1,3 protsendipunkti võrra (meeste puhul 1,5 protsendipunkti võrra). Sooline tööhõivelohe tähtajalise lepinguga töötajate hulgas pisut suurenes – 2019. aasta keskmisele vastavalt

²⁰² Euroopa Komisjon (2021), „Labour Market and Wage Developments in Europe“ (Tööturu- ja palgasuundumused Euroopas), 2021. aasta aruanne, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus (avaldatakse peatselt).

1,3 protsendipunktilt 1,6 protsendipunktini 2020. aastal –, ent liikmesriikide vastavad näitajad erinevad praegu suuresti (vt joonis 2.3.9). Tähtajalise lepinguga töötajate osakaal naistöötajate hulgas oli 2020. aastal suurim Hispaanias (25,5 %), Poolas (19,2 %), Küprosel (18 %) ja Portugalis (17,8 %). Samal aastal oli tähtajalise lepingu alusel töötajate osakaal 15–24aastaste noorte töötajate hulgas palju suurem (46,3 %) kui 25–54aastaste (11,5 %) ja 55–64aastaste töötajate hulgas (6,1 %). Samuti oli 2020. aastal tähtajaliste lepingutega töötajate osakaal väljaspool ELi sündinud töötajate hulgas oluliselt suurem (20,9 %) kui ELis sündinud töötajate hulgas (15,5 %), kusjuures erinevus oli eriti silmatorkav (üle 10 protsendipunkti) Küprosel, Rootsis ja Portugalis, neile järgnesid Prantsusmaa ja Hispaania, mille näitajad olid vastavalt 7 ja 10 protsendipunkti.

Joonis 2.3.9. Ajutise lepinguga töötajate osakaal on kõigis liikmesriikides oluliselt suurem noorte inimeste (15–24aastaste vanuserühm) puhul ning täheldatavad on olulised soolised erinevused

Ajutise lepinguga töötajate osakaal töötajate koguarvus vanuserühma kaupa (%; vasakpoolne telg) ja sooline erinevus (%; parempoolne telg) ajutise lepinguga töötajate hulgas (2020).

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsa_etpgan].

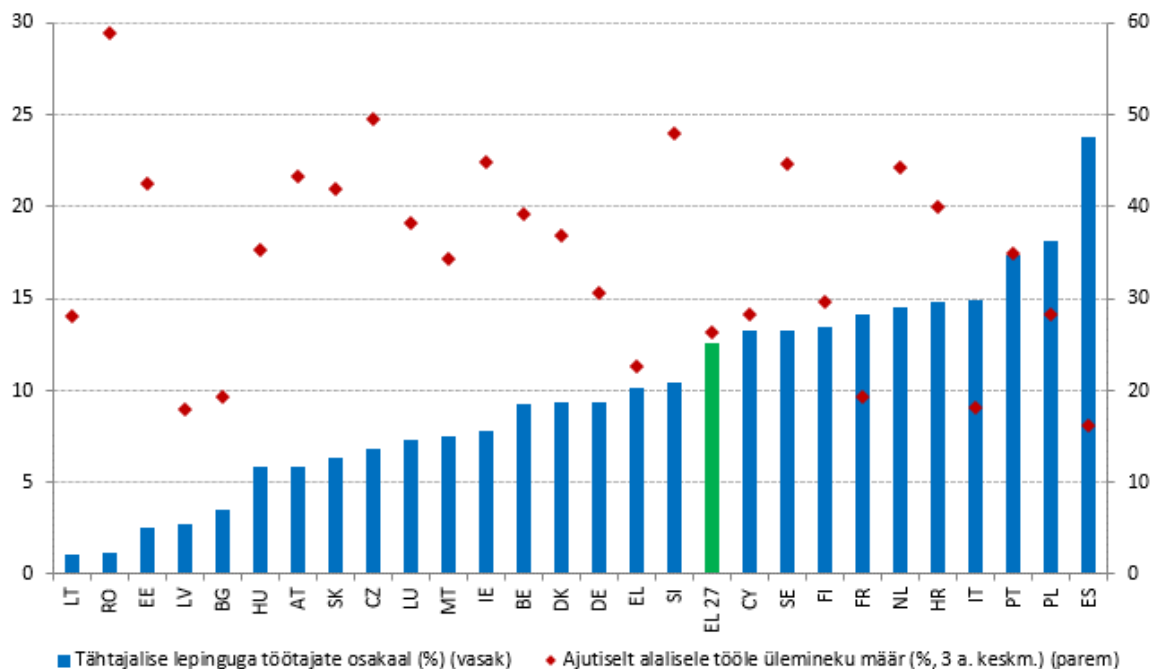
Sellised tähtajalised lepingud, mille kaudu saadakse hiljem püsiv töökoht, on üldise töökvaliteedi parandamisel võtmetähtsusega. Tööturu kahesust iseloomustab sageli tähtajaliste töölepingute suur osakaal ning madal tähtajalistelt lepingutelt tähtajatutele lepingutele ülemineku määr²⁰³. Mõni liikmesriik seisab sellega seoses silmitsi oluliste raskustega. Joonisel 2.3.10 on esitatud tähtajatult töölepingult tähtajalisele töölepingule

²⁰³ Eurofound (2019), „Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses“ (Tööturu killustumine: uute empiiriliste ja poliitiliste analüüside katsetamine), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

ülemineku määrad (esitatud on kolmeaastase perioodi ehk aastate 2018–2020 keskmine, et elimineerida majandustsüklitega seotud võimalike kõrvalekallete mõju) ja tähtajalise lepinguga töötajate osakaal kõigi töötajate hulgas (20–64aastaste vanuserühm). Kolmes liikmesriigis (Hispaania, Itaalia ja Prantsusmaa), kus tähtajalise lepinguga töötajate määr on kõrge, on ühtlasi madal tähtajatult töölepingult tähtajalisele töölepingule ülemineku määr (alla 20 %). Teistes riikides, nagu Horvaatia, Madalmaad ja Portugal, on tähtajalise lepinguga töötajate määr endiselt kõrge (ligikaudu 15 % või üle selle), kuid nende puhul on üleminekumäär kõrgem (üle 35 % Portugali puhul ning üle 40 % Madalmaade ja Horvaatia puhul). Seevastu Tšehhis, Eestis, Austrias ja Rumeenias on tähtajalise lepinguga töötajate määr madal (alla 7 %) ja tähtajatule lepingule ülemineku määr suhteliselt kõrge (üle 40 %).

Joonis 2.3.10. Tähtajaliste lepingute osakaal ja nendelt tähtajatutele lepingutele ülemineku määr on eri liikmesriikides väga erinev

Tähtajalise lepinguga töötajate protsent töötajate koguarvust (20–64aastaste vanuserühm) 2020. aastal ja tähtajatule töölepingule ülemineku määr (aastate 2018, 2019 ja 2020 keskmine väärtus).

Märkus. Saksamaa, Iirimaa, Itaalia, Läti ja Slovakkia kohta ei ole töötajate ülemineku 2020. aasta määrad veel kättesaadavad. Läti väärtus on 2017. aasta kohta; Slovakkia väärtus on 2016. aasta kohta.

Allikas: Eurostati tööjõu-uuring [lfsq_etpga] ning sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika [ilc_lvh132].

Mõnes liikmesriigis on mittevabatahtlikult tähtajalise lepingu alusel töötavate töötajate osakaal endiselt märkimisväärtne. Mittevabatahtlikult tähtajalise lepingu alusel töötavate töötajate (15–64aastased) osakaal on viimastel aastatel EL 27s aeglaselt, kuid pidevalt kahanenud – 8,8 %lt 2016. aastal 7,9 %le 2019. aastal ja 6,8 %le 2020. aastal. Mõnes liikmesriigis on tähtajalise lepingu sõlmimise peamine põhjus endiselt see, et alalist töökohta on raske leida. Mittevabatahtlikult tähtajalise lepingu alusel töötavate töötajate seas on tööga rahulolu tase sageli madalam, mis võib pärssida nende tulemuslikkust, oskuste omandamist ja tööalast arengut. Liikmesriikide näitajad erinevad endiselt suurel määral (kuni 19 protsendipunkti). Liikmesriikides nagu Hispaania, Portugal, Küpros, Horvaatia ja Itaalia väidavad enam kui 12 % tähtajalise lepinguga töötajatest, et nad ei ole suutnud leida alalist töökohta. Itaalias ja Hispaanias kaasneb selle näitajaga ka madal tähtajaliselt tähtajatule

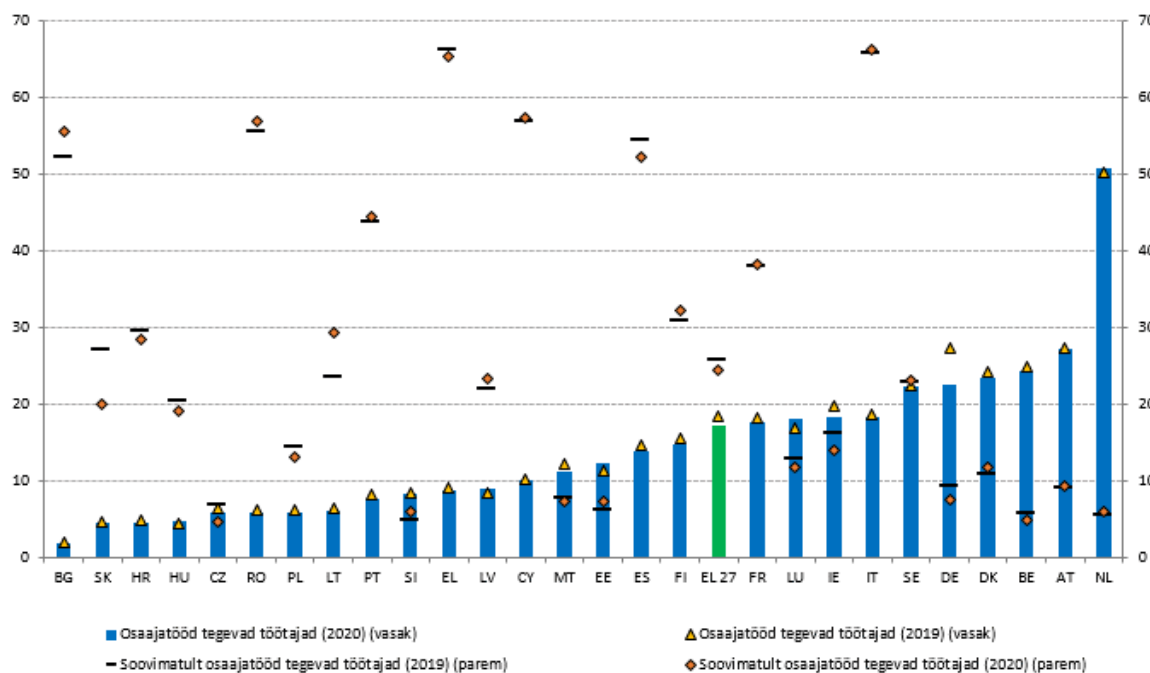
töölepingule ülemineku määr (vt joonis 2.3.10). Seevastu on kõige madalamad mittevabatahtlikult tähtjalise lepingu alusel töötavate töötajate määrad registreeritud Eestis, Austrias, Leedus ja Saksamaal, kus vastava näitaja väärtus jääb alla 1 %²⁰⁴.

Kuigi 2020. aastal vähenes osaaajatöö osakaal eelneva aastaga võrreldes kogu ELis , teeb mittevabatahtlikult osaaajatööd endiselt märkimisväärne osa töötajatest. Osalise tööajaga töötajate (vanuses 15–64 aastat) osakaal ELis oli 2020. aastal 17,2 % ehk 1,2 protsendipunkti võrra väiksem kui 2019. aastal. Kuue riigi (nimelt Madalmaad, Austria, Belgia, Taani, Saksamaa ja Rootsi) puhul oli selle näitaja väärtus 2020. aastal üle 20 %, kuid nelja riigi (Bulgaaria, Slovakkia, Horvaatia, Ungari) puhul jäi see alla 5 % (vt joonis 2.3.11). Osaaajatöö protsent vähenes 2020. aastal 2019. aastaga võrreldes kõige enam Saksamaal (4,7 protsendipunkti võrra), Eesti ja Luksemburgi puhul aga see protsent samal perioodil suurenes (ligikaudu 1 protsendipunkti võrra). Mittevabatahtlikult osaaajatööd tegevate töötajate osakaal osalise tööajaga töötajate seas (15–64aastaste vanuserühm) on ELis viimastel aastatel olnud langustrendis ja vähenes 2020. aastal 24,4 %le (mis on 1,4 protsendipunkti võrra väiksem kui 2019. aastal ja ligikaudu 8 protsendipunkti võrra väiksem kui 2014. aastal). Kuue liikmesriigi (nimelt Itaalia, Kreeka, Küpros, Rumeenia, Bulgaaria ja Hispaania) puhul on selle näitaja väärtus suurem kui 50 %, teiste riikide (st Tšehhi, Belgia, Sloveenia ja Madalmaad) puhul aga 6 % või väiksem. Mittevabatahtlikult osaaajatööd tegevate töötajate osakaal vähenes aastatel 2019–2020 märkimisväärselt Slovakkias (7,1 protsendipunkti võrra). Seevastu suurenes see näitaja samal perioodil Leedus (5,9 protsendipunkti võrra) ja Bulgaarias (3,4 protsendipunkti võrra). Teistes liikmesriikides on muutus olnud vähem märgatav (alla 2,5 protsendipunkti).

²⁰⁴ Allikas: Eurostati andmebaas [tesem190].

Joonis 2.3.11. Osaajatöö osakaal ja seda mittevabatahtlikult tegevate töötajate osakaal on liikmesriigiti suuresti erinev

Osalise tööajaga töötajate osakaal kõigi töötajate seas (15–64aastased) ja mittevabatahtlikult osaajatööd tegevate töötajate osakaal kõigi osalise tööajaga töötajate seas (15–64aastased), aastapõhised andmed, protsendid.

Märkus. Saksamaa aegreas esineb lünk.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsi_pt_a] ja [lfsa_eppgai].

Töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjate (või üksikettevõtjate) osakaal on endiselt suur.

Füüsilisest isikust ettevõtjad võivad teatavas kontekstis varjata palgatöö tegemist või tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana näiliselt. 2020. aastal oli töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjaid (vanuses 15–64 aastat) ligikaudu 15,8 miljonit. See arv on 2019. aastaga võrreldes 0,8 miljoni võrra kasvanud, kuid jääb ligikaudu 1,2 miljoni võrra väiksemaks 2014. aastal registreeritud tipptasemest. Töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjate (vanuses 15–64 aastat) osakaal on eelmise aastaga võrreldes veidi suurenenud (0,5 protsendipunkti võrra), ulatudes 8,2 %ni töötajate koguarvust. Liikmesriikide ja sektorite näitajad erinevad siiski suurel määral. Füüsilisest isikutest töötajate määr oli kõige kõrgem (üle 13 %) neljas liikmesriigis (Malta, Madalmaad, Belgia ja Hispaania), samal ajal Austrias, Rootsis, Saksamaal ja Taanis oli see väiksem kui 5 % või sellele ligilähedane²⁰⁵. Endiselt on oluline tagada kõigile, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjatele, juurdepääs sotsiaalkaitsele, seda ühtlasi selleks, et vähendada ebakindlust pandeemiast ja selle sotsiaalmajanduslikest tagajärgedest mõjutatud olukorras.

COVID-19 kriis on mõjutanud mitmeid tegevusalasid, mille puhul tehakse tavaliselt rohkem deklareerimata tööd, ning seejuures vajavad mõned sektorid ja töötajate kategooriad põhjalikumat järelevalvet. Paljud tegevusalad, mille puhul tehakse olulisel määral deklareerimata tööd, hõlmavad otsest ja intensiivset sotsiaalset kontakti (nt majutus- ja toitlustusteenuste valdkond, kunsti-, meelelahutus- ja vaba aja valdkond ning majapidamisteenuste valdkond). Samal ajal on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

²⁰⁵ Allikas: Eurostati andmebaas [tqoe4a3] ja tööjõu-uuring [lfsa_egaps].

ulatuslik kasutamine ning platvormimajanduse rolli suurenemine toetanud tööjõu pakkumise ja nõudluse vastavusseviimist nendes sektorites. Tööinspeksiooni käsitlevatest esialgsetest 2020. aasta andmetest nähtub, et paljudes riikides on täheldatav oluline vähenemine 2019. aastaga võrreldes. 19 liikmesriigis inspekteeritakse aasta jooksul vähem kui 10 % tööandjatest²⁰⁶. Kõnealuse nähtuse käsitlemisel ning kõigile piisava töotervishoiu ja tööohutuse ning sotsiaalkaitse tagamisel nähakse võtmeteguritena tööinspeksioonide suutlikkuse suurendamist ja selliste stiimulite andmist, mis aitavad edendada deklareerimata töö asendamist ametliku tööga. Alates 2021. aasta maist kuulub deklareerimata töö vastase tegevuse Euroopa platvorm Euroopa Tööjõuameti (ELA) alla, tänu millele saab inspekteerimise ja jõustamisega seotud aspekte käsitleda integreeritumal moel²⁰⁷.

2021. aastal täheldati pikaajalise töötuse vähest suurenemist, mis peatas eelmistel aastatel valitsenud paranemissuundumuse. Pikaajalise töötuse määra²⁰⁸ tase ja areng on head näitajad, mille abil hinnata aktiivse tööturupoliitika meetmete tulemuslikkust tööd vajavate inimesteni jõudmisel ja nende jaoks sobivate töökohtade leidmisel²⁰⁹. Enne pandeemiat oli pikaajalise töötuse keskmine määr ELis pidevalt vähenenud – 5,3 %lt 2014. aastal 2,4 %le 2020. aastal (0,2 protsendipunkti võrra väiksem kui 2019. aasta näitaja). 2021. aasta teises kvartalis oli see määr 2020. aasta teise kvartaliga võrreldes aga suurem, seejuures on näitaja märkimisväärselt halvenenud (rohkem kui 1 protsendipunkti võrra) Hispaanias, Itaalias, Portugalis, Horvaatias ja Küprosel. Erinevused liikmesriikide vahel on endiselt märkimisväärsed – Tšehhis ja Poolas oli 2020. aasta määr 0,6 %, Bulgaarias, Portugalis ja Leedus ligikaudu ELi keskmisel tasemel (2,4 %) ning Itaalias 4,7 %, Hispaanias 5 % ja Kreekas 10,9 %. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli pikaajalist töötust kirjeldava põhinäitaja alusel on kategooriasse „kriitilises olukorras“ liigitatud Hispaania, kuna seal on asjaomane määr keskmisest kõrgemal tasemel (5 % 2020. aastal) ja see langes viimase aasta jooksul vaid pisut (0,3 protsendipunkti võrra) (joonis 2.3.12). Eesti, Leedu, Luksemburg ja Slovakkia on liigitatud kategooriasse „tähelepanu vajav“, kuna nende näitaja eelmise aasta jooksul halvenes või paranes vähesel määral. Kreeka ja Itaalia on tänu oma positiivsele tulemusele (vastavalt –1,3 ja –0,9 protsendipunkti 2020. aastal 2019. aastaga võrreldes) märgitud kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Tšehhis, Saksamaal, Taanis, Ungaris, Maltal, Madalmaades, Poolas, Portugalis ja Rootsis jäi pikaajalise töötuse määr 2020. aastal madalale ja üldiselt püsivale tasemele. Pikaajalise töötuse määr on ühtlasi piirkonniti väga erinev (3. lisa). Püsivalt kõrge pikaajalise töötuse määr mõjutab negatiivselt inimkapitali ja pärsib potentsiaalset kasvu ning selle vähendamiseks tuleb võtta meetmeid aktiivse tööturupoliitika ja riiklike töoturuasutuste teenuste tulemuslikkuse parandamiseks (sealhulgas meetmete

²⁰⁶ COM(2021) 592 final. Teatis, mis käsitleb 18. juuni 2009. aasta direktiivi 2009/52/EÜ (millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded) rakendamist.

²⁰⁷ Üksikasjalik teave on esitatud Euroopa Tööjõuameti veebisaidil.

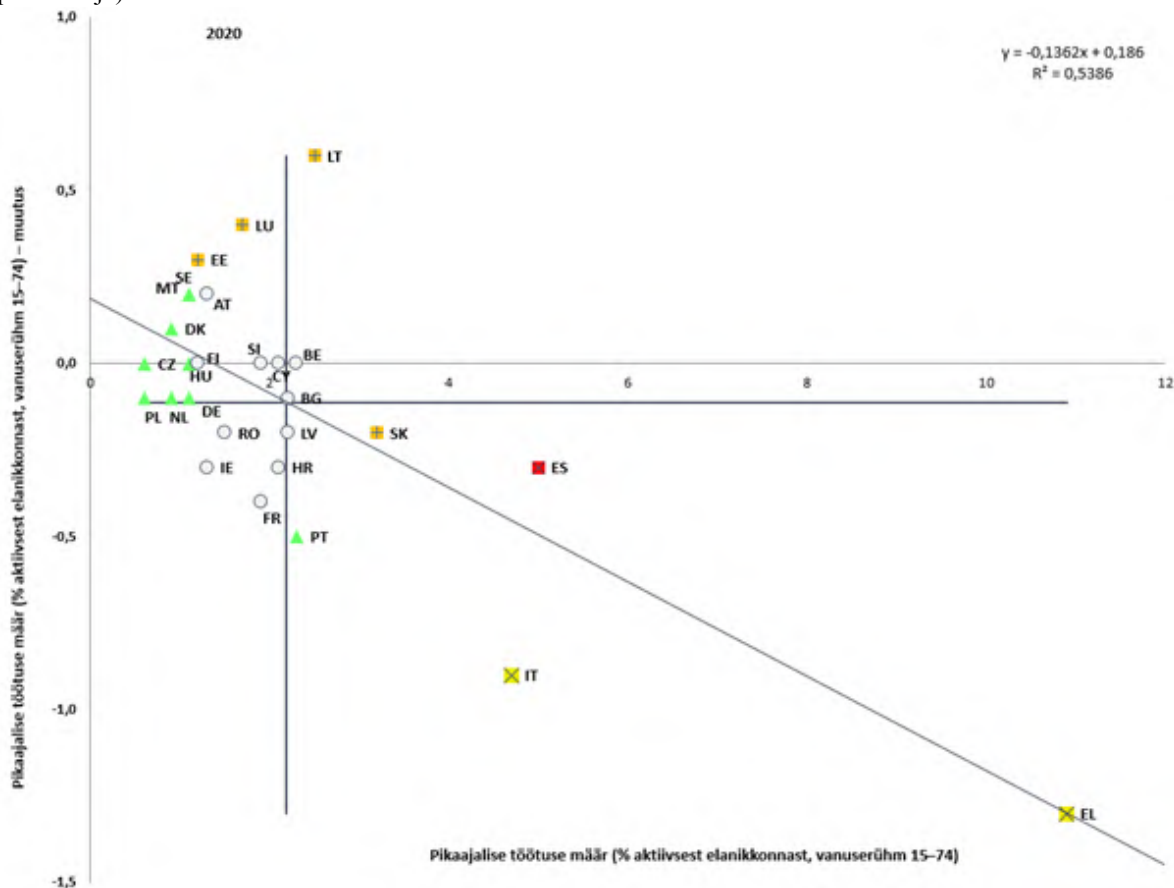
²⁰⁸ Määratluse kohaselt on see nende inimeste osakaal aktiivses elanikkonnas, kes on olnud töötud kauem kui üks aasta.

²⁰⁹ Tööhõivekomitee on arvanud pikaajalise töötuse määra sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate hulka, et mõõta tööhõive aktiivset toetamist.

täpsema suunamise, isikliku toetuse ning tööandjate ja sotsiaalteenuste pakkujatega tihedama koostöö tegemise kaudu)²¹⁰.

Joonis 2.3.12. Pikaajalise töötuse määr on 2020. aastal mitmes liikmesriigis langenud, kuid COVID-19 kriisi täielik mõju võib veel alles avalduda

Pikaajalise töötuse määr, 2020. aasta tase ja muutus 2019. aastaga võrreldes (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [[tesem130](#)].

Aktiivse tööturupoliitika meetmetes osalemise tase on liikmesriigiti väga erinev, kusjuures erinevused ei kajasta alati esinevate probleemide ulatust. Korrapärastes tööturupoliitika meetmetes²¹¹ osalemise tase 100 töötada sooviva töötaja kohta on näitaja, mis annab vajalikku teavet liikmesriikide jõupingutuste kohta, mida tehakse mitteaktiivsete inimeste tööturule taasintegreerimiseks (vt joonis 2.3.13)²¹². Selle näitaja väärtus suurenes ajavahemikul 2014–2018 erineva kiirusega 17 liikmesriigis (Austria, Belgia, Bulgaaria, Horvaatia, Taani, Eesti, Ungari, Itaalia, Malta, Madalmaad, Poola, Portugal, Rumeenia,

²¹⁰ Sellega seoses on tehtud olulisi ja endiselt asjakohaseid tähelepanekuid 2019. aastal avaldatud hindamisaruandes, mis käsitleb nõukogu 2016. aasta soovitusi pikaajaliste töötute tööturule kaasamise kohta. Vt COM(2019) 169 final ja SWD(2019) 154 final.

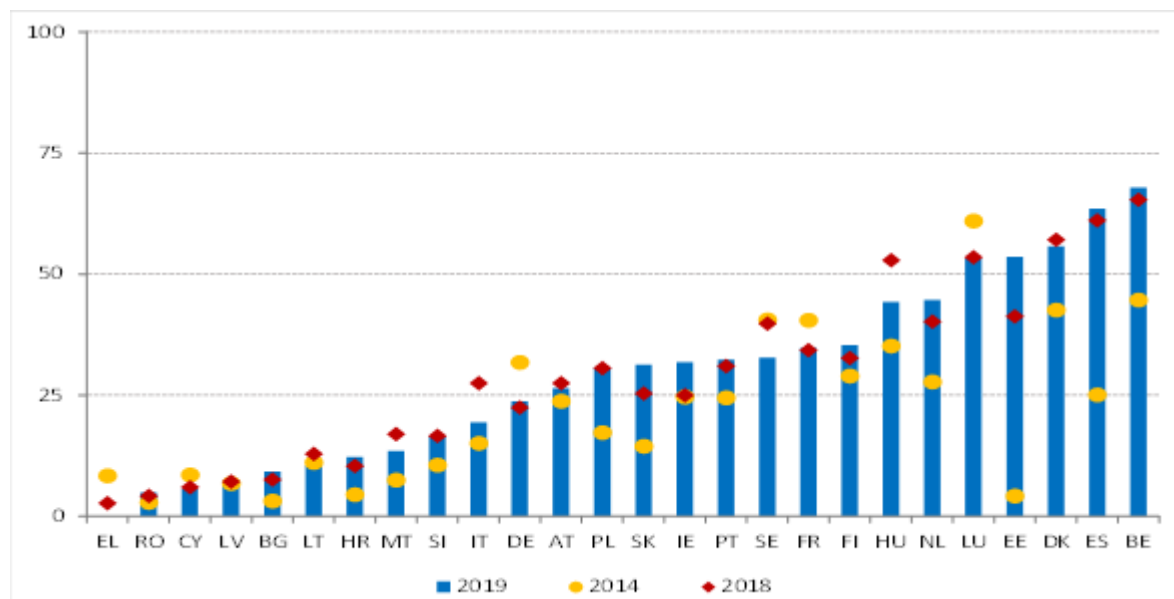
²¹¹ Tööturupoliitika klassifikatsiooni kohaselt hõlmavad tööturupoliitika meetmed töötutele ja muudele sihtrühmade suunatud aktiveerimismeetmeid, sealhulgas eri liiki koolitusi, töökohtade rotatsiooni ja jagamist, tööhoivealaseid stiimuleid, töökohta tugiteenuseid ja rehabilitatsiooni, otsest töökohtade loomist ja ettevõtlusega alustamise stiimuleid.

²¹² Seda näitajat tuleks siiski tõlgendada ettevaatusega, kuna sellega mõõdetakse üksnes tööturupoliitika meetmetes osalemist (mitte nende tulemuslikkust), ja mitme riigi puhul on andmekogumisprotsessi tõttu küsitav ka statistika usaldusväärsus.

Sloveenia, Slovakkia, Hispaania ja Soome). Tööturupoliitika meetmetes osalemise märkimisväärset suurenemist ajavahemikul 2014–2019 on täheldatud eelkõige Eestis, Hispaanias ja Belgias ning vähemal määral Poolas ja Slovakkias. Viies teises riigis (nimelt Kreekas, Saksamaal, Prantsusmaal ja Luksemburgis) vastavad numbrid samal perioodil aga vähenesid. Seevastu olid mõne liikmesriigi (nimelt Bulgaaria, Küpros, Läti, Leedu, Horvaatia, Malta, Rumeenia ja Sloveenia) puhul muutused ajas väikesed. Sellistes riikides nagu Hispaania ja Belgia on tööturu toetusmeetmetesse tehtavate kulutuste tase suhteliselt kõrge, kuna neis esineb pikaajalise töötusega seotud olulisi probleeme, kuid sellistes riikides nagu Kreeka, Itaalia, Slovakkia, Bulgaaria ning mõningal määral ka Sloveenias on töötajatele pakutav toetus riigipõhiste probleemide ulatusega võrreldes suhteliselt väike (st alla 0,2 % SKPst; vt joonis 2.3.14). Liikmesriikides, kus aktiivsetes tööturumeetmetes osalemise määr on madal, on nende pakkumise tõhustamine hädavajalik, et hoida ära võimalikud pikemaajalised pärssivad mõjud ja toetada kaasavat taastamist. Lisaks Euroopa Sotsiaalfondist ja muudest ühtekuuluvuspoliitika vahenditest (sealhulgas REACT-EU ning CRII ja CRII+) tavapäraselt saadavale rahastusele on sellist liiki meetmete toetamiseks võimalik saada olulist ELi rahastust ka taaste- ja vastupidavusraha²¹³, nagu märgitakse ka tööhõive aktiivse toetamise meetmeid käsitlevas komisjoni soovitusel.

Joonis 2.3.13. Aktiivse tööturupoliitika meetmetes osalemine liikmesriigiti erineb

Korrapärastes tööturupoliitika meetmetes (kategooria 2–7) osalejad 100 töötada sooviva töötaja kohta

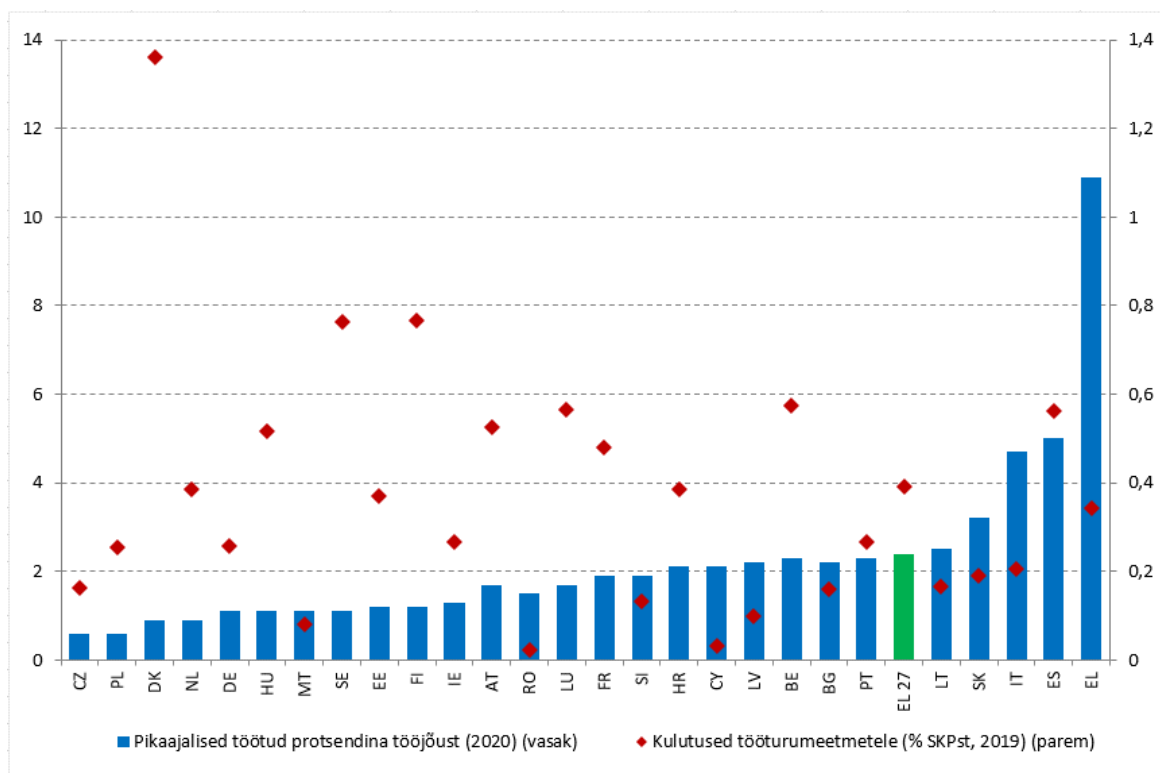
Märkus. Tšehhi kohta pole andmed kättesaadavad ja Kreeka puhul on need kättesaadavad ainult kuni 2018. aastani. Leedu 2019. aasta andmete usaldusväärsuse tase on madal.

Allikas: Eurostat, tööturupoliitika andmebaas [lmp_ind_actsup].

²¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2016/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusraha.

Joonis 2.3.14. Aktiivsete tööturumeetmete toetamiseks tehtavad kulutused erinevad liikmesriikide vahel oluliselt ega peegelda alati probleeme, millega silmitsi seistakse

Aktiivsete tööturumeetmete (kategooria 2–7, protsent SKTst, 2019) toetuseks tehtavad kulutused ja pikaajalised töötud protsendina tööjõu moodustavast elanikkonnast (2020)

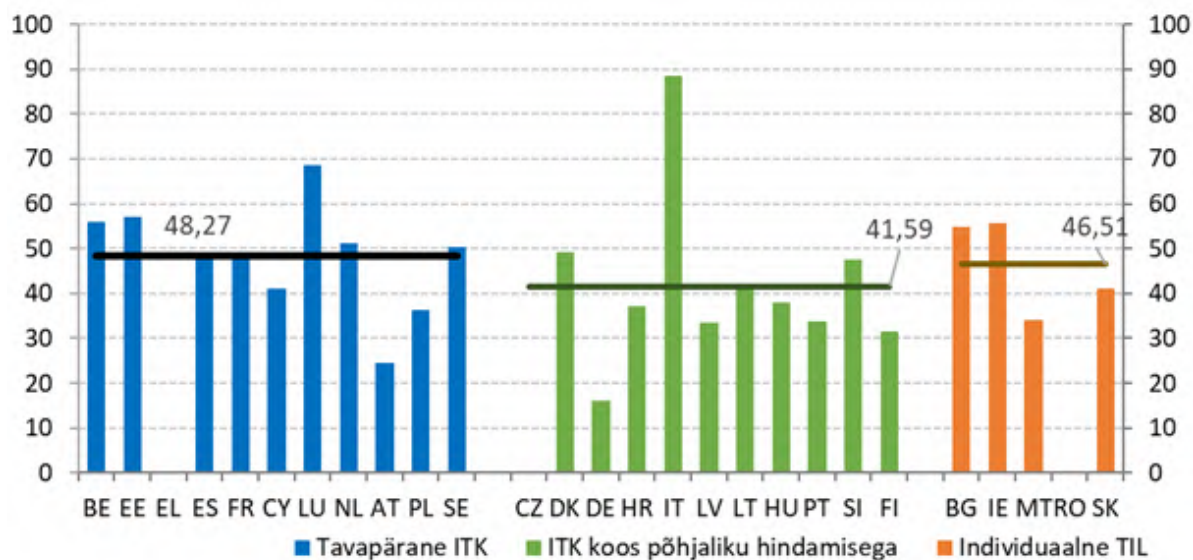
Allikas: tööturupoliitika andmebaas [Imp_expsumm] ja tööjõu-uuring [une_ltu_a].

Pikaajaliste töötute tööalase konkurentsivõimega seotud oluliste probleemide lahendamisel on võtmetähtsusega individuaalsete tööturule integreerimise kavade kujundamine ja rakendamine. Tööturule integreerimise lepingutega tagatakse kohandatud abi, et pikaajalised töötud uuesti tööturule tuua. Kuigi tööturule integreerimise lepingud liikmesriigiti erinevad, käsitlevad need üldjuhul juhendamist, individuaalset tuge tööotsingutel, täiendavat haridust ja koolitust ning muud liiki sotsiaalset tuge (nt eluaseme-, transpordi-, lapsehoiu- ja hooldusteenused), mis on vajalik tööotsijatele, kellel on muid raskusi. Tööturule integreerimise lepingu koostavad tööandustaja ja tööotsija ning selles sätestatakse tegevuskava ja meetmed, mis aitavad pikaajalisel töötul sobiva töökoha leida. Selle toetuseks viiakse sageli läbi põhjalik individuaalne hindamine, et teha kindlaks iga registreeritud pikaajalise töötute konkreetsed ja võimalikud vajadused, ja seda hiljemalt 18 kuu jooksul alates töötuks jäämisest. Põhjalike hindamiste tulemusena koostatakse individuaalsed tegevuskavad, mis hõlmavad ajakava ja meetmeid püstitatud eesmärkide saavutamiseks. 2019. aastal naasis tööturule 46,5 % neist ELi pikaajalistest töötutest, kellele pakuti individuaalset tööturule integreerimise lepingut. Individuaalse tegevuskava programmis osalevate pikaajaliste töötute puhul on see protsent veelgi suurem ehk 48,3 % (vt joonis 2.3.15). Suur osa pikaajalistest töötutest, kelle jaoks koostati nii individuaalne tööturule

integreerimise leping (TIL) kui ka tavapärane individuaalne tegevuskava (ITK), osales mitmesugustes täiendõppemeetmetes²¹⁴.

Joonis 2.3.15. Kohandatud aktiveerimiskavade pakkumine aitab suurendada pikaajaliste töötute tööalast konkurentsivõimet

Tööle asunud pikaajaliste töötute osakaal erinevate tööturule integreerimise lepingute puhul protsentides (25–64aastaste vanuserühm; 2019)

Märkus. Tšehhi, Kreeka ja Rumeenia kohta pole andmed kättesaadavad.

Allikas: tööturupoliitika andmebaas ja tööjõu-uuring.

Avalikel tööturuasutustel on oluline roll töötajate toetamisel ja nende tegevuse suunamisel, et tagada sujuv üleminek tööturule, sealhulgas liikumine keskkonnasäästlikuma majanduse suunas. Tööturu olukord ja paljude inimeste väljavaated on COVID-19 kriisiga seoses märkimisväärselt muutunud ning seejuures on mõju olnud suurem neile, kes olid juba enne haavatavamas olukorras. Tulemuslikud ja tõhusad avalikud tööturuasutused on võtnud tahtsusega, et tagada kõigile töötajatele karjääriväljavaated ning vältida töötuse või eelneva mitteaktiivsuse negatiivset (edasist pärssivat) mõju. Lisaks sellele võib avalikul tööturuasutusel olla oluline roll tööturu struktuurimuutuste väljaselgitamisel ja toetamisel tööturul selliste meetmete kaudu nagu prognoosimise tõhustamine, oskusteabe suurendamine ja partnerlussuhete arendamine²¹⁵. Avalike tööturuasutuste tõendatud suutlikkust oma teenuste osutamist tõhusalt kohandada ja võtta juhtiv roll tööturuolukorrale reageerimisel tuleks täiendavalt toetada, tehes jõupingutusi digiülemineku, suutlikkuse suurendamise ja ajakohastamise valdkonnas, samuti tugevdades koostööd asjaomaste tööturu sidusrühmadega, sealhulgas teiste tööandjate, sotsiaalteenuste pakkujate ja sotsiaalpartneritega.

Avalike tööturuasutuste teenuste kasutamise osas esineb olulisi erinevusi, seejuures on töötusimeetmeid liikmesriigiti erinevad. Töötusimeetmeid tööturuasutuste teenuseid kasutanud

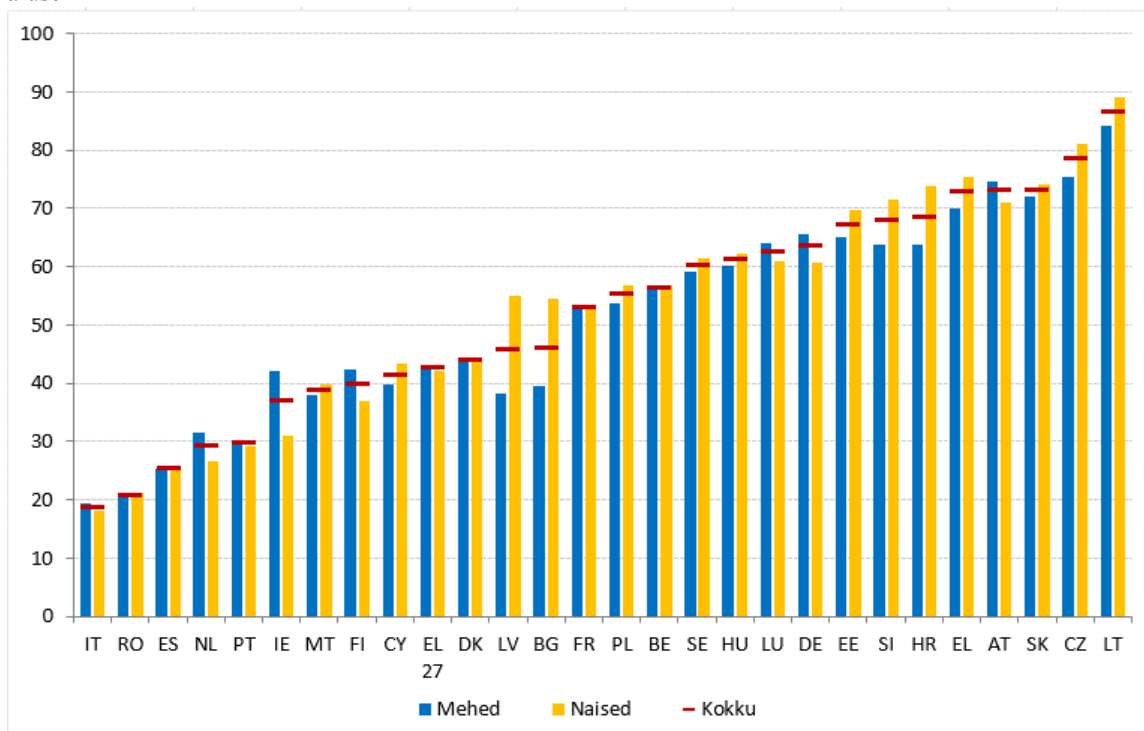
²¹⁴ Euroopa Komisjon (2019), „Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2017“ (Andmete kogumine pikaajalist töötust käsitleva soovitusel rakendamise järelevalve eesmärgil: 2017).

²¹⁵ Allikad: Euroopa Komisjon (2021), „European Network of Public Employment Services, Work programme 2021“ (Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik, tööprogramm 2021), avaldatud juunis 2021; Euroopa Komisjon (2020), „Annual Report“ (Aastaruanne), jaanuar–detsember 2020.

töötajate osakaalu 2020. aasta analüüsist nähtub, et see näitaja varieerub ning on Itaalia ja Rumeenia puhul 20 %, Belgia, Rootsi, Ungari, Luksemburgi ja Saksamaa puhul ligikaudu 60 % ning Tšehhi ja Leedu puhul üle 75 % (vt joonis 2.3.16). Mõne liikmesriigi puhul on täheldatud ka mõningasi soolisi erinevusi, mis on suurimad Lätis, Bulgaarias, Sloveenias, Iirimaa ja Horvaatias. Üldiselt on avalike tööturuasutuste teenuseid kasutavate töötajate määr viimastel aastatel ELis vähenenud, langedes 2014. aasta 49,1 %lt 46,1 %le 2017. aastal ja 42,5 %le 2020. aastal (see võib teataval määral peegeldada ka seda, et töötajad kasutatakse suhteliselt rohkem teisi, eelkõige digitaalseid võimalusi). See näitaja on suurem kui erasektori tööturuteenuste kasutamise (21,3 %) või töökuulutuste avaldamise või neile vastamise (40,6 %) näitaja, mis mõlemad on püsinud alates 2017. aastast üldjoontes stabiilsena. Kuigi alternatiive kasutatakse mittevälisest moel ning selget mustrit töötajate võimaluste ühendamise või asendamise osas pole täheldatud, on 12 liikmesriigi puhul nende osakaal, kes väidavad, et nad kasutavad avalike tööturuasutuste teenuseid, väiksem kui 50 %. Mõnes liikmesriigis, nagu Eesti, Leedu ja Bulgaaria, kasvas avalike tööturuasutuste teenuste kasutamine aastavahemikul 2017–2020 märkimisväärselt (üle 6 protsendipunkti). Seevastu vähenes avalike tööturuasutuste teenuseid kasutavate töötajate osakaal samal perioodil oluliselt Saksamaal, Küprosel ja Rumeenias (ligikaudu 10 protsendipunkti võrra). Samal ajal on viimastel aastatel ELis märkimisväärselt vähenenud nende vastajate osakaal, kes väidavad, et nad kasutavad töötajate sotsiaalseid sidemeid (nt sidemeid sõprade, sugulaste ja ametiühingutega) (2017. aasta 71 %lt 66 %le 2020. aastal), ning vähenenud on ka nende vastajate osakaal, kes otsustavad kandideerimiseks pöörduda otse tööandja poole (samal perioodil ligikaudu 60 %lt 53%le). Avalike tööturuasutuste teenuste kvaliteedi ja atraktiivsuse määramisel on olulised tegurid endiselt avalike tööturuasutuste tehniline suutlikkus ja inimressursside piisavus, nende digitaalne integreeritus ja tööandjatega loodud partnerluse tase.

Joonis 2.3.16. Avalike tööturuasutuste teenuste kasutamises esineb liikmesriigiti olulisi erinevusi ning täheldatavad on ka mõningad soolised erinevused

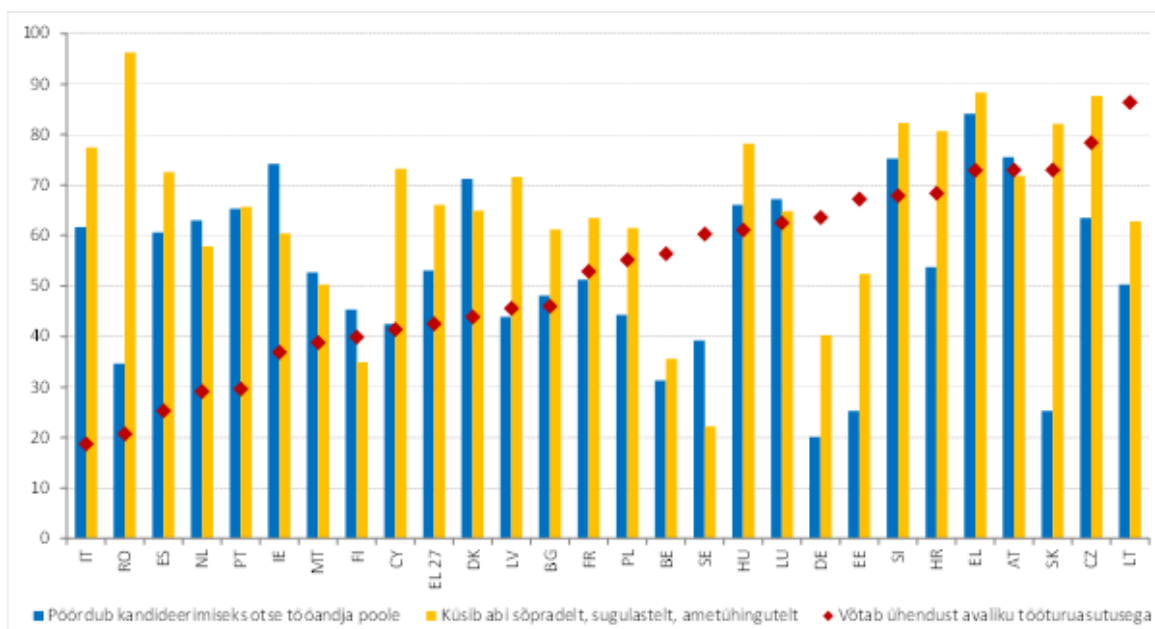
Nende töötute protsent, kes kasutasid 2020. aastal tööotsingul avalike tööturuasutuste teenuseid; väärtused soo alusel

Allikas: Eurostat, tööju-uuring [lfsa_ugmsw].

Joonis 2.3.17. Tööotsijad kasutavad mitmesuguseid otsinguvõimalusi erinevatel ja sageli mittevälistavatel viisidel

Nende töötute protsent, kes väidavad, et on kasutanud tööotsingul nimetatud võimalust (2020)

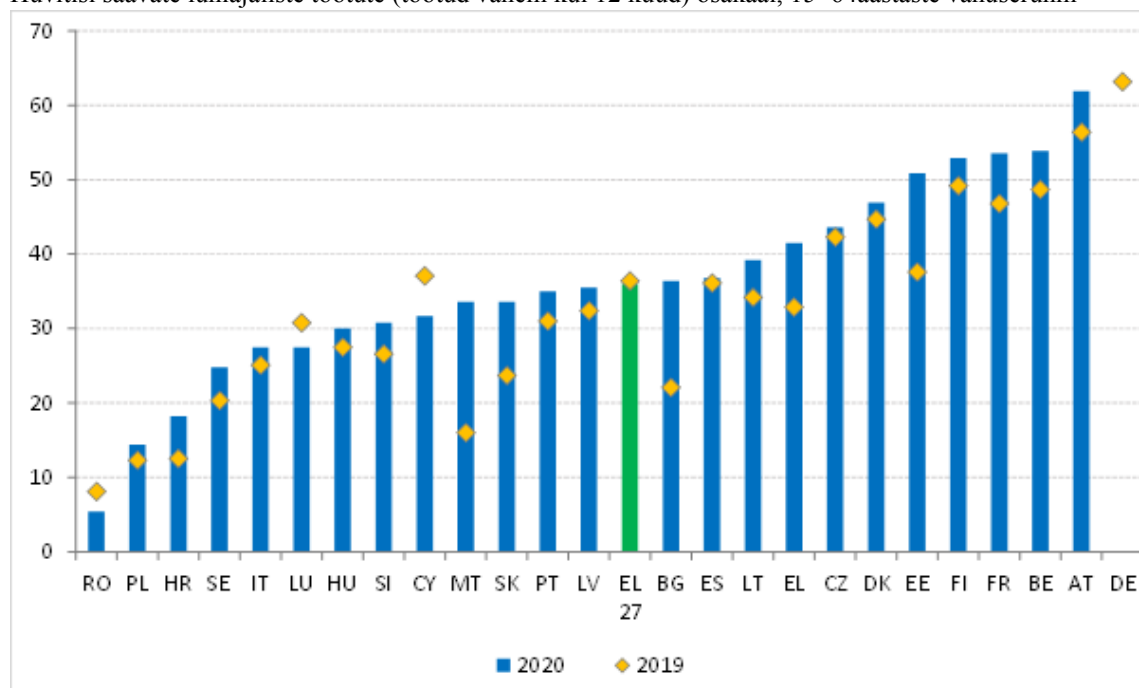
Märkus. Riigid on järjestatud avaliku tööturuasutusega ühenduse võtmise määra alusel (väiksemast suuremani).

Allikas: Eurostat, tööju-uuring [lfsa_ugmsw].

2020. aastal kasvas enamikus liikmesriikides hüvitisi saavate lühiajaliste töötute osakaal. COVID-19 kriisi üldist mõju tööhõivele on tänu lühendatud tööaja ja sarnaste töökohtade säilitamise meetmete ulatuslikule kasutamisele suudetud piirata (vt punkt 2.1). Küll aga sattusid eriti raskesse olukorda inimesed, kes oma töö kaotasid või kes olid töötud juba kriisi puhkemise ajal²¹⁶. 2021. aasta ühises tööhõivearuandes analüüsiti üksikasjalikult ELi töötushüvitiste süsteemide põhiomadusi, tuginedes tööhõivekomitees (EMCO) kokku lepitud raamistikul põhineva töötushüvitiste ja aktiivse tööturupoliitika meetmete võrdlusanalüüsi tulemustele. Kuigi analüüsi tulemused on üldjoontes endiselt kehtivad, tuleb märkida, et töötushüvitiste süsteemide kohaldamisala suurenes aastatel 2019–2020 enamikus liikmesriikides ning olulisemal määral Bulgaarias, Eestis, Kreekas, Hispaanias, Maltal, Rumeenias ja Slovakkias (vt joonis 2.3.18). Nende liikmesriikide puhul, kelle kohta on kättesaadavad ajakohasemad andmed,²¹⁷ on töötushüvitise saajate arvu suhteline kasv olnud eriti märkimisväärne (näiteks Eestis, Portugalis, Rumeenias, Slovakkias ja Rootsis on see alates 2020. aasta veebruarist kuni 2021. aasta kevadeni või varasuveni olnud 40 % või suurem). Enamikus liikmesriikides töötushüvitise saajate arv viimastel kuudel siiski vähenes, mis on kooskõlas tööturutingimuste paranemisega. 2020. aastal ei saanud ELis hüvitisi 32,8 % nendest töötutest, kes olid töötuna registreeritud vähem kui üks aasta, ning Horvaatia ja Slovakkia puhul on see näitaja üle 50 %²¹⁸.

Joonis 2.3.18. Hüvitisi saavate lühiajaliste töötute osakaal on enamikus liikmesriikides suurenenud

Hüvitisi saavate lühiajaliste töötute (töötud vähem kui 12 kuud) osakaal, 15–64aastaste vanuserühm

Märkus. Iirimaa ja Madalmaade kohta pole andmed kättesaadavad. Saksamaa andmed on 2019. aasta kohta.

²¹⁶ Täpsem teave: Euroopa Komisjon (2020), Euroopa tööhõive ja sotsiaalse arengu aruanne, kvartaliülevaade, juuni 2020, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

²¹⁷ Vt sotsiaalkaitsekomitee 2021. aasta aruanne.

²¹⁸ Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [[lfsa_ugadra](#)].

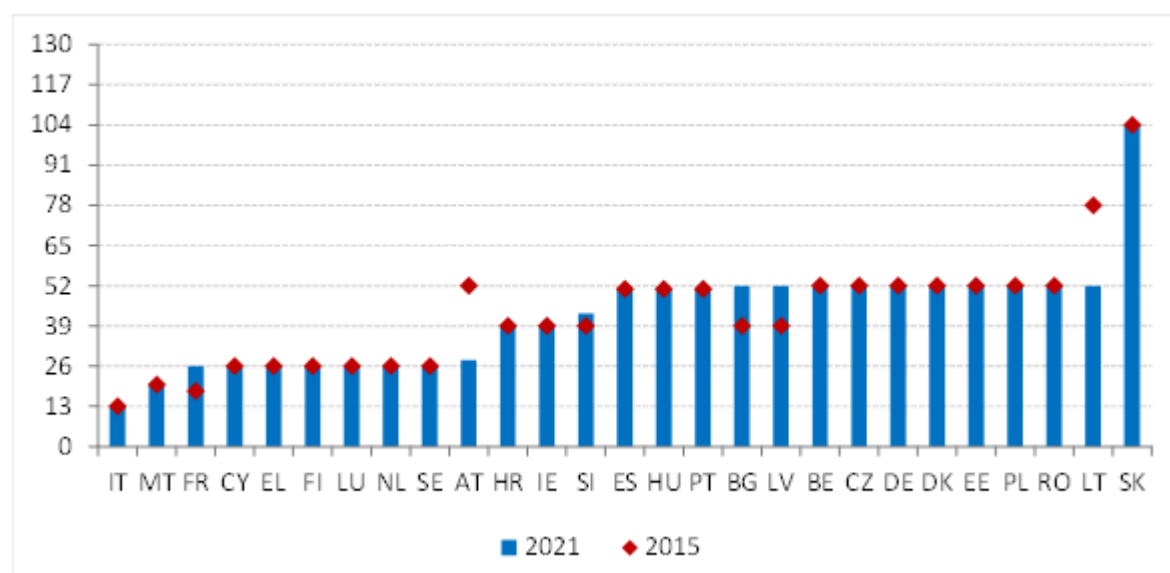
Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring [lfsa_ugadra].

2021. aasta jooksul jäi töötushüvitise õiguse saamiseks vajaliku töötamisperioodi pikkus ja selle perioodi pikkus, mille jooksul on hüvitist võimalik saada, üldjoontes stabiilseks.

Õiguse omandamise periood muutus vaid Sloveenias, pikenedes 2020. aastal kehtinud 9 kuult 10 kuule 2021. aastal (vt joonis 2.3.19). Töötushüvitisõiguse omandamise periood on kõige lühem Itaalias, kus tuleb kindlustusmaksed teha 13 nädalat. Kõige pikema õiguse omandamise perioodiga (104 nädalat) riik on aga Slovakkia. Nagu näidatud joonisel 2.3.20, on töötajatel, kelle tööleping öeldakse üles pärast üheaastast töötamist, õigus saada hüvitisi väga erineva aja jooksul, sõltuvalt liikmesriigist. 16 liikmesriigis on võimalik hüvitisi saada kõige rohkem 6 kuu jooksul (24 nädalat). Taanis ja Belgias on sellise hüvitisõiguse perioodi pikkus aga kuni kaks aastat või rohkem. Luksemburgis ja Kreekas on selle perioodi pikkus täpselt üks aasta ning Leedus, Lätis ja Iirimaal ligikaudu 8 kuud.

Joonis 2.3.19. Töötushüvitiste õiguse saamiseks vajalik sissemaksete periood on liikmesriigiti väga erinev

Hüvitisõiguse omandamise perioodi pikkus nädalates, 2015. ja 2020. aasta andmed

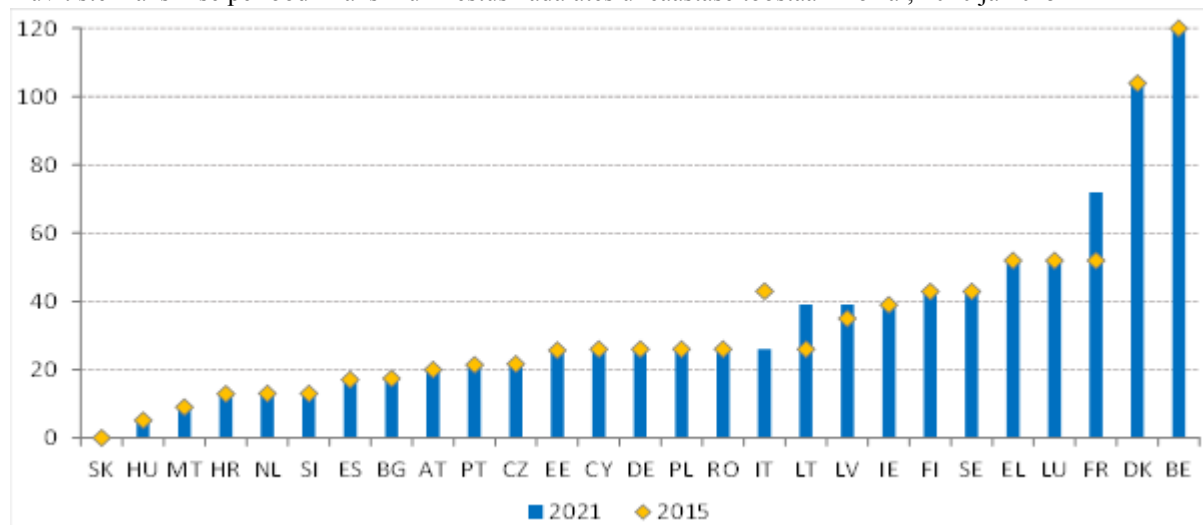

Märkus. Maltal (2016 ja 2021) peab alates isiku algsest tööleasumisest olema tehtud vähemalt 50 nädalapõhist sissemakset; Iirimaal (2016 ja 2021) peab alates isiku algsest tööleasumisest olema tehtud vähemalt 104 nädalapõhist sissemakset; Austrias (2021) peab esimese taotluse puhul olema tehtud vähemalt 52 nädalapõhist sissemakset ning järgnevate taotluste puhul olema tehtud vähemalt 28 nädalapõhist sissemakset.

Allikas: andmebaas MISSOC (jaanuar 2015 ja jaanuar 2021).

Joonis 2.3.20. Enamikus liikmesriikides saab üheaastase tööstaaži korral töötushüvitist taotleda maksimaalselt 6 kuuks

Hüvitiste maksmise perioodi maksimumkestus nädalates üheaastase tööstaaži korral, 2020 ja 2015

Märkus. Belgias ei ole hüvitiste maksmise perioodi lõppu määratud. Küprosel arvutatakse nädalaid kuuepäevase töönädala alusel. Iirimaal makstakse hüvitisi 39 nädalat (234 päeva) ainult neile, kes on teinud 260 nädalat või kauem sotsiaalkindlustussüsteemi (PRSI) sissemaksid. Slovakkias ei ole aastase tööstaažiga isikul õigust töötushüvitisi saada (töötuskindlustusmaksid peab olema tehtud vähemalt kaks aastat viimase nelja aasta jooksul). Poolas erineb perioodi kestus sõltuvalt sellest, milline on piirkonna töötuse määr riigi keskmise määra suhtes.

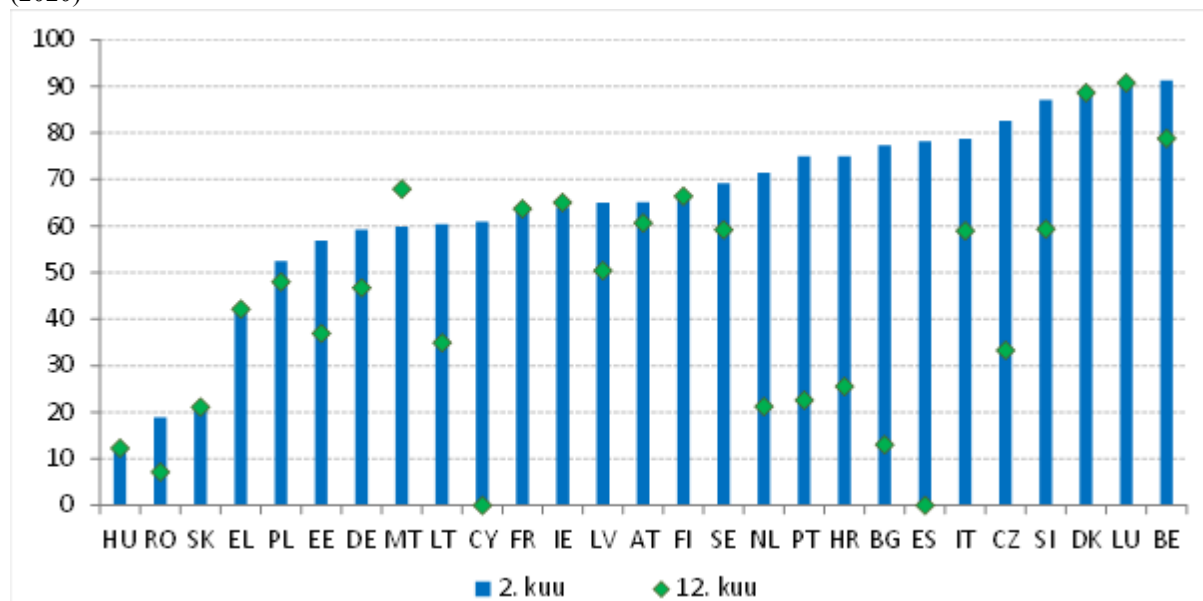
Allikas: andmebaas MISSOC (jaanuar 2015 ja jaanuar 2021) ja siseriiklikud õigusaktid.

Töötute asendussissetulek on liikmesriigiti erinev ja sõltub töötusperioodi pikkusest.

Joonisel 2.3.21 on võrreldud ELi asendusmäärasid lühikese tööstaažiga (sotsiaalkindlustusmaksid on tehtud kuni 12 kuud) madalapalgaliste (palk moodustab 67 % riigi keskmisest palgast) töötajate puhul. Töötusperioodi teise kuu netoasendusmäär ulatub Ungaris kehtivalt 12,3 %lt (varasemast (neto)sissetulekust) ja Rumeenias kehtivalt 19 %lt Luksemburgis ja Belgias kehtiva üle 90 %ni. Prantsusmaal ja Iirimaal asendusmäär töötusperioodi jooksul ei muutu. Enamikus liikmesriikides asendusmäär aja jooksul siiski väheneb. Töötusperioodi teise ja 12. kuu vahelised suured erinevused tulenevad üldiselt sellest, et töötajad lähevad töötuskindlustussüsteemist üle töötus- või sotsiaalisüsteemi, mille puhul on hüvitiste tase üldjuhul madalam.

Joonis 2.3.21. Töötushüvitised on liikmesriigiti väga erinevad

Töötushüvitiste netoasendusmäär töötusperioodi 2. ja 12. kuul, kui palk moodustab 67 % keskmisest palgast (2020)

Märkus. Näitaja on arvutatud lühikese tööstaažiga (1 aasta) lasteta vallalise 20aastase isiku kohta. Hõlmatud on erinevad sissetulekukomponendid, töötushüvitised ja muud hüvitised (näiteks sotsiaalabi ja eluasemetoetused). Allikas: Euroopa Komisjon, tuginedes OECD maksude ja hüvitiste mudelile.

Euroopa sotsiaalse turumajanduse hea toimimise eeldus on kvaliteetne ja tõhus sotsiaaldialoog, mis tagab jätkusuutlikumad ja kaasavamad poliitikatulemused. Tööhõivesuunisega nr. 7 ja Euroopa sotsiaalõiguste sambaga kutsutakse liikmesriike üles tagama sotsiaalpartnerite õigeaegne ja tulemuslik kaasamine tööhõivealaste, sotsiaalvaldkonna ja vajaduse korral majandusvaldkonna reformide ja poliitikameetmete kujundamisse ja rakendamisse, sealhulgas nende suutlikkuse suurendamise toetamise kaudu. Kooskõlas riiklike tavade ja institutsiooniliste raamistikega püütakse sotsiaalpartnerite kõigil tasanditel kaasamisega parandada kavandatavate reformide ülesehitust ja tagada nende eest vastutuse võtmine. See vähendab ka konflikte ning aitab juhtida struktuurimuutusi ja suurendada sotsiaalset sidusust. See on eriti oluline ajal, mil on vaja suurt üksmeelt, et tagada jõuline kriisist taastumine ning rohe- ja digipöörde toetamine. Sotsiaalpartneritel on juba olnud COVID-19 kriisi olukorras oluline roll, kuna enam kui pool kõigist pandeemia puhkemisest alates vastu võetud aktiivse tööturupoliitika ja sissetuleku kaitse valdkonna meetmetest on eelnevalt sotsiaalpartnerite organisatsioonidega kokku lepitud või läbi arutatud. Üldiselt on sotsiaalpartnerite riikliku tööhõive- ja sotsiaalpoliitika kujundamisse ja rakendamisse kaasamise määr viimaste aastate jooksul püsinud stabiilsena või veidi suurenenud. Liikmesriigiti esineb selles siiski olulisi erinevusi²¹⁹. Alates 2016. aastast on tööhõivekomitee igal aastal analüüsinud mitmepoolse järelevalve hindamise raames sotsiaalpartnerite kaasamist ELi liikmesriikides, et teha kindlaks kaasamisega seotud probleeme ja häid tavasid.

²¹⁹ Eurofound (2021), „Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak“ (Sotsiaalpartnerite kaasamine poliitikakujundamisse COVID-19 puhangu ajal), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. Kollektiivlääbirääkimiste kohta üksikasjaliku teabe saamiseks vt käesoleva aruande punkt 2.1 ning Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2021. aasta aruanne.

Taaste- ja vastupidavusrahastu loomist käsitleva määruse²²⁰ kohaselt on liikmesriikidel palutud lisada nende taaste- ja vastupidavuskavadesse kokkuvõtte asjaomaste sidusrühmade, sealhulgas sotsiaalpartneritega konsulteerimise protsessist ning näidata, kuidas nende seisukohti on arvesse võetud. Vastavalt taaste- ja vastupidavuskava koostamist käsitlevatele komisjoni suunistele²²¹ peaks kokkuvõttes käsitlema konsultatsioonide ulatust, liiki ja ajakava. Eurofoundi riiklike korrespondentide võrgustiku uuringu²²² esialgsed tulemused osutavad sellele, et kaasamise tase on liikmesriigiti erinev. Mõne puhul on nii tööandjate organisatsioonid kui ka ametiühingud väitnud, et neil oli piisavalt aega osaleda taaste- ja vastupidavuskava väljatöötamises või hindamises, enne kui need 2021. aastal ametlikult esitati. Teiste puhul märkisid sotsiaalpartnerid seevastu, et konsulteerimiseks oli antud vähe aega. Mis puudutab võimalust aidata taaste- ja vastupidavuskava välja töötada, siis väitis enamik sotsiaalpartnereid, et nad ei jäänud valitsuse esindajatelt saadud tagasiside ja vastustega piisavalt rahule. Nende arvates seisnes nende osalus suuresti teabe andmises ja vähemal määral konsulteerimises. Edaspidine sotsiaalpartnerite asjakohane kaasamine taaste- ja vastupidavuskava rakendamisse on oluline, et tagada kavandatud meetmete edukas elluviimine.

Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine on samuti oluline, et soodustada reformide ja investeeringute eest riikliku vastutuse võtmist ning tagada nende püsiv mõju. Vastavalt siseriiklikele tavadele ning kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu loomist käsitlevas määruses sätestatuga konsulteeris suur osa liikmesriikidest oma taaste- ja vastupidavuskavade koostamisel kodanikuühiskonna organisatsioonide ja teiste asjaomaste sidusrühmadega. See on kooskõlas 2021. aasta tööhõivepoliitika suunistega²²³ ja liikmesriikidele adresseeritud Euroopa Komisjoni suunistega, mis anti välja 2021. aasta jaanuaris. Vastavalt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioonile (mis põhineb tema liikmete ja liikmesriikide sidusrühmade esindajate vahelistel konsultatsioonidel) takistas kodanikuühiskonna organisatsioonide tulemuslikku ja sisulist kaasamist asjaolu, et konsultatsioonideks ja teabevahetuseks oli ette nähtud liiga vähe aega²²⁴. Kodanikuühiskonna organisatsioonide kogemust tööhõive- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas, sealhulgas kohapealsete projektidega seoses, on oluline arvesse võtta, et tagada edaspidi asjakohaste reformide ja investeeringute tõhus ja sujuv elluviimine.

²²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu.

²²¹ Euroopa Komisjon, SWD(2021) 12 final, „Suunised liikmesriikidele. Taaste- ja vastupidavuskavad“.

²²² Allikas: Eurofound (2022), „Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis“ (Kolmepoolne sotsiaalne dialoog ja poliitika kujundamine: meetmed COVID-19 kriisist taastumise edendamiseks (avaldatakse peatselt). Märkus. Esialgsed tulemused Eurofoundi käimasolevast uuringust, mis käsitleb sotsiaalpartnerite kaasamist liikmesriikide 2021. aastal esitatud taaste- ja vastupidavuskavade koostamisse. Eurofoundi riiklike korrespondentide võrgustik on koostanud 24 aruannet, mis põhinevad sotsiaalpartnerite ja teataval määral valitsuse esindajate seisukohtadel. Selle esialgse analüüsi puhul ei ole hõlmatud Taani ja Malta taaste- ja vastupidavuskava. Bulgaaria puhul on tagasiside antud kava eelnõu kohta, mis avaldati enne kava ametlikku esitamist.

²²³ Euroopa Liidu Nõukogu, oktoober 2021, ELT L 379, 26.10.2021, lk 1–5.

²²⁴ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (2021), „Involvement of Organised Civil Society in the National Recovery and Resilience Plans – What works and what does not?“ (Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamisse – mis töötab ja mis mitte?), resolutsioon, veebruar 2021.

2.3.2. Poliitikameetmed

Hiljutised arengusuundumused ajendasid mõningaid liikmesriike muutma siseriiklikke õigusakte, mis puudutavad uusi tööhõivevorme ja paindlikku töökorraldust, sealhulgas kaugtööd. 2020. aasta juulis käivitas **Portugal** stiimulite programmi, et julgustada ametnikke jääma hõredalt asustatud piirkondadesse, sealhulgas tegema kaugtööd ja jagama tööruume. Samal ajal arutatakse parlamendis uut laiahaardelisemat määrust, mille eesmärk on edendada kaugtööd. **Rumeenias** muudeti 2020. aasta novembris olemasolevat õigusraamistikku, et reguleerida kaugtööd, sealhulgas kehtestati tingimused, mille alusel peavad tööandjad määratlema kaugtöö tavapärase tööna, ja mille kohaselt peavad töötajad saama kaugtöö tegemiseks kogu vajaliku teabe ja varustuse. **Slovakkia** muutis oma tööseadustikku, et reguleerida kahepoolse või kollektiivlepingu alusel kodukontori sisseseadmise ja tööandja antava rahalise toetusega seonduvat. Seadusmuudatused on jõus 2021. aasta märtsist. **Hispaania** kehtestas ulatuslikuma reformi raames uue õigusraamistiku kaugtöö reguleerimiseks era- ja avalikus sektoris. Uue õigusraamistikuga soodustatakse eri tööhõivevormide ühendamist, tagades kaugtöö ja kontoritöö tegijatele samad töötingimused; raamistikku on hiljem muudetud, muu hulgas selleks, et kehtestada nõuete täitmata jätmise korral erasektori suhtes kohaldatavad tööinspektsiooni sanktsioonid. **Sloveenia** muutis 2020. aasta oktoobris riigiprokuratuuri seadust, et selgitada riigiprokuratuuris töötavate avalike teenistujate tööajakorraldust seoses nn valve- ja nõudetööga. **Küpros** kavatses oma taaste- ja vastupidavuskava raames reguleerida paindlikku töökorraldust ja reformida sotsiaalkindlustussüsteemi, et integreerida sellesse uus digitoimingute süsteem, ning vaadata läbi kehtivad õigusaktid, et hõlmata sotsiaalkindlustuskaitse kohaldamisalasse kõik töötajad, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjad ja ebatüüpiliste lepingute alusel töötavad töötajad (lisateave punktis 2.1.2). **Kreeka** lisas 2021. aasta juunis tööõiguse laiema reformi raames oma õigusraamistikku paindlikku tööajagraafikut ja kaugtööd käsitlevad sätted.

Mõnes liikmesriigis on võetud meetmeid platvormimajanduse reguleerimiseks, pidades silmas selle kasvavat tähtsust. Lisaks töö kvaliteeti käsitlevas tekstikastis kirjeldatud meetmete võtmisele ajakohastati **Madalmaades** 1. juulist 2020 olemasolevat õigusraamistikku, et lubada toidukaupade kohalekande valdkonnas tegutsemist sõltumatul ja ärilisel alusel üksnes isikutele, kes on üle 16 aasta vanused. **Prantsusmaal** võeti 2020. aasta oktoobris vastu sihtotstarbeline meede, et reguleerida alla 16aastaste noorte tegevust veebiplatvormidel. 2021. aasta aprillis võeti seal vastu reform, mille eesmärk on reguleerida platvormimajandust transpordi valdkonnas. Samuti kehtestati **Prantsusmaal** selle laiema reformi raames meede, mille abil tagada füüsilisest isikust ettevõtjate piisav esindatus transpordiplatvormidel ja soodustada sotsiaaldialoogi, sealhulgas hiljuti loodud tööhõiveplatvormide sotsiaalsuhete asutuse (ARPE) tegevuse kaudu.

Mitmed liikmesriigid vaatasid oma õigusaktid läbi, et tagada töötervishoiu ja tööohutuse piisav tase kooskõlas sotsiaalõiguste samba 10. põhimõttega (tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond). **Lätis** jõustus 2020. aasta juulis töötajate kaitset käsitleva seaduse muudatus. Selle eesmärk oli määratleda kaugtöö ja hõlmata seda tüüpi töö olemasolevate tervishoiu- ja ohutuseeskirjade kohaldamisalasse ning ühtlustada tüüpilisel ja ebatüüpilisel moel töötavate töötajate suhtes rakendatavaid lähenemisviise. **Prantsusmaa** vaatas 2020. aasta detsembris läbi tervishoiuteenustega seotud töötingimused, et tõhustada tööalast ennetustegevust ning edendada töötajate seas testimist ja vaktsineerimist. Samuti kavatses **Prantsusmaa** luua nn ennetuspassi, kuhu märgitakse kõik töötajate läbitud koolitused, mis

käsitlevad riskide ennetamist tööl. **Rumeenia** ajakohastas 2020. aasta detsembris olemasolevat õigusraamistikku, et kaitsta töötajaid riskide eest, mille tingib kokkupuude bioloogiliste mõjuritega (sealhulgas COVID-19) tööl.

Mõni liikmesriik muutis töölepingute ülesütlemist käsitlevaid õigusakte, et leevendada COVID-19 kriisi mõju tööturule. **Hispaania** pikendas 2022. aasta veebruarini algselt pandeemia tõttu kehtestatud ajutist keeldu lõpetada tööleping „vääramatu jõu“ tõttu ja öelda leping üles objektiivsetel (majanduslikel, tehnilistel, organisatsioonilistel ja tootmisalastel) põhjustel, mis on seotud COVID-19ga. **Itaalia** pikendas 2020. aasta märtsis vastu võetud töölepingu ülesütlemise ajutise keelu kohaldamist kuni 2021. aasta juuni lõpuni nende ettevõtete suhtes, keda toetatakse lühendatud tööaja kavade alusel.

Mitu liikmesriiki on teinud ettepaneku võtta vastu uued või muudetud tähtajalist tööd käsitlevad õigusaktid, et reageerida olemasolevatele ja uutele esilekerkivatele tööturuprobleemidele. **Hispaania** pikendas 2020. aasta märtsis vastu võetud lepingute ülesütlemise keeldu (nii tähtajaliste kui ka tähtajatute lepingute suhtes) kuni 2021. aasta septembri lõpuni. Tähtajaliste lepingute suhtes pikendati seda keeldu täiendavalt veebruarini 2022. Lisaks plaanis **Hispaania** oma taaste- ja vastupidavuskava raames lihtsustada töölepingutega seotud valikuvõimalusi ja need ümber korraldada, sealhulgas vaadata läbi koolitus-/õpipoisiõppelepingu ja hooajalise lepingu kasutamine, pannes suuremat rõhku vajadusele põhjendada ajutist töölevõttu, nii et üldreeglina hakataks lõpuks sõlmima tähtajatuid lepinguid. **Itaalia** ajakohastas seadust, mis võimaldab tähtajaliste lepingute pikendamist või uuendamist maksimaalselt 12 kuuks ja ilma, et see mõjutaks 24 kuu pikkust maksimaalset kogukestust. **Slovakkia** võttis 2020. aasta juunis vastu üleminekusätte, mis võimaldab tööandjatel pikendada ja arutada uuesti tähtajalisi lepinguid, mis pidid lõppema kuni kaks kuud pärast erakorralise seisukorra lõppu. Kui seda ei tehta, muutub töösuhe tähtjatuks. **Leedu** kehtestas 2020. aasta augustis kriteeriumid, millele peavad vastama renditööjõudu vahendavad asutused, eelkõige seoses nende staatuse ja renditööjõu pakkumise suutlikkusega. **Prantsusmaa** muutis 2020. aasta detsembris tasustatud puhkust käsitlevat olemasolevat raamistikku ja nägi ette uued eeskirjad teatavate tähtajaliste lepingute pikendamise kohta kooskõlas kollektiivlepingutega.

Mõnes liikmesriigis kehtestati ka sihtotstarbelised meetmed, et soodustada üleminekut tähtajatutele töölepingutele kooskõlas sotsiaalõiguste samba 5. põhimõttega (kindel ja pindlik tööhõive). **Hispaania** muutis 2021. aasta juulis oma taaste- ja vastupidavuskava raames avalike teenistujate alusseadust, et vähendada tähtajaliste lepingute osakaalu avalikus sektoris ja vältida sellistel lepingutel põhineva töösuhte kuritarvitamist. 2022. aasta detsembriks kavandatakse ajutiste töötajate jaoks täiendavad stabiliseerimismeetmeid ning vastavalt sellele muudetakse valdkondlikke, näiteks tervishoiu- ja haridusvaldkonna seadusi. Tähtajalistelt lepingutelt tähtajatutele lepingutele ülemineku edendamiseks võttis **Portugal** 2020. aasta augustis vastu otsuse, mille kohaselt makstakse lepingupreemiat summas, mis on kaks korda suurem kui lepingus sätestatud igakuise põhipalga summa (maksimaalselt 2 200 eurot). Itaalia võttis 2021. aasta mais vastu uue töösuhte uuendamise lepingu, et toetada tähtajaliste lepingute muutmist ja soodustada üleminekuid tööturul. Meetmega soovitakse edendada tähtajatutel lepingutel põhinevaid töösuhteid, vabastades tööandjad ajutiselt sotsiaalkindlustusmaksete tegemise kohustusest.

Mitmes liikmesriigis tehakse jätkuvalt jõupingutusi deklareerimata töö vastu võitlemiseks, võttes selleks täiendavaid meetmeid, mille hulgas on ka tööinspeksioonide suutlikkuse suurendamine. Kreeka kavatses deklareeritud töö soodustamiseks muuta kultuuri- ja kunstisektori maksu- ja sotsiaalkindlustuskorda. **Hispaania** võttis 2021. aasta veebruaris vastu tegevuskava, et edendada tööinspeksioonide, teadlikkuse suurendamise kampaaniate ja tehnilise abi andmise kaudu koduhooldussektori töötajatele seadusliku palga maksmist ja nende eest sotsiaalkindlustusmaksete tegemist. 2021. aasta märtsiks oli **Hispaania** tööinspeksioon saatnud tööandjatele enam kui 45 000 kirja. Selle tulemusena seadustati ligikaudu 30 000 koduabilise töösuhe. **Horvaatia** võttis laiema reformi osana vastu deklareerimata tööga võitlemise 2021.–2024. aasta riikliku kava, millega nähakse ette seadusandlikud ja mitteseadusandlikud meetmed ebatüüpiliste töövormide kuritarvitamise vältimiseks, seadusliku töö eeliseid käsitleva teadlikkuse suurendamiseks ning ausa konkurentsi edendamiseks. **Leedu** võttis vastu uue sihtotstarbelise meetme, et võidelda deklareerimata tööga ehitussektoris. Eeldatavasti 2022. aasta jaanuarist jõustuva meetme kohaselt peavad kõik ehitustöölised kandma kaasas nn ehitaja ID-kaarti ning tööandjad saatma kõik vajalikud andmed kesksesse identifitseerimissüsteemi. **Leedu** muutis ka oma tööõigust, et tagada kõigi töötajate jaoks palgade ja muude tööga seotud tasude (muu hulgas nt päevarahad ja lähetuskulude hüvitised) maksmise läbipaistvus. Muudatused jõustuvad eeldatavasti 2022. aasta jaanuarist. **Rumeenia** kavatses ulatuslikuma reformi osana edendada töövautšerite kehtestamise kaudu koduabiliste töö ametlikustamist; meede jõustub eeldatavasti 2022. aasta alguses.

Mitu liikmesriiki kohandas oma avalike tööturuasutuste teenuseid, et paremini reageerida hiljutistele tööturu arengusuundumustele. Eesti võttis 2020. aasta novembris vastu uue, 2021.–2023. aasta tööhõiveprogrammi, mille eesmärk on paremini toetada neid, kelle jaoks töö leidmine on raskendatud, eelkõige pikaajalisi töötuid. **Kreeka** käivitas 2020. aasta detsembris platvormi „myOAEDlive“, mille kaudu osutatakse töötutele ja ettevõtjatele internetipõhiseid nõustamisteenuseid, sealhulgas tõlgitakse teave vajadusel võõrkeelest/võõrkeelde. **Soome** võttis 2020. aasta detsembris vastu katseprojekti, mille eesmärk on parandada tööturuasutuse teenuste osutamist kohalikul tasandil. Kohalike omavalitsuste katseprojektiga, milles osaleb 100 omavalitsust 25 katsepiirkonnast, soovitakse suurendada tööotsijate, eelkõige pikaajaliste töötute ja ebasoodsas olukorras olevate inimeste tööhõivet ning pakkuda neile koolitust, et tagada kvalifitseeritud tööjõu saadavus. Projekt käivitati 2021. aasta märtsis ja see jõuab lõpule eeldatavasti 2023. aasta juunis. **Ungaris** avati 2020. aasta detsembris uus tööportaal „KarrierM“, mis pakub teavet nii tööotsijatele kui ka tööandjatele. Portaali kogueelarve on 2,8 miljardit Ungari forintit (7,6 miljonit eurot) ning selle kaudu pakutakse tööotsijatele ka individuaalset nõustamist ja tuge. Samas võttis **Ungari** 2021. aasta veebruaris ulatuslikuma reformi raames vastu uue õigusraamistiku, millega jäeti avalike tööturuasutuste meetmepaketist välja rahalise toetuse maksmine koolituskulude ja koolitusega seotud sõidukulude katmiseks. See muudatus võib vähendada tööotsijate indu koolitustel osaleda.

Liikmesriigid võtsid meetmeid, et parandada avalike tööturuasutuste pakutavat toetust ja jõuda ka haavatavamate elanikkonnarühmadeni. Luksemburg käivitas projekti „eADEM“, et digitaliseerida oma avalikud tööturuasutused ja suurendada nende tõhusust IT-seadmete uuendamise kaudu. Luksemburgi taaste- ja vastupidavuskava kohaselt plaaniti projektiga alustada 2021. aasta veebruaris ja viia see lõpule 2024. aasta lõpus või 2025. aasta alguses. Aprillis 2021 kehtestati meede, mille eesmärk on suurendada avalike tööturuasutuste

pakutavate digiteenuste arvu, ning tööpakkumised on nüüd kättesaadavad kõigile töötajatele, mitte ainult registreeritutele. Sellele eelnesid ettevõtete liidu ja avalike tööturuasutuste partnerlussuhete uuendamine (detsember 2020) ning kutsealase ümberklassifitseerimise süsteemi reform, mis jõustus 2020. aasta novembris. **Rumeenia** käivitas 2020. aasta detsembris Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava projekti, mille eesmärk on ajakohastada avalike tööturuasutuste struktuure, töötades töötajate, sealhulgas haavatavate rühmade jaoks välja üksikjuhtumite haldamise teenused. **Rumeenia** kavatseb käivitada ka uue platvormi, mille abil parandada avalike tööturuasutuste teenuseid tööandjate jaoks ja mille raames plaanitakse koolitada 900 töötajat ja nähakse ette meetmed piirkondlike tööturuasutustega koostöö edendamiseks. **Iirimaa** võttis 2020. aasta juulis vastu ajutise meetme, et suurendada avalike tööturuasutuste suutlikkust toetada töötajaid neile töötöinguil abi pakkudes, sealhulgas muude lepinguliste teenuste ja kohalike tööturuasutuste teenuste kaudu. **Bulgaaria** kehtestas 2019. aastal uue teenuse nimega „liikuv tööbüroo“, et osutada tööturuasutuste teenuseid kaugemates piirkondades, kus alalist tööbürood ei ole. COVID-19 pandeemia tõttu vahepeal töö peatanud liikuvad tööbürood alustasid oma tegevust uuesti 2021. aasta juulis ning on pakkunud nõustamist ja tuge rohkem kui 1 400 töötajale. **Belgia** taaste- ja vastupidavuskava raames nähakse ette meetmed, millega edendatakse lühiajaliste töötute andmete vahetamist erineva tasandi valitsusasutuste vahel. Eesmärk on pakkuda avalikele tööturuasutustele paremat tuge konkreetsete sihtrühmadeni jõudmisel, võttes täiendavaid meetmeid, mille on välja töötanud piirkondlikud avalikud tööturuasutused (nt Flandria piirkonnas). **Belgia** Valloonia piirkonnas rakendatakse 2022. aasta jaanuaris hulk meetmeid, et pakkuda töötajatele individuaalsemat nõustamist. See hõlmab digivahendite kasutuselevõtmist ja sobiva töö leidmise meetmeid, mis on suunatud kõige haavatavamatele töötajatele. **Kreeka** seadustas 2021. aasta septembris oma avaliku tööturuasutuse juhtimisraamistiku ning kavandab investeeringuid asutuse kohalike üksuste ajakohastamisse, sealhulgas meetmeid brändimise, suhtluskorralduse ja nõustamise tõhustamiseks.

Mitu liikmesriiki kehtestas peamiselt ajutisi meetmeid, et muuta olemasolevad aktiivse tööturupoliitika raamistikud tõhusamaks, eelkõige selleks, et võidelda pikaajalise töötuse vastu, kooskõlas sotsiaalõiguste samba 4. põhimõttega (tööhõive aktiivne toetamine). **Iirimaa** kiitis 2020. aasta juulis heaks ajutise meetme, mille eesmärk on pakkuda 10 000 täiendavat õppepraktikakohta ja kutsealase kogemuse omandamise kavasid inimestele, kes on olnud töötud kuus kuud või kauem. **Kreeka** võttis 2020. aasta oktoobris vastu uue tööhõive toetamise programmi, mille abil luua 100 000 uut töökohta erasektoris. Riik võtab enda kanda äsja palgatud töötajate kuue kuu sotsiaalkindlustusmaksed ning annab täiendavalt 200 euro suurust palgatoetust nende inimeste jaoks, kes olid enne pikaajalised töötud. Alates 2022. aasta jaanuarist laiendatakse programmi 50 000 uue töökohta loomiseks. **Belgia** Valloonia piirkonnas kehtestati 2020. aasta detsembris uus ajutine värbamistoetus pikaajaliste töötute värbamiseks sektorites, mis COVID-19 kriisi tõttu oluliselt kannatasid. Uue kava alusel makstakse maksimaalselt 24 kuu jooksul 1 000 eurot kuus ja seda lisaks teisele värbamistoetusele, mille summa aja jooksul väheneb. **Prantsusmaa** pikendas 2020. aasta detsembris katseprojekti *territoires zéro chômeurs*, et täiendavalt toetada pikaajaliste töötute integreerimist tööturule. Selle projekti raames ette nähtud meede „CDI inclusion“ on suunatud konkreetsetelt üle 57 aasta vanustele töötajatele ja selleks kasutatakse kohandatud tähtajatuid lepinguid. Projekti laiendati, nii et see hõlmab 50 uut piirkonda, ja seda pikendati veel viieks aastaks. **Austria** kiitis heaks uue rahaeraldise, mille abil toetada pikaajaliste töötute tööturule integreerimist ning avalike tööturuasutuste pakutava nõustamise ja toe tõhustamist, sealhulgas oskuste parandamise meetmeid, mida rahastatakse taaste- ja vastupidavuskavast. **Soomes**

jõustus 2021. aasta jaanuaris mitu tööõiguse muudatust. Nende eesmärk on pakkuda kohandatuid ja integreeritud teenuseid haavatavas olukorras olevatele inimestele, eelkõige pikaajalistele töötutele. **Taanis** jõuti 2021. aasta mais kokkuleppele eraldada 159 miljonit Taani krooni (ligikaudu 21 miljonit eurot), et võidelda pikaajalise töötuse vastu ja toetada mõjutatud inimeste, eelkõige üle 50aastaste töötajate tööturule integreerimist.

Liikmesriigid kehtestasid uusi meetmeid (enamasti ajutisi) või pikendasid olemasolevaid, et tõhustada töötushüvitiste süsteemi kooskõlas sotsiaalõiguste samba 13. põhimõttega, mis käsitleb töötushüvitisi. **Taani** hakkas 2020. aasta augustist rakendama ajutist meetet, millega pakutakse suuremat töötushüvitist (kuni 110 %) madala kvalifikatsiooniga töötajatele, kes lähevad kutseõppekursusele. Pandeemia negatiivse mõju leevendamiseks võetavate ajutiste meetmete raames kohandas **Portugal** 2020. aasta novembris töötushüvitiste arvutamise valemit nende olukordade jaoks, mille puhul hüvitise saamise perioodi vähendatakse, ning peatas ajutiselt välistamiskohustuse (seega on võimalik hakata füüsilisest isikust ettevõtjaks töötushüvitise saamise ajal). **Portugal** pikendas 2020. aasta detsembris 2021. aastal lõppevate töötushüvitiste kehtivusperioodi kuue kuu võrra. **Belgia** peatas töötushüvitiste järkjärgulise vähendamise kuni 2021. aasta septembri lõpuni ja külmutas need tasemel, millele vastavale hüvitisele oli toetusesaajal õigus 2020. aasta aprillis. **Hispaania** võttis 2021. aasta mais vastu kuni 2021. aasta septembrini kohaldatava ajutise kava, mille kohaselt makstakse töötushüvitist (summas 776 eurot) kunstnikele, kes on eelnevalt teinud töötushüvitiste kava kohaseid makseid (hüvitis neljaks kuni kuueks kuuks, kui 2019. aastal on makseid tehtud 20–55 päeva eest). **Eesti** kiitis heaks reformi, millega suurendatakse oluliselt töötutoetuse määra alates 2021. aastast. Alates 1. augustist 2020 tõusis töötusperioodi esimese 100 päeva eest makstava töötuskindlustushüvitise netoasendusmäär 50 %lt 60 %le (endisest toetasust arvutatuna). Lisaks nähakse taaste- ja vastupidavuskavas ette mehhanism töötushüvitiste maksmise perioodi maksimaalse kestuse pikendamiseks kõrge töötuse määra korral. **Leedus** saavad töötajad, kellele hüvitiste maksmine tööle asumisega seoses lõpetatakse, töötushüvitisi hõlpsamini uuesti taotleda, kui nad peaksid taas töötuks jääma.

Mõned töötushüvitiste süsteemiga seoses vastu võetud meetmed on kavandatud konkreetsete elanikkonnarühmade olukorra parandamiseks. **Luksemburg** nägi ette ajutise meetme, mille kohaselt pikendatakse kuni 2021. aasta juunini konkreetset lühendatud tööaja kava COVID-19 kriisiga seoses. Tööseadustiku kohaselt ei või osalise töötuse korral makstava hüvitise summa olla väiksem kui kvalifitseerimata töötajatele makstava miinimumpalga summa. **Itaalias** kiideti 2020. ja 2021. aastal heaks ajutised sätted, mille alusel peatatakse töötushüvitiste järkjärguline vähendamine ja suurendatakse võimalike hüvitisesaajate kategooriate arvu. Samuti kiideti seal 2020. aasta detsembris heaks ajutine sissetulekutoetus, mida makstakse töötutele või ühest sissetulekust elatuvatele ülalpeetavate lastega naistele netosummas 500 eurot kuus. Meede kehtib 2023. aastani ja selle maksimaalne kogukulu on 5 miljonit eurot aastas. **Läti** pikendas 2021. aasta aprillis 2020. aasta märtsis kehtestatud 180 euro suuruse ajutise toetuse maksmise perioodi neljalt kuult kuuele kuule nende toetusesaajate puhul, kelle toetusõiguse periood oli lõppenud. Samuti võttis **Läti** 2020. aasta detsembris vastu otsuse maksta ajutiselt töötushüvitist (500 eurot esimesel kahel kuul ja 375 eurot viimasel kahel kuul) kooli lõpetanud noortele, kes on töötuna arvele võetud. Mõlema meetme kohaldamine lõppes 30. juunil 2021. Ajutist meetet täiendab alaline meede, mille kohaselt pikendatakse kuni kaks korda töötushüvitiste maksmist ja muude (nt invaliidsus-) hüvitiste täielikku maksmist. Mõlemasse võimalike toetusesaajate rühma

kuuluvad inimesed pidid olema avalikus tööturuasutuses arvele võetud ja osalema aktiivse tööturupoliitika programmides. **Austria** muutis töötuskindlustusseadust, et pakkuda ajutist toetust töötavatele lapsevanematele, kes kasvatavad kuni 14aastast või puudega (mis tahes vanuses) last. Meetmega on hõlmatud ka eakamate inimeste hooldajad ja selle kohaldamist pikendati 2021. aasta juulini. Samuti võttis **Austria** vastu ajutised meetmed, mille kohaselt antakse sissetuleku kaotanud kultuuri- ja loomesektori töötajatele ühekordset toetust summas 1 000–3 500 eurot (sõltuvalt juhtumist). **Iirimaa** muutis 2020. aasta augustis kehtivat õigusraamistikku, et võimaldada ajutisi töötushüvitisi neile, kes kaotasid pandeemia tõttu oma töökoha; seejuures kohandatakse hüvitisemäärasid teatava aja tagant.

Liikmesriigid kohandasid oma õigusraamistikke, et tagada töötushüvitiste piisavus ja katvus, võttes arvesse ka tingimuslikkuse nõudeid. Soome võttis 2020. aasta detsembris kasutusele meetme, et leevendada töötushüvitise saamisel toetuskõlblikkuse tingimusi, eelkõige lühendatud kestusega õppes osalevate töötajate jaoks. See meede peaks ühtlasi vähendama tööturuasutuste töökoormust ja tagama, et vahendid eraldatakse nendele, kes toetust enim vajavad. **Itaalia** rahastas hooajatöötajatele, lühiajalises töösuhtes olevatele töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele ette nähtud ajutisi toetusi. **Eesti** muutis olemasolevat seadust, et tõsta 2021. aasta jaanuarist töötushüvitise määr 35 %lt 50 %le miinimumkuupalgast. **Kreekas**, kus regulaarsete töötushüvitiste ajutine laialdasem maksmine 2021. aasta mais lõpetati, kavandatakse olemasoleva töötushüvitissüsteemi ulatuslikumat reformi. Eesmärk on parandada hüvitiste piisavust ja katvust, soodustada kiiremat tööturule naasmist ja kõrvaldada oskuste arendamist takistavad tegurid. **Soome** pikendas 2021. aasta juunis olemasoleva õigusraamistiku kohaldamist kuni 2021. aasta septembrini, et töötajad saaksid töötushüvitist ettemaksena kahekuulise perioodi asemel kuuekuulise perioodi jooksul. **Malta** alustas 2021. aasta juunis olemasolevate töötushüvitissüsteemide hindamist, mille tulemustel põhinevas aruandes esitatakse konkreetSED andmed, mis aitavad saavutada hüvitiste paremal tasemel katvuse ja piisavuse ja seejuures suurendada stiimulit töötada. Aruanne avaldatakse taaste- ja vastupidavuskava rakendamise raames eeldatavasti 2022. aasta keskpaigaks.

Mõni liikmesriik on vastu võtnud uued õigusaktid või muutnud olemasolevaid, et soodustada töötajate liikumisvabadust, tagades samal ajal töötajate õiguste kaitse. **Rumeenia** kiitis 2021. aasta aprillis heaks uued sätted, millega tagatakse välisriigis töötavatele Rumeenia kodanikele, olenemata nende päritolust (Rumeeniast või muust liikmesriigist), õiguskaitse lepingute kaudu, mida koordineerivad tööturuasutused. **Soome** muutis 2021. aasta aprillis olemasolevat õigusraamistikku, mis käsitleb hooajatööle tulevate kolmandate riikide kodanike riiki sisenemise ja seal elamise tingimusi. Meetme eesmärk on vähendada tööandjate ja hooajaliste võõrtööliste halduskoormust ning seda täiendavad muudatused, mis jõustuvad 2021. aasta oktoobris ning mille eesmärk on ennetada ja avastada ebaõiglaseid töötavasid. **Luksemburg** pikendas 2021. aasta juunis **Belgia** ja **Prantsusmaaga** sõlmitud maksukokkuleppeid, mis puudutavad riigis tööle võetud piirialade töötajaid, kes praegu teevad kaugtööd; lepet pikendati hiljem veelgi vastavalt 31. detsembrini ja 15. novembrini. **Luksemburgi** ja **Saksamaa** vahelist lepingut saab pikendada kuupäheiselt.

Mitmed liikmesriigid on kohandanud sotsiaalpartnerite kaasamist ja kollektiivläbirääkimisi käsitlevaid raamistikke kooskõlas sotsiaalõiguste samba 8. põhimõttega (sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine). **Prantsusmaa** võttis 2021. aasta veebruaris vastu uue õigusraamistiku, mis käsitleb kollektiivläbirääkimisi avalikus sektoris,

sealhulgas läbiräägitavate klauslite (nt õpipõisiõpe) määratlust ja kompensatsioonipõhimõtete rakendamist. Aprillis 2021 võttis **Prantsusmaa** vastu reformi, mille eesmärk on tõhustada platvormimajanduses sotsiaalset dialoogi, korraldades valimised, nimetades esindajad ja valimiste korraldamise eest vastutava riikliku organi. **Küpros** koostas 2021. aasta juulis tööalase nõuandekogu konventsiooni eesmärgiga arutada sotsiaalpartneritega mitmeid suuri riiklikke reforme, et tagada kollektiivläbirääkimisi, vastastikuseid kokkuleppeid ning töövaidluste ennetamist ja lahendamist toetavate mehhanismide tõhus toimimine. **Kreeka** ajakohastas kollektiivse tööõiguse raamistikku, luues ametiühingute digiregistri, reguleerides streigiõigust ja suurendades streigi ajal teenuste tagamise miinimummäära 33 %ni avalikku teenust osutavate ettevõtjate puhul. **Hispaania** plaanib oma taaste- ja vastupidavuskava raames parandada kollektiivläbirääkimiste toimimist, muutes asjakohaseid õigusnorme ja tehes muudatusi läbirääkimiste struktuuris, et suurendada läbirääkimiste poolte esindatust, muuta dialoog sisukamaks ning suurendada õiguskindlust selle tulemuste rakendamise ja mõjuga seoses. Ka **Rumeenia** kavatses oma taaste- ja vastupidavuskavaga ette nähtud reformide raames muuta õigusraamistikku, et parandada sotsiaaldialoogi toimimist.

2.4. Suunis 8. Kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine

Käesolevas punktis käsitletakse seda, kuidas rakendatakse tööhõivesuunist nr 8, milles soovitatakse liikmesriikidel edendada kõigi jaoks võrdseid võimalusi, toetada sotsiaalset kaasatust ja võidelda vaesusega kooskõlas sotsiaalõiguste samba 2. (sooline võrdõiguslikkus), 3. (võrdsed võimalused), 11. (lapsehoid ja laste toetamine), 12. (sotsiaalkaitse), 14. (miinimumsissetulek), 15. (sissetulek vanas eas ja pensionid), 16. (tervishoid), 17. (puudega inimeste kaasamine), 18. (pikaajaline hooldus), 19. (eluase ja abi kodututele) ja 20. põhimõttega (juurdepääs esmatahtsatele teenustele). Punktis 2.4.1 esitatakse põhinäitajate analüüs ning punktis 2.4.2 kirjeldatakse liikmesriikide poliitikameetmeid sotsiaalkaitsesüsteemide ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas.

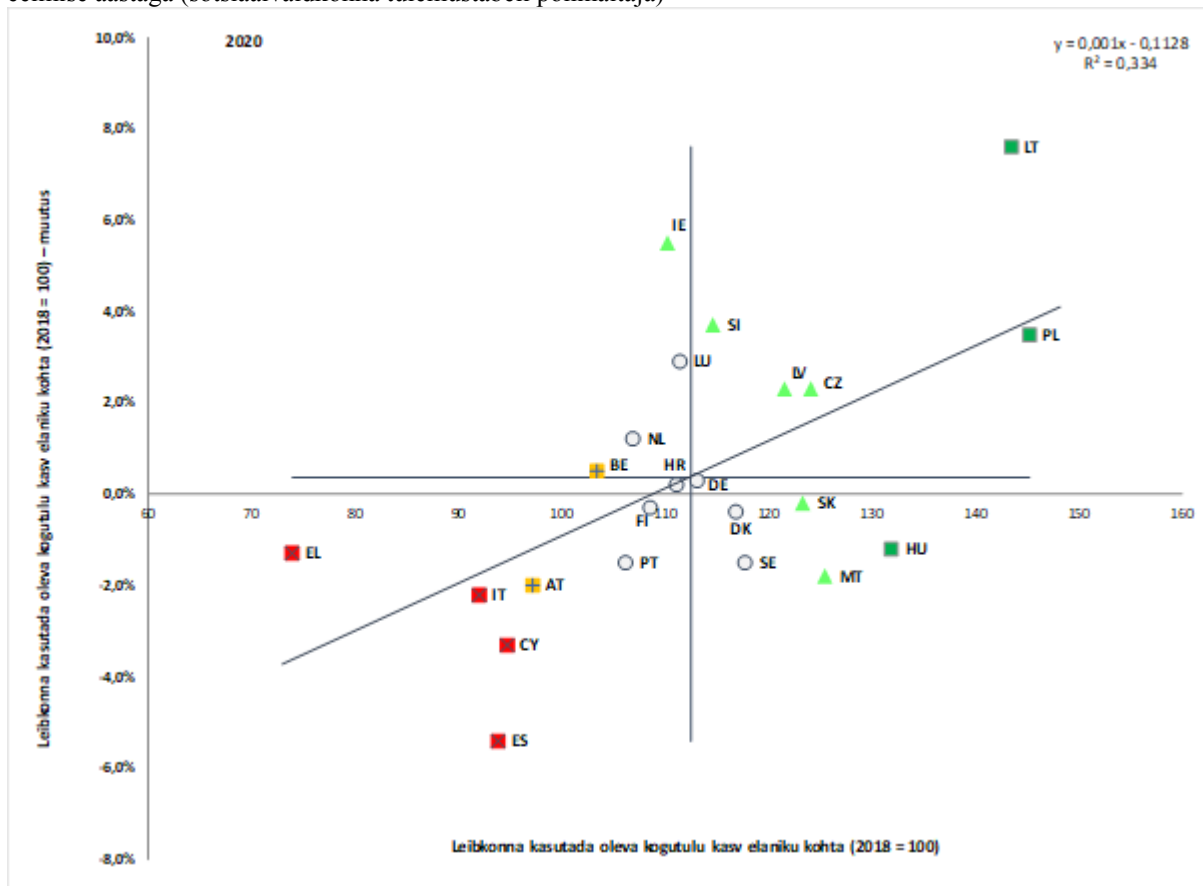
2.4.1. Põhinäitajad

Vaatamata COVID-19 kriisile jäi leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta 2020. aastal liikmesriikides keskmiselt üldiselt muutumatuks. Suurimat kasvu täheldati Leedus, talle järgnesid Iirimaa ja Poola (vastavalt 10,2 protsendipunkti, 5,7 protsendipunkti ja 4,9 protsendipunkti) – vt joonis 2.4.1. Suurim langus tuvastati Hispaanias, millele järgnesid Küpros, Malta ja Itaalia (vastavalt -5,4 protsendipunkti, -3,2 protsendipunkti, -2,3 protsendipunkti ja -2,1 protsendipunkti). Suure osa ELi riikide puhul oli muutus siiski oluliselt väiksem. Nagu punktis 2.1.1 arutati, peegeldavad liikmesriikide erinevused selle näitaja osas muu hulgas COVID-19 kriisi erinevat valdkondlikku mõju, samuti sissetulekutoetuskavade erinevat kohaldamisala ja automaatsete stabilisaatorite toimimist. Mõnes liikmesriigis jääb leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu elaniku kohta siiski 2008. aasta väärtusest väiksemaks, mistõttu on need liigitatud kategooriatesse „tähelepanu vajav“ (Austria²²⁵) või „kriitilises olukorras“ (Kreeka, Itaalia, Hispaania ja Küpros).

²²⁵ Belgia on samuti liigitatud kategooriasse „tähelepanu vajav“, kuid seal on leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta 2008. aasta tasemega võrreldes suurem.

Joonis 2.4.1. Vaatamata COVID-19 kriisile jäi leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta 2020. aastal liikmesriikides üldiselt muutumatuks

Leibkonna kasutada oleva tegeliku kogutulu kasv elaniku kohta (2008 = 100) 2020. aastal ja muutus võrreldes eelmise aastaga (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Bulgaaria, Eesti, Prantsusmaa ja Rumeenia kohta ei ole andmed kättesaadavad.

Allikas: Eurostat, [tepsr_wc310].

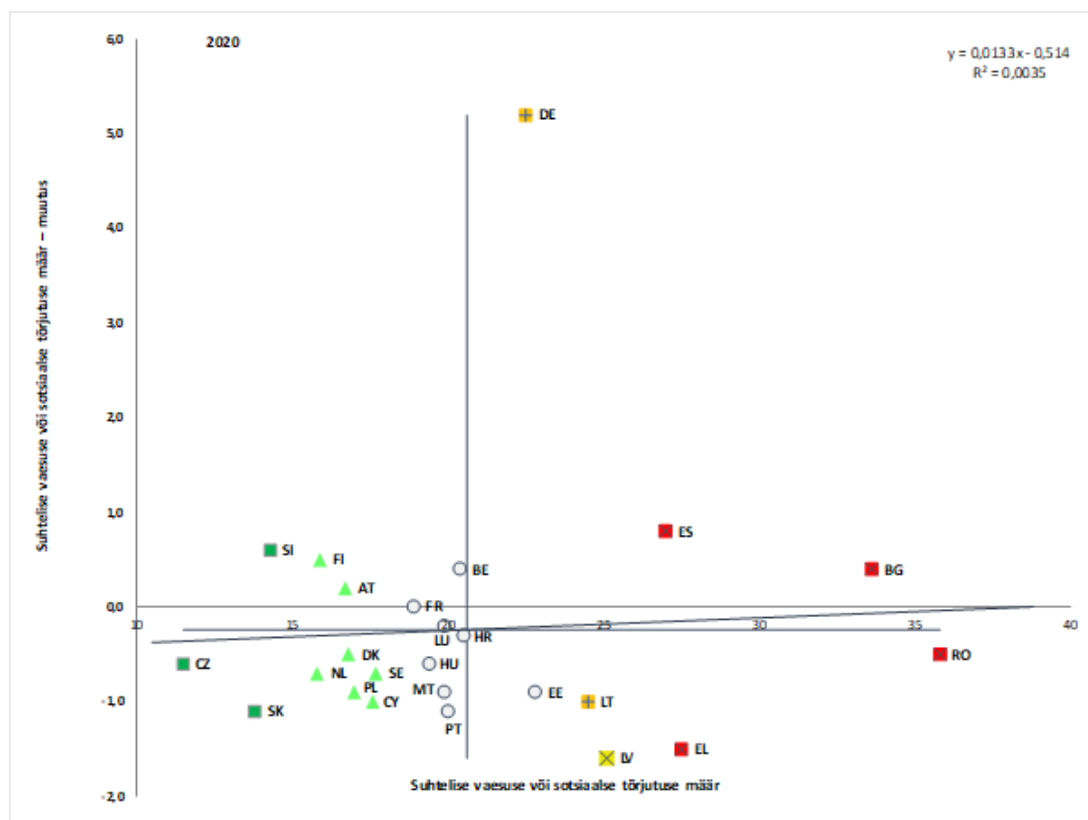
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal (AROE) püsis 2020. aastal üldjoontes stabiilsena või vähenes enamiku liikmesriikide puhul, kuid näitajad erinevad endiselt märkimisväärselt. Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas seadis komisjon peamiseks eesmärgiks vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu 2030. aastaks vähemalt 15 miljoni võrra. 2020. aastal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kõrgeim Rumeenias, Bulgaarias, Kreekas ja Hispaanias (35,8 %, 33,6 %, 27,5 % ja 27 %) ning madalaim Tšehhis, Slovakkias, Sloveenias ja Madalmaades (11,5 %, 13,8 %, 14,3 % ja 15,8 %). Kui vaadelda kõrge määraga riike, siis Rumeenias määr pisut (0,5 protsendipunkti võrra) langes, jõudes 35,8 %ni, ning Bulgaarias ja Hispaanias registreeriti väike tõus (vastavalt 0,4 ja 0,8 protsendipunkti), kuid kõigi nende olukord on sotsiaalvaldkonna tulemustabeli meetodika kohaselt liigitatud kategooriasse „kriitiline“. Leedu ja Saksamaa on liigitatud kategooriasse „tähelepanu vajav“ (vt joonis 2.4.2), kuid siinkohal tuleb märkida, et Saksamaa puhul on andmekogumisviisi olulise muutumise tõttu aegreas märkimisväärne lünk²²⁶. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra

²²⁶ Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev; seda selleks, et parandada alusandmete kvaliteeti pärast kõnealuse näitaja muutumist 2021. aastal. See muutus tõi välja ka selle, et varasemat meetodikat

suurim langus (1,6 protsendipunkti ehk 25,1 %ni) registreeriti Lätis, kus jätkus langussuundumus, kuid kus määr oli endiselt kõrgel tasemel. Kui vaadelda riike, kus vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli väiksem, siis vähenes Slovakkia näitaja veelgi 1,1 protsendipunkti võrra, jõudes 13,8 %ni, ning Tšehhi näitaja vähenes 0,6 protsendipunkti võrra, jõudes 11,5 %ni. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr erineb Euroopa piirkondade vahel märkimisväärselt ning see erinevus on ulatuslikum kui liikmesriikidevaheline erinevus. Sellised erinevused on täheldatavad liikmeriikidesiseselt, näiteks Hispaanias ja Itaalias – vt 3. lisa joonis 8.

Joonis 2.4.2. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal jäi samale tasemele või vähenes enamiku liikmesriikide puhul, kuid näitajad erinevad endiselt märkimisväärselt

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal (%), 2020. aasta määrad ja muutused võrreldes eelmise aastaga (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad ning Läti, Madalmaade, Poola, Prantsusmaa ja Slovakkia andmed on esialgsed. Belgia, Luksemburgi ja Saksamaa aegridades esineb lünk. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad. Kõnealuse põhinäitaja mõiste määratlus, mis vaadati 2021. aastal läbi, erineb nüüd mõnevõrra varasemast määratlusest [[ilc_peps01](#)]²²⁷

kasutades oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitaja väärtust alahinnatud, millega seoses on aegrea andmetes lünk. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad. Saksamaa vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 2020. aastal kasvas (5,2 protsendipunkti võrra), jõudes 2019. aasta registreeritud 17,3 %lt 22,5 %ni 2020. aastal. Seda suurenemist tuleks tõlgendada statistilise muutusena, mis tuleneb andmeallika paranemisest.

²²⁷ Seda põhjusel, et endine komponent „suure materiaalse puuduse määr“ on asendatud komponendiga „suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr“. Üksikasjalik teave on esitatud teemakohasel [Eurostati veebisaidil](#).

Valitsuste kiire sekkumine aitas leevendada pandeemia mõju rahalise vaesuse riskile, suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määrale ning peaaegu tööta leibkondades elavate inimeste osatähtsusele. Suhtelise vaesuse määra näitaja (põhineb sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika andmetel, mis kajastavad 2019. aasta sissetulekute taset) püsis 2020. aastal küllaltki stabiilsena kõigi liikmesriikide puhul (vt joonise 2.4.3. ülemine diagramm). Eurostati kiirhinnangute kohaselt (2020. aasta sissetulekute põhjal)²²⁸ ei kasvanud see 2019. aastaga võrreldes vähemalt pooltes liikmesriikides (ja kahanes veidi Eestis, Leedus, Soomes, Rumeenias ja Tšehhis). Mõningast kasvu täheldati siiski Kreeka, Hispaania, Horvaatia, Sloveenia ja vähemal määral Itaalia puhul. Suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr²²⁹ jäi 2020. aastal üldjoontes stabiilseks, kuigi täheldati mõningast ühtlustumist. Mõnes riigis (Leedu, Slovakkia, Poola ja Kreeka) registreeriti väike langus, teistes aga jäi näitaja muutumatuks või kasvas veidi (Hispaania, Bulgaaria ja Rumeenia). Peaaegu tööta leibkondades²³⁰ elavate inimeste osakaal jäi samuti stabiilseks, mis peegeldab töökohtade säilitamiseks tehtud poliitilisi jõupingutusi. Märkatavad positiivsed erandid on Slovakkia ja Portugal (vastavalt 2 ja 1,2 protsendipunktiline langus), Prantsusmaal täheldati aga kasvu (1,7 protsendipunkti).

Samuti on näitaja „väga väikese tööhõivega leibkondades elavad inimesed“ puhul muudetud vanuserühma: 2019. aastal vaadeldi 0–59aastaste vanuserühma, 2020. aastal aga vaadeldakse 0–64aastaste vanuserühma.

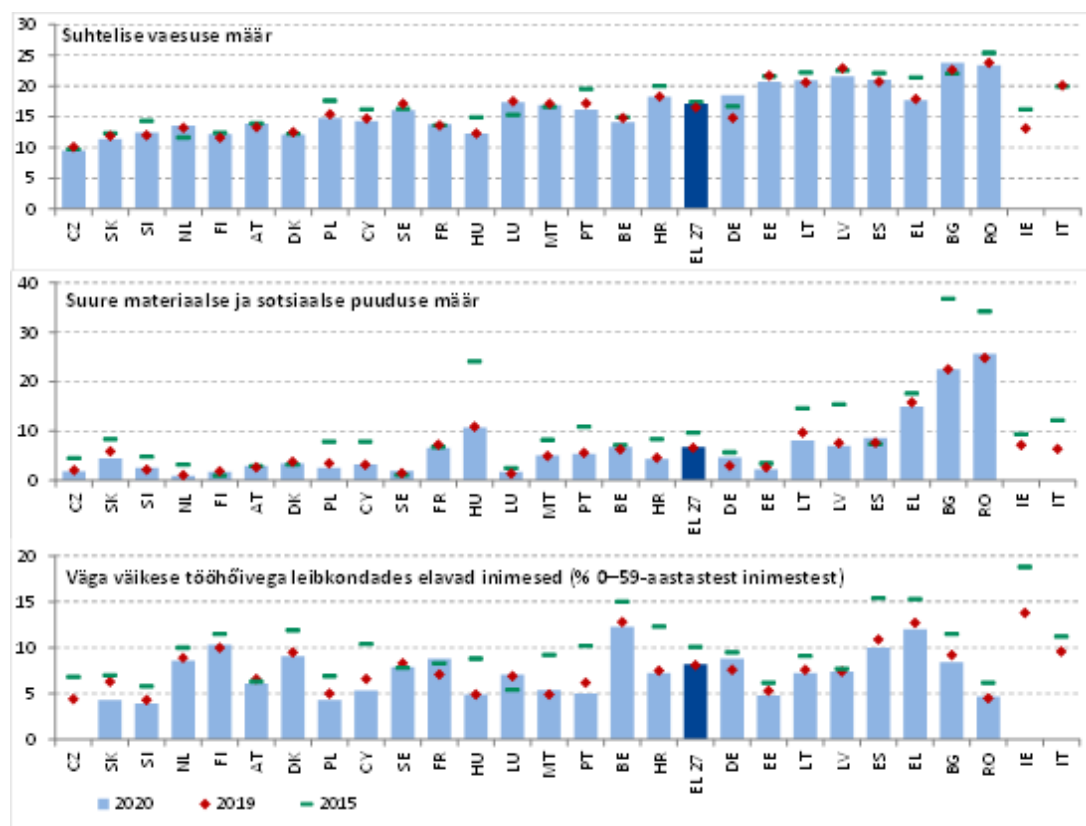
²²⁸ Välja antud 2021. aasta juulis, kättesaadav [Eurostati veebisaidil](#). Vaadatud 16. septembril 2021. Käsitletud on ainult statistiliselt olulisi muutusi. Malta kohta pole hinnangud kättesaadavad ning Prantsusmaa ja Rumeenia puhul ei ole teavet jaotumise kohta.

²²⁹ Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra komponendiks olnud näitaja „suure materiaalse puuduse määr“ asendati näitajaga „suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr“ ning puuduse määra tegurite loetelu laiendati – tegurite uus loetelu on kättesaadav asjaomasel [Eurostati sõnastiku lehel](#) ja täiendavad üksikasjad on leitavad [sotsiaalkaitse komitee näitajate tööühma dokumendi tehnilises märkuses](#).

²³⁰ Leibkonnad, kus täiskasvanute (18–64aastased, välja arvatud 18–24aastased õpilased ja inimesed, kes on nende enda määratletud praeguse majandusliku seisundi kohaselt pensionil või kes saavad pensioni (välja arvatud toitjakaotuspension), samuti 60–64aastased inimesed, kes on mitteaktiivsed ja elavad leibkonnas, kus põhississetuleku annavad pensionid) tööaeg viimase 12 kuu jooksul moodustas alla 20 % nende potentsiaalsest (liidetud) kogutööajast.

Joonis 2.4.3. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra mõjutavad komponendid, mis on alates 2015. aastast paranenud, jäid enamiku liikmesriikide puhul tänu poliitilisele sekkumisele stabiilseks

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra põhinäitaja komponendid (% , 2015, 2019, 2020).

Märkus. Näitajad on järjestatud vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski 2020. aasta määra alusel. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad. Endine komponent „suure materiaalse puuduse määr“ on asendatud näitajaga „suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr“. Näitaja „väga väikese tööhõivega leibkondades elavad inimesed“ puhul on muudetud vanuserühma: 2019. aastal vaadeldi 0–59-aastaste vanuserühma, 2020. aastal aga vaadeldakse 0–64-aastaste vanuserühma. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitaja ja selle komponentide kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad.

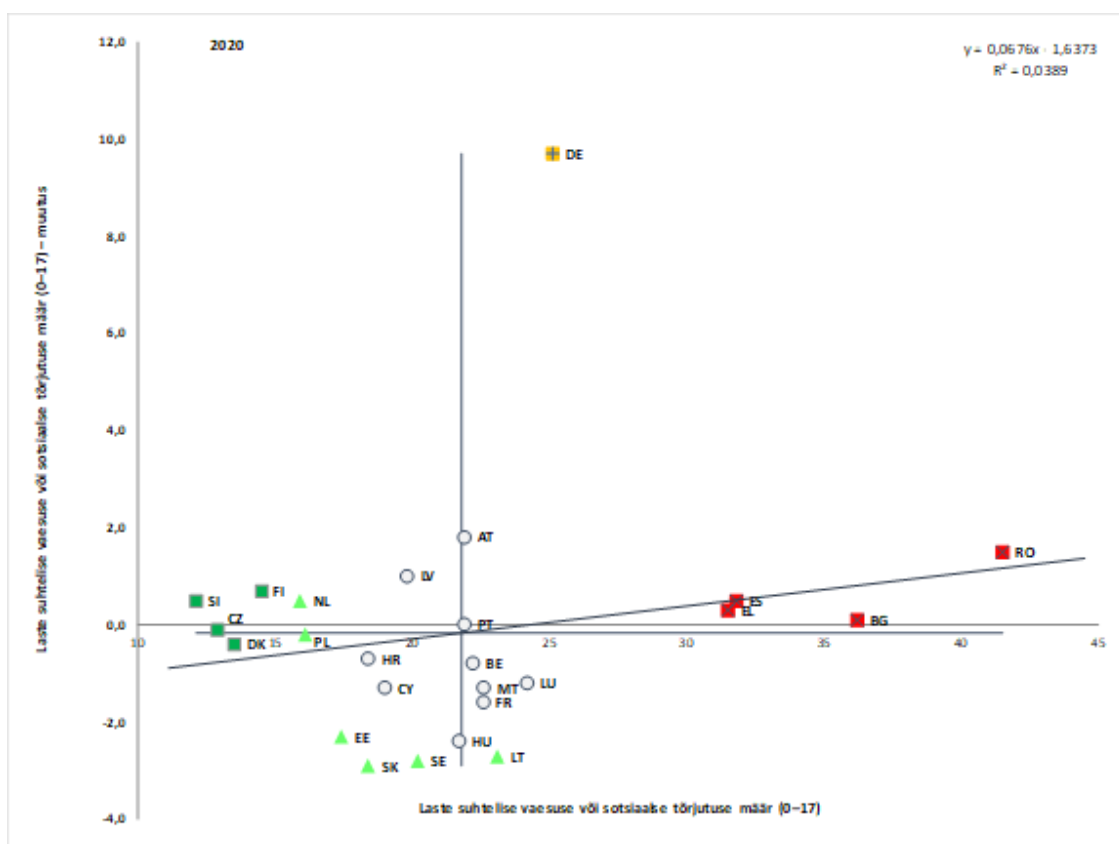
Allikas: Eurostat, [[tessi010](#), [tepsr_lm420](#), [tepsr_lm430](#)].

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste (0–17aastased) määr jäi 2020. aastal keskmiselt üldiselt stabiilseks, kuid riigiti esineb siiski märkimisväärsed erinevusi. Nii uuringuandmete kui ka Eurostati väkhinnangute kohaselt jäid vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste määr ja selle näitaja komponentide määr 2020. aastal suhteliselt püsivaks. Aastatel 2019–2020 langes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste määr 11 liikmesriigis enam kui 0,5 protsendipunkti võrra, kusjuures kõige märgatavam oli langus Slovakkias, Rootsis ja Leedus (ligikaudu 3 protsendipunkti). Seevastu tõusis see määr kümnes liikmesriigis, kusjuures suurim oli tõus Saksamaal, Austrias ja Rumeenias (vastavalt 9,7 protsendipunkti, 1,8 protsendipunkti ja 1,5 protsendipunkti; Saksamaa puhul on tõus seotud juba mainitud aegrea andmete lüngaga). Rumeenia, Kreeka, Hispaania ja Bulgaaria on sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kohaselt liigitatud kategooriasse „kriitilises olukorras“. Lisaks on Rumeenias, Austrias ja Hispaanias vaesuse määr laste puhul oluliselt kõrgem kui kogu elanikkonna puhul (vastavalt 5,7 protsendipunkti, 5,2 protsendipunkti ja

4,8 protsendipunkti võrra). Vaesuses või sotsiaalse tõrjutuse tingimustes üles kasvavatel lastel on väiksem tõenäosus olla koolis edukas, olla hea tervise juures ja end hilisemas elus täiel määral teostada. Nagu on välja toodud lapsehoidu ja laste toetamist käsitlevas võrdlusanalüüsiraamistikus, on püsiva vaesuse määr laste puhul endiselt kõrgem kui ülejäänud elanikkonna puhul ning sotsiaalsiirete mõju laste vaesusele mõnes liikmesriigis (nt Hispaania, Rumeenia, Malta, Itaalia, Bulgaaria ja Portugal) oluliselt väiksem kui ELi keskmine mõju. Mõnes liikmesriigis on üksikvanemaga kasvavate laste või üle kolme lapsega või rände- või roma taustaga perede laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht kuni kolm korda suurem kui teistel lastel.

Joonis 2.4.4. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste määr püsis üldiselt muutumatuna, kuid ELi liikmesriikide vastavad näitajad erinevad suuresti.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste (17aastased või nooremad inimesed) osakaal (%), 2020. aasta määrad ja muutused võrreldes eelmise aastaga (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad ning Prantsusmaa, Madalmaade, Poola ja Slovakkia andmed on esialgsed. Belgia, Saksamaa ja Luksemburgi aegridades esineb lünk. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad.

Allikas: Eurostat, [tepsr_lm412].

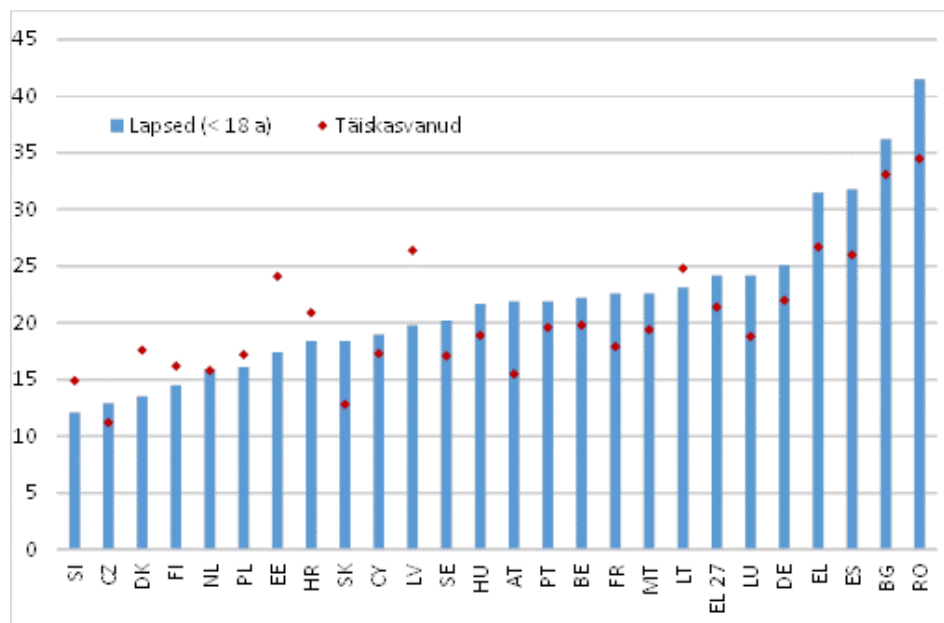
Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 4. Sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine ja laste toetamine

Euroopa sotsiaalõiguste sambaga on kehtestatud mitmed laste heaolu ja arenguga seotud olulised põhimõtted. Selle 11. põhimõtte (lapsehoid ja laste toetamine) kohaselt on lastel õigus

kvaliteetsele ja taskukohasele alusharidusele ja lapsehoiule ning vaesusevastasele kaitsele. Ebasoodsatest oludest pärit lastel on õigus erimeetmetele, et suurendada võrdseid võimalusi. Esimese põhimõttega (haridus, koolitus ja elukestev õpe) kinnitatakse õigust kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ning kolmanda põhimõttega (võrdsed võimalused) õigust võrdsele kohtlemisele ja võrdsetele võimalustele seoses sotsiaalkaitse ja haridusega ning juurdepääsuga avalikkusele kättesaadavatele kaupadele ja teenustele.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste arv on ELis sellegipoolest endiselt suur. 2019. aastal oli ELis sellises olukorras 19,6 miljonit last (24,2 %). Enamikus liikmesriikides puutuvad lapsed vaesusega rohkem kokku kui täiskasvanud (vt joonis). Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava kohaselt tuleb vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste arvu 2030. aastaks vähemalt 5 miljoni võrra.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste (0–17aastased) osakaal võrreldes sellises olukorras olevate täiskasvanute (18+) osakaaluga (%), 2020

Märkus. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad.

Allikas: Eurostati näitaja [[ilc_peps01n](#)].

Kvaliteetne alusharidus- ja lapsehoiuteenus on eriti oluline selleks, et vähendada ebasoodsatest oludest pärit laste eluaja haridusalaste saavutuste mahajäämust ja võimaldada nende vanematel osaleda tööturul ning suurendada seeläbi leibkondade sissetulekut. ELis oli 2019. aastal keskmiselt 35,3 % alla 3aastastest lastest ja 89,6 % nendest lastest, kelle vanus on vahemikus 3 aastat kuni kohustuslik kooliiga, registreeritud ametliku lapsehoiuteenuse kasutajaks. Mõnes liikmesriigis jäid kõnealused näitajad nende kahe rühma puhul siiski vastavalt alla 10 % ja 60 % (vt punkt 2.2.1).

Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitusel kehtestati Euroopa lastegarantii, mille eesmärk on ennetada laste sotsiaalset tõrjutust ja selle vastu võidelda, tagades neile juurdepääsu põhiteenustele. Selles kutsutakse liikmesriike üles tagama vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele lastele tasuta ja hea juurdepääs tervishoiu-, alusharidus- ja lapsehoiuteenusele (vt punkt 2.2.1), haridusele ja koolipõhisele tegevusele ning võimaldama neile vähemalt ühe tervisliku eine igal koolipäeval, samuti tuleb neile tagada hea juurdepääs tervisliku toitumise ja korraliku eluaseme võimalusele. Euroopa lastegarantii on ELi ulatusliku lapse õiguste strateegia²³¹ põhielement.

²³¹ Vastu võetud 24. märtsil 2021, kättesaadav [internetis](#). Lisaks sotsiaalmajandusliku kaasatuse-, tervise- ja hariduseaspektile, mis on hõlmatud Euroopa lastegarantii raames, käsitletakse strateegias veel viit teist

Liikmesriigid esitavad komisjonile 2022. aasta 15. märtsiks soovitusel rakendamist käsitlevad riiklikud tegevuskavad, mis peavad hõlmama kuni 2030. aastani vältavat perioodi. Soovitusel nähakse ette tugevad juhtimis- ja järelevalvemenetlused ning selle kohaselt peavad liikmesriigid esitama aruande iga kahe aasta tagant ning komisjon esitama nõukogule aruande viis aastat pärast selle vastuvõtmist. Sotsiaalkaitsekomitee leppis 2021. aasta oktoobris kokku lapsehoiu ja laste toetamise valdkonna võrdlusanalüüsiraamistiku, määratledes tulemuste ja tulemuslikkuse näitajaid ning esitades hulga taustteavet (üksikasjad on esitatud punktis 1.4).

Lastegarantii ettevalmistava tegevuse III etapi tulemusena katsetas UNICEF poliitilist sekkumist neljas liikmesriigis. Bulgaarias sai kodukülastusprogrammi raames ajavahemikul oktoober 2020 kuni juuli 2021 toetust enam kui 2 600 väikelastega peret. Eesmärk oli tagada alla 3aastaste laste ja rasedate eest hoolitsemine. Kodukülastusi tegevaid töötajaid oli koolitatud väikelapse arengu ja isade kaasamise valdkonnas. **Kreekas** aidati erinevate sidusrühmade, sealhulgas lastega konsulteerimisega kaasa lapsehoiureformi riikliku tegevuskava väljatöötamisele. Attika piirkonnas toetatakse pilootprojektiga viie lastekodu lapsi, et liita nad uuesti bioloogilise perega või panna nad elama asendusperele või kogukonnapõhiste hoolekandeteenuste osutaja juurde. **Itaalia** keskkoolide jaoks korraldati internetis 13 digitaalset innovatsiooni- ja loovuslaagrit, milles osales üle 1 400 õpilase. **Horvaatias** sai sotsiaalhoolekandekeskus toetust, et ta saaks pikendada vanemluse toetamise programmi, millega jõuti enam kui 100 toetusesaajani.

Vaesuse sügavus on 2019. aastal 2018. aastaga võrreldes veidi suurenenud. Vaesuse süvik²³² ei vähenenud ja mõnel juhul isegi veidi suurenes (sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev statistika, 2020). Süvik oli kõige suurem (üle 25 %) Ungaris, Rumeenias, Saksamaal, Hispaanias, Lätis, Bulgaarias, Horvaatias ja Kreekas. Ungaris suurenes see teist aastat järjest ja olulisel määral (7,4 protsendipunkti võrra). Näitaja suurenes ka riikides, kus see on keskmisest madalamal tasemel (Prantsusmaal 5 protsendipunkti võrra, Portugalis 2 protsendipunkti võrra). Teistes liikmesriikides jäi see üldjoontes muutumatuks, kuigi sotsiaalmajanduslik olukord enne pandeemiat üldiselt paranes (erandid on Luksemburg ja Leedu, kus see vähenes vastavalt 6,9 ja 2,8 protsendipunkti võrra). Vaesus on sügavam inimeste seas, kes elavad peaaegu töötavate leibkondades²³³ – see näitaja oli 18–64aastaste vanuserühma kuuluva elanikkonna puhul ELis 2019. aastal ligikaudu 40 % tasemel. Selle rühma puhul on vaesuse süvik kõige suurem Rumeenias, Itaalias, Bulgaarias, Lätis ja Slovakkias (kõigis üle 50 %), kusjuures enamikus neist on see mõnevõrra kasvanud. Madalmaade, Soome ja Iirimaa puhul on selle näitaja väärtus alla 20 %. Suurimat kasvu täheldati Ungaris (+14,9 protsendipunkti). Kõrged määrad osutavad hüvitiste piisavuse ja katvusega seotud probleemidele.

Puudega inimesed, eriti naissoost ja tööealised puudega inimesed, olid 2020. aastal palju suurema tõenäosusega vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus. ELis oli 2020. aastal vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus 28,9 % puudega inimestest (mis tähendab kasvu võrreldes 2019. aastal registreeritud 28,4 %ga), ilma puudeta inimeste puhul oli see osakaal aga

teemavaldkonda: laste osalemine poliitilises ja demokraatlikus elus; võitlus lastevastase vägivalla vastu ja lastekaitse tagamine, lapsesõbralik õigusemõistmine, digi- ja infoühiskond ning üleilmne mõõde.

²³² Vaesuse süvik näitab vaesuse ohus olevate inimeste mediaansissetuleku kaugust vaesuspiirist. Eurostati näitaja [[ilc_li11](#)]. Vanuserühm: kõik. Näitaja arvutamisel kasutatakse eelmise aasta sissetulekuteavet, seega kirjeldavad 2020. aasta väärtused 2019. aasta olukorda.

²³³ Selle näitaja arvutab Eurostat (avaldamata) suhtelise vaesuse piirist madalamat ekvivalentnetosissetulekut teenivate ja väga väikese tööhõivega leibkondades elavate inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetuleku ning suhtelise vaesuse piiri vahelise erinevusena, mida väljendatakse protsendina suhtelise vaesuse piirist. Kõnealuseks piiriks on määratud 60 % kõigi inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetulekust riigis (mitte kogu ELis).

19 %²³⁴. See määr oli kõrgeim Bulgaarias (52,3 %), Eestis (40,4 %), Lätis (39,3 %), Leedus (38,7 %) ja Horvaatias (38,2 %) ning madalaim Slovakkias, Taanis, Soomes ja Austrias (vahemikus 20,3 % kuni 22,3 %). Puudega inimeste seas on ohustatuid rohkem naiste (29,9 %; meeste puhul on see osakaal 27,7 %) ja 16-64aastaste inimeste hulgas (34,3 %; alates 65aastaste puhul on see osakaal 23,2 %). COVID-19 avaldas puudega inimestele ebaproportsionaalsed mõju ja suurendas tõrjutuse ohtu veelgi,²³⁵ eelkõige seoses juurdepääsuga tervishoiule, haridusele, tööhõivele ja veebipõhistele tugiteenustele ning seda eriti hoolekandeesutustes elavate isikute puhul²³⁶.

Rändetaustaga inimeste ning romade puhul on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal keskmisest oluliselt suurem. Suurima osakaaluga liikmesriikides oli väljaspool ELi sündinud inimeste puhul vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal 2020. aastal palju suurem (ligikaudu kaks korda) kui elukohariigis sündinute puhul²³⁷ (Kreekas 53 % võrreldes 26,9 %ga, Hispaanias 52,6 % võrreldes 21,3 %ga, Saksamaal 45,2 % võrreldes 20,4 %ga ja Belgias 44,6 % võrreldes 15 %ga). ELis elatub 72–80 % romadest sissetulekust, mis jääb allapoole vastava riikliku suhtelise vaesuspiiri taset ning olukord on pandeemiaga seotud töökaotuste tõttu veelgi halvenenud. Roma laste puhul on olukord isegi halvem²³⁸.

Energiaostuvõimetus vähenes ELis jätkuvalt, kuid allpool vaesuspiiri elavate inimeste jaoks on olukord endiselt kriitiline. Nende inimeste osakaal, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida, ulatus 2020. aastal 8,2 %ni²³⁹. Nende inimeste puhul, kelle sissetulek jääb allapoole vaesuspiiri taset, ulatus see osakaal 2020. aastal 20,1 %ni, mis on teravas kontrastis vaesuspiiri tasemest ülespoole jääva sissetulekuga inimeste 5,8 %ga võrreldes. Taskukohasusega seoses on probleeme eelkõige mõnedes Lõuna- ja Ida-Euroopa liikmesriikides, eelkõige Bulgaarias, Leedus, Küprosel, Portugalis ja Kreekas. Kõrgemate energiahindadega kaasneb suurem energiaostuvõimetus risk. Komisjon võttis 13. oktoobril 2021 vastu teatise energiahindade tõusuga toimetuleku kohta,²⁴⁰ milles esitati meetmepakett, mille abil käsitleda (praeguste) järskude hinnatõusude vahetut mõju ning suurendada veelgi vastupanuvõimet tulevastele hinnašokkidele. Nagu on välja kuulutatud paketi „Eesmärk 55“ raames ja selleks, et tagada õiglane üleminek kliimanetraalsusele, kavatses komisjon esitada 2021. aasta lõpuks ettepaneku nõukogu soovitusel, et anda liikmesriikidele täiendavaid suuniseid rohepöörde sotsiaalsete ja tööalaste aspektide käsitlemiseks²⁴¹. Energiahindade

²³⁴ Eurostati näitaja [[hlth_dpe010](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika põhjal, 16aastased või vanemad inimesed. Üleilmse tegevuspiirangute indeksi (GALI) kontseptsiooni alusel loetakse inimesed puudega inimesteks, kui nende tegevusvõime on mõnede tegevuste osas või oluliselt piiratud.

²³⁵ Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe 2021](#)“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng, 2021), juuni 2021.

²³⁶ Maailma Terviseorganisatsioon, „[Policy Brief: A Disability-Inclusive Response to COVID-19](#)“ (Poliitikaülevaade: puudega inimesi kaasavad COVID-19-le reageerimise meetmed), mai 2020.

²³⁷ Nagu ilmneb Eurostati näitajatest [[ilc_peps06](#)], [[ilc_li33](#)] ja [[ilc_iw16](#)], vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed, suhtelise vaesuse määr ja töötajate suhtelise vaesuse määr.

²³⁸ Üksikasjalik teave ja viited on esitatud dokumendis SWD(2020) 530 final.

²³⁹ Vastavalt Eurostati näitajale [[ilc_mdex01](#)]. Märkus. ELi keskmise ning ka Belgia, Luksemburgi ja Saksamaa puhul esineb 2020. aasta aegreas lünki.

²⁴⁰ Komisjoni teatis „Toimetulek energiahindade tõusuga: meetme- ja toetuspakett“ (COM(2021) 660 final).

²⁴¹ Algatus kuulutati välja paketti „Eesmärk 55“ käsitlevas komisjoni üldteatises (COM(2021) 550 final) ja kliimameetmete sotsiaalfondi loomist käsitleva määruse ettepaneku (COM(2021) 568 final) põhjenduses 18.

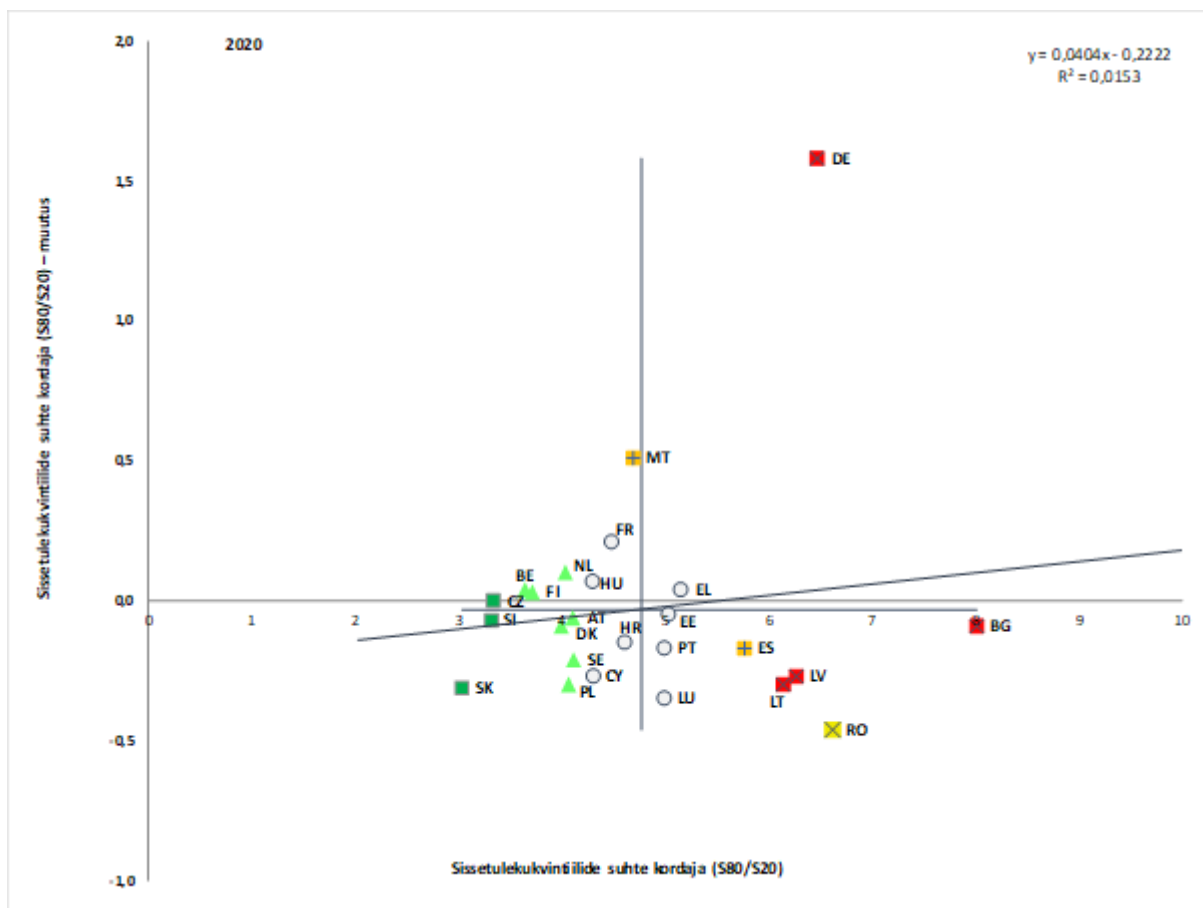
muutumist ja muutuste jaotuslikku mõju tuleb hoolikalt jälgida, võttes arvesse vajadust kehtestada lõpuks kompensatsioonimehhanismid.

Sissetulekute ebavõrdsus oli enamikus liikmesriikides enne COVID-19 kriisi püsinud muutumatuna või isegi vähenenud. Uuringuandmed näitavad, et 2019. aastal (näitaja puhul kasutatav tuluaasta) oli ELis tulujaotuse 20 % suurima sissetuleku saajate sissetulekute osa peaaegu viis korda suurem kui 20 % väikseima sissetuleku saajate sissetuleku osa (vt joonis 2.4.5). Sissetulekute ebavõrdsus vähenes enne pandeemiat enim Rumeenias, Luksemburgis, Slovakkias, Poolas, Leedus, Küprosel ja Lätis. Iseäranis suur oli ebavõrdsuse kasv Maltal, Prantsusmaal ja Saksamaal (viimase puhul on see siiski seotud aegrea lüngaga). Saksamaa, Bulgaaria, Läti ja Leedu liigitati kategooriasse „kriitilises olukorras“, kuna nende puhul oli ebavõrdsus üheaegselt nii kõrgel tasemel kui ka suurenes või vähenes suhteliselt vähe. Euroopa piirkondade vahelised erinevused on suured ning nagu vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste määra puhul ilmnes, võivad need olla suured ka ühe liikmesriigi piires (vt 3. lisa joonis 4). Nagu 1. punktis märgiti, näitavad Eurostati kiirhinnangud, et 2020. aastal jäi ELi kui terviku sissetulekukvintiilide suhte kordaja (S80/S20) muutumatuks,²⁴² kuigi töötajate (tööturu) sissetulekud on esimese sissetulekukvintiili puhul hinnanguliselt vähenenud 10 % ja viienda sissetulekukvintiili puhul 2 %. Selle tulemuse saavutamisel oli suur roll avaliku sektori toetusel, mis tagati muuhulgas lühendatud tööaja ja muude töökohtade säilitamise kavade (vt punkt 2.1.1) raames, samuti maksu- ja hüvitissüsteemide kaudu toimivatel automaatsetel stabilisaatoritel. Paljudel juhtudel neid mehhanisme tõhustati, et leevendada COVID-19 kriisi tagajärgi, eelkõige haavatavate rühmade jaoks. Sellest tulenevalt on mõju kasutada olevale tulule (netotulule) kogu tulujaotuse ulatuses hinnanguliselt peaaegu sama, kusjuures esimese kvintiili puhul suureneb kasutada olev tuluhinnanguliselt 2 % ja viienda kvintiili puhul peaks see jääma ligikaudu samaks.

²⁴² Enamiku liikmesriikide puhul ei paistnud hinnanguline muutus olevat statistiliselt oluline.

Joonis 2.4.5. Enamiku liikmesriikide puhul sissetulekute ebavõrdsus vähenes või jäi muutumatuks tänu ulatuslikule avaliku sektori toetusele ja toimivatele automaatsetele stabilisaatoritele

Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20), 2020. aasta tase ja muutus eelmise aastaga võrreldes (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

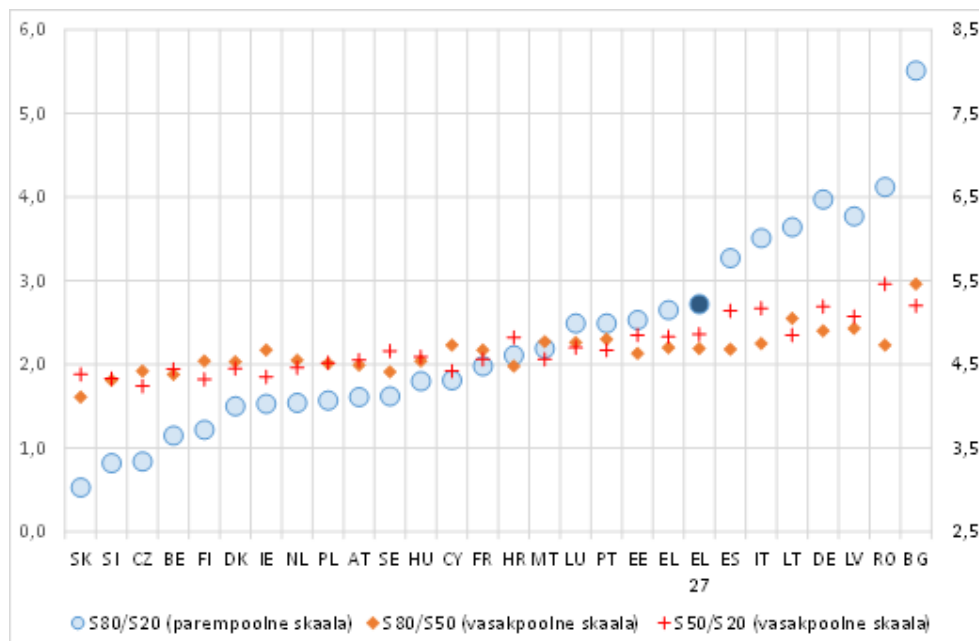
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad ning Läti, Madalmaade, Poola, Prantsusmaa ja Slovakkia andmed on esialgsed. Belgia, Luksemburgi, Saksamaa ja Taani aegridades esineb lünki. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad.

Allikas: Eurostat, [tessi180].

Sissetulekute ebavõrdsus tulujaotuse ulatuses erineb ELi liikmesriigiti märkimisväärselt. Viimase kümne aasta jooksul tulenes ebavõrdsuse kasv peamiselt tulujaotuse alumises osa keskmise kasvust (vt 2021. aasta ühine tööhõivearuanne). Liikmesriikides, kus sissetulekute üldine ebavõrdsus on suurem (S80/S20) kui ELi keskmine, on sissetulekute ebavõrdsus suurem ka tulujaotuse alumistes ja ülemistes osades, nagu näitavad vastavad sissetulekukvintiliide suhte kordajad (S50/S20 ja S80/S50) – vt joonis 2.4.6. See on siiski märkimisväärselt tulujaotuse alumises osas (S50/S20), nagu Rumeenia, Läti, Saksamaa, Itaalia ja Hispaania puhul. Suuremast ebavõrdsusest tulujaotuse alumises osas tuleneb üldine ebavõrdsus ka ELi keskmisest madalama tasemega riikides nagu Horvaatia, Eesti, Slovakkia ja Rootsi. Teistes liikmesriikides (Bulgaarias, Küprosel, Iirimaa, Leedus, Maltal ja Portugalis) tuleneb üldine ebavõrdsus suhteliselt rohkem tulujaotuse ülemises osas (S80/S50) esinevast ebavõrdsusest.

Joonis 2.4.6. Sissetulekute ebavõrdsus tulujaotuse ulatuses erineb liikmesriigiti märkimisväärselt

Sissetulekukvintiiilide suhte kordajad S80/S20, S80/S50 ja S50/S20 (2020)

Märkus. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole 2020. aasta andmed kättesaadavad, kasutatud on 2019. aasta väärtusi.

Allikas: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)].

19 liikmesriigi 2020. aasta sotsiaalkaitsekulutuste esialgsed hinnangud²⁴³ osutavad nende enneolematule tasemele ja suurele kasvule võrreldes 2019. aastaga. Sotsiaalkaitsekulutused suurenesid 2019. aastal kokku 234 miljardi euro võrra (rohkem kui 8 %). Liikmesriigiti ulatub kasv Poolas ja Horvaatias registreeritud 3 %st kuni Iirimaa ja Maltal registreeritud üle 20 %ni. Aastate 2019–2020 kasv oli peamiselt tingitud töötushüvitistele, sealhulgas lühendatud tööaja kavade alusel makstavatele hüvitistele tehtavate kulutuste suurenemisest (+101 miljardit eurot ehk +75 %). Suurenemist täheldati ka sotsiaalse tõrjutuse (+14 %), eluaseme (+7 %), pere/laste (+6 %), haiguse/tervishoiu (+5 %) ja vanadusega seotud hüvitistele (+3 %) tehtud kulutuste puhul. Kui vaadelda andmed esitanud 19 liikmesriigi suhtelisi näitajaid, siis suurenesid töötushüvitistele tehtud kulutused üle 100 % Austrias, Tšehhis, Portugalis, Iirimaa, Eestis ja Maltal. Haiguste/tervishoiuga seotud kulutused suurenesid üle 10 % Belgias, Bulgaarias, Tšehhis, Taanis, Iirimaa, Lätis, Ungaris, Maltal ja Portugalis. Oluliselt kasvas sotsiaalkaitsekulutuste osakaal SKPs – 27,6 %lt 2019. aastal 31,2 %le 2020. aastal (+3,6 protsendipunkti) –, osaliselt ka seetõttu, et SKP üldine tase 2020. aastal langes.

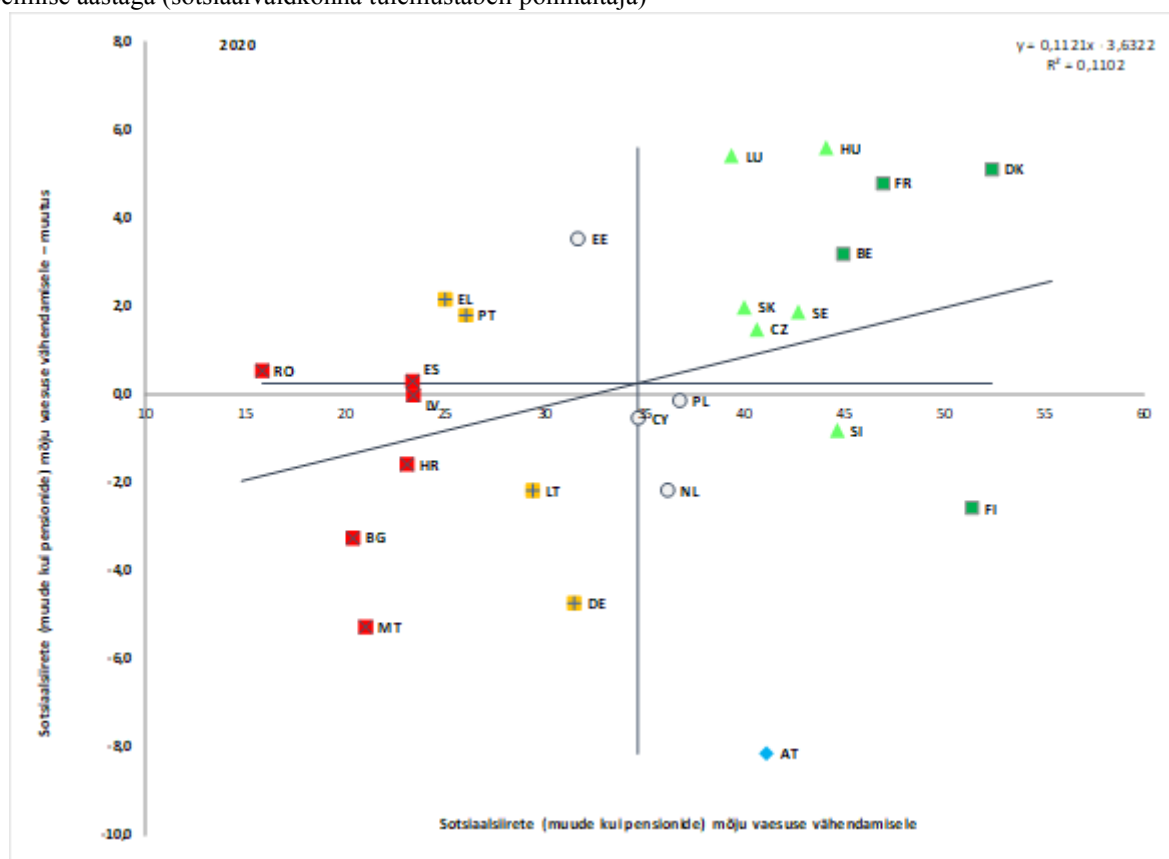
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele on EL 27s jäänud muutumatuks, kuid liikmesriigiti esineb selles lahknevusi. Keskmiselt vähendasid sotsiaalsiirded (välja arvatud pensionid) 2020. aastal ELis suhtelise vaesuse määra ligikaudu kolmandiku võrra (32,7 %). Liikmesriikidevahelised erinevused on aga suured ning näitaja ulatub ligikaudu 16 %st

²⁴³ Allikas: Eurostat, [Esialgsed hinnangud – Sotsiaalkaitse – Eurostat \(europa.eu\)](#), hõlmatud on Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Leedu, Läti, Malta, Poola, Portugali, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Sloveenia, Taani, Tšehhi ja Ungari andmed. Need 19 liikmesriiki andsid 2019. aastal ligikaudu 79 % EL 27 SKPst (ja nemad tegid 81 % sotsiaalkaitsekulutustest).

(Rumeenias) üle 50 %ni (Taanis ja Soomes). 2020. aastal (2019. aasta sissetulekute põhjal) olid väärtused suuremad ja täheldati ka suurenemist viies järgmises liikmesriigis: Prantsusmaa ja Taani (parimad tulemused) ning Belgia, Ungari ja Luksemburg (aegridades esines siiski lünki). Samal perioodil oli mõju vaesuse vähendamisele keskmisest madalamal tasemel ning püsis suhteliselt muutumatuna Rumeenias, Hispaanias ja Kreekas, kuid see vähenes oluliselt Bulgaarias, Maltal ja Horvaatias; kõik kuus riiki on liigitatud kategooriasse „kriitilises olukorras“. Näitaja osutab liikmesriikidevahelise lahknevuse suundumusele. Erinevused on suured ka ELi piirkondade vahel, kusjuures eriti väikesed väärtused on registreeritud Itaalia lõunapoolsetes piirkondades, enamikus Rumeenia piirkondades ning teatavates Kreeka ja Horvaatia piirkondades (vt 3. lisa joonis 9).

Joonis 2.4.7. Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele on liikmesriigiti erinev

Sotsiaalsiirete (muude kui pensionide) mõju vaesuse vähendamisele, 2020. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad ning Läti, Madalmaade, Poola, Prantsusmaa ja Slovakkia andmed on esialgsed.

Belgia, Luksemburgi, Saksamaa ja Taani aegridades esineb lünki. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad.

Allikas: Eurostat, [tespm050].

Sotsiaalkaitse katvuse osas esineb märkimisväärsed erinevusi, eelkõige ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate puhul. Keskmiselt on sotsiaaltoetusi (individuaalsel tasandil²⁴⁴) saavate vaesusohus olevate tööealiste inimeste (16–64aastased) osakaal tähtajalise lepinguga

²⁴⁴ Vastavalt tulemuslikku juurdepääsu käsitlevale näitajale, mis on heaks kiidetud sotsiaalkaitsele juurdepääsu seire raamistiku alusel (toetusesaajate määr vaesusohus olevate inimeste hulgas (enne sotsiaalsiirdeid)).

töötajate hulgas suurem (41 %) kui tähtajatu lepinguga töötajate hulgas (26 %). Liikmesriikidevahelised erinevused on siiski märkimisväärsed: Horvaatias, Poolas, Portugalis, Maltal, Ungaris, Slovakkias ja Kreekas on katvus alla 25 %, kusjuures mõnedes neist riikidest (nagu Poola, Portugal ja Horvaatia) on ka laialdaselt levinud tähtajalised lepingud. Samuti on katvus füüsilisest isikust ettevõtjate puhul (12,9 %) väiksem kui palgatöötajate puhul (31 %), mis viitab sellele, et esimeste juurdepääs sotsiaalkaitsele on halvem. ELis sai sotsiaaltoetusi ligikaudu pool (52 %) töötutest, kuid Horvaatias, Kreekas, Rumeenias, Poolas, Slovakkias ja Bulgaarias jäi see osakaal alla 15 %. Kuigi töötushüvitise saajate arv on hiljuti märkimisväärselt suurenenud,²⁴⁵ siis sotsiaalabihüvitiste saajate arvu suurenemist enamikus liikmesriikides ei täheldatud. Paljudes liikmesriikides (Belgia, Tšehhi, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Läti, Leedu, Luksemburg, Portugal ja Sloveenia) kasvas siiski nende hüvitiste saajate arv 2020. aasta mingil hetkel märgatavalt²⁴⁶.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 5. Juurdepääs piisavale sotsiaalkaitsele

Nõukogu võttis 2019. aastal vastu soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele,²⁴⁷ et rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba 12. põhimõtet (sotsiaalkaitse) ja kohandada sotsiaalkaitseüsteeme vastavalt kiiresti muutuvatele tööturgudele. Liikmesriigid võtsid kohustuse tagada järgmine: 1) juurdepääs sotsiaalkaitsele; 2) tegelik kaetus kõigi töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate puhul, olenemata töösuhte liigist²⁴⁸; 3) piisav kaitse (inimväärne elatustase ja asjakohane asendussissetulek); 4) tingimuste ja eeskirjade läbipaistvus ning lihtsustatud haldusnõuded. Liikmesriikidel paluti esitada 2021. aasta 15. maiks kava, milles nähakse ette riigi tasandil võetavad vastavad meetmed. 2021. aasta oktoobri keskpaigaks esitasid oma riiklikud kavad 25 liikmesriiki.²⁴⁹

Enamik riiklikest kavadesst hõlmab meetmeid, mis käsitlevad vähemalt ühte soovitusel neljast valdkonnast, kuid meetmete ulatus, kohaldamisala²⁵⁰ ja ajastus²⁵¹ erinevad suuresti. Kuigi 21 kava (25st) hõlmavad meetmeid, mille abil parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, siis üldiselt ei ole nende eesmärk kõrvaldada kõiki puudujääke, mis on määratletud järelevalveraamistikus²⁵² või 2020. aasta Euroopa poolaasta tsükli raames välja antud riigipõhistes soovitusel²⁵³. Enamik meetmeid

²⁴⁵ Vt punkt 2.3.1, milles käsitletakse töötushüvitiste saajaid.

²⁴⁶ Vt tabel 7, mis on koostatud sotsiaalkaitsekomisjoni andmekogu põhjal ja esitatud dokumendis „[2021 SPC Annual Review of the Social Protection Performance Monitor \(SPPM\) and developments in social protection policies](#)“ (Sotsiaalkaitsekomisjoni 2021. aasta aruanne sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi ja sotsiaalkaitsepoliitika arengusuundumuste kohta).

²⁴⁷ [Nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovitus 2019/C 387/01](#).

²⁴⁸ Selle eesmärk on tagada, et eeskirjad ei takistaks üksikisikutel koguda või saada hüvitisi, ning õiguste säilimine, kogumine ja/või ülekantavus.

²⁴⁹ Luksemburgi ja Sloveenia kava on veel esitamata. Kavad on kättesaadavad [internetis](#).

²⁵⁰ Üheksa kavaga nähakse ette üks peamine poliitiline (või seadusandlik) meede (Taani, Hispaania, Saksamaa, Kreeka, Horvaatia, Iirimaa, Leedu, Soome ja Läti) ning üheksa kava hõlmavad 3 kuni 6 meetet (Küpros, Tšehhi, Eesti, Prantsusmaa, Itaalia, Malta, Madalmaad, Portugal ja Rumeenia). Belgia nägi laiaulatusliku paketiga ette rohkem kui 30 soovitusel eri tahkusi käsitletavat meetet.

²⁵¹ 14 liikmesriiki osutavad meetmetele, mis on alates soovitusel vastuvõtmisest (2019. aasta novembris) juba võetud, 17 riiklikku kava hõlmavad aga tulevikuks kavandatud meetmeid.

²⁵² Seireraamistik, mis käsitleb töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele; kättesaadav [internetis](#).

²⁵³ 2020. aastal tehti 16 liikmesriigi (Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Küpros, Leedu, Läti, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Slovakkia ja Ungari) puhul sotsiaalkaitset käsitlev riigipõhine soovitus, milles keskenduti sageli väga selgelt ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu parandamisele (Eesti, Hispaania, Itaalia, Küpros, Leedu, Madalmaad, Poola, Portugal ja Sloveenia). 17 liikmesriigi vastuvõetud taaste- ja vastupidavuskavad hõlmavad sotsiaalkaitset

(mida rakendatakse või kavandatakse) on seotud ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate ametliku kaetuse aspektiga (15 liikmesriigis) ja piisavuse aspekti parandamisega (13 liikmesriigis) ning nende puhul keskendutakse pensionidele, töötus- ja haigushüvitistele. Väiksemal hulgal on ette nähtud meetmeid, mis on seotud tulemusliku juurdepääsu, õiguste säilitamise ja ülekantavuse ning läbipaistvuse ja lihtsustamise aspektiga.

Peaaegu kõigi kavade puhul teatati COVID-19-kriisile reageerimiseks võetud meetmetest. Sellised meetmed hõlmavad hüvitistega (nt töötus- ja haigushüvitised) seotud eeskirjade lõdvendamist, nende maksmise kestuse pikendamist ja/või summade suurendamist. Lisaks on teatud rühmade (ebakindlate lepingute alusel töötavad töötajad, füüsilisest isikust ettevõtjad) või sektorite/kutsealade (kultuurisektor, tervishoiutöötajad, koduabilised jne) puhul antud eritoetust²⁵⁴. Tervikuna aitasid erakorralised meetmed hõlmata sotsiaalkaitse kohaldamisalasse varem katmata või osaliselt kaetud rühmad. Enamik 2020. aastal ja 2021. aasta alguses võetud meetmetest on nähtavasti siiski ajutised, mis tähendab, et need ei saa tõenäoliselt sotsiaalkaitse süsteemide püsivaks osaks²⁵⁵. Seetõttu julgustati Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise tegevuskavas liikmesriike laiendama veelgi juurdepääsu sotsiaalkaitsele ja kasutama erakorralisi COVID-19 meetmeid inspiratsiooniallikana, millele tuginedes viia läbi struktuurireforme töötute, ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate kaitse parandamiseks.

Ametliku katvusega seotud puudujääkide kõrvaldamiseks hiljuti ette nähtud riiklikud meetmed puudutavad peamiselt füüsilisest isikust ettevõtjaid ja ebatüüpilises töösuhtes olevaid inimesi. Prantsusmaal hõlmati haigushüvitiste saajate hulka püsivalt kõik füüsilisest isikust ettevõtjad, sealhulgas kategooriasse *professions libérales* kuuluvad isikud (2020. aasta lõpus vastu võetud sotsiaalkindlustusseaduse raames). Iiri valitsus tegi ettepaneku uue seadusliku haigushüvitise kohta, et tagada kaitse töötajatele, kellel töölepingu alusel haiguspuhkusele õigust ei ole. Belgia kavatseb parandada ametlikku katvust konkreetsete kategooriate (kunstnikud, platvormitöötajad, mitteametlikud hooldajad, seksiteenuse osutajad) hõlmamiseks ning hinnata ja kohandada nn üleminekuõigusi, mis võimaldavad füüsilisest isikust ettevõtjal saada sisetulekutoetust. Rumeenia kavatseb laiendada isapuhkuse õigust füüsilisest isikust ettevõtjatele ning tagada hooaja- ja päevatöötajatele ning platvormitöötajatele ametlik juurdepääs kõigile sotsiaalkindlustusliikidele. Tšehhi kavatseb parandada ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate juurdepääsu haiguste ja nendega kaasnevate riskidega (sealhulgas raseduse ja sünnitusega) seotud hüvitistele. Küpros kavatseb tagada füüsilisest isikust ettevõtjate täieliku sotsiaalkaitsega kaetuse, laiendades töötushüvitiste, tööõnnetuste ja kutsehaigustega seotud kavade kohaldamisala. Poola algatas reformi, millega laiendatakse kohustuslikku kindlustust eelkõige tsiviilõiguslike lepingute suhtes kohaldatavate pensioniskeemidega. Kreeka kavatseb laiendada juurdepääsu haigushüvitistele füüsilisest isikust ettevõtjatele.

Mis puudutab piisavust, siis käsitletakse kavades hõlmatud mitmete riiklike meetmetega pensionide olukorda, eelkõige seoses füüsilisest isikust ettevõtjatega. Näiteks otsustasid Hispaania ja Läti kohandada füüsilisest isikust ettevõtjate pensionimaksete arvutusi, eelkõige selleks, et aidata tagada tulevaste pensionide piisavus, ning Belgia kavatseb ühtlustada füüsilisest isikust ettevõtjate ja palgatöötajate pensionisüsteemi ning viia füüsilisest isikust ettevõtjate pensionimaksed paremini vastavusse nende sissetulekute tegemise võimekusega. Austria, Saksamaa ja Eesti võtsid meetmeid, et tagada paremini pensionide piisavus, eelkõige nende jaoks, kellel on õigus väikesele pensionile, ja Tšehhi kavandas pensionireformi, millega parandada pensionisüsteemi õiglust (sealhulgas seoses soolise ebavõrdsusega).

käsitlevaid meetmeid, neist 14ga seoses oli 2019. või 2020. aastal tehtud riigipõhised soovitusel. Enamikus neis taaste- ja vastupidavuskavadest käsitletakse seotud riigipõhiseid soovitusi, kuid vaid väheste puhul tehakse seda täielikult.

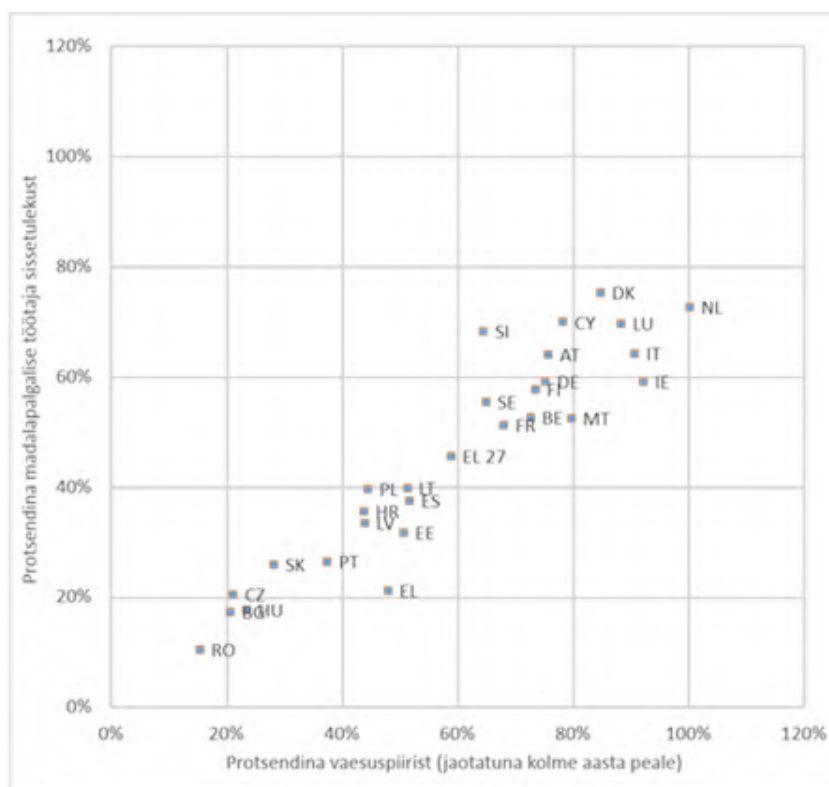
²⁵⁴ Vt punkt 2.4.2 ja 2021. aasta ühine tööhõivearuanne.

²⁵⁵ Vt ka [ESPN \(2021\)](#) (Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustik).

Miimumississetuleku tagamise kavade piisavus on 2019. aastal peaaegu kõigis liikmesriikides vähenenud. Miimumississetulekute piisavust saab jälgida,²⁵⁶ võrreldes toetusesaajate sissetulekut riigis kehtestatud vaesuspiiriga ja madalapalgalise töötaja sissetulekuga. Need näitajad annavad ülevaate kavade mõjust rahalise vaesuse leevendamisele ja aktiveerimisaspektile ning nende võimalikust heidutavast mõjust. Viimasel kättesaadavate andmetega tuluaastal (2019) vähenes ELis üldiselt miimumississetuleku tagamise kavade piisavus, mis näitab seda, et miimumississetuleku saajate tulu ei pidanud sammu enne COVID-19 kriisi valitsenud sissetulekute üldiste arengusuundumustega. Mõnes riigis vähenes piisavuse näitaja madalapalgalise töötaja sissetulekuga (Maltas -5,8 protsendipunkti, Horvaatias -3,2 protsendipunkti, Rumeenias -2,9 protsendipunkti) või vaesuspiiriga (Prantsusmaal -6,3 protsendipunkti, Kreekas -6 protsendipunkti) võrrelduna märkimisväärselt. Seevastu suurenes piisavuse näitaja oluliselt Itaalias (pärast 2019. aasta reformi) ning vähemal määral Leedus (13,6 protsendipunkti) ja Sloveenias (15,2 protsendipunkti). Mõnes riigis on miimumississetuleku piisavuse näitaja ligilähedane vaesuspiirile (Madalmaad, Iirimaa ja Itaalia), kuid Rumeenias, Bulgaarias, Ungaris, Tšehhis ja Slovakkias jääb see tasemele, mis vastab vähem kui kolmandikule vaesuspiirist – vt joonis 2.4.8.

Joonis 2.4.8. Miimumississetulekutoetuse piisavuse poolest erineb liikmesriikide olukord märkimisväärselt

Miimumississetuleku saajate netosissetulek protsendina vaesusriski piirist (jaotatud kolme aasta peale) ja madalapalgalise töötaja sissetulekust (2019. sissetulekuaasta)

²⁵⁶ Vastavalt miimumississetuleku võrdlusanalüüsi raamistikus kokku lepitud metoodikale; vt 2019, 2020. ja 2021. aasta ühine tööhõivearuanne.

Märkus. Diagramm põhineb lasteta vallaliste isikute andmetel. Miinimumsissetuleku saaja netosissetulek võib sisaldada ka muud liiki toetusi (nt eluasemetoetused) peale miinimumsissetuleku. Madalapalgaliseks loetakse täisajaga töötajat, kes teenib 50 % keskmisest palgast.

Allikas: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika üksikandmete põhjal.

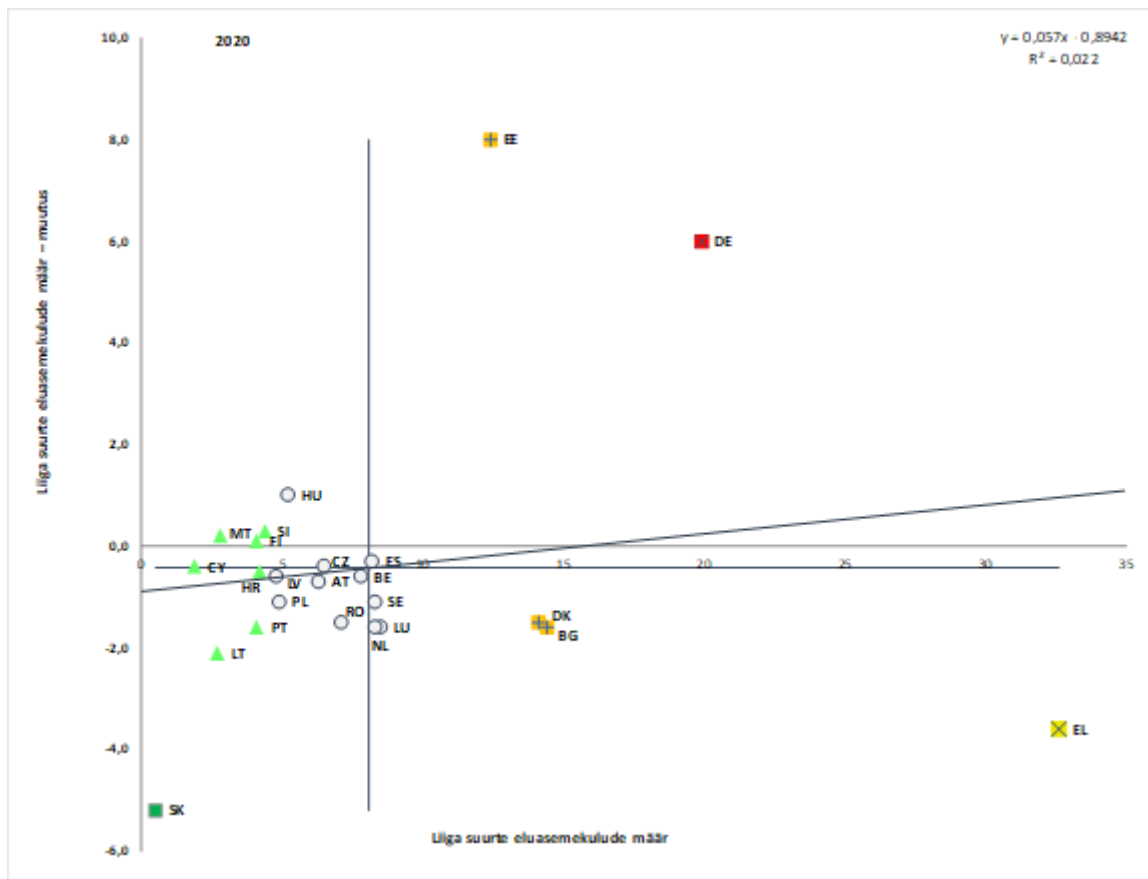
Liiga suurte eluasemekulude määr²⁵⁷ kahanemine enne kriisi mõneti jätkus. Aastal 2019 (tuluaasta, mille andmetel 2020. aasta näitaja põhineb) elas ligikaudu kümnendik ELi elanikkonnast leibkondades, kus eluaseme peale kulus 40 % või rohkem ekvivalentnetosissetulekust. See määr oli kõrgeim Kreekas (32,6 %), kellele järgnesid Saksamaa, Bulgaaria ja Taani (ligikaudu või enam kui 15 %), ning madalaim Slovakkias, Küprosel, Leedus ja Maltal (vähem kui 3 %) – vt joonis 2.4.9. Nii absoluutarvud kui ka riikide järjestus on alla 30aastaste inimeste ja ülejäänud elanikkonna puhul suhteliselt sarnased. Vaesuse ohus olevate elanike puhul oli liiga suurte eluasemekulude määr märkimisväärselt kõrgem (2020. aastal 37,8 %), kusjuures liikmesriikidevahelised erinevused olid suured. Kreekas olid liiga suured eluasemekulud 82,5 %l vaesuse ohus olevatest elanikest, Taanis ja Saksamaal neist ligikaudu kahel kolmandikul. Leedus, Maltal, Küprosel ja Slovakkias oli see osakaal ligikaudu 10 % või vähem. Üldiselt mõjutab eluaseme taskukohasuse küsimus erasektori üürituru või alandatud hinnaga turu üüriks rohkem ((25,2 %) kui hüpoteeklaenu maksvaid omanikke (6,2 %) ²⁵⁸.

Joonis 2.4.9. Liiga suurte eluasemekulude määr keskmiselt enne kriisi langes, kuid liikmesriikidevahelised erinevused on suured.

Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal (%), 2020. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

²⁵⁷ Selle näitajaga mõõdetakse seda osa elanikkonnast, kes elab leibkondades, mille kogukulud eluasemele on üle 40 % kasutada olevast tulust (kummagi puhul ei võeta arvesse eluasemetoetusi). Dokumendis „[Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(version April 2020\)](#)“ (Sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika muutujatega seotud metodoloogilised suunised ja muutujate kirjeldus, aprill 2020) on kirjeldatud toetusi (hõlmatud on ainult majanduslikust olukorrast sõltuvad toetused), mis hõlmavad üüritoetusi ja omanikust elanikule makstavaid toetusi, kuid ei hõlma maksusoodustusi ega kapitalisiirdeid. Dokumendis on eluasemekulud määratletud kui igakuised ja tegelikult makstud kulud, mis on seotud leibkonna õigusega eluasemel elada. Need hõlmavad konstruktsiooni kindlustust (üüriku puhul siis, kui seda makstakse), teenuseid ja tasusid (reovee ja jäätmete äravedu jms, omanike puhul kohustuslik, üüriku puhul siis, kui seda makstakse), regulaarse hoolduse ja remondi kulusid, makse (üüriku puhul hoone kohta, kui on kohaldatav) ning kommunaalkulusid (vesi, elekter, gaas ja küte). Hüpoteeklaenu tagasi maksvate omanike puhul on hõlmatud hüpoteeklaenu intressimaksed (maksusoodustused arvatakse maha, kuid eluasemetoetusi maha ei arvata). Turuhinnaga või alandatud hinnaga eluaseme üüriku puhul on hõlmatud ka üürimaksed. Tasuta eluaseme üüriku puhul ei tohiks eluasemetoetust eluaseme kogukuludest maha arvata.

²⁵⁸ Eurostati näitaja [[ile_lvho07c](#)].

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Iirimaa, Itaalia ja Prantsusmaa kohta ei ole andmed kättesaadavad ning Läti, Madalmaade, Poola ja Slovakkia andmed on esialgsed. Belgia, Luksemburgi, Saksamaa ja Taani aegridades esineb lünki. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad.

Allikas: Eurostat, [tespm140].

Lastega perede ja üksikvanemaga leibkondade puhul olid eluasemega seotud raskused suuremad juba enne kriisi. 2019. aastal elas väga halbades eluasemetingimustes 6,5 % üksikvanemast ja ülalpeetavatest lastest koosnevatest perekondadest, kogu elanikkonna puhul oli see näitaja aga 4 %²⁵⁹. Kõrgemad määrad registreeriti Kreekas, Hispaanias, Rumeenias, Rootsis ja Taanis. Eurofoundi²⁶⁰ 2019. aastal kogutud uuringuandmed näitavad, et eluasemega seotud ebakindlus oli lastega leibkondade puhul suurem kui ilma lasteta leibkondade puhul (6,6 % võrreldes 4,1 %ga). Samuti oli kodututel inimestel rohkem terviseprobleeme ning neid mõjutas teenuste osutamise katkemine liikumispiirangute perioodil rohkem. Üldiselt on COVID-19 kriis suurendanud pikaajalisi eluasemeprobleeme ja varasemat ebavõrdsust eluasemega seotud tingimuste valdkonnas, sealhulgas nende puhul, kellel puudus eluase juba enne²⁶¹.

²⁵⁹ Eurostati näitaja [ilc_mdho06].

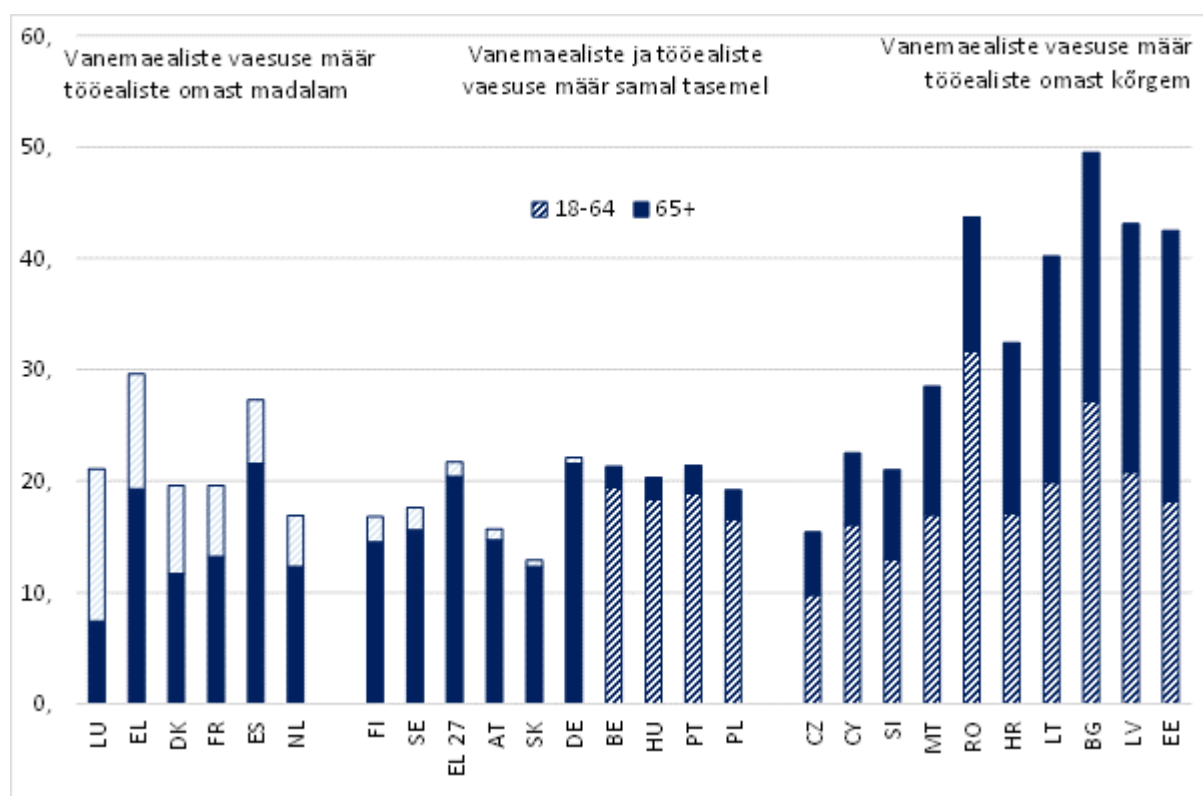
²⁶⁰ Vt Eurofound (2021), „[Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020](#)“ (Haridus, tervishoid ja eluase: kuidas muutus laste ja perede juurdepääs nende 2020. aastal?) sari „COVID-19“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

²⁶¹ Vt näiteks OECD esialgne analüüs selle kohta, kuidas COVID-19 pandeemia võib mõjutada eluaseme taskukohasust tulevikus: „[Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable](#)“.

Üle 65aastased inimesed on keskmiselt vaesuse eest paremini kaitstud kui ülejäänud elanikkond, seda muuhulgas tänu tulemuslikele pensionisüsteemidele. 2020. aastal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 65aastaste või vanemate inimeste puhul veidi üle 20 % (20,4 %) ehk madalam kui 18–64aastaste vanuserühma kuuluvate inimeste puhul (21,7 %). Sama olukord valitses 8 liikmesriigis 27st – vt joonis 2.4.10. Mõnes liikmesriigis oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr eakamate inimeste puhul aga palju kõrgem, kusjuures erinevus oli suurim Eestis (24,3 protsendipunkti) ning Lätis ja Bulgaarias (22,3 protsendipunkti). Viimases on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus 49,5 % 65aastastest inimestest. Eakamate inimeste puhul on oht suurenenud alates 2015. aastast,²⁶² seda suuresti tulenevalt vaesuse määra kasvust taastumise ajal. EL 27s on täheldatav ka suur sooline ebavõrdsus. 2020. aastal oli vaesuse määr eakamate meeste puhul 16,9 %, eakamate naiste puhul aga 23,3 %. Erinevus on tingitud naiste väiksematest pensionidest, samuti sellest, et naised elavad keskmiselt kauem ja sagedamini üksi.

Joonis 2.4.10. Üle 65aastased inimesed on üldiselt vaesuse eest paremini kaitstud kui ülejäänud elanikkond

Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste määr vanuserühmade kaupa (% , 2020)

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)]. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad

Pensionid moodustavad keskmiselt enam kui poole karjääri lõpu poole teenitavast palgast. EL 27s moodustas 65–74aastaste inimeste keskmine pension 2019. aastal 57 % 50–59aastaste töötajate sissetulekust²⁶³. See suhtosa on kasvanud alates 2010. aastast, mil see oli

(Kujundades paremat homset: poliitikameetmed eluasemete taskukohasemaks muutmiseks), tööhõive-, tööjõu- ja sotsiaalküsimusi käsitlevad poliitikaülevaated, OECD, Pariis.

²⁶² See on esimene aasta, mille kohta seda näitajat saab uue määratluse alusel arvutada.

²⁶³ Vt „[Pension Adequacy Report 2021](#)“ (2021. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta), lk 40.

53 %. Mõnes riigis on see nn läbilõikeline asendusmäär kaugelt üle 70 %, seda eelkõige Luksemburgis, Kreekas, Itaalias, Portugalis ja Hispaanias. Sellest tulenevalt kuuluvad need riigid nende riikide hulka, kus vanemaealiste vaesuse määr on madalam kui tööealiste vaesuse määr²⁶⁴. Samas on 14 riigis see suhtosa alla 50 % ja kolmes neist alla 40 % (Iirimaa, Horvaatia ja Bulgaaria). Enamikus riikides on kõnealune suhtosa naiste puhul väiksem, seevastu 11 liikmesriigis on asendusmäär naiste puhul tunduvalt kõrgem, seda eelkõige Tšehhis, Eestis, Taanis ja Slovakkias.

COVID-19 mõju pööras oodatava eluea pikenemise suundumuse ELis vastupidiseks. Pärast pandeemia puhkemist on tervisemõju hästi väljendava näitaja „oodatav eluiga sünnil“ väärtus hinnanguliselt langenud enamikus ELi liikmesriikides (vt joonis 2.4.11)²⁶⁵. See langus peatab kümne aastat väldanud oodatava eluea pikenemise suundumuse. Suurim langus registreeriti 2019. aastal Hispaanias (-1,6 aastat) ja Bulgaarias (-1,5 aastat), neile järgnesid Leedu, Poola ja Rumeenia (kõigi puhul ligikaudu -1,4 aastat). Oodatava eluea lühenemine võib puudutada ebasoodsas olukorras olevaid inimesi rohkem kui teisi. Näiteks oli romade puhul oodatav eluiga juba enne kriisi keskmiselt 10 aastat lühem kui üldise elanikkonna puhul²⁶⁶.

²⁶⁴ Nagu ilmneb Eurostati näitajast [[ilc_pnp3](#)]. Määratluse kohaselt väljendab see näitaja 65–74aastaste inimeste individuaalse mediaanbrutopensioni ja 50–59aastaste inimeste individuaalse mediaanbrutosissetuleku suhet (välja on arvatud muud sotsiaaltoetused).

²⁶⁵ Oodatav eluiga on suremuse *perioodipõhine näitaja*, mis kajastab elanikkonna keskmist eluiga sõltuvalt valitud perioodi suremusmäärast; see on tundlik nii aasta negatiivsete kui ka positiivsete muutuste suhtes. Teise võimalusena saab hindamisel tugineda liigsuremuse näitajale, nagu seda on tehtud dokumendi „[Employment and social developments in Europe 2021](#)“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2021. aasta aruanne) leheküljel 4.

²⁶⁶ Vt Vincze jt (2019), „[Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation](#)“ (Krooniliste haiguste levimus ja tegevusvõimet piiravad puuded romade ja muude kui romade seas: läbilõikeline loendus põhine uuring), *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16 (19), lk 3620.

Joonis 2.4.11. COVID-19 pandeemia tõttu pöördus hiljuti valitsenud oodatava eluea pikenemise suundumus vastupidiseks

Oodatav eluiga sünnil (aasta), liikmesriigid on järjestatud vastavalt oodatava eluea lühenemisele 2019. aastaga võrreldes

Märkus. 2020. aasta andmed on kõigi liikmesriikide puhul esialgsed ning Iirimaa kohta pole andmed kättesaadavad. EL 27 keskmine on arvutatud Iirimaa hõlmamata.

Allikas: Eurostat, näitaja [\[demo_mlexpec\]](#).

Pandeemiast olenemata püsis inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja enamikus liikmesriikides 2020. aastal üldjoontes muutumatuna, kuid liikmesriikidevahelised erinevused on märkimisväärsed (vt joonis 2.4.12²⁶⁷). Suurim kasv registreeriti Poolas, Prantsusmaal, Lätis ja Soomes (vastavalt 8,5 protsendipunkti, 1,4 protsendipunkti, 1 protsendipunkti ja 0,7 protsendipunkti), kusjuures Poola puhul oli rahuldamata vajaduse määr üsna kõrge (12,7 %), mistõttu liigitati ta kategooriasse „kriitilises olukorras“²⁶⁸. Seevastu registreeriti Eesti ja Kreeka puhul suur langus (vastavalt 2,5 ja 1,7 protsendipunkti), kuid määr oli 2020. aastal siiski kõrgel tasemel (13 % ja 6,4 %). Tähelepanu väärib riikiderühmas (Malta, Austria, Saksamaa, Luksemburg, Madalmaad, Küpros, Hispaania ja Ungari) püsis rahuldamata arstiabivajaduse välja toonud inimeste osakaal pandeemia ajal väga madalal tasemel (alla 1 %) ning see osakaal kahanes märkimisväärselt Küprose ja Ungari puhul, kes on kõnealuses rühmas 2020. aastast alates.

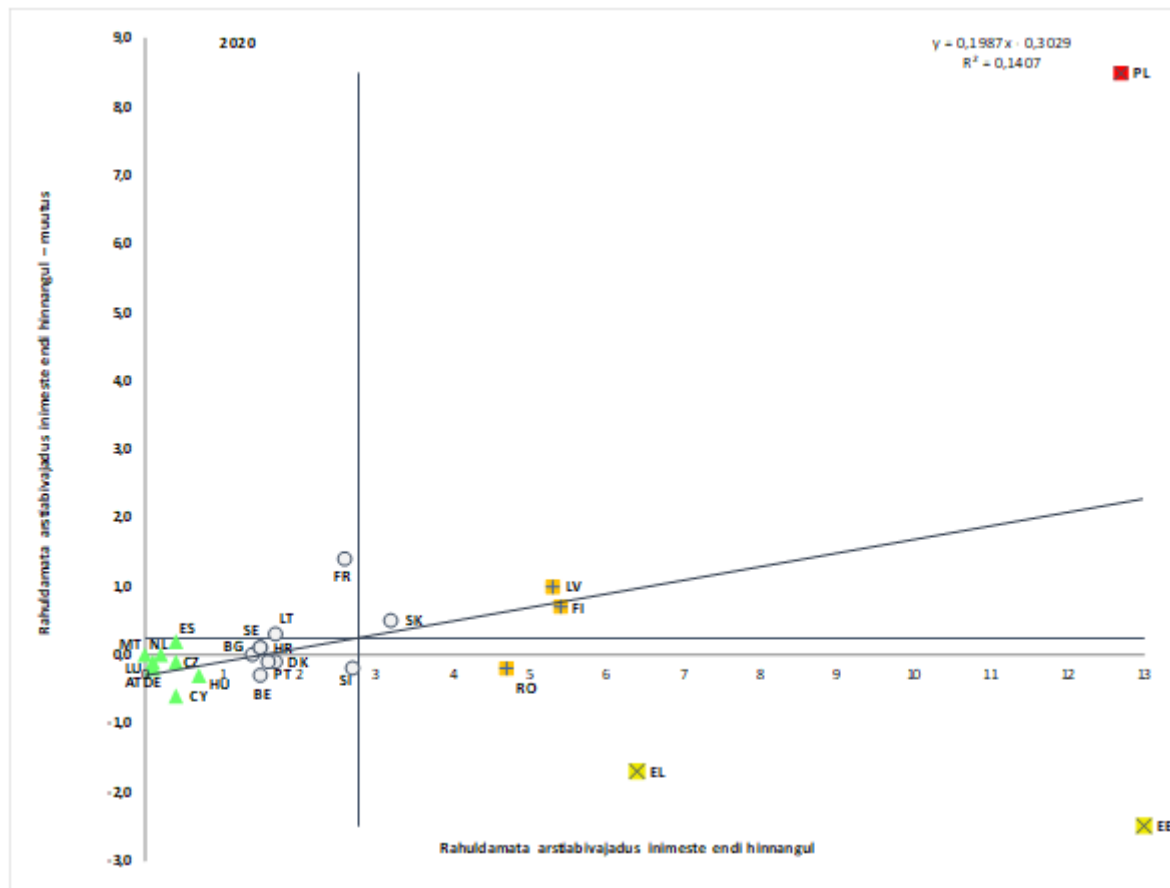
²⁶⁷ 10 riigi puhul on andmed esialgsed, nende aegridades esineb lünki või nende kohta andmed puuduvad. Vt joonise märkus.

²⁶⁸ Üldjoontes sama perioodi kohta tehtud Eurofoundi uuringu „[Living, working and COVID-19](#)“ (Elu- ja tööolud ning COVID-19) kohaselt kinnitab 18 % ELi vastajatest pandeemia ajal rahuldamata arstiabivajadust.

Teiste hulgas ²⁶⁹ on väikese sissetulekuga leibkondades elavad inimesed rahuldamata meditsiiniliste vajaduste tõttu tõenäoliselt rohkem haavatavad, kuigi lõhe kogu elanikkonnaga võrreldes on liikmesriigiti erinev²⁷⁰. Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabi vajaduse näitaja piirkondlikud erinevused on täheldatavad peamiselt liikmesriikide tasandil, kuid Kreeka, Rumeenia, Rootsi ja Ungari puhul on täheldatud ka mõningaid märgatavaid riigisiseseid erinevusi – vt 3. lisa joonis 10.

Joonis 2.4.12. Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabi vajaduse näitaja puhul täheldati COVID-19 kriisi ajal suuri liikmesriikidevahelisi erinevusi.

Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabi vajaduse näitaja, 2020. aasta tase ju muutus eelmise aastaga võrreldes (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Iirimaa ja Itaalia kohta ei ole andmed kättesaadavad ning Läti, Madalmaade, Poola, Prantsusmaa ja Slovakkia andmed on esialgsed. Belgia, Luksemburgi ja Saksamaa aegridades esineb lünki. Alates 2020. aastast võtab Saksamaa EU-SILC-ile edastatavad näitaja kohta käivad andmed uuringust (Mikrozensus), mis on eelmisest erinev. Eri aastate andmed ei ole seega enam võrreldavad.

Allikas: Eurostat, [tespm_110].

²⁶⁹ Eelkõige hoolekandeesutustes elavad inimesed, puudega inimesed, romad ja travellerid, pagulased ja sisserrändajad või kodutud inimesed (Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Fundamental rights report 2021“ (Põhiõigusi käsitlev 2021. aasta aruanne)).

²⁷⁰ Vt Eurostati näitajad [hlth_silc_29]. [hlth_silc_29] ja [hlth_silc_31], et näha inimeste endi hinnangul põhinevate rahuldamata meditsiiniliste vajaduste näitajat rühmade kaupa.

2.4.2. Poliitikameetmed

Liikmesriigid kehtestasid 2020. ja 2021. aastal COVID-19 kriisiga seoses mitmeid ajutisi ja alalisi sissetulekutoetuse meetmeid. Need kaks aastat on toonud esile sotsiaalkaitstesüsteemide puudujäägid, mis mõjutavad eelkõige haavatavas olukorras olevaid inimesi (näiteks väikese sissetulekuga leibkonnad, kes ei saa tööga seotud sissetulekut, või ebakindlatel töökohtadel töötavad inimesed). Seega võtsid valitsused vastu nii erakorralisi kui ka alalisi meetmeid, kehtestades uusi või kohandades olemasolevaid kavasid, ning tagades kõigi jaoks hüvitiste paremal tasemel piisavuse ja katvuse, kasutades sealhulgas nn viimase abinõu hüvitisi.

COVID-19 kriisist tulenevatest vajadustest lähtuvalt kehtestati või kohandati erakorralisi sissetulekutoetuse meetmeid. Näiteks pikendas **Kreeka** pandeemia ajal kolme kuu võrra õigust tagatud miinimumsissetulekule ja eluasemehüvitisele, et inimesed ei peaks uute taotluste esitamiseks füüsiliselt kohal olema. **Itaalias** pikendas valitsus kuni 2021. aasta septembrini 2020. aasta mais kehtestatud ajutise erakorralise sissetuleku meetme (*Reddito di Emergenza*) kohaldamist nende leibkondade jaoks, kellele miinimumsissetuleku tagamise kava ei ole kättesaadav. **Slovakkias** nähti ette kuupõhise nn SOS-toetuse õigus (mis oli jõus kuni 1. juulini 2021) inimestele, kes jäid sissetulekust või toetustest ilma, kuna nad kaotasid pandeemia tõttu töökoha, kus nad enne 2020. aasta 12. märtsi olid töötanud. **Madalmaades** eraldas valitsus omavalitsustele ajutisi lisavahendeid, et tagada 2021. aasta jaanuarist täiendav sotsiaalabi inimestele, kes kriisi tõttu sissetuleku kaotasid, et nad saaksid katta eluasemekulud, näiteks maksta üüri- või hüpoteeklaenumakseid, kommunaalteenuste (elekter, vesi, gaas) eest ja kohaliku omavalitsuse makse (TONK). **Belgias** suurendas valitsus ajutist miinimumsissetulekut 50 euro võrra kuus (kuni 2021. aasta detsembri lõpuni).

Lisaks erakorralistele meetmetele võeti vastu juba olemasolevate kavade alalised muudatused, et püsivamalt suurendada sotsiaalset vastupanuvõimet kooskõlas sotsiaalõiguste samba 12. (sotsiaalkaitse) ja 14. põhimõttega (miinimumsissetulek). Selle eesmärgi toetamiseks on olulisel määral võimaldatud täiendavaid ELi rahalisi vahendeid taaste- ja vastupidavusrahaust. **Hispaanias** toetatakse sellest rahastust katseprojekte, mis käsitlevad hiljuti kehtestatud riikliku miinimumsissetuleku tagamise kava raames toetust saavatele inimestele suunatud tulemuslikke integreerimisvõimalusi. **Läti** taaste- ja vastupidavuskava üks vahe-eesmärke on 2022.–2024. aasta miinimumsissetulekureformi ajakohastamine, mis hõlmab üldise miinimumsissetuleku arvutamiseks ühtse ja tõendus põhise metoodika kasutuselevõttu ning iga-aastast indekseerimist kooskõlas sissetulekute üldise muutusega. **Rumeenias** kavatakse 2022. aasta lõpuks viia lõpule miinimumsissetulekureformi, sealhulgas parandades hüvitiste piisavuse, suunamise ja katvuse aspekti ning suurendades tööhõivestimeid. Mitmed liikmesriigid ajakohastasid oma miinimumsissetuleku tagamise kavasid, suurendades hüvitise suurust, eelkõige kõige haavatavamas olukorras olevate inimeste puhul. **Leedu** tagab alates 2021. aasta juulist täiendava hüvitise üksikutele üle 65aastastele inimestele ja puudega inimestele, kellel ei ole muidu õigust toetajakaotuspensionile. **Malta** tõstis väikese sissetulekuga paaridele ja üksikutele inimestele antava täiendava abi ülemmäärasid. Sellele abile täiendavalt tagatavat abi, mis kehtestati 2020. aastal 65aastaste ja vaesusohus inimeste jaoks, laiendati 2021. aastal kõigile kõnealusesse vanuserühma kuuluvatele inimestele, olenemata sellest, kas nad on vaesusohus või mitte.

Liikmesriigid kehtestasid ka ajutisi meetmeid perekondade toetamiseks COVID-19 tingitud eriolukorras. Itaalias asutati 500 miljoni euro suurune fond toiduainetega seotud solidaarsusmeetmete rahastamiseks ning haavatavate perekondade toetamiseks üüri- ja kommunaalmaksete tasumisel. **Tšehhis** võivad pandeemia tõttu koolist koju jäävate laste vanemad nõuda 2020. aasta oktoobrist kuni 2021. aasta juunini tasulist hoolduspuhkust. **Lätis** maksti iga lapse kohta ühekordset toetust summas 500 eurot. **Belgia** Brüsseli piirkonnas said haavatavad leibkonnad õppeaastal 2020–2021 iga lapse kohta 100 euro suurust ühekordset toetust, Flandrias aga suurendati ajutiselt haavatavatele leibkondadele makstavat lapsetoetust. **Bulgaarias** tagati igakuine sihtotstarbeline toetus kuni 14aastaseid lapsi kasvatavatele väikese sissetulekuga lapsevanematele, kes pidid haridusasutuste sulgemise korral jääma koju oma laste eest hoolitsema, kuid ei saanud teha kaugtööd ega võtta tasustatud puhkust. Toetus moodustas 100–150 % miinimumpalgast (olenevalt sellest, kas kasvatati üht, kaht või enam last; enam kui 10päevase sulgemisperioodi korral)

Vanema-, lapse- ja peretoetuste summad, arvutusmeetodid ning nende saamise õiguse perioodid muudeti mitmes liikmesriigis saaja jaoks soodsamaks. Eestis ja Leedus vaadati läbi pere-, rasedus- ja sünnitus-, isadus- ja vanemahüvitise arvutamise alused, et lapsevanemad saaksid oma pandeemia-eelsele (st üldiselt kõrgemale) sissetulekule vastavaid summasid. **Lätis** said inimesed, kelle lapsehoolduspuhkus lõppes COVID-19st tingitud eriolukorra ajal, kuid kes ei saanud tööle naasta, kuni 2021. aasta juunini igakuist hüvitist kuni 700 eurot. **Brüsseli piirkonnas (Belgia)** said alla 21aastased noored, kelle puhul oli pooleli nn tööturule integreerimise periood, õiguse lapsetoetusele, isegi kui nad ei olnud keskharidust omandanud. **Lätis** kavatakse 2022. aastal suurendada oluliselt ja püsivalt peretoetusi, millest saavad enim kasu suured pered. **Leedus** suurendati üldise lapsetoetuse summat 70 euronit kuus ning lisatoetuse (makstakse puudega laste või ebasoodsas olukorras olevate või suurte perede laste puhul) summat 111,20 euronit. **Ungaris** tõsteti väikelaste hooldamise toetuse määra 2021. aasta juulis 70 %lt 100 %le varasemast brutotöötasust, kehtestamata seejuures ülempiiri. Kuna toetusest ei arvata maha sotsiaalkindlustus- ja pensionikindlustusmakseid, on see varasemast netotöötasust suurem, ning kuna ülemmäära ei kohaldata, saavad sellest suuremat kasu paremas olukorras olevad leibkonnad. **Rumeenias** kavatakse 2022. aasta 1. jaanuarist tõsta lastetoetusi 20 %.

Võetud on ka konkreetseid poliitikameetmeid laste vaesuse vastu võitlemiseks ja haavatavate laste sotsiaalse kaasatuse toetamiseks kooskõlas sotsiaalõiguste samba 11. põhimõttega (lapsehoid ja laste toetamine). **Tšehhis** saavad alates 2021. aasta juulist lapsevanemad, kellele teine lapsevanem elatist ei maksa, taotleda avaliku tööturuasutuse makstavat asenduselatist kohtu määratud summas (kuid mitte rohkem kui 3 000 Tšehhi krooni ehk umbes 118 eurot kuus). **Leedus** võimaldati 2021. aasta septembrist üldist tasuta koolilõunat ka teise klassi õpilastele. **Prantsusmaal** ajakohastatakse riigi kaitse alla võetud laste heaolu kaitsmise seaduse eelnõuga raamistikku, mis käsitleb kasuperesid ja lastekaitse riiklikku juhtimist.

Aastatel 2020–2021 võtsid liikmesriigid jätkuvalt meetmeid, et toetada kriisist mõjutatud ja sotsiaalkaitsega ebapiisavalt kaetud inimesi, näiteks ebatüüpilises töösuhtes olevaid töotajaid ja füüsilisest isikust ettevõtjad, see on kooskõlas sotsiaalõiguste samba 12. (sotsiaalkaitse) ja 13. põhimõttega (töötushüvitised). Enamik neist meetmetest olid ajutised,²⁷¹ kuigi mõni riik viis läbi ka struktuuriliseid reforme, et

²⁷¹ Vt [Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustiku 2021. aasta väljaanne \(avaldatakse peatselt\)](#) „Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis. An analysis of policies in 35 countries“ (COVID-19 kriisile reageerimiseks võetavad sotsiaalkaitse- ja kaasamise meetmed. 35 riigi poliitikameetmete analüüs).

laiendada oma sotsiaalkaitstesüsteemide katvust või piisavust. Näiteks tagas **Soome** ajutise juurdepääsu töötushüvitistele füüsilisest isikust ettevõtjatele ja vabakutselistele töötajatele ning **Saksamaa**, **Austria** ja **Hispaania** hõlbustasid juurdepääsu töötushüvitistele kunstnike jaoks. **Madalmaad** võtsid vastu mitu ajutise sissetulekutoetuse paketti (TOZO), mis on peamiselt suunatud füüsilisest isikust ettevõtjatele, kellel ei ole töötajaid. **Belgia** laiendas nn üleminekuõigust (toetusele pankroti korral) füüsilisest isikust ettevõtjatele, kelle käive oluliselt vähenes või kes olid sunnitud oma tegevuse peatama. **Hispaania** toetas kriisist mõjutatud füüsilisest isikust ettevõtjaid, makstes neile erakorralisi hüvitisi ja vabastades nad sisse maksete tegemise kohustusest. **Leedu** nägi ette sissetulekutoetuse nendele füüsilisest isikust ettevõtjatele, kelle tegevusele karantiin mõju avaldas ja kelle sissetulek vähenes vähemalt 30 %, **Kreeka** aga tagas spetsiaalse sissetulekutoetuse füüsilisest isikust ettevõtjatele, kes tegutsevad põllumajanduse, turismi ja rannakalanduse valdkonnas.

Liikmesriigid tagasid hõlpsama juurdepääsu haigushüvitistele ja võtsid ka mõned meetmed, et parandada juurdepääsu tervishoiuteenustele, eelkõige seoses COVID-19ga. **Leedu** täiendas nende isikute loetelu, kellel on õigus saada COVID-19ga seotud haigushüvitisi. **Rumeenia** võttis vastu otsuse uue puhkuseliigi kehtestamiseks, et võimaldada täielikku haiguspuhkust nendele, kes on kohustatud olema karantiinis, ning **Slovakkia** kehtestas õnnetustoetuse, mida makstakse ajutiselt töövõimetuks tunnistatud töötajatele. Lisaks rahastati **Eestis** ajutiselt hüvitise maksmist alates teisest haiguspäevast ning **Belgia** suurendas ajutiselt nii palgatöötajatele kui ka füüsilisest isikust ettevõtjatele makstava hüvitise määra. **Eesti** võttis meetmeid, et hõlbustada COVID-19ga seoses juurdepääsu tervishoiuteenustele kindlustamata isikute jaoks. **Ungaris** seevastu võeti kindlustamata isikutelt õigus tasuta tervishoiuteenustele, eelkõige selleks, et vähendada deklareerimata tööd. **Prantsusmaal** rahastavad avaliku sektori tööandjad avaliku sektori töötajate täiendavat ravikindlustust 50 % ulatuses.

Liikmesriigid võtsid nii ajutisi kui ka alalisi meetmeid, et parandada puudega seotud hüvitiste ja teenuste õiguse saamise tingimusi ja piisavuse aspekti kooskõlas sotsiaalõiguste samba 17. põhimõttega (puudega inimeste kaasamine). **Itaalias** saavad töötud või üksikemad, kellel on ametliku puudega ülalpeetavad lapsed, igakuist toetust kuni netosummas 500 eurot 2021., 2022. ja 2023. aastal. **Läti** eraldas vahendid 200 euro suuruse ühekordse toetuse maksmiseks nendele, kes saavad puudega inimese hooldamise toetust või hooldust vajavatele puudega inimestele makstavat toetust (peale nende, kes saavad vanadus-, invaliidsus- või toitjakaotuspensioni). **Malta** kehtestas alalise 300 euro suuruse aastahüvitise lapsevanematele, kes peavad töölt lahkuma, et hoolitseda oma üle 16aastase lapse eest, kellel on raske puude tõttu õigus saada suuremat abi. **Malta** laiendas ka nende isikute rühma, kellel on õigus saada raske puude toetust intellektipuude korral. **Leedu** andis alates 2021. aasta juulist kõigile puudega inimestele õiguse saada abi isiklikult abistajalt. Kui puudega inimese sissetulek on väiksem kui 256 eurot, on abi tasuta, ja kui see on suurem kui osutatud summa, ei tohiks isikliku abistaja teenuse eest makstav summa moodustada rohkem kui 20 % puudega inimese sissetulekust. **Portugal** hõlmas sotsiaaltoetuse saajate hulka ka isikud, kelle puue on tingitud teatavatest õnnetustest, ning nägi ette mitteametlike hooldajate toetuse akumulierimise või makse asutusele, kus hooldusteenust osutatakse. **Luksemburg** suurendas alates 2021. aasta 1. jaanuarist 2,8 % nn sotsiaalse kaasamise sissetulekut REVIS (*revenu d'inclusion sociale*) ja raske puudega inimestele makstavat hüvitist (RPGH). **Rumeenia** taaste- ja vastupidavuskavas nähakse ette toetuse maksmine vähemalt 8 455 hoolekandetasutuses viibivale puudega inimesele, et toetada nende deinstitutionaliseerimist ja iseseisva elu alustamist.

Tulenevalt isikliku kontakti vähenemisest pandeemia ajal on mõnes liikmesriigis parandatud juurdepääsu (eriti kaugjuurdepääsu) sotsiaalteenustele kooskõlas sotsiaalõiguste samba 20. põhimõttega (juurdepääs esmatähtsatele teenustele). Pandeemia vallandumise järel peatati paljud isiklikku kontakti eeldavad teenused või erifunktsioonid, näiteks nõustamine või kodukülastused. See muudatus on toonud esile vajaduse ajakohastada sotsiaalteenuseid, sealhulgas digitehnoloogiate ulatuslikuma kasutamise kaudu. **Bulgaarias** käimasoleva reformi raames kavatakse koostöös kohalike omavalitsustega koostada sotsiaalteenuste riiklik kaart. Euroopa Sotsiaalfondi sihtotstarbelise projektiga toetatakse metoodilise raamistiku loomist, kvaliteedistandardite ajakohastamist ja järelevalvefunktsiooni täitva uue ameti töötajate kvalifitseerimist. **Hispaania** taaste- ja vastupidavuskava raames plaanitud reformiga soovitakse kindlaks määrata minimaalne ühiste sotsiaalteenuste portfell ja seotud standardid kogu riigi jaoks. Mõni liikmesriik on keskendunud sotsiaalteenuste kättesaadavuse parandamisele. **Leedu** hakkas pakkuma võimalust esitada sotsiaalteenuste taotlused elektrooniliselt. Teenuste järjepidevuse tagamiseks kehtestas **Portugal** ajutise garanteeritud rahalise toetuse sotsiaal- ja solidaarsussektorile.

Paljud liikmesriigid võtsid 2021. aastal jätkuvalt meetmeid, et toetada leibkondi eluaseme kasutamisel, eelkõige neid, kes kuuluvad haavatavatesse rühmadesse, ning mõned võtsid vastu püsivamaid meetmeid, et muuta eluasemed pikas perspektiivis taskukohasemaks, seda tehti kooskõlas sotsiaalõiguste samba 19. põhimõttega (eluase ja abi kodututele). Kõige levinumad ajutised meetmed, mida ELi valitsused võtsid, olid hüpoteeklaenu- või üürimaksete tegemise kohustusest vabastamine (**Austria, Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Kreeka, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Leedu, Slovakkia, Portugal ja Hispaania**) ja väljatõstmise peatamine (**Austria, Belgia, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Ungari, Iirimaa, Luksemburg, Madalmaad, Portugal ja Hispaania**)²⁷². Lisaks võttis **Iirimaa** vastu nn taskukohase eluasemearve meetme, millega seatakse prioriteediks suurendada taskukohaste eluasemete pakkumist. **Leedu** kehtestas eluaseme üüri piisava hüvitamise kava, et ohjeldada üürihindade tõusu. **Malta** võttis meetmeid, et toetada esmaostjaid ja vähendada maksu, mis tuleb maksta kinnisvaralt, mille vanemad on annetanud oma lastele, kui kinnisvara kavatakse kasutada nende elukohana. **Hispaania** taaste- ja vastupidavuskava kohaselt plaanitakse vastu võtta kuninglik dekreet, milles määratakse kindlaks energiatõhususe kriteeriumidele vastavate energiatõhusate üüritavate sotsiaaleluruumide programmi rakendamise raamistik. **Luksemburg** muutis kehtivat eluasemepakti, et tugevdada avaliku sektori suutlikkust suurendada avalike taskukohaste ja jätkusuutlike eluasemete arvu, eriti üürimiseks. Praegu arutusel oleva reformi tulemusena pakutaks omavalitsustele toetust ja stiimuleid, et nad töötaksid koostöös keskvalitsusega välja maakasutuskavad. **Sloveenia** kehtestas riikliku eluasemeseaduse muudatused, et edendada tulemuslikku ja tasakaalustatud lähenemisviisi eluasemete pakkumisel, nähes sealhulgas ette võimaluse võtta tarvitusele olemasolevad elaniketa eluruumid, et kasutada neid riiklike üüripindadena. Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas kuulutati välja taskukohase eluaseme algatus. Selle raames juhitakse 100 piirkonna renoveerimist ja luuakse Euroopa platvorm deklareerimata töö vastase tegevuse alase koostöö edendamiseks.

Mõned liikmesriigid kehtestasid hiljuti sihipärased meetmed (või laiendasid neid), et soodustada kõige haavatavamate rühmade juurdepääsu energiateenustele kui esmatähtsatele teenustele, see on kooskõlas sotsiaalõiguste samba 20. põhimõttega (juurdepääs esmatähtsatele teenustele). Näiteks **Hispaanias** kehtestati meetmed, et soodustada

²⁷² Vt OECD (2020), „[Housing Amid COVID-19: Policy Responses and Challenges](#)“ (Eluase COVID-19 ajal: poliitikameetmed ja probleemid).

väikese sissetulekuga inimeste juurdepääsu energiateenustele, mis on ühtlasi kooskõlas energiaostuvõimetuse vastase 2019.–2024. aasta strateegiaga. Teiste riikide seas rakendab **Küpros** oma taaste- ja vastupidavuskava raames energiatõhususe meetmeid, mille otsene eesmärk on vähendada energiaostuvõimetust. Komisjon pakkus rohelise kokkuleppe raames välja ulatusliku paketi meetmeid, mis aitavad leevendada energiaostuvõimetuse probleemi ja tõsta eluasemete kvaliteeti, eelkõige keskmise ja väikse sissetulekuga leibkondade jaoks²⁷³. Hiljutiste algatustega, nagu pakett „Eesmärk 55“ või energiaostuvõimetust käsitlev soovitus,²⁷⁴ rõhutatakse selliste struktuursete kohanduste vajadust.

Paljud liikmesriigid on viinud läbi reforme tervishoiusüsteemide vastupidavuse ja nende juurdepääsu parandamiseks kooskõlas sotsiaalõiguste samba 16. põhimõttega (tervishoid). Seni heaks kiidetud taaste- ja vastupidavuskavades nähakse selles valdkonnas ette palju meetmeid. Tervishoiutöötajate nappusest on COVID-19 pandeemia tõttu saanud väga tõsine probleem ning liikmesriigid on selle vähendamiseks alustanud oma taaste- ja vastupidavuskavade raames ulatuslikke reforme. Näiteks **Hispaania, Iirimaa, Leedu, Malta ja Luksemburg** tegid ettepaneku ulatuslike meetmete kohta, mille abil vähendada meditsiinitöötajate nappust, muuta meditsiinvaldkonna elukutsed atraktiivsemaks ja parandada töötingimusi. **Portugal** teeb jõupingutusi, et suurendada tervishoiutöötajate oskusi, tugevdada valdkondadevahelist meeskonnatööd ja suurendada tervishoiutöötajate arvu esmatasandi tervishoiu valdkonnas. **Itaalia** taaste- ja vastupidavuskavas nähakse ette riikliku tervishoiusüsteemi töötajate koolitamine. Samuti andis kriis tõuke vaadata läbi tervishoiu rahastamise viisid, et tegeleda struktuurse alarahastamise ja tulubaasi pikaajalise jätkusuutlikkuse küsimusega. **Luksemburg** ja **Leedu** teatasid, et viivad nende probleemide lahendamiseks läbi reformid.

Liikmesriigid tegid jätkuvalt jõupingutusi, et luua vastupidavamad tervishoiusüsteemid, mille teenused on kohandatud elanikkonna vajadustele, seda tehti kooskõlas sotsiaalõiguste samba 16 põhimõttega (tervishoid). Üks prioriteetsetest valdkondadest on olnud esmatasandi tervishoiuteenuste kui patsiendi esimese kokkupuutepunkti rolli suurendamine, mis võib vähendada haiglate koormust, mida põhjustavad sellised šokid nagu COVID-19 pandeemia või elanikkonna vananemisega seotud pikemaajalisem surve. Sellega seoses tehti **Leedus** ettepanek tõhustada perearstiteenuseid ning **Luksemburgis** ettepanek integreerida esmatasandi tervishoiu süsteem paremini haiglatega. **Portugal**is tehti ettepanek viia läbi ulatuslik reform, mille eesmärk on muuta esmatasandi tervishoiu keskused ennetavamalt tegutsevateks osalejateks, kellel on laiendatud kogukonnapõhiste teenuste portfell; seotud reformid on hõlmatud riigi taaste- ja vastupidavuskavas. Samuti on käsitletud haiglaravi kättesaadavusega seotud kitsaskohti ning reformidega keskenduti peamiselt haiglasektori ümberkujundamisele šokile reageerimise vajadusest lähtuvalt. **Leedu** tegi ettepaneku viia läbi reform, mille eesmärk on luua nakkushaiglate kompleksid ja erakorralise meditsiiniabi põhikeskused. Mõned liikmesriigid kehtestasid ka meetmed, et parandada tervishoiuteenuste katvust, parandades juurdepääsu teatavatele teenustele. Näiteks **Hispaanias** keskenduti hambaravile, väikelaste ravile ja geenimediitsiinile ning **Portugal**is vaimse tervise ravile. **Portugal**is kaasneb taoliste jõupingutustega ulatuslik reformipakett, mille eesmärk on suurendada vaimse tervisega seotud teenuste kättesaadavust kogukonnapõhistes süsteemides. COVID-19 kiirendas ühtlasi tervishoiusüsteemide

²⁷³ Need on eelkõige järgmised: renoveerimislaine algatus ([17. septembri 2020. aasta teatis COM\(2020\) 662 final](#)), energiaostuvõimetust käsitlev komisjoni soovitus ([komisjoni 14. oktoobri 2020. aasta soovitus \(EL\) 2020/1563](#)), tulevane läbivaadatud energiatõhusust käsitlev direktiiv ([25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/27/EL](#)) ning [ELi energiaostuvõimetuse jälgimiskeskuse](#) juhised ja suunised kohalike meetmete võtmiseks.

²⁷⁴ Kõnealune [soovitus](#) ja [üksikasjalik teave poliitilise tausta kohta](#) on kättesaadav internetis.

digipööret. **Luksemburg** töötab selle nimel, et laiendada oma taaste- ja vastupidavuskava raames 2022. aastal telemeditsiinilahendust kroonilisi haigusi põdevate patsientide tarvis. **Hispaania** tegi ettepaneku uue e-tervise raamistiku kohta, et tagada muu hulgas parem ühendatus ja luua tervishoiualane nn andmejärv, kuhu koondatakse kõigi piirkondade ja eri infosüsteemide andmed. **Leedu** tegi ettepaneku laiendada märkimisväärselt e-tervisesüsteemi taristut ja selle kasutuselevõttu. Selleks et vähendada survet perearstikeskustele ja haiglate erakorralise meditsiini osakondadele, loodi Itaalias uued ravi järjepidevuse eriüksused ning kehtestati uut liiki kogenud meditsiiniõe ehk nn pere- ja kogukonnaõe profiil, et tõhustada koduse ravi teenuseid. **Itaalias** on kavandatud ka haiglate renoveerimine.

Mitmed liikmesriigid jätkasid pensionisüsteemide reformimist, et parandada nende piisavuse ja eelarvelise jätkusuutlikkuse aspekti, eelkõige tööelu kestust ja pensioniga käsitlevate sekkumiste kaudu, seda tehti kooskõlas sotsiaalõiguste samba 15. põhimõttega (sissetulek vanas eas ja pensionid). **Belgia** kavatseb kasutada taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid, et jätkata pensionireforme, mille eesmärk on toetada tööea pikendamist ja jätkusuutlikkuse suurendamist. **Hispaanias** kehtestas valitsus reformiprogrammi, mille eesmärk on taastada pensionide indekseerimine ja suurendada täiendavate pensioniskeemide kasutamist, ning nähakse samas ette meetmed eelarvelise jätkusuutlikkuse tagamiseks, sealhulgas ennetähtaegselt pensionile jäämist vähendavate stiimulite loomise kaudu. **Rumeenias** jätkub arutelu väljamaksmata eripensionide üle (pärast seda, kui paljud vastavad skeemid ühendati viimase kümne aasta jooksul üldise skeemiga), käsitledes peamiselt sõjaväelaste ja politseinike pensione, pidades silmas nende liigset kulukust²⁷⁵. Samuti nähakse **Rumeenia** taaste- ja vastupidavuskava raames ette riikliku pensionisüsteemi reformimine uue õigusraamistiku kaudu, mille eesmärk on tagada eelarveline jätkusuutlikkus rahvastiku vananemise olukorras ning vähendada ebavõrdsust²⁷⁶. **Taanis** võimaldab uus säte alates 2020. aasta augustist nendel inimestel, kellel on 61. eluaastaks pikk tööstaaž (41–43 aastat), ennetähtaegselt pensionile jääda (1–3 aastat enne seaduslikku pensioniiga, mis on praegu 66,5 aastat)²⁷⁷. **Saksamaal** avaldas pensionikomisjon²⁷⁸ 2020. aasta märtsis aruande, milles antakse soovitusi praeguse süsteemi kohandamiseks, et lahendada nii piisavuse kui ka eelarvelise jätkusuutlikkusega seotud probleemid. **Bulgaaria** võttis meetmeid pensionide suurendamiseks, nähes ette uued arvutusmeetodid, mille eesmärk on tagada, et ükski pensionär ei elaks allpool vaesuspiiri.

Mõni riik tegi täiendavaid jõupingutusi pensionisüsteemides kasutatavate kogumispensionisammaste reformimiseks. Eestis võimaldati 2020. aasta oktoobris vastu võetud reformiga kohustusliku kogumispensioni skeemiga liitunudel oma säästud välja võtta, millega seoses võib väheneda pensionide piisavus tulevikus. **Poolas** tegi valitsus 2021. aasta keskel ettepaneku kaotada kohustuslikud avatud pensionifondid ja nendega liitunud inimesed peavad valima, kas nad teevad ülekande isiklikule arvelduskontole või tinglikule riigi pensionikontole; see puudutaks rohkem kui 15 miljonit inimest. Samal ajal (märtsis 2021) hakati **Poolas** ühtlasi järk-järgult juurutama töötaja kapitalikavasid, mis puudutavad 3 miljonit töötajat²⁷⁹. **Madalmaades** reformiti 2020. aasta keskpaigas täiendavalt tööandjapensioni

²⁷⁵ Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustiku välkaruanne Rumeenia kohta, märts 2020.

²⁷⁶ Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustiku välkaruanne Rumeenia kohta, juuli 2020.

²⁷⁷ Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustiku välkaruanne Taani kohta, jaanuar 2021.

²⁷⁸ Rentenkommission „Verlässlicher Generationenvertrag“.

²⁷⁹ Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustiku välkaruanne Poola kohta, juuli 2021.

skeemi, asendades mõiste „pensioniõigus“ mõistega „eeldatav pension“, millega kaugenetakse veelgi kindlaksmääratud hüvitise põhimõttest²⁸⁰.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 6. **Pikaajaline hooldus ELi liikmesriikides**

Elanikkonna vananemine suurendab eeldatavasti nõudlust pikaajalise hoolduse järele, kuna vanemas eas tervis nõrgeneb ja vajadus pikaajalise hoolduse järele suureneb; pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja taskukohasuse tagamine on vastavalt Euroopa sotsiaalõiguste samba 18. põhimõttele (pikaajaline hooldus) väga oluline. Potentsiaalselt pikaajalist hooldust vajavate inimeste arv kasvab prognoosi kohaselt EL 27s 2019. aastal registreeritud 30,8 miljonilt 33,7 miljonini 2030. aastal ja seejärel 38,1 miljonini 2050. aastal. Ametlikele pikaajalise hoolduse teenustele juurdepääsu tugevdamine on ka seda silmas pidades tähtis, et tagada sotsiaalne õiglus ja sooline võrdsuslikkus,²⁸¹ samuti võimaldab see luua töökohti. Kõikidele inimestele hoolekandeesutustes pakutavale hooldusele juurdepääsetava alternatiivi tagamiseks on tähtis investeerida kvaliteetsesse koduhooldusesse ja kogukonnapõhistesse pikaajalise hoolduse teenustesse.

Hooldusvajadusega eakamate inimeste osakaal erineb ELi liikmesriigiti suurel määral ja seejuures on täheldatav oluline sooline erinevus. Keskmiselt vajas ELi 27s 2019. aastal pikaajalist hooldust 26,6 % tavaleibkondades elavatest 65aastastest või vanematest inimestest. Inimeste endi hinnangul põhinev pikaajalise hoolduse vajaduse²⁸² näitaja ulatub tavaleibkondades elavate eakamate inimeste puhul 11,6 %st (Luksemburgis) 56,5 %ni Rumeenias (vt joonis 1). EL 27s vajasid 2019. aastal vanuserühma 65+ kuuluvad naised sagedamini pikaajalist hooldust (32,1 %) kui samasse vanuserühma kuuluvad mehed (19,2 %). See tuleneb sellest, et naiste keskmine vanus on samas vanuserühmas kõrgem, aga ka sellest, et eakamad naised elavad vähem aastaid tervena²⁸³. Hooldust vajavate inimeste osakaal ulatus eakamate naiste puhul 62,7 %lt (Rumeenias) 13,2 %ni (Luksemburgis) ja eakamate meeste puhul 47,4 %lt (Rumeenias) 9,6 %ni (Luksemburgis).

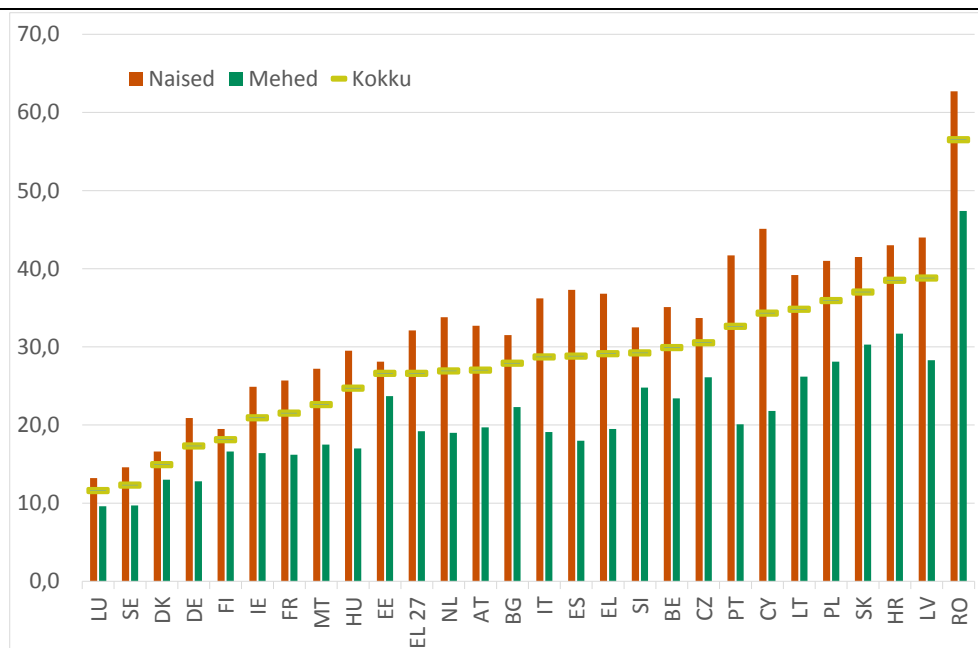
Nende 65aastaste või vanemate tavaleibkondades elavate inimeste osakaal 2019. aastal, kellel oli suuri raskusi isikliku hoolduse või majapidamistevustega või nende mõlemaga seoses

²⁸⁰ Vt Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021), „[Completing Dutch pension reform](#)“ (Hollandi pensionireformi lõpuleviimine), CPB taustdokument.

²⁸¹ Hooldamiskohustustel on naiste puhul oluline negatiivne tööturumõju, mida on analüüsitud punktis 2.2.1.

²⁸² Vaadeldes inimeste endi hinnangut suurte raskuste esinemise kohta igapäevategevustes või keerulisemates igapäevategevustes kui pikaajalise hoolduse vajaduse ligilähedast näitajat kooskõlas sotsiaalkaitsekomitee kasutatava määratlusega.

²⁸³ 2019. aastal oli EL 27 keskmine oodatav eluiga sünnil naiste puhul 84 aastat, mis ületab meeste näitajat 5 aasta võrra (vt Eurostati näitaja [[demo_mlexpec](#)]), seejuures oli tervena elatud aastate arv naiste ja meeste puhul vastavalt 65,1 ja 64,2, mille puhul on erinevus tunduvalt väiksem (vt Eurostati näitaja [[hlth_hlye](#)]).

Märkus. Arvutamiseks lahutatakse 100 %st nende inimeste osakaal, kellel suuri raskusi ei esine.

Allikas: [European Health Interview Survey](#) (Euroopa terviseküsitlusuuring), 3. uuringulaine; Eurostati näitaja [\[hlth_ehis_tadle\]](#).

Pikaajalist hooldust vajavatel leibkondadel on sageli piiratud juurdepääs ametlikele koduhooldusteenustele, sest need ei ole taskukohased või neid lihtsalt ei pakuta. 2019. aastal ütles ELis 46,5 % 65aastastest või vanematest inimestest, kellel on suuri raskusi isikliku hoolduse või majapidamistöödega, et neil oli rahuldamata vajadus abi järele sellistes tegevustes. Selline abi puudumine oli madalaimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul oluliselt märgatavam (51,2 %) kui kõrgeimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (39,9 %). Ametlikele hooldusteenustele juurdepääsu puudumine võib põhjustada rahuldamata hooldusvajadusi või koormata mitteametlikke hooldajaid, kes hooldusteenust enamasti osutavad. Enamik pikaajalise hooldusteenuse osutajatest (59 %) on ELis naised.²⁸⁴

Pikaajalise hoolduse valdkonnas on sotsiaalkaitse katvus vähene ning see tugineb mitterahaliste ja rahaliste hüvitiste kogumile, mis on liikmesriigiti erinev. 17 riigis on riiklik pikaajalise hoolduse mitterahaline toetus kättesaadav 11 %le või väiksemale osale 65aastastest või vanematest inimestest. Rahaliste hüvitiste katvuse määr ulatub 0 %st 37,2 %ni ning need asendavad või sageli täiendavad mitterahalisi hüvitisi²⁸⁵. 2019. aastal vajas ELis hooldust keskmiselt 26,6 % vanuserühma 65+ kuuluvast elanikkonnast, kodu- või asutusepõhist hooldust võimaldati neist 9,4 %le ja rahalisi hüvitisi anti neist 8,8 %le. Üldiselt on sotsiaalkaitse piisavus pikaajalise hoolduse vajaduse täitmisel

²⁸⁴ Tuginedes nii Euroopa elukvaliteedi uuringu (2016) kui ka Euroopa terviseküsitlusuuringu (2013–2015) andmetele. Vt Eurostati näitajad [\[hlth_ehis_tadlh\]](#) ja [\[hlth_ehis_tadlhi\]](#); Ecorys (2021), „[Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU](#)“ (Uuring, mis käsitleb mitteametliku pikaajalise hooldusteenuse levimust ja kulusid ELis), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

²⁸⁵ Nende vanuserühma 65+ kuuluvate inimeste osakaal, kes said 2019. aastal mitterahalisi või rahalisi pikaajalise hoolduse hüvitisi (%). Majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad andmetel, mida kasutati Euroopa Komisjoni ja majanduspoliitika komitee 2021. aasta väljaandes „[Ageing Report](#)“ (Aruanne rahvastiku vananemise kohta), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

liikmesriigiti märkimisväärselt erinev ja hooldust vajavate inimeste omaosalusmaksed ametlike pikaajalise hoolduse teenuste eest võivad olla väga suured isegi pärast sotsiaaltoetuste saamist²⁸⁶.

Mõni liikmesriik rakendab ulatuslikke pikaajalise hoolduse reforme, teised aga keskenduvad mitteametlike hooldajate olukorra parandamisele. Prantsusmaal ja Sloveenias kujundatakse pikaajalise hoolduse valdkonnast uus sotsiaalkaitse haru. Ühtlasi plaanib **Sloveenia** oma taaste- ja vastupidavuskava raames võtta vastu pikaajalise hoolduse seaduse ja võtta vastu riikliku järelevalvemudeli hoolekandeesutustes pikaajalise hoolduse teenuse osutajate kvaliteedinäitajate jälgimiseks. **Tšehhi** näeb oma taaste- ja vastupidavuskava raames ette pikaajalise hoolduse seaduse jõustamise. **Läti** taaste- ja vastupidavuskava kohaselt plaanitakse pikaajalise hoolduse teenuse osutamiseks luua uued perekeskonnale ligilähedased kohad 852 pensionieas inimese jaoks. **Hispaania** võttis vastu ulatusliku pikaajalise hoolduse kava ja nägi selle jaoks ette suurema rahastuse, et lühendada ootejärjekordi ja parandada töötingimusi ning tõhustada teenuseid ja hüvitisi piisava hoolduse tagamiseks. **Portugal** võttis pikaajalise sotsiaalhoolduse teenuse toimimise taastamiseks vastu stiimulite süsteemi hõlmava programmi, mille eesmärk on leevendada COVID-19 pandeemiast tingitud lisakuludega seotud koormust. Sellega kaetakse töötajatele ja kasutajatele mõeldud isikukaitsevahendite soetamise, sanitaarvahendite hankimise, desinfitseerimislepingute sõlmimise, töötajate koolitamise ja töökohtade ümberkorraldamise kulud. Mitu liikmesriiki, nagu **Hispaania** ja **Slovakkia**, suurendasid hooldustoetusi mitteametlike hooldajate toetamiseks, **Malta** aga laiendas abi saamise õigust pensionäridele, tingimusel et hooldatav isik ei ole abikaasa.

²⁸⁶ Tuginedes 19 jurisdiktsiooni käesolevale OECD analüüsile ning pidades silmas väikest, mõõdukat ja suurt abivajadust. Vt „[2021 Long-term care report](#)“ (2021. aasta aruanne pikaajalise hoolduse kohta), punkt 2.3.2 ja tekstikast nr 3.